

**СОЦИАЛНОТО
ОСИГУРЯВАНЕ
В
БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ
2007 г.**

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Г О Д И Ш Н И К

**Социалното осигуряване
в България през 2007 г.**

София, 2008 г.

Годишникът е изработен от отдел „Анализ и стратегическо планиране“ към ГД „Анализ, планиране и прогнозиране“ с изключителното съдействие и участие на всички функционални дирекции и структурни единици в Централно управление на НОИ. Одобрен е от Главния директор на ГД „АПП“ и главен актюер на НОИ Христина Митрева.

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият годишник представя задължителното обществено осигуряване през осмата година от влизане в сила на законодателния фундамент – Кодексът за задължително обществено осигуряване, преименуван през 2003 г. на Кодекс за социално осигуряване, който кодифицира материята по държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително и допълнителното доброволно осигуряване.

С годишника се публикува открито и прозрачно функционирането на осигурителната система, управлявана от Националния осигурителен институт, както подобава на значителна обществена организация и модернизираща се публична институция. Чрез годишника процесите, протекли в тази отговорна обществена система, резултатите, изводите, стратегиите стават достояние на всички заинтересовани страни. С този подход НОИ засвидетелства промяна в стереотипа на консервативното мислене от миналия век и разчупване на неотдавнашното табу да се говори открито за работата и намеренията на институцията, за системата на социалното осигуряване, която тя обслужва, за факторите, предопределящи състоянието на общественото осигуряване и причинно-следствените връзки.

Предмет на обширния преглед и детайлния анализ са следните теми:

- 1) Макроикономическа среда, в която функционира осигурителната система през календарната година;
- 2) Действащо законодателство и нормативна уредба;
- 3) Администриране на държавното обществено осигуряване и отделните програми;
- 4) Дейности на функционалните направления в Централно управление на НОИ;
- 5) Анализ на финансовите резултати от прилагането на програмите и изпълнението на Закона за бюджета на ДОО за 2007 г.;
- 6) Резюме и изводи;
- 7) Стратегия за развитие на НОИ.

Концепцията за разработване на този годишник предвижда включената разнообразна информация и анализите да се представят във вид на сборник за ползване и подпомагане в работата на органите на държавната и изпълнителната власт с пряко или косвено отношение към общественото осигуряване, органите на управление на НОИ, ръководния състав на НОИ, специалисти от научните среди, анализиращи социалното осигуряване, преподавателския състав, провеждащ обучения по социално осигуряване, работодателските, синдикалните и други неправителствени организации с интерес към темата.

Участниците в процеса по формиране на политиките в областта на общественото осигуряване и в другите, пряко или косвено свързани с него сфери на обществения живот, се нуждаят от пълна и достоверна информация и анализ за състоянието, за естеството на протичащите процеси във функционирането на системата, финансовите резултати от изпълнението на бюджета за реализиране на осигурителните програми, стратегическите намерения за подобряване работата на администрацията и пр. Анализът се прави и оповестява още и с цел по-голяма прозрачност и доверие – много важни качества за обществено значимата организация НОИ. Изданието е предназначено да отговори на тези потребности.

ИЗВОДИ, ПРЕПОРЪКИ

Мисията на Националния осигурителен институт е:

„НОИ е публична институция, която на базата на законодателното задължение за осигуряване, гарантира правата на пенсии и обезщетения на гражданите, осигурява качествено обслужване и управлява ефективно и прозрачно средствата на държавното обществено осигуряване.“

Известно е, че отношенията между институциите са такива, каквито са отношенията между хората. Следователно както в междуличностните отношения, така и в изграждане облика и характера на всяка обществената институция е нужно повече човешко измерение. Националният осигурителен институт следва политика на обновяване и модернизиране, което включва и този аспект. Но институцията не би могла да е изолиран остров с порядък и вътрешен климат много по-различен от този в другите институции и организации и цялата общност, тъй като обществената среда оказва своето активно влияние. Доколкото можем да очакваме положителни промени за подобряване на средата в макроикономически, социалнополитически и особено в индивидуален план, те ще способстват и по-успешното изпълнение на мисията на НОИ.

Синтезирани показатели/индикатори

Показателите, които в най-синтезиран вид носят аналитична информация за осигурителната система и позволяват точно измерване и сравнение, са следните:

- **Коефициент на зависимост (пенсионерско число)** – съотношението между бенефициентите и осигурените лица, или между получаващите пенсии и внасящите вноски.

За 2007 г. коефициентът на зависимост е **78,64%**, при 83,18%, за 2006 г., т.е. има подобрение от 4,54 процентни пункта. За **пенсиите, финансирани от ДОО**, коефициентът на зависимост за 2007 г. е **76,5%**. През 2006 г. е бил 80,9%, а през 2005 г. – 81,4%.

- **Коефициент на заместване на дохода** – съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния брутен осигурителен доход.

За 2007 г. коефициентът на заместване на дохода е **43,1%**, при 42,9% за 2006 г. и 40,6% за 2005 г. За **пенсиите, финансирани от ДОО**, коефициентът на заместване на дохода през 2007 г. е **43,7%**. През 2006 г. е бил 43,4%, а през 2005 г. – 41,1%.

Коефициентът на заместване за 2007 г., изчислен чрез съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и **средния нетен осигурителен доход** (без задължителните удържки върху заплатите), е **54,7%**. Това съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са чист доход без удържки и би следвало да се съотнасят също към чист, или нетен трудов доход.

- **Норма на събираемост** – съотношението на всички приходи от осигурителни вноски, постъпили във фондовете на ДОО (отчет), към дължимите приходи от осигурителни вноски на осигурените във фондовете лица (по план).

За 2007 г. нормата на събираемост е **108,2%**, при 107,7% за 2006 г., или събраните приходи от осигурителни вноски и през двете години са повече в сравнение с планираните.

- **Средна пенсия на пенсионер** – общият разход за пенсии, изплащани от фондовете на ДОО, разделен на средния брой пенсионери.

Номиналният ръст на средната пенсия на база предходна година е **12,85%**, при 12,96% през 2006 г. **Реалният ръст** съответно е **4,10%**, при 5,32% през 2006 г.

За 2007 г. средната пенсия на пенсионер (с коледната добавка) е **171,62 лв.**, при 152,08 лв. през 2006 г. За **финансираните от ДОО пенсии** през 2007 г. средната пенсия на пенсионер е **173,81 лв.**, при 153,85 лв. през 2006 г.

С **гарантиран минимален размер** за съответния вид пенсия са **547 345** пенсионери, или **24,5%** от общия брой пенсионери към 31.12.2007 г. (при 25,2% през 2006 г.). В сравнение с 2006 г. техният брой е намалял с 4,4%.

Към 31.12.2007 г. с **максимален размер на получаваната пенсия/пенсии** са **38 272** пенсионери. Делът им от всички пенсионери е 1,7%. В сравнение с края на 2006 г. те са се увеличили с 81,5%. Една от причините е, че през 2007 г. пенсиите се индексират на два пъти с по 10 на сто, при нормативно запазване на максималния размер, в резултат на което се увеличи и броят на пенсионерите с ограничен максимален размер на получаваната пенсия или сбор от пенсии. От т. нар. таван на пенсията са ограничени 37 182 пенсионери, като 87% от тях са в границите между 490 и 700 лева. Основно с ограничен максимален размер са пенсионерите с пенсии от фонд „Пенсии“ – 37 164, и 18 пенсионери с пенсии от фонд „Трудова злополука и професионална болест“.

- *Разход за пенсии към брутен вътрешен продукт* – общият разход за пенсии, отнесен към brutния вътрешен продукт по текущи цени.

През 2007 г. делът на разхода за пенсиите е **8,27%** от **БВП** (по предварителни данни), при 8,52% за 2006 г. (по окончателни данни за БВП).

Отдалечаване от целите и принципите на реформата

С поредица от намалявания на осигурителните вноски за фонд „Пенсии“ през последните години, финансовата стабилност на пенсионната система се подчинява на икономически съображения в полза на бизнеса, където се създава принадлежната/добавената стойност. Но не е доказано, че намаляването на осигурителните вноски се трансформира в разкриване на нови работни места, въвеждане или обновяване на технологии, оборудване, повишаване на квалификацията и др. Само инициативи, целящи повишаване производителността на труда, по-голяма и по-качествена заетост, могат да оправдаят многократното намаляване на осигурителните вноски и приходите от тях във фондовете на ДОО. Очакваното изсветляване на част от скритата икономика чрез намаляване на вноските не е отчетено чрез измерване на ефекта от прилагане на тази мярка.

В резултат намаляването на вноските нарастващият дефицит в бюджета на ДОО достигна драстични размери, вместо през тези години да започне постепенно балансиране на системата, предвиждано в актюерските прогнози в началото на реформата. А неминуемата зависимост на бюджета на държавното обществено осигуряване от субсидиране от централния републикански бюджет намалява ефекта от отделянето на средствата на ДОО от държавния бюджет, с което стартира реформата на осигурителната система.

Когато се вземат политически решения в сферата на социалното осигуряване, изключително важно е те да са съобразени с разчетите на експертите – как биха се отразили решенията върху системата в хоризонт няколко десетилетия и няколко бъдещи поколения напред. Базираната на реалистични допускания предсказуемост предпазва от неблагоприятни изненади и палеативни кратковременни решения. Успехът на установена с широк консенсус политика в дадена област може да се гарантира, само ако има последователност и приемственост на базовите постановки между редуващите се управляващи политически сили. В противен случай се губи обществена енергия, спира се напредъкът и се залагат рискове за стабилността на публичните финанси, което пък застрашава социалния мир и качеството на живота.

Нагласа/мнение на бенефициентите

Освен чрез проследяване и анализиране на резултатите от дейността на НОИ по раздели на функционалните отговорности и на финансовите резултати по фондовата бюджетна структура на ДОО, анализът на кореспонденцията, постъпила в ЦУ на НОИ, допълва мониторинга на системата. Гражданите пишат по всякакви интересоващи ги въпроси, не малка част от които са извън компетенцията на НОИ. Отговаряйки на въпросите по компетентност и преpraщайки другите за решаване от съответната администрация, инсти-

тутът спомага за повишаване доверието към осигурителната система. Изчерпателността на отговорите на поставените въпроси и своевременното решаване на жалбите и молбите от специалистите на института спомага за изграждането на осигурителна култура и за намаляване на възмущението и недоволството след запознаване с отговорите на специалистите.

През призмата на проблематиката, съдържаща се в писмената кореспонденция на Централно управление, анализът отчасти хвърля поглед как НОИ изпълнява своята мисия, доколкото засегнатите въпроси са от негова компетенция. Другото значение на анализа е чрез своеобразно проучване на общественото мнение, или чрез обратната връзка, да идентифицира проблемните области, нуждаещи се от нормативни промени за подобро обслужване и за придържането към основните принципи, заложили в чл. 3 на Кодекса за социално осигуряване. Предоставен на ръководните органи на института анализът на кореспонденцията дава възможност вземащите решения, включително членовете на Надзорния съвет на НОИ, при осъществяване на своите управленски функции да се съобразяват с идентифицираните от писмата казуси, когато те са основателни.

Основната проблематика се отнася до следното:

❖ Пенсии

- Броят на писмата с въпроси по пенсиите остава традиционно висок. Направените през последните години промени в пенсионното законодателство разрешиха някои наследени дефекти или появили се след старта на реформата. Най-значителният проблем на пенсионната система обаче продължава да бъде ниският размер на голяма част от пенсиите и големите разлики между т. нар. „стари и нови пенсии“, което ясно личи и от писмата. Продължи изразяването на недоволство от начина на „осъвременяване“ на пенсиите. Многобройни са предложенията на пенсионерите осъвременените стари пенсии да се приближат по размери до новоотпуснатите (сравнени на базата на еднакъв среден осигурителен доход и еднаква продължителност на стажа при отпускането им), като получат съответен дял от развитието на икономиката и растежа на средния осигурителен доход през последните години.

- Нерешен остава въпросът с увеличаващата се разлика между най-ниската и най-високата пенсия. Един от начините за решаването му е да се даде по-голяма тежест на една година реално положен осигурителен стаж вместо един процент. Така по-дълго работилият ще получи по-голямо увеличение. В писмата си пенсионерите често изтъкват значението именно на този критерий.

- Трудното или почти невъзможно намиране на работа в предпенсионна възраст е една от основните причини, която тласка хората към търсене на по-лесния изход от ситуацията чрез механизмите на пенсионната система. В тази връзка все още продължават многобройните запитвания от лица, които искат да се пенсионират по облекчените условия на §4 от ПЗР на КСО и питат трудът им от коя категория е, за да направят преценка на правото си. Разширяването на обхвата на категориите труд и включването на все повече професии в някои категории и продължаващото действие на преходните разпоредби с облекчени условия за придобиване право на пенсия при първа и втора категория труд водят до допълнително натоварване на пенсионната система. То би могло да се избегне, ако успешно се приложат мерки за повишаване на квалификацията, учене през целия живот, насърчаване на заетостта на трудоспособните възрастни, създаване на благоприятна среда за развитие на стопански дейности и пр. Изкушението да се търси спасение в пенсиониране, вместо в трудова заетост, действа ерозиращо на пенсионната система.

- Намаляват въпросите от длъжностни лица, за които познаването на осигурителното законодателство и неговото практическо прилагане е в кръга на служебните им задължения. Писмата засягат въпроси, на които не са могли да получат еднозначен отговор в РУСО, предимно за категоризирането на положеният труд и изготвянето на документите за осигурителен стаж и доход при пенсиониране.

❖ *Осигуряване*

• Въпросите, свързани с **осигуряването**, са намалели със 78% в резултат на отпадането на голяма част от извършваните от НОИ дейности при стартирането от 1 януари 2006 г. на Националната агенция по приходите, която пое събирането на приходите на ДОО. Това се дължи и на повишаването на осигурителните познания след точните и компетентни отговори от специалистите на НОИ по поставените от осигурители и осигурени лица въпроси, молби и жалби. Наблюдава се намаление във всички групи въпроси, свързани с осигуряването. Единствено броят на въпросите относно „закупуването“ на осигурителен стаж за времето на обучение се е увеличил два пъти.

• Жалбите от лица, че работодателите не им изплащат обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване, бременност, раждане или отглеждане на малко дете зачестиха през последните години. През 2006 г. започна подготовката по изплащането на паричните обезщетения от териториалните подразделения на НОИ от 1 януари 2007 г., вместо от работодателите. Обслужване изплащането на обезщетенията от НОИ на практика ограничава случаите на измама със средствата от ДОО, които не бяха рядко явление и доскоро присъстваха в писма на граждани.

• Забелязва се увеличение на писмата, свързани с възможността за закупуването на осигурителен стаж за времето на обучение. Но все още предоставената възможност се възприема като реална и достъпна от много малка част от хората. „Цената“ на осигурителния стаж очевидно е висока за тях и възпрепятства използването на тази възможност, независимо че „вложените“ пари се възвръщат под формата на пенсия. Продължаването на трудовата активност при възможност изглежда по-предпочитан вариант за натрупване на пенсионни права, отколкото закупуването на стаж. Тази стъпка е свързана с изразходване на определени средства, с които хората не разполагат към момента или пък имат поналежащи нужди. Закупуването на осигурителен стаж е подходяща форма за получаване на пълна пенсия и по-активното разясняване би било от полза за тези, които могат да се възползват от възможността. Предвид високата „цена“ на осигурителния стаж и ниската „способност за плащане“, введените допълнителни мерки за разсрочено плащане улесниха ползвателите на законовата разпоредба.

❖ *Лекарска експертиза на неработоспособността*

• В резултат на засиления контрол от страна на НОИ върху експертните решения на ТЕЛК за освидетелстване за инвалидност много инвалиди с определена степен на загубена работоспособност, макар с влошено състояние, при явяването за преосвидетелстване отпадат от съвкупността на правоимащите. Това води до оставането им за дълго време без доходи от пенсия до следващото произнасяне на някоя от лекарските комисии. В същото време многобройни са сигналите от граждани за случаи, при които срещу заплащане хора с не толкова намалена работоспособност успяват да се сдобият с експертно решение с процент загубена работоспособност, даващо достъп до пенсия или други социални помощи за инвалиди. Много продължителното забавяне при извършване на лекарската експертиза на работоспособността също тревожи хората. Доказана е нуждата от изцяло нова система за освидетелстване, за да може тези сериозни проблеми в трудово-лекарската експертиза, за които хората продължават да сигнализират или да се оплакват, да се решат колкото може по-скоро.

• В крайна сметка институциите и организациите, отговорни за справянето с нелекия проблем по освидетелстване на неработоспособността, са длъжници на гражданите, които плащат данъци и осигуровки. Недопустимо е те да са изкупителни жертви заради злоупотреби при освидетелстването, заради забавящо се с години наред адаптиране на системата за освидетелстване към промените в обществената среда. Приоритетно би следвало осигурителните права на хората с увреждания да бъдат защитени навреме и справедливо.

❖ *Добавките за старост*

Добавките към пенсиите на навършилите 75- и 80-годишна възраст, или така наречените добавки за старост, вече са в толкова нищожни размери, че получаването им от правоимащите лица е безсмислено, считано от тях за обидно, а администрирането на изплащането им – неефективно. Възрастните хора често споделят виждането си по този въпрос.

❖ *Обратна връзка*

• При анализирането на кореспонденцията през предходните години се забелязва, че при появата на някакъв социалноосигурителен проблем рязко нарастват въпросите и жалбите във връзка с него. Има теми, които постоянно занимават и тревожат хората, но по други те се активизират през определени години, когато проблемът е актуален и започва все повече да назрява. Писмата служат като индикатор на слабите места, респективно – знак за ответна реакция на вземащите решения за преодоляване на несъвършенствата.

• Писмата от фирми и институции, изпратени директно до ЦУ на НОИ, са по прилагането на законодателството и за по-подробни указания, свързани с него. Продължава практиката преписките, жалбите и писмата на гражданите да се изпращат едновременно до няколко институции, които след това се препращат до НОИ за решаване по компетентност. Болшинството от тях биха могли да се решат само в териториалните поделения на института – там, където са документите им по регистрацията или пенсионните досиета. Това налага активна кореспонденция между ЦУ и териториалните поделения на НОИ за изясняване и решаване на всеки поставен проблем. Понякога се допускат грешки от служителите на районните управления, които се коригират едва след като писмата са попаднали в Централно управление. Но това са единични случаи, които не са определящи за работата на териториалните поделения на НОИ. Взетите мерки от ръководството за подобряване на обслужването и унифициране на практиката в районните управления също допринасят за намаляване на кореспонденцията.

• Извън конкретните казуси, по които гражданите търсят съдействие от по-горна инстанция, писмата са изпълнени с недоволство и оплаквания от трудностите за справяне с живота. Често се изразява обида от положението, в което са поставени голяма част от пенсионерите, след като са отдали достатъчно труд и енергия през активната си възраст и сега искат пенсията да им гарантира достоен живот, а не едва да оцеляват, включително със социални помощи. Осезателно е, че с писмата се изразява тревога не само заради ниските размери на повечето пенсии, но и от целия обществен, икономически и политически живот в страната.

• Националният осигурителен институт е ключова институция с много важно място в обществения живот. С писмата си хората отправят надежди не само към институцията, от която очакват компетентно решение на съответния въпрос, но и към държавата. Предвид дълбоката криза, която държавността в страната изживява през последните години, НОИ има шанса да служи за добър пример на обновяваща се администрация, която обслужва гражданите и обществото, а не обратното.

❖ *Осигурителна култура*

• Често писмата от граждани са резултат от непознаване засягащите ги пряко правила и норми. Писмо – отговор, като начин за информизиране, ще остане да действа и занапред. Но може да се очаква, че след прилагане на поредица от мерки за повишаване на осигурителната култура на населението, постепенно потокът от писма със запитвания ще намалява. НОИ все още има какво да направи, за да формира осигурителни познания там, където липсват или са недостатъчни, или е нужно актуализирането им след нормативни промени. Тази насока е неизбежна, ако искаме да превърнем осигурителния институт в модерна обществена администрация, обърната с лице към потребителите на услугите, които администрира. Освен чрез продължаване прилагането на досега използваните успешни методи, с полагане на организирани и целенасочени усилия и включване на други, неизползвани до сега подходи за подобряване на осигурителните познания, може да се

постигне по-добър резултат в това отношение. Всеки начин за по-широко разпространение и подобряване на осигурителните познания би бил ползотворен.

❖ **Ориентирано към потребителите обслужване**

- Подобряване обслужването на потребителите на системата е възможно още и чрез създаване на офиси – филиали на РУСО в отдалечените селища. В тях на място може да се приемат документи за краткосрочни обезщетения, помощи и пенсии, да се дават консултации по интересоващи хората въпроси, за да им се спести нееднократното понякога пътуване до централата за съответния регион.

- Подобряването на работата на районните управления ще продължава, включително с по-широкото използване на електронните информационни технологии. Извън това солидната подготовка на служителите в ТП на НОИ да извършват качествено консултиране на гражданите на място по всички въпроси от прилагането на социално-осигурителното законодателство, подхождането към всеки отделен случай отговорно, компетентно и съпричастно, ще подобряват значително обслужването. От своя страна това ще редуцира потока от писма към Централно управление, след като бенефициентите на системата получат нужната информация, услуга, упътване, за да реализират правата си.

Регистриране на трудовите злополуки

От практиката са установени несъвършенства в процедурата за регистрация на трудовите злополуки. Те следва да бъдат премахнати, за да може НОИ да изпълнява по-добре функцията си за администриране на този риск в защита правата на наетите/осигурените лица. Първо, често поради липса на трудови договори и второ, поради порок в процедурата за регистрация на трудовите злополуки, много голям брой злополуки не излизат наяве. Слабото звено в процедурата е в това, че осигурителят/работодателят е длъжен в срок от 3 работни дни да декларира пред териториалното поделение на НОИ всяка трудова злополука. Ако той не го направи, пострадалият или неговите наследници имат право в срок от една година от злополуката да я декларират пред ТП на НОИ. По известни причини (липса на трудов договор, невнасяне на осигуровки, неизпълнени изисквания по ЗЗБУТ или др.) работодателят, оставен на съвестта си да сигнализира за инцидента и воден от собствения си интерес, може да не декларира злополуката. Макар че пострадалият също може да декларира инцидента, ако работодателят не го е сторил, поставен в тази ситуация, работникът трябва да поеме риска от уволнение. Страхът от оставане без работа или не изплащане на дължими възнаграждения предопределят пасивното поведение от страна на работника и така трудовата злополука остава скрита, а правата на работника – нереализирани. За да се избегне този порок в процедурата за регистрация на злополуките, лекарите могат да бъдат задължени да пращат копие от болничните листове за трудови инциденти директно в ТП на НОИ.

Има и случаи, когато пострадалият заявява, че е претърпял трудова злополука, но лекарят излишно се „презастрахова“, като не прави съответното вписване в болничния лист. Не винаги се знае от лекарите, че квалифицирането на злополуката за трудова и крайната преценка за приемането или за неприемането на такава се извършва от НОИ. Тази ситуация може да се избегне чрез обучението на лекарите по въпросите, касаещи регистрацията на трудовите злополуки и попълването на болничните листове.

Финансова жизнеспособност

Финансовата жизнеспособност на разходопокривната система се предопределя от фактори, зависещи от макросредата в най-широкия аспект. Доколкото НОИ е активен посредник в обществения договор за социално осигуряване, със своите действия той подпомага реализирането на целенасочени политики и мерки. За смекчаване на основните фактори с негативно въздействие върху финансовата стабилност, с изключителна значимост са мерките за повишаване на заетостта и намаляване на безработицата, засилване на контрола по спазване на трудовото и осигурително законодателство, свиване дела на

скритата икономика, подобряване на осигурителната култура, насърчаване на доброволното изпълнение на задълженията, укрепване на мерките за принудително изпълнение на нормативните разпоредби на трудовото и осигурителното законодателство.

От специално внимание и целенасочени усилия се нуждае разкриването на генезиса в стремежа да се укриват заетост, трудови доходи и осигурителни вноски. Сивата или скритата икономика е тревожно обществено явление. Политическите интервенции за овладяването му би следвало да бъдат насочвани към идентифициране и справяне с конкретните причини в генезиса на явлението. Координираните действия на всички компетентни органи и институции от законодателната и изпълнителната власт би следвало да създадат условия за:

- доверие към държавата, институциите и в частност – към осигурителната система;
- добра бизнес среда и лоялна конкуренция;
- ефективен контрол и оптималност на одита;
- широко внедряване на съвременни способности за събиране и обмен на касаеща осигуряването информация между всички заинтересовани институции;
- висока данъчна и осигурителна култура на населението за доброволно спазване на осигурителните задължения като осъзната предпоставка за по-добро ниво на социална сигурност;
- оптимална структура на данъчните и осигурителните удържки, насърчаваща доброволното спазване на задълженията, но без заплахата за финансовата стабилност.

Разграничаване на социалното осигуряване от социалното подпомагане

Функционирането на съвременна осигурителна система е една от най-ценните придобивки на цивилизацията в организираното общество. Нейното място и роля в обществения живот се нуждаят от ясно определяне в Конституцията на Република България диференцирано от социалното подпомагане и грижи. Размиването на границите между социално осигуряване и социално подпомагане не е в интерес на осигуряването и не насърчава постигането на осъзнатост за първостепенната важност на личната отговорност. Само така за всеки гражданин от настоящите и от бъдещите генерации ще стане ясно, че в новия за нашата географска територия обществен строй човек не трябва да разчита на държавата за социална сигурност, ако не е дал своя принос според притежавания потенциал под формата на данъци, осигуровки или морално оценявана отдаденост в полза на обществото и личността. Държавата обаче със своята политика, механизми и институции следва да предоставя адекватни обезпечения, да отстоява доверието на гражданите и да насърчава пълноценното участие в обществения живот.

Правото и задължението по начало са категории с реципрочни стойности. Устройването на новата политическа, икономическа и социална система налага необходимостта от определяне на строга последователност, като първо се започне със задълженията. И второ – въз основа на изпълнените задължения да се претендират и получават реципрочни права. Само така би могъл да се постигне и поддържа баланс в обществените отношения както в най-широк смисъл, така и в съставните структурни единици на обществото.

Осигурителната система е инструментът, чрез който може да се упражни конституционното право на обществено осигуряване. Сегашното състояние и бъдещото функциониране на осигурителната система са в пряка зависимост от първостепенни проблеми на страната, свързани с икономическия растеж и балансираното преразпределяне, демографската структура, образователното равнище и професионална подготовка сред всички етноси на територията на страната, доверието в институциите и държавата.

Вредата от понятието „осигурителна тежест“

За съжаление понятието „осигурителна тежест“ трайно се наложи в публичното пространство и редовно се използва в дебатите, коментарите, анализите, официалните документи. Изрича се както от представители на законодателната и изпълнителната власт, на

работодателите и синдикатите, така и от представители на медиите, когато се обсъжда размера на осигурителните вноски, разпределението им между страните в осигурителния процес и пр. Понятието „осигурителна тежест“ изразява негативно отношение към осигурителните задължения и въздействия възпиращо за доброволното им изпълнение и за възпитаване на съзнание за лична отговорност за социалната сигурност. Големият дял на скритата икономика обуславя неблагоприятните стойности на коефициента на зависимост, коефициента на заместване на дохода и ниските средни стойности на пенсиите.

Понятието „осигурителна тежест“ внушава тежоба и не благоприятства поведение, провокиращо подобряване стойностите на тези показатели. Докато отговорните и формиращите общественото мнение фактори волно или неволно го използват в публичното пространство, задължените по закон лица не биха могли да изградят съзнание за доброволно изпълнение на осигурителните задължения. Основополагащият принцип, не само на осигурителната система, но и на обществото, е солидарността. А тя е толкова по-възможна, колкото е по-доброволна. В социалната държава не се счита за тежест отделянето на част от трудовите доходи за лични пенсионни спестявания за в бъдеще, както и за издръжка на пенсионерите – родители и прародители на сегашните работещи.

От психологическа гледна точка „осигурителна тежест“ има негативен смисъл. Внасянето в обществените фондове на осигурителни вноски, ставката на които е разпределена между участващите страни в определено съотношение, е поведение на социално отговорни индивиди и работодатели. И затова в осигурителното законодателство присъства само понятието „осигурителна вноска“. Вместо понятието „осигурителна тежест“, по-коректно и по-насърчаващо би било при коментарите, дебатите, анализите да се използват думите „осигурителна вноска“ и „осигурителна ставка“, според контекста.

Доверието – фактор за стабилност

С голямо значение през последните години се изпъква факторът доверие в държавните институции и държавността. Силно деморализиращо въздействие и засилване на скептицизма сред населението причинява тревожното състояние в съдебната и правната система, в здравеопазването, в регионалното „благоустройство“ и други обществени сфери. Безбройните безнаказани случаи на използване на властта за лично облагодетелстване и осезателното сливане на властта и капитала въздействат отблъскващо и демотивиращо. Напоследък особено актуална стана поговорката: „За кокошка – няма прошка, за милиони – няма закони.“ При това положение е трудно да се агитира за доброволно и съвместно изпълнение на трудовите, осигурителните и данъчните задължения. Да се разчита само на методите на санкцията и принудата е нереалистично – колкото те са по-силни, толкова повече се подхранва корупцията или се импулсира изобретателността на нарушителите на законите и правилата.

Държавата чрез институциите е призвана да служи на гражданите. Както институциите, така и гражданите имат права и задължения. За задължения на гражданите държавата със своите институции и власти, както се казва „гони до дупка“. Но за задълженията на институциите към гражданите не се държи сметка. Когато дадена институция например бави плащания към гражданите, не се начисляват лихви, чрез които да се компенсира забавянето, а когато гражданин не изплати своите дългове навреме, му се събират с лихва. Липсата на такава реципрочност би трябвало да се запълни.

Обратът в мисленето на гражданите за повече доверие и собствена отговорност е възможен, когато биват обслужвани бързо и компетентно от институции с нов, по-човешки дух и облик, показващи съпричастност и съзнателност.

Посочените по-горе фактори, освен че са във взаимна зависимост помежду си, пряко или косвено предопределят финансовата стабилност на осигурителната система и размера на пенсиите в частност. Известно е, че бедна държава не може да провежда задоволителна социална политика. От друга страна обаче, един от основните механизми за избягване на бедността е добре работещата осигурителна система. Именно намирането на правилния

баланс между отделните политики на едното или другото от двете направления стои в основата на идеологическия избор за управлението на страната и нейния просперитет.

Съзнание за социална принадлежност

От констатациите на институциите с важни за осигурителната система контролни функции, а и от лично наблюдение може да се забележи небрежно, дори престъпно неспазване на нормативните правила, касаещи трудовата среда, трудовите и осигурителните правоотношения. Това може да се наблюдава и в случаите, необхванати от контрола на „Главна инспекция по труда“. Преходът към свободно пазарно стопанство не е създал нужната чувствителност и убеденост у всички участници в индустриалните отношения да действат като социално отговорни субекти. Движещ остава мотивът за бърза печалба и изразходване на финансовия ресурс за излишен лукс, първенющина, компенсирани комплекси за малоценност. А се пренебрегва социалната принадлежност, инвестирането в здравословна и безопасна трудова среда, подценява се сигурността за бъдещето и хуманното отношение към наетите лица и членовете на семействата им. За промяна на това статукво биха допринесли не само методите на принудата, но доброволното изпълнение на нормите и задълженията. То би се повишило чрез постоянна широка просветна дейност за подобряване на културата в областта на трудовоправните и осигурителните отношения, здравословните и безопасни условия на труд и пр. От значение е също повишаване на компетентността на служебните лица, на които е възложено прилагането на трудовото и осигурителното законодателство при работодателя/осигурителя.

Доброволното изпълнение и постигането на осъзнатост за него минава най-вече през доверие в държавата и институциите, балансиране на личния и колективния/обществения интерес, зачитане правото на другия, преодоляване на съзнателния и подсъзнателния страх, определящ поведението на индивида. А тези категории са свързани с нравствеността, с ценностната система. Всичко това от своя страна се предопределя от статуса на психичното здраве на населението като цяло и на отделния индивид.

Сивата икономика – подривен фактор

Сивата икономика е един от основните фактори с пряко негативно влияние върху осигурителната система и пенсиите. Мненията за това антисоциално явление винаги са били разнопосочни, но е валидно и определението, че тя е едновременно болест и начин на оцеляване. За някои сивата икономика не е само епидемия, а стратегия за оцеляване, възможност да живееш тук и сега, без много да се притесняваш за бъдещето – важното е да оцелееш. Трите страни, които уреждат тези отношения (работниците, работодателите и държавата) сякаш имат негласно споразумение за известен толеранс към сивия сектор, защото и трите понастоящем са заинтересовани от това, макар и с различни мотиви:

1. Работодателите

Работодателят, стига да има тази възможност, не пропуска да осигурява работниците на осигурителния праг, а не на пълната заплата. Дори да е изряден, като разбере, че другите не са такива, рискува да стане неконкурентен и да отпадне от бизнеса. За по-мощните, които имат ресурс да спазват правилата, сивата икономика е заплаха, защото тези в сенчестия сектор им правят нелоялна конкуренция. Освен това, за съжаление ситуацията в страната създава усещане, че е много по-лесно да си нелегален в бизнеса, включително защото именно прилежно регистрираните дребни предприемачи са най-често обект на инспекторски и ревизорски проверки. По-безопасно се чувстват тези в уютната сянка на сенчестия сектор, където по-рядко биват „закачани“ или намират начин да се измъкнат. Не рядко се стига до парадокса, че стремящите се да следват закона са по-често преследвани от него, отколкото тези, които го пренебрегват. Като се прибавят и сравнително високите данъци и осигуровки съобразно възможностите на „дребните“ в бизнеса, за тях сивата икономика е начин за оцеляване сега. Приложима мярка за свиване на скритата икономика е вдигането на осигурителните прагове до нивата на реално получаваните доходи по икономически дейности и квалификационни групи професии.

2. Работещите

Много от работещите предпочитат да харчат парите си сега, а не да ги дават на държавата или във фондове. Смятат, че до пенсия има 20-30 или повече години и никой не знае какво ще се случи дотогава. Докато е млад и здрав човек няма нагласата да мисли какво ще стане като остарее, ако се разболее или го сполети беда. Младите, здравите и работоспособните извличат полза от сивата икономика, но това състояние не трае вечно. Едва когато човек се разболее или пенсионира, усеща нейната уродливост. По силата на природните закони все пак балансът в по-общ план се постига, но чрез компенсиране под някаква форма и за нечия сметка. Сегашните пенсионери са най-потърпевши от сивата икономика. Като една от най-уязвимите социални групи, те заплащат скъпо цената на прехода към новия социално икономически строй, калкулираща и неспазване на данъчни и осигурителни задължения. Следващите генерации пенсионери ще имат същата участ, ако не се решат неотложно с консенсус проблемите, известни както на експертите и анализаторите, така и на политиците.

3. Държавата

Държавата също е толерантна към явлението. Поради големия му мащаб, институционалният капацитет на контролните органи е недостатъчен да застави всеки нарушител да изпълни задълженията си. От друга страна, има опасност от закриване на бизнес, което за социалната държава не е желателно – думата „фалит“ все още е натоварена с негативен смисъл. За задължения в големи размери би била ефективна наказателната мярка затвор и липсата на такава явно е израз на протекция. Освен това силно смуцаваща е безизходната ситуация за потърпевшите и ненаказуемостта на работодатели, които не изплащат заработените трудови възнаграждения срещу престация на труд, което е грубо нарушение на човешките права и индустриалните отношения.

Базирани на причина-следствие мерки

Срещу епидемията сива икономика лечението би следвало да е мултидисциплинарно и, най-общо казано, да включва:

- административни мерки (доближаване на осигурителните прагове до реалното заплащане, надеждни институционални способности на приходната администрация и органите с контролни функции);
- ефективни наказателни санкции (отнемане на имущество, затвор за големи осигурителни задължения);
- финансово-икономически мерки (балансирана данъчна политика, реструктуриране на данъци и осигурителни вноски по начин, който ги направи по-платими и по-събираеми);
- обвързване на разрешителните режими с липсата на осигурителни задължения;
- поощрения и бонуси за коректните осигурители;
- образователни и възпитателни подходи (подобряване на културата за трудово-осигурителните права и задължения, ревизия на ценностната система и моралните норми посредством образованието и медиите);
- други.

За големия размер на скритата икономика в страната принос има не само най-често изтъкваната в публичното пространство причина – високи данъци и осигуровки, но също и **ниското ниво на обществено самосъзнание**, липсата на колективен дух и социална принадлежност. Когато преобладава мисленето „всеки да се спасява сам както може“, не е странно, че нагло се нарушават нормативните правила или хитро се заобикалят законите. Когато авторитетът на държавата и институциите е нисък, инстинктът за самосъхранение се засилва. Изходът от неблагоприятната ситуация за осигурителната система и за коректните осигуряващи се лица и данъкоплатци е в повишаване на доверието, в насаждането на нов морал и ценности.

По отношение **мерките на принудата**, за да се нормализира ситуацията с намаляване на тревожно големия сив сектор в икономиката, очевидно е, че са наложителни изменения в Наказателния кодекс. Съществуващите санкции и невъзможност контролните органи да се справят с епидемията подсказва търсене на решение, което би гарантирало поставяне на ситуацията под контрол. В защита на коректните данькоплатци, осигурители и самоосигуряващи се лица и в името на обществения ред, **затвор** трябва да застрашава работодатели, които не плащат редовно осигуровки на работниците и служителите си или са натрупали задължения в големи размери. Около това мнение са обединени бивши социални министри, представители на синдикатите и работодателите, експерти с опит в социалната сфера. През юни 2000 г. парламентът гласува разпоредба да има затвор за невнесени осигуровки. На 23.11.2000 г. Конституционният съд отхвърли текста като противоконституционен. За няколко месеца, през които разпоредбата действа, приходите в осигурителните фондове се бяха увеличили осезателно. За стопанските субекти, намиращи се на ръба на оцеляването, може би избягването на данъчни и осигурителни задължения е временно спасение за сметка на изрядните. Цената за това обаче се калкулира в размера на ниските пенсии на сегашните пенсионери, както и в бъдещата им неосигуреност, когато обществото ще трябва да поеме грижата за тях и членовете на семействата им. Другата категория финансово заможни стопански субекти – легитимни или нелегитимни, които не изпълняват данъчните и осигурителните си задължения, чрез липсата на санкция затвор за тези случаи в Наказателния кодекс, остават недосегаеми и ненаказуеми. За всички е ясно кои имат интерес от това и кои са губещи. Остава цялата будна общественост да се мобилизира в защита на реда и законността, за да се постигне разпределена равномерно и поносима от всички солидарност, а не само от изпълнителните и коректните.

Косвено сивата икономика се подхранва също и от съзирането на несправедливост по отношение на някои пенсионни разпоредби, много от които през последните години бяха коригирани. **Ниските пенсии** на преобладаваща част от пенсионерите в България обаче са сериозен обществен проблем, който през последните години често се използва популистски за извличане на политически дивиденди в определено време. Значителното повишаване на пенсионните доходи придоби значението на национален приоритет и не търпи отлагане. Но ако то не се извършва принципно, с методична последователност, със запазване концепцията на изградения тристълбов пенсионен модел, финансовата стабилност ще бъде застрашена, а доверието – още по-накърнено.

Основният принцип на пенсионното осигуряване е, че в активния си трудов живот човек трябва да спестява, за да си осигури след пенсиониране почти същия жизнен стандарт. **Разнообразието от пенсионни схеми** от задължителното основно, допълнителното задължително и допълнителното доброволно осигуряване дават тази възможност. Но за да бъде резултатът задоволителен, за да се получават адекватни доходи от пенсия, българската пенсионна система се нуждае от данъчни стимули, от регулация и ефективност на управлението на пенсионните фондове. Иначе ще продължава да се възпроизвежда ситуацията, при която епизодично или спорадично ще се изразходват значителни суми за индексирание на пенсиите без отделния пенсионер осезателно да почувства увеличението, а недоволството, обещанията и надеждите ще се редуват.

Използването на **данъчния инструментариум за повече декларирана заетост и доходи** включва възможност не само за повишаване на приходите от данъци и осигурителни вноски и оттам – на пенсиите, но и за повишаване на пенсионните доходи диференцирано за определени генерации. Тъй като в крайна сметка всичко опира до интереса, като движещ поведението мотив, данъчните отстъпки по линия на доброволното пенсионно осигуряване например могат да генерират ползи за родените преди 1960 г. лица, които не са включени в универсалните пенсионни фондове. Подобно решение също може да намали укриването на доходи и да ги трансформира в осигуровки и по-високи бъдещи пенсии.

Европейски стратегически насоки

Изхождайки от Лисабонската стратегия, възможностите за подобряване на координа-

цията на политиките по заетостта и социалните въпроси на Европейския съюз се включват в следните области:

- Предизвикателства и проблеми, свързани с целите на Лисабонската стратегия за създаване на повече и по-добри работни места при по-голяма конкурентоспособност, едновременно със социалната кохезия.
- Ключови насоки за подобряване на взаимодействието на политиките.

В същия аспект **приоритет** ще представляват **политиките и мерките**, насочени към тези предизвикателства, а именно:

а) развитие на умения посредством повишаване на образователните равнища и достъп до учене през целия живот със специален фокус върху дейностите, където могат да се създават повече и по-добри работни места;

б) разработване на благоприятни семейни политики с цел по-доброто съвместяване на работата и семейството през целия живот;

в) **обвързване на активното стареене с по-късно и гъвкаво пенсиониране и гарантирането на адекватни и устойчиви пенсии;**

г) развитие на гъвкав пазар на труда за всички, използвайки вътрешната и външна гъвкавост и насърчавайки социалния диалог;

д) насърчаване на активното включване чрез активна политика на пазара на труда, подкрепа за минималния доход и по-добър достъп до социални услуги;

е) укрепване на външни действия на ЕС за насърчаване създаването на работни места, подобряването на общите социални стандарти и управлението на миграцията.

Реализирането на тези политически приоритети изисква по-добра координация между политиката по заетостта и другите национални политики, по-специално социалната закрила и социалното включване, както и образованието и иновационната политика, дори външната.

От значение за развитието на социалноосигурителната система е прилагането на целна посочен набор от политики и мерки. Някои от тях имат пряко, а други – косвено отношение, но с голямо значение за състоянието на системата. Обвързването на активното стареене с по-късно и гъвкаво пенсиониране и гарантирането на адекватни и устойчиви пенсии не би могло да се постигне, ако няма успех в областта на образованието, квалификацията, равнопоставеността на половете в стопанския и семейния живот, благоприятна бизнес среда за генериране на трудова заетост и доходи. Това ще рече, че нито една политика или мярка не би успяла без интегриран подход и концептуална последователност в реализиране на стратегическите намерения.

Подобряването на стойностите на индикаторите, посочени в началото на резюмето, характеризиращи осигурителната и пенсионната система, зависи от множество взаимно преплетени фактори, стоящи в основата на маркираните политики и мерки. Търсенето на политически и организационни решения на проблемите, ориентирани към причините, които ги поражат и симптомите, в които се изразяват, предполага по-дълготраен ефект върху поредицата генерации и същевременно повлияващ по-широк спектър от социално-икономическия живот. Това от своя страна би благоприятствало по-доброто качество на живота на индивида в нашата държава, в която **преходът е не само икономически, но също и психологически и на това би следвало да се отдаде специално значение.**

Относно Обновената социална програма „Възможности, достъп и солидарност в Европа на 21-век“, в Обобщението на оценката на въздействието (Брюксел, 8 юли 2008 г.) се обръща внимание на следното:

„В съобщението си *Програма на гражданите – резултати за Европа*, Европейската комисия (ЕК) изтъква, че е необходимо Европейският съюз да анализира настъпващите радикални промени в нашите общества и да разработи устойчив отговор на всички нива, ако иска да се справи с предизвикателствата пред европейските икономики и общества. На тази основа Комисията е предприела широкообхватен преглед на постигнатото в об-

ластта на европейската социална действителност, за да оцени основните настъпващи промени в сферите на заетостта, семейната структура, начините на живот и традиционните форми за подпомагане, които отразяват нарастващия натиск на демографските промени.

Европейската комисия отбелязва, че европейските общества са в процес на бързо настъпващи дълбоки промени в икономическата и в социалната област. Тези промени се предизвикват както от мощни външни сили, като глобализацията и промените в климата, така и от вътрешни сили, каквито са демографските и социалните процеси. В резултат на това ЕК определя следните проблеми:

- Младите хора не получават най-добрия възможен старт в живота си;
- Гражданите не притежават умения за реализиране на кариери в обществото на знанието;
- ЕС не успява да отговори на предизвикателството в областта на демографията и здравето: *в резултат на по-добри здравни и работни условия все повече европейци в днешно време се радват на по-дълъг живот в по-добро здраве. Въпреки миграцията от трети страни, общото население на ЕС леко ще намалее и ще стане много по-възрастно. В резултат на това **гарантирането на устойчивост на пенсиите** е изключително важно предизвикателство за бъдещето на системите за социална закрила.*
- Социалното изключване остава траен проблем в много части на европейските общества;
- Продължава дискриминацията, основана или не на пола;
- ЕС трябва да окаже по-силна подкрепа по отношение на социалното измерение на глобализацията;
- Политиките и инструментите на ЕС трябва да бъдат мобилизирани, за да отговорят на новата социална действителност.

В отговор на определянето на проблемите ЕС следва да се стреми към подобряване на благополучието и качеството на живот на европейските граждани, спазвайки едновременно с това принципа на субсидиарност и пропорционалност, чрез постигане на следните цели:

- Подобряване на изгледите за успех на младите хора;
- Насърчаване на придобиването на нови умения за нови работни места, реализирането на кариери и по-добра работа;
- Създаване на условия за по-дълъг живот в по-добро здраве;
- Борба с бедността и социалното изключване;
- По-нататъшна работа по въпросите за равенството и равните възможности на половете;
- Оказване на влияние върху международния дневен ред в подкрепа на европейските ценности;
- Осигуряване на подходяща комбинация от политики и увеличаване на ефективността на инструментите на ЕС.

Гореспоменатите цели подкрепят и са напълно съвместими с други политики и стратегии на ЕС, и по-специално в обновената Лисабонска стратегия за растеж и заетост, Стратегията на ЕС за устойчиво развитие и единния пазар.“

Идентифицираните проблеми и съответстващите им цели са валидни и за България и нейната социална защита и осигурителна система.

Политики и мерки

Изхождайки от подробния анализ на осигурителната система през 2007 г. и предвид европейските насоки от Лисабонската стратегия за социално-икономическо развитие с пряко или косвено въздействие върху българската осигурителна система, на настоящата

фаза са наложителни адекватни политики на държавата и релевантните институции и органи на властта в няколко области:

- Справяне с проблема за недопустимото **неизплащане** навреме или изобщо **на заплати и осигурителни вноски**, след като е положен труд от страна на наети работници и служители. От 1.1.2007 г. осигурителни вноски се дължат от работодателя и за числените, но неизплатени трудови възнаграждения. Познато явление е работещите да не получават в договорените срокове възнаграждението си срещу реализирана трудова престация. Съществуващият процедурен ред не предоставя достатъчна защита и гаранции в тези случаи.

- Надлежно спазване на осигурителните задължения, включително **навременно подаване на коректни данни** в информационната система за статуса на осигуряването.

- Създаване **условия на труд, опазващи здравето и живота на работещите**.

- Справяне със злоупотребите при **освидетелстване на работоспособността**, без да се накърняват правата на хората, които действително имат увреждания и се нуждаят от ползване на социално-осигурителното си право срещу събднатия осигурителен риск при зачитане на човешкото достойнство и навременно предоставяне на очакваните здравни и социални осигурителни услуги.

- Подобряване на **методиката и организацията на процеса по освидетелстване/преосвидетелстване** с прилагане на групов подход според това дали лицето е в трудоспособна възраст в състава на работната сила или е извън нея. При разделянето на медицинската експертиза (за деца, за лица от 16 до 65 години и за пенсионери) за всяка от групите може да се преценяват различни нужди от рехабилитация и социална интеграция, както и специфични компенсирани мерки.

- **Вместо ранно пенсиониране**, намаляване на дълготрайната безработицата, повишаване на образователната и професионалната подготовка, **осигуряване на заетост и благоприятна бизнес среда**, въвеждане на задължителна профилактика и рехабилитация преди инвалидизиране.

- Радикални промени в здравната реформа, които да гарантират **повишаване на здравния статус** до степен, позволяваща по-малко хора в активна възраст да се инвалидизират и повече възрастни хора по-продължително да работят (активно стареене в добро здраве).

- Насърчаване **равнопоставеност на жените и мъжете** при съвместяване на професионалните и семейните задължения; подобряване регламентирането на родителските отпуски и обезщетенията за тях;

- Изработване на цялостна **национална стратегия** за осезателно **редуциране на скритата/сенчестата икономика** с въвличане в справянето с негативното явление на всички заинтересовани страни; оползотворяване на големия дял скрита икономика – резерв на приходи от данъци и осигурителни вноски с цел намаляване на вноските и данъците, подобряване на бизнессредата и конкурентоспособността, повишаване на пенсиите.

- Засилване на **връзката между участие в осигурителния процес и размер на получаваната пенсия** при еквивалентни стойности на индивидуалния коефициент и продължителност на стажа. След масовото преизчисляване на трудовите пенсии по новата пенсионна формула от 1 януари 2000 г., размерите на отпуснатите пенсии до 2000 г. и в следващите след нея години започнаха да изостават. Това създаде допълнително напрежение и разбираемо недоволство. Вече е факт преизчисляването от 1 октомври 2008 г. на пенсиите за трудова дейност, отпуснати до 31 декември 2007 г., като индивидуалният коефициент на лицето се умножи по средномесечния осигурителен доход за страната за 2007 г. С тази мярка, за сега изоставането на “старите пенсии“ ще се навакса. Прилагането на този подход обаче би следвало да се закрепят законодателно в постоянно действаща норма в Кодекса за социално осигуряване. При равни стойности на изходните параметри за размера на пенсията – индивидуален коефициент и стаж, по този начин старите пенсии

ще бъдат поддържани в близки размери до тези на новоотпуснатите, ако в пенсионната политика има такъв стремеж.

- **Значително** повишаване размерите на пенсиите съобразно осигурителния принос и издръжката на живота; увеличаване процента за осигурителния стаж във формулата за изчисляване размера на пенсията (вместо сегашния 1%);

- Гарантиране на бъдещи пенсионни доходи за следващите поколения пенсионери по формулата „**сигурност чрез многообразие**“ с използване на спестовните възможности на капиталовите втори и трети стълб и прецизиране на преразпределянето през данъците чрез данъчни облекчения;

- Ефективно **набиране на паричен ресурс** и приемане на възможно най-добрия закон за т. нар. „Сребърен фонд“.

- Повишаване на **осигурителната култура на населението** с въвличането в този процес на образователната система, медиите, работодателските и синдикалните организации, неправителствените организации, изпълнителните агенции и институции и цялата заинтересована общественост;

- Повишаване на **доверието** в осигурителната система, в институциите и в държавата.

МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2007 г.

Развитието на социалното осигуряване е в тясна връзка с протичащите глобални и национални икономически, политически и социални процеси. Прегледът на макроикономическата среда хвърля светлина върху факторните причини за финансовото състояние на осигурителните фондове. Системата на социалното осигуряване изпитва силно влияние от темповете на икономически растеж, демографската структура на населението, състоянието на пазара на труда – заетост и безработица, публичните финанси, нивото на доходите, инфлацията, размера на скритата икономика и пр.

Първата година от членството на България в Европейския съюз бе изпълнена с много очаквания, свързани с ускоряване на икономическото развитие на страната. Почти всички икономически процеси в България, наблюдавани през първата „европейска“ година, са резултат от фактори, заложили през последните няколко години. Макроикономическата стабилност, последователната икономическа политика и подобряващата се институционална среда, разумната фискална политика и постоянното намаляване на преките данъци и социалните осигуровки са в основата на икономическото развитие, високата инвестиционна активност в страната, увеличаването на заетостта и бързото увеличаване на реалните доходи.

Брутен вътрешен продукт

Стабилната макроикономическа среда и подобряващите се условия за бизнес в страната са основните предпоставки, които определят динамичното развитие на българската икономика през 2007 г.

Десет години подред страната отбелязва икономически растеж, като през последните три години реалният ръст на брутния вътрешен продукт (БВП) надхвърли 6%. По предварителните данни за 2007 г. нарастването на БВП е 6,2%. Изчисленият БВП на човек от населението възлиза на 7 341,2 лв. или 5 135,9 щатски долара. Преизчислен в евро БВП е съответно 28 898,10 милиона, като на човек от населението се падат по 3 753,5 евро.

Инфлация

През 2007 г. инфлацията надхвърли стойностите, регистрирани през последните години. Годишната инфлация, измерена чрез хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ), е 12,5%, а средногодишната – 8,5%. За разлика от предходни години инфлацията е формирана в по-голяма степен от поскъпването на стоките и услугите с пазарно определени цени, а не от повишението на административните цени.

През 2007 г. цените на храните отбелязаха най-висок средно годишен темп на нарастване от последните 10 години – 21,1%. Съществено ускорение на инфлацията на годишна база при храните бе отчетено през втората половина на годината след значителното свиване на производството в селското стопанство в резултат на неблагоприятните климатични условия в страната и поскъпването на селскостопанската продукция. Спадът в растениевъдството у нас съвпадна с повишението на международните цени на земеделските култури, породено от слабата реколта в основни страни-производителки и от силното търсене в глобален мащаб. С присъединяването на страната към ЕС от 2007 г. бе отчетено засилване на външното търсене на български хранителни стоки поради по-ниските ценови равнища от съседните на България държави – членки на ЕС.

Средногодишният темп на изменение на цените на услугите (без административно определените цени) през 2007 г. е 8,4%. Както и при храните, на годишна база, инфлацията при услугите се ускори съществено през втората половина на годината, достигайки средно 10,3%, при 6,4% през първата половина.

Средногодишната инфлация при стоките и услугите с административно определени

цени достигна 5,4%. Основните корекции в тези цени включваха повишенията в цените на електроенергията, водоснабдителните и канализационни услуги, с което повлияването им за натрупаната инфлация възлезе на 1,1 процентни пункта.

Държавен бюджет

Провежданата фискална политика през последните години постига все по-големи превишения на приходите над разходите като противодействие на дефицита по текущата сметка.

През 2007 г. излишъкът по консолидираната фискална програма възлезе на 2 121,7 млн. лв. (3,8% от БВП), след като през последното тримесечие на годината общите разходи бяха с 32% по-високи от същия период на предходната година, а общият им размер за годината надвиши с 1 млрд. лв. заложеното в бюджета за 2007 г. По-голямата част от извънредните разходи бяха свързани с доизграждането и поддръжката на различни инфраструктурни проекти. Съответно капиталовите разходи на правителството през последното тримесечие нараснаха с близо 60% спрямо същия период на предходната година. Извършването на подобни извънредни разходи, стана възможно благодарение на значителното изпълнение на приходната част на бюджета през годината. Общо приходите в консолидирания държавен бюджет през годината бяха с 20% по-високи в сравнение с 2006 г.

В областта на прякото данъчно облагане и през настоящата година продължи тенденцията за намаляване на данъчната тежест, чиито очаквани ефекти върху икономиката се изразяват в стимулиране на инвестициите, ръст на производството и повишаване на реалните доходи на домакинствата. По отношение на корпоративното подоходно облагане бе понижена ставката от 15 на 10%, с което се достигна едно от най-ниските равнища в ЕС. По-ниската ставка е една от предпоставките за увеличаване на данъчната база, което, заедно с повишената икономическа активност на фирмите, доведе до ръст от почти 39% на бюджетните приходи от налога.

Платежен баланс

Дефицитът по текущата сметка на платежния баланс за 2007 г. е 6 175,4 млн. евро (21,6% от БВП). Стойността му е с 2 197,5 млн. евро по-висока в сравнение с отчетения за предходната година дефицит 3 977,9 млн. евро (15,7% от БВП). Търговският баланс през годината се влоши и достигна 7 419,2 млн. евро. (нарастване с 2 029,1 млн. евро спрямо 2006 г.). Вносът на стоки се повиши с 18,5%, а износът с 12,2%. Стойността на внесените стоки е с 62,1% по-голяма от стойността на изнесените. През първата година от членството на България в Европейския съюз се запазва тенденцията от последните години основен търговски партньор да бъде ЕС. Повече от половината от стокообмена (59,3%) на страната е с ЕС.

Основни фактори, повлияли на динамиката във външната търговия през годината, са високата инвестиционна активност, промените на международните цени на външните пазари, нарастването на потреблението в страната вследствие на увеличаване на реалните доходи на населението и кредитната активност на търговските банки.

За 2007 г. общият платежен баланс е положителен – в размер на 3 163,7 млн. евро, което е с 1 378,1 млн. евро повече спрямо 2006 г. През годината не са извършени трансакции по извънредно финансиране в подкрепа на платежния баланс. Върнати са кредити към МВФ на стойност 255,3 млн. евро. Валутните резерви през годината нараснаха с 2 908,4 млн. евро.

Валутен борд

Общият баланс на текущата сметка е положителен и е в размер на 3 163,7 млн. евро, а валутните резерви на БНБ нарастват с 2 908,7 млн. евро. Следователно покритието на задълженията на валутния борд с активи в евро остава напълно достатъчно, за да се гарантира стабилността му. Въпреки неблагоприятната обстановка на международните пазари този паричен режим продължава да функционира нормално.

През 2007 г. банковата система се развиваше динамично и стабилно в условията на предвидима макроикономическа среда, осигурена чрез поддържането на стабилността на валутния борд и прилагането на благоразумна фискална политика. Нарастването на доходите в икономиката и увеличаването на заетостта бяха едни от основните фактори от страна на търсенето на банковите продукти, които доведоха до допълнително разрастване и разширяване на дейността на банковата система и съответно до задълбочаване на финансовото посредничество.

В края на 2007 г. банковите активи достигнаха 59 094 млн. лв., като за една година отбелязаха увеличение с 16 893 млн. лв., или с 40%. Ускоряването на растежа на активите е свързано и с цялостното отпадане на ограничителните мерки на БНБ от февруари 2007 г., поради което се наблюдава отново активизиране на кредитната дейност на търговските банки.

Финансов сектор

Притокът на значителни по обем външни капитали и засилената икономическа активност в страната обусловиха високите темпове на прираст на паричните и кредитните агрегати през годината. Годишният темп на прираст на широките пари достигна 31% в края на годината.

След отпадането на административните ограничения върху банковото кредитиране от началото на годината вземанията от неправителствения сектор се увеличиха с 14 527,1 млн. лв. (при увеличение с 4 593,4 млн. лв. през 2006 г.), а темпът им на годишен прираст се ускори от 24,6% в края на 2006 г. до 62,5% в края на 2007 г. Засилването на кредитната дейност беше явно изразено и при вземанията от нефинансовите предприятия, които нараснаха с 9 622,4 млн. лв. при увеличение от 2 273,7 млн. лв. през 2006 г. Благоприятните тенденции в заетостта и доходите допринесоха и за бързото нарастване на кредитите за домакинствата, при които беше отчетено нарастване с 4 738,5 млн. лв., или 52,4%.

Повишението на лихвените проценти на междубанковия паричен пазар беше съпътствано с нарастване на обемите на търговия. Спрямо 2006 г. за всички видове сделки увеличението е от 5,4 млрд. лв., или 8,1%. При депозитните сделки увеличението е от 5,2%, а репооперациите се увеличиха над три пъти.

Общото нарастване на цените на акциите и приемането на нови дружества за търговия на борсата доведе почти до удвояване на пазарната капитализация, която в края на годината достигна 28,987 млрд. лв. (51,3% от БВП).

Небанкови финансови институции и капиталов пазар

През 2007 г. небанковият финансов сектор бе един от най-динамично развиващите се сектори на българската икономика.

Към 31 декември 2007 г. акумулираните нетни активи в трите вида пенсионни фонда – универсален, професионален и доброволен възлизат на общо 2,318 млрд. лв. (4% от БВП) и регистрират ръст от 800 967 хил. лв., или 52,8% в сравнение с нетните активи към края на 2006 г. Въпреки безспорните белези на стабилен растеж посредничеството през небанковите финансови институции е все още недостатъчно популярно в България. Този извод се налага при сравнението със страните от ЕС – всички имат по-добри показатели. Перспективите за развитие на сектора обаче са особено благоприятни предвид либерализирането на инвестиционния режим на пенсионните фондове и премахването на привилегирания достъп на държавата върху дейността на тези финансови посредници, което ще разшири възможността за инвестиране на повече средства в различните финансови инструменти.

Застрахователният пазар през последните години демонстрира устойчиво развитие, следвайки динамиката на макроикономическата обстановка в страната. Отчита се и стабилен ръст в стойностите на показателите, характеризиращи състоянието на пазара на застрахователни услуги и пазара на допълнителни доброволни здравноосигурителни услуги. През 2007 г. застрахователите реализират 1 505 070 хил. лв. **брутен премиен приход**, при който е постигнат 20,7% темп на прираст спрямо 2006 г.

Наблюдава се намаляване на концентрацията в сектора, както по отношение на общото застраховане, така и по отношение на животозастраховането. Тази тенденция е показателна за постепенното засилване на конкуренцията, което се дължи на разширяване на обхвата на дейността на някои от съществуващите дружества и включването на нови участници на пазара.

Производителност на труда

Темповете, с които България се доближава до средните за ЕС равнища на производителност, не са достатъчно бързи и през отделните години се движат от 0,3 до 0,7 пункта на година. Единствено през 2007 г. приближението е от 1,4 пункта. По данни на НСИ, реалният ръст на производителността на труда общо за икономиката през 2007 г. е 3,4%. Реалната производителност на труда обаче изостава от темповете, с които нарастват работните заплати. Причина за това е устойчивият номинален ръст на трудовите възнаграждения на наетите лица. Изпреварващата динамика на заплатите спрямо производителността е по-силно изразена в отраслите „услуги“ и „строителство“.

Услугите запазват ролята си на основен фактор за нарастване на добавената стойност общо за икономиката. За 2007 г. прирастът им е 7,5% на годишна база, а приносът им към общото нарастване на брутната добавена стойност (БДС) е 4,5%. Растежът на добавената стойност в индустрията за годината достигна 14%, като основен принос за ускорения растеж в сектора имаше преработващата промишленост, която увеличи добавената си стойност с 15,4% през годината.

Изменението на БДС на един зает по сектори показва, че най-висок растеж се наблюдава в индустрията (9,5%). В услугите изменението на показателя също е по-високо спрямо средното за икономиката ниво и единствено в аграрния сектор се наблюдава спад на годишна база.

Въпреки нарастването на реалната работна заплата, разходите за труд на единица продукция – един от основните измерители на конкурентната позиция на предприятията, запазиха благоприятната си тенденция към умерено нарастване в номинално изражение. Тази тенденция продължи да бъде най-силно изразена в преработващата промишленост, където разходите за труд на единица продукция продължават да намаляват. В същото време възможностите за повишаване производителността на труда в промишлеността остават добри предвид интензивните инвестиции в допълнителни производствени мощности.

Работна заплата

През 2007 г. доходите от труд продължиха да нарастват както в номинално, така и в реално изражение в резултат на устойчивия икономически растеж и макроикономическата стабилност.

Според НСИ средната работна заплата за 2007 г. е 431 лв. и се е повишила с 19,7% в номинално и с 10,4% в реално изражение спрямо 2006 г. Средната работна заплата в обществения сектор достигна 520 лв., или повишение с 18% в номинално изражение. В частния сектор, в който работят около 72% от наетите, през 2007 г. средната работна заплата е 397 лв., и отчита ръст от 22% в номинално изражение в сравнение с 2006 г. Продължава тенденцията средната работна заплата в обществения сектор значително да превишава тази в частния сектор. Въпреки че номиналният растеж на средната работна заплата в частния сектор надвишава този на средната работна заплата в обществения сектор, това не позволява съществена промяна в съотношението между тях. По този начин през 2007 г. средната заплата в бюджетния сектор е по-висока от тази в частния с 31,3%.

Нарастване на доходите през 2007 г. се потвърждава и от официалната статистика на НСИ за домакинските бюджети, според която паричният доход на лице от домакинството е с 8,3% по-висок в реално изражение на годишна база. Дължи се основно на ръста на доходите от работна заплата и от пенсии.

Основен инструмент в политиката на доходите на правителството е определянето на размера на минималната работна заплата в страната. През 2007 г. тя е 180 лв., или с 12,5% по-висока отколкото през 2006 г. Увеличението на минималната работна заплата води до нарастване на разходите на работодателите предимно за нискоквалифициран труд, което провокира съкращаване на работни места и е особено неблагоприятно в районите с по-високи нива на безработица.

Изменението на заплатите в бюджетната сфера е другият инструмент на правителството за провеждане на политиката по доходите. От 2004 г. заплатите в бюджетния сектор се увеличават веднъж годишно, като през юли 2007 г. бяха повишени средно с 10%. Основният подход в правителствената политика по отношение на бюджетните заплати бе стремежът за обвързване на техния растеж с очаквания темп на нарастване на производителността на труда в икономиката. По този начин правителството се стреми чрез провежданата доходна политика да не оказва натиск върху частния сектор за повишаване на заплатите над производителността на труда и да застраши конкурентоспособността на икономиката.

Домакински бюджети

Основен фактор, който определя нарастването на индивидуалното потребление, са доходите на домакинствата. От една страна, те се увеличават от повишаването на заетостта с 4,6% в сравнение с предходната година, а от друга – в резултат на нарастването на собствените средства на потребителите (работна заплата, пенсии, предприемачество).

Тенденциите от последните години показват увеличение на доходите и на разходите на домакинствата.

Нарастването на доходите на домакинствата продължи и през 2007 г. Паричният доход на домакинство през годината (по данни на НСИ) е 7 130 лв. Спрямо 2006 г. увеличението е с 1 267 лв., или с 21,6%. Основен източник на финансиране на крайните потребителски разходи на домакинствата, както и през предходната година, са доходите от работна заплата (52,4%), следвани от доходите от пенсии (24,2%).

Общите доходи на домакинствата спрямо 2006 г. нарастват с 18,1%. В общите доходи на домакинство доходите от работни заплати продължават да са с най-голям дял – 47,7%, следвани от доходите от пенсии – 22,1%, и доходите от домашното стопанство – 8%

През годината, освен доходите на домакинствата, разходите им също отбелязаха нарастване. Общият разход на домакинство спрямо 2006 г. е нараснал с 20,4%, а паричният разход – с 22,3%.

Заетост

От 2002 г. броят на заетите лица в икономиката отбелязва непрекъсната тенденция на нарастване, като през 2007 г. бе отчетено най-значителното увеличение на заетите лица, през последните шест години както в абсолютно така и в относително изражение. Според данните от Наблюдението на работната сила, провеждано от НСИ, средно за годината заетите лица са 3 253 хил. души и са с 143 хил., или с 4,6% повече спрямо 2006 г. (при ръст 4,2% през 2006 г. спрямо 2005 г.). Създаването на работни места в частния сектор на икономиката и повишеното ниво на участие на населението в работната сила са в основата на отчетения ръст на заетостта през годината.

През 2007 г. обхватът на провежданите от правителството програми за заетост, които се явяват „балансори“ на трудовия пазар, продължава да се ограничава и тяхното влияние върху процесите на пазара на труда, съответно да намалява. През годината по програмите са работили общо 55,1 хил. души, което е с 15 204 души., или с 21,6% по-малко спрямо 2006 г.

Коефициентът на заетост (съотношението между броя на заетите лица и населението над 15 навършени години) средно за 2007 г. е **49%**. Той се е увеличил с 2,3% в сравнение с предходната година.

Безработица

По данни на Агенцията по заетостта за седма поредна година продължава тенденцията на спад на регистрираните безработни в бюрата по труда. През 2007 г. средногодишният им брой достигна най-ниската си численост от 1991 г. насам – 286 980 души. Намалението спрямо предходната година е с 69 074 безработни, или с 19,4%. За периода 2000-2007 г. средногодишният брой на безработните в страната е намалял повече от два пъти (с 406 501 души).

Наблюдаваната дългогодишна положителна тенденция в динамиката на безработицата се дължи главно на макроикономическата стабилност в страната, характеризираща се с висок икономически ръст и значителни инвестиции, пряка последица от които е и отчетеното намаление на съкратените лица от икономиката.

Основен показател, отчитащ нивото на безработица в страната и отделните териториални единици, е **равнището на безработица**, което представлява съотношение на регистрираните безработни лица в бюрата по труда към икономически активното население, изчислено в проценти. **Средногодишното равнище на безработица** през 2007 г. е 7,75%. В сравнение с предходната година се отчита спад от 1,86 пункта. В края на годината равнището на безработица е с 2,8% по ниско спрямо началото на 2007 г.

Население и демографски процеси

Демографските процеси в страната оказват много сериозно влияние върху социалноосигурителната система. От тях зависят както приходите от осигурителни вноски, така и разходите за изплащане на краткосрочни и дългосрочни обезщетения (пенсии). През 2007 г. продължава утвърждаването на положителните тенденции в демографското развитие на страната в резултат на настъпилата стабилизация и нейното обществено развитие през последните години. Тези положителни тенденции се изразяват в забавяне темповете на намаляване на населението, повишаване на раждаемостта, намаляване на детската смъртност, увеличаване на средната продължителност на живота, намаляване на размерите на външната миграция и др.

В резултат на демографските и миграционните процеси в края на 2007 г. населението на страната е намаляло с 39 050 хил. души, или с 0,5%. Абсолютният брой на естествения прираст (разлика между ражданията и умираанията на 1 000 души от средногодишния брой на населението) е минус 37 655 души. Това е най-малкото намаление на населението в резултат на естествения прираст след 1995 г. Стойността на коефициента на естествения прираст е минус 5,0‰. Той е с много голяма отрицателна стойност в селата – минус 12,2‰, докато в градовете тази стойност е минус 1,9‰.

Промените във възрастовата структура на населението се изразяват в продължаващия процес на застаряване, което води до нарастване на показателя, определящ средната възраст на населението. През 2000 г. този показател е бил 39,9 години, а през 2006 г. – 41,4 години. През 2007 г. средната възраст на населението общо за страната е 41,5 години. Процесът на остаряване се проявява както в селата, така и в градовете, като в селата средната възраст на населението (45,4 години) е по-висока в сравнение с тази в градовете (39,9 години).

Влияние върху обхвата на населението във и над трудоспособна възраст оказва както остаряването на населението, така и въведените законодателни изменения в определянето на възрастовите граници на населението при пенсиониране. Населението във **трудоспособна възраст** към края на 2007 г. е 4 817 хил. души, или 63% от цялото население. В сравнение с 2006 г. тази категория население е намаляла с близо 3 хил. души. Населението **над трудоспособна възраст** през 2007 г. е 1 717 хил. души. За една година то е намаляло с 23 хил. души. Това се дължи не само на естественото движение на населението (смъртността), но и на изключването от тази категория на част от населението поради промяната във възрастовата граница за пенсиониране и отнасянето на тази част към трудоспособното население. Сред населението **под трудоспособна възраст** се очертава трайна тенденция на намаление. Спрямо 2006 г. намалението е 14 хиляди и в края на 2007 г. тази категория население наброява 1 106 хил. души.

ЗАКОНИ И ПОДЗАКОНОВИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ ПРЕЗ 2007 Г.

През 2007 г. действаха следните нормативни документи, уреждащи социалното осигуряване:

❖ **Кодексът за социално осигуряване (КСО)** е фундаменталният нормативен акт, който събира в логическа цялост трите стълба на социалното осигуряване:

- 1) основно задължително;
- 2) допълнително задължително;
- 3) допълнително доброволно.

Двете осигурителни схеми – разходопокривната и капиталопокривната, са регламентирани в един кодекс в унисон с основополагащата концепция на тристълбовия модел на българската осигурителна система.

Кодексът за социално осигуряване урежда държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт и допълнителното социално осигуряване, което включва: допълнителното задължително пенсионно осигуряване при старост и смърт; допълнителното доброволно пенсионно осигуряване при старост, инвалидност и смърт; допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

❖ **Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г.** се прие консолидираният бюджет на ДОО, който включва бюджетите по приходите и разходите на фондовете: „Пенсии“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и Бюджета на Националния осигурителен институт. С този закон ежегодно се определят размерите на осигурителните вноски по фондове и категории осигурени лица, съотношението за разпределяне на вноските между работодателя и осигурения, нивото на осигурителните прагове по икономически дейности и квалификационни групи професии, минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се и максималния осигурителен доход за всички осигурени лица и пр. Приема се и план-сметка на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и се определя максималния размер на гарантираните вземания за съответната година.

❖ **Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж** обхваща детайлно всички пенсионни права, както и условията, свързани с отпускането, изплащането, преизчисляването, спирането и прекратяването на пенсиите и добавките към тях. Правната уредба на документа съдържа норми, определящи начина за изчисляване на осигурителния стаж, правилата за неговото доказване в зависимост от вида на осигуряване на лицето, както и норми със самостоятелно правно значение досежно отпускането и изплащането на пенсиите.

❖ **С Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране** се определя кой труд към коя категория се причислява съобразно степента на вредност и тежест, специфичния характер и особените условията на труд.

❖ **Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя** изпълнява гаранционно-обезпечителна функция, тъй като задължени по закона са работодателите, които могат да изпаднат в несъстоятелност, а обезпечени от фонда са наетите работници и служители. Законът урежда условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания при несъстоятелност на работодателя и реда за тяхното изплащане. С него към НОИ се създава специализиран фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, чието административно, техническо, счетоводно, правно и информационно обслужване се извършва от Националния осигурителен институт. Този фонд е финансовият източник за получаването на начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обез-

щетения на работниците и служителите поради несъстоятелност на работодателя, но до определен размер.

❖ **Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина** определя реда за осигуряване на едноличните търговци, собствениците и/или съдружниците в търговски дружества, регистрираните като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност лица, земеделските производители, работещите без трудово правоотношение и работещите в чужбина по договор с български осигурител или изпратени от български посредник.

❖ В **Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски**, изчерпателно са обхванати доходите, върху които се дължат осигурителни вноски, сроковете и реда за внасянето им.

❖ **Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното общественото осигуряване** регламентира реда и начина за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност или за бременност и раждане и помощите от ДОО. От 1 януари 2007 г. паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО се изчисляват и изплащат от териториалните поделения на НОИ.

❖ **Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица** посочва реда за отпускането, изменянето, отказването, спирането, прекратяването, възобновяването и възстановяването на паричните обезщетения на безработните лица.

❖ С **Наредбата за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злоупотреки** се определят условията и реда за деклариране, установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злоупотреки.

❖ **Наредбата за реда за внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски и вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“** урежда реда на внасяне и разпределяне на внесените в Националната агенция за приходите суми от задължителни осигурителни вноски за фондовете на държавното общественото осигуряване, Учителския пенсионен фонд, фондовете за допълнителното задължително пенсионно осигуряване и вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, както и други приходи на фондовете от установени задължения, лихви, глоби и имуществени санкции.

❖ С **Наредбата за медицинската експертиза на работоспособността** се определят критериите и принципите на медицинската експертиза на работоспособността, реда за нейното осъществяване и органите за установяване на временна и трайна инвалидност при възрастните и децата. Тя включва експертиза на временната неработоспособност, експертиза на трайно намалената работоспособност и определяне характера на заболяването – професионално или общо заболяване.

❖ **Наредба № 5 от 29 декември 2002 г. за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 4 от Кодекса на труда** указва реда за подаване на уведомленията в териториалните дирекции на НАП за регистриране на сключените, изменените и прекратените трудови договори.

❖ **Допълнителното задължително и допълнителното доброволно пенсионно осигуряване и за професионална квалификация и безработица** се урежда в част втора на КСО и с подзаконовни нормативни актове по прилагането на кодекса.

Нормативни документи, издадени от управителя на НОИ

За провеждане на общественото осигуряване се прилагат следните документи, издадени от управителя на Националния осигурителен институт:

❖ **Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза на работоспособността и на регионалните картотеки на медицинските експертизи.** Урежда устройството и организацията на работа на органите на

медицинската експертиза на работоспособността и на регионалните картотеки на медицинските експертизи.

❖ **Инструкцията за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране** урежда въпросите, свързани с обхвата на наредбата и изискванията за категоризиране на работещите в различните дейности, производства, работни места и професии. Задължителна е за всички работодатели, които осъществяват производства и дейности и имат назначени лица, чиито длъжности и работни места са обхванати с тази наредба.

❖ **Инструкция за изменение и допълнение на Инструкция № 5 от 2001 г. за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност**, в сила от 1 декември 2006 г. В едномесечен срок от влизането в сила на инструкцията териториалните поделения на НОИ вписват лечебните заведения, намиращи се на територията им, в специално създадения регистър и база данни за получаването и отчитането на бланките болнични листове.

Във връзка с настъпилите промени в осигурителното законодателство от 1 януари 2007 г. е утвърдена нова бланка на болничните листове. Болничните листове се издават от органите на медицинската експертиза така: еднолично от лекуващия лекар – до 7 дни, но не повече от 40 дни годишно, ЛКК – до 30 дни, но не повече от 6 месеца, и ТЕЛК – ако неработоспособността е продължила повече от 6 месеца без прекъсване или 12 месеца с прекъсване в две предходни години и в годината на боледуването. Ако лицето работи при повече от един работодател, болничният лист се издава в повече от един екземпляр и се представя пред всеки работодател.

❖ **Инструкция № 5 за приемане и съхраняване на разплащателните ведомости на прекратени осигурители без правоприменик** (от 30 юни 2005 г.) е във връзка със задължението на Националния осигурителен институт да изпълнява тази нова дейност. Съгласно създадената нова разпоредба на ал. 9, чл. 40 (ДВ, бр. 48 от 2006 г.) от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, до създаването от НОИ на информационна система за тези ведомости, териториалните поделения на института издават документи за осигурителен стаж и доход въз основа на съхраняваните от тях разплащателни ведомости и други автентични документи.

❖ **Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица** (издадена от министъра на финансите, съгласувана с управителя на НОИ). С нея се уреждат сроковете, съдържанието, редът, начинът за събиране и съхраняване на данни от работодателите, от осигурителите за осигурените от тях лица, от осигурителните каси, както и от самоосигуряващите се лица за държавното обществено осигуряване, Учителския пенсионен фонд, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, здравното осигуряване, фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и облагаемия доход и данъка за доходи от трудови правоотношения по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица.

В наредбата са описани регистрационните процедури, подаването и съхранението на данни от работодатели, осигурители и самоосигуряващи се и регистрацията на трудовите договори. Работодателите, осигурителите и техни клонове и поделения, осигурителните каси и самоосигуряващите се лица представят в компетентната териториална дирекция на НАП декларации по образци 1, 3, 5 и 6 със задължително вписване на всички необходими данни.

С влизането в сила от 1 януари 2006 г. на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс и направените изменения в Кодекса за социално осигуряване отпадна задължението за регистрация на осигурителите и самоосигуряващите се лица в Националния осигурителен институт. Регистрацията в Националния осигурителен институт се извършва служебно въз основа на данните в регистъра и базите данни на Националната агенция за приходите. Въз основа на регистъра на задължените лица на Националната агенция за приходите, Националният осигурителен институт изгражда също служебен регистър на осигурителите и самоосигуряващите се лица.

Нормативни документи в областта на международните осигурителни отношения

В областта на международните осигурителни отношения, освен горепосочените нормативни актове, действат **7 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение** за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Действащите международни договори в областта на социалната сигурност към 1.1.2007 г. са:

1. Спогодба по държавното обществено осигуряване с Народна република Албания, в сила от 1 май 1953 г.
2. Конвенция по социалното осигуряване с Федеративна република Югославия, в сила от 1.9.1958 г. – прилага се със Сърбия, Черна гора, Босна и Херцеговина.
3. Спогодба със Социалистическа народна либийска арабска Джамахирия по социалното осигуряване, в сила от 1 август 1985 г.
4. Споразумение с Правителството на Република Турция за изплащане на български пенсии в Република Турция, в сила от 1 март 1999 г.
5. Договор с Украйна за социално осигуряване, в сила от 1 април 2003 г.
6. Договор с Република Македония за социално осигуряване, в сила от 1 август 2003 г.
7. Спогодба с Република Хърватия за социално осигуряване, в сила от 1.10.2004 г.
8. Спогодба с Конфедерация Швейцария, в сила от 1 декември 2007 г. Сключена е за неопределен срок, но от датата на разширяване на Споразумението между ЕС и Конфедерация Швейцария за свободно движение на хора, по отношение на България ще прекрати прилагането си и ще бъде заменена от разпоредбите на европейското право в областта на координацията на системите за социална сигурност и по-конкретно от Регламент 1408/71.

От 1.1.2007 г. всички спогодби в областта на социалната сигурност с държави-членки на ЕС бяха заместени от европейски документи със същото приложно поле и те основно са:

1) Регламент 1408/71 за прилагането на схеми за социална сигурност на наети лица и самостоятелно заети лица и членове на техните семейства, които се движат в Европейската Общност.

2) Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72, определящ процедурата за прилагане на Регламент 1408/71.

От международните спогодби останаха да действат само двустранните спогодби с държавите извън ЕС.

От 1 януари 2007 г. Република България стана пълноправен член на Европейския съюз, с което влязоха в сила принципите, утвърждаващи координацията на социалното осигуряване. Тези принципи се съдържат в регламенти № 1408/71 и № 574/72 и като такива те са юридически действителни, без да се налага да бъдат ратифицирани от българския или от който и да е друг национален парламент на страните от ЕС.

Действащите от началото на годината регламенти гарантират защита на всеки осигурен, както и избягване натрупването на защитни мерки по различни национални схеми на две или повече държави. За постигането на тези цели регламентите са установили следните координационни правила:

- забрана за дискриминация, основана на национална принадлежност;
- определяне на една компетентна държава по въпросите на социалното осигуряване;
- гарантиране на придобитите социално осигурителни права (или износ на социално осигурителни обезщетения);
- гарантиране на социалноосигурителните права в процеса на тяхното придобиване;
- гарантиране на сътрудничество между администрациите, компетентни за провеждането на социалното осигуряване в различните държави.

ПРОМЕНИ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2007 Г.

През 2007 г. влизат в сила множество промени основно в следните области:

- Прилагане на правилата за координация на схемите за социална сигурност, съдържащи се в Регламент на Съвета (ЕИО) № 1408/71 и в Регламент (ЕИО) 574/72;
- Нови законови разпоредби, определящи момента на дължимост на осигурителните вноски и произтичащите от това права и задължения на работодателите, работниците и служителите;
- Нов начин на организация, изчисляване и изплащане на обезщетенията за временна неработоспособност и майчинство директно от Националния осигурителен институт;
- Промени, свързани с подаването и съхранението на данни в поделенията на Националната агенция за приходите и Националния осигурителен институт;
- Разширени права на осигурените в областта на пенсиите, майчинството и безработицата;
- Редът и начинът за получаване на помощи за профилактика и рехабилитация, предоставяни по програми от НОИ на осигурените лица и на хората с трайно загубена работоспособност в подпензионна възраст;
- Възможности за допълнително осигуряване в доброволни пенсионни фондове по професионални пенсионни схеми, създадени от работодателите, на основата на колективни трудови договори или споразумения.

Изменения в Кодекса за социално осигуряване (КСО)

Измененията в КСО през 2007 г. в хронологичен ред са следните:

1. С Административно-процесуалния кодекс (ДВ, бр. 30/2006 г., в сила от 1.3.2007 г.) в чл. 118, ал. 1 и чл. 118а, ал. 2 от КСО се направи промяна относно съда, пред който се обжалва или спира изпълнението на решението на ръководителя на ТП на НОИ. Обжалването вече става пред административния съд, който може също и да спира изпълнението на решението.

2. Със Закона за изменение и допълнение на КСО (ДВ, бр. 56 от 2006 г.), в сила от деня на влизане в сила на **Договора за присъединяване на РБ към ЕС – 1 януари 2007 г.**, българската пенсионна система се разширява с въвеждането на още една разновидност на допълнителното доброволно пенсионно осигуряване на капиталопокривен принцип, осъществявано от лицензирани пенсионно-осигурителни дружества. Наложено е поради необходимостта да се гарантира пренос на осигурителни права по допълнителното доброволно пенсионно осигуряване при движението на хора и капитали в рамките на Европейската общност.

С изменението чл. 1, т. 2, буква „б“ от Кодекса за социално осигуряване, той урежда и обществените отношения, свързани с допълнителното доброволно пенсионно осигуряване във фондове за допълнително пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост.

Многобройните изменения и допълнения са изцяло в Част втора от КСО – Допълнително социално осигуряване. Регламентират всички аспекти на осигуряването по професионални пенсионни схеми, като част от допълнителното доброволно пенсионно осигуряване:

- участие във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване;
- изисквания за поддържане на технически резерви и тяхното финансиране;
- разрешение за управление на фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване;

- необходими документи за регистриране на професионална схема и регистрирането ѝ;
- дейност на пенсионно-осигурително дружество в чужбина;
- управление на професионална схема от чуждестранна институция;
- забраната на всякаква пряка или непряка дискриминация, основана на пол;
- правата на пенсия или на изтегляне на натрупаните средства по индивидуалната партида на осигурения;
- запазване на права при движение между държави членки;
- плащания в чужбина;
- инвестиране на средствата за покриване на техническите резерви;
- принудителни административни мерки спрямо чуждестранна институция;
- основни дефиниции във връзка с осигуряването във фондове за допълнително пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост;
- други.

3. С измененията на **Закона за кредитните институции** (ДВ, бр. 59/2006 г.), в сила от 1 януари 2007 г. – деня на влизане в сила на Договора за присъединяване на РБ към ЕС, е направено допълнение в чл. 123а, ал. 2, т. 5. Прецизират се изискванията, на които трябва да отговаря избраната банка-попечител за съхраняването на активите на фонда за допълнително пенсионно осигуряване. А те са през последните 12 месеца да не са ѝ налагани мерки по чл. 65, ал. 2, т. 14 по Закона за банките или по чл. 103, ал. 2, т. 14, 19 или 20 от Закона за кредитните институции.

4. Със **Закона за изменение и допълнение на КСО** (ДВ, бр. 68/22.8.2006 г.) са направени промени, някои от които влизат в сила от 1 януари 2007 г.

➤ С допълнение в чл. 4, ал. 1, т. 1 от КСО на задължително осигуряване за всички осигурени социални рискове подлежат и лицата, включени в програмата „В подкрепа на майчинството“, но без риска безработица.

➤ С промяна в чл. 50, ал. 1 от КСО се увеличава срокът за правото на ползване от осигурените майки на паричното обезщетение при бременност и раждане от 135 на 315 календарни дни.

5. С § 4 от ПЗР на **Закона за защита при бедствия** (ДВ, бр. 102/19.2.2006) е допълнен Кодекса за социално осигуряване.

Създадена е нова ал. 4 на чл. 69 за придобиване право на пенсия на служителите от Главна дирекция „Национална служба „Гражданска защита“ на Министерството на държавната политика при бедствия и аварии, изпълняващи някоя от дейностите по чл. 71, ал.1, т. 3-6 от Закона за защита при бедствия. При прекратяване на правоотношението тези лица придобиват право на пенсия независимо от възрастта при 25 години осигурителен стаж, от които 2/3 действително изслужени в системата на гражданска защита, или ако са прослужени 15 години на длъжност „водолаз“. Новата разпоредба е в сила от 23.12.2006 г.

6. Със **Закона за бюджета на ДОО за 2007 г.** (ДВ, бр. 105 от 22.12.2006 г.), в сила от 1.1.2007 г. се направиха множество **изменения в КСО.**

6.1. Промени в кръга на осигурените лица за ДОО и ДЗПО.

С допълненията в чл. 4, ал. 1 от КСО от 1 януари 2007 г. е разширен кръгът на лицата, които подлежат на задължително осигуряване за всички осигурени социални рискове.

➤ Разпоредбата на чл. 4, ал. 1, т. 3 от КСО регламентира осигуряването на лицата, работещи по Закона за съдебната власт. В кръга на осигурените за всички осигурени социални рискове са включени и държавните съдебни изпълнители;

➤ След допълнения в чл. 4, ал. 1, т. 7 от КСО на осигуряване за всички осигурени социални рискове подлежат и едноличните търговци, неперсонифицираните дружества, както и синдиците и ликвидаторите;

➤ Съгласно изменената разпоредба на чл. 4, ал. 3, т. 2 от КСО се разширява кръгът на самоосигуряващите се лица. Задължително осигурени за инвалидност поради общо заболяване, за старост и смърт са също и физическите лица – членове на неперсонифицирани дружества. От 1 януари 2007 г. членовете на неперсонифицираните дружества за извършваната дейност в дружествата подлежат на осигуряване по реда, определен за самоосигуряващите се лица.

6.2. Промени по задължението за подаване на данни в НАП.

➤ В чл. 5, ал. 4, т. 2 е допълнено задължение за периодично представяне на данни също и за „Учителския пенсионен фонд“, както и за изплатените суми от фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“. Добавя се изискването за подаване на данни за деклариране на сумите за дължими осигурителни вноски и за „Учителския пенсионен фонд“.

➤ С допълване на разпоредбата в чл. 5, ал. 6, периодично представяните в НАП данни по ал. 4 се използват за изчисляване и отпускане на пенсиите, паричните обезщетения и помощите.

➤ С допълнение в чл. 5, ал. 8 се урежда предоставянето от НАП на НОИ също и данните от уведомленията по чл. 62, ал.3 от Кодекса на труда досежно регистрацията на трудовите договори. В тридневен срок от сключването или изменението на трудовия договор и в седемдневен срок от неговото прекратяване работодателят или упълномощено от него лице е длъжен да изпрати уведомление за това до съответната териториална дирекция на Националната агенция за приходите.

➤ Новата разпоредба на чл. 5, ал. 12 указва, че управителят на НОИ издава инструкция за условията и реда за приемане и съхраняване на документите по ал. 10. Отнася се за новата дейност по създаване и управление на архива от документи на осигурителите, прекратили дейност, когато нямат правоприменик и са задължени да ги представят в съответните ТП на НОИ.

6.3. Промени във връзка със задължението на осигурителите за внасяне на осигурителни вноски.

➤ С промени на разпоредбата в чл. 6, ал. 2 от КСО задължение за внасяне на осигурителни вноски възниква и в случаите, в които възнагражденията на осигурените лица са начислени и неизплатени.

➤ След допълнението в чл. 6, ал. 3 и 5 осигурителните вноски се дължат върху получените или начислените, но неизплатени брутни месечни възнаграждения. Сиреч фактът на неизплащане на дължими трудови възнаграждения, когато са били начислени, не освобождава работодателите от задължението да внасят осигурителни вноски и върху начислените, но неизплатени възнаграждения. Тази мярка стеснява възможността работодателите да избягват плащането на вноски и охранява осигурителните права на работещите.

➤ В чл. 6, ал. 3 съотношението в разпределяне на вноските между работодател/осигурител и работещ/осигурен се изменя така:

- от 60:40 за 2007 г. на 65:35;
- от 55:45 за 2008 г. на 60:40;
- от 50:50 за 2009 г. на 55:45;
- 2010 г. и следващите години 50:50.

➤ В чл. 6, ал. 7 се създава нова разпоредба (т. 3). За регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители, които упражняват само земеделска дейност, осигурителните вноски са върху месечен осигурителен доход между 25 на сто от минималния и максималния месечен размер на дохода, определен със Закона за бюджета на ДОО за

съответната година. Вноските са за сметка на осигурените лица и се дължат авансово.

➤ В ал. 8 на чл. 6 е добавено, че вноските се внасят в срока за подаване на декларацията по Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Отнася се за самоосигуряващите се лица, които подават годишна данъчна декларация и след изравняване формират окончателен месечен осигурителен доход и окончателна осигурителна вноска.

➤ В чл. 7 е създадена нова ал. 3: Когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени, осигурителят внася осигурителните вноски по ал. 1 и 2 до края на месеца, през който е извършено начисляването.

6.4. Изменения, касаещи осигуряване чрез осигурителна каса.

➤ С промяната в чл. 8, ал. 1 всички осигурители и самоосигуряващи се лица могат да образуват осигурителни каси, които се регистрират в НАП.

➤ В т. 1, ал. 2 на чл. 8 е добавено, че осигурителните каси извършват събиране и превеждане в законоустановените срокове и на вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

➤ С изменение на т. 2 в същата алинея е указано задължение осигурителните каси да представят в съответното ТП на НОИ необходимите документи за изплащане на паричните обезщетения и помощите от ДОО.

6.5. Промяна, засягаща зачитането на осигурителен стаж, без да се правят осигурителни вноски.

➤ Към предвидените в закона случаи (чл. 9, ал. 2, т. 5) се добавя и времето, през което самоосигуряващите се лица, които се осигуряват за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица, са получавали парични обезщетения за временна неработоспособност, бременност и раждане и отглеждане на малко дете, и периодите на временна неработоспособност, бременност и раждане и за отглеждане на малко дете, през което не са имали право на парично обезщетение.

6.6. Промени относно паричните помощи за профилактика и рехабилитация.

➤ В нов член 13а в КСО са разписани следните правила:

- Лицата, осигурени за всички осигурени социални рискове, за всички осигурени социални рискове без трудова злополука и професионална болест и безработица, за всички осигурени социални рискове без безработица или за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест, имат право на парични помощи за профилактика и рехабилитация, ако за тях са били внесени или дължими осигурителни вноски за период 6 календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията.
- Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от 6 календарни месеца не се прилага за лица с увреждания, резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест.
- Право на помощи за профилактика и рехабилитация имат и лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1-3 и не са осигурени.
- Условието за ползване и изплащане на парични помощи за профилактика и рехабилитация, както и процедурите за избор на юридически лица – изпълнители на тази дейност, се определят с наредба на надзорния съвет на Националния осигурителен институт.

➤ С допълнения в чл. 22 и в чл. 22б в КСО е постановено, че средствата по фонд „Пенсии“ и по фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ се разходват също и за помощи за профилактика и рехабилитация.

➤ Допълнението в чл. 24 от КСО предвижда от средствата по фонд „Трудова злополука и професионална болест“ да се разходват и суми за диагностика на професионалните болести.

6.7. Финансови средства за програмата „В подкрепа на майчинството“.

➤ С нова разпоредба в чл. 26 от КСО част от средствата по фонд „Общо заболяване и майчинство“ следва да бъдат разходвани по програмата „В подкрепа на майчинството“.

6.8. Изменения и допълнения, свързани с изплащането на парични обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.

От 1 януари 2007 г. предвидените в Кодекса за социално осигуряване парични обезщетения и помощи за осигурените и самоосигуряващите се лица се определят и изплащат от териториалните поделения на Националния осигурителен институт. Този начин на изчисляване и изплащане на обезщетенията и помощите от ДОО наложи съответните изменения в Кодекса на труда, Кодекса за социално осигуряване, Закона за бюджета на ДОО за 2007 г., Наредба № Н-8 от 29 декември 2005 г., Наредба за работното време, почивките, отпуските и др.

➤ В чл. 40, ал. 1 от КСО се конкретизира кръга на осигурените лица с право на обезщетения при временна неработоспособност и трудоустрояване. Това са осигурените лица за всички осигурени социални рискове, за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица или за всички осигурени социални рискове без безработица.

➤ Съгласно изменената разпоредба на чл. 40, ал. 3 на КСО, паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и помощите от държавното обществено осигуряване се изчисляват и изплащат от ТП на НОИ на осигурените лица по декларирана от тях банкова сметка. Ако лицето няма право на обезщетение или помощ, длъжностното лице, на което е възложено ръководството по изплащането на обезщетенията и помощите, издава разпореждане за отказ. Разпореждането се отменя, ако в давностния срок по чл. 115, ал. 4 лицето или осигурителят представят нови или допълнителни доказателства, установяващи правото на обезщетение или помощ.

➤ За да бъдат обезпечени правата на осигурените лица и да бъде осъществено плавно преминаването от един ред на плащане (чрез работодателите) към новия ред за плащане (от НОИ), Народното събрание прие в преходните и заключителни разпоредби на КСО два нови параграфа – 22б и 22е. На основание параграф 22б паричните обезщетения за лицата, заварени в отпуск за временна неработоспособност, трудоустрояване, за бременност и раждане и за отглеждане на малко дете към 1 януари 2007 г., за които е започнало плащане на обезщетение, както и неизплатените парични обезщетения и помощи, отнасящи се за периоди до тази дата, се изплащат по стария ред. В документите за теглене на осигурителните плащания задължително се вписва единният идентификационен код на осигурителя или самоосигуряващото се лице.

➤ Параграф 22е от ПЗР на КСО предвижда следното: Майките (осиновителите), за които срокът на обезщетението по чл. 50 е изтекъл до 1 януари 2007 г., но от започването му не са изтекли 315 календарни дни, имат право на обезщетение за бременност и раждане за остатъка до края на този период.

➤ Нов момент при изплащането на паричните обезщетения за временна неработоспособност е изплащането на трудово възнаграждение от работодателя за първия работен ден от временната неработоспособност. Съгласно изменената разпоредба на чл. 40, ал. 4 от КСО след 1 януари 2007 г. осигурителят изплаща на осигуреното лице за първия работен ден от временната неработоспособност среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от среднодневното уговорено възнаграждение.

➤ Измененията в чл. 41 от КСО касаят възнаграждението, от което се определя обезщетението.

- В ал. 1 се уточнява, че дневното парично обезщетение се изчислява в размер 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за съответния риск.

- В ал. 2 е допълнено, че ако лицето е било осигурено по законодателството на друга държава по условията на международен договор, по който Република България е страна, то за дните, включени в 6-месечния период, се взема предвид среднодневната минимална работна заплата за страната за съответния период.
- С промяната в ал. 3 се постига по-голяма справедливост за осигуреното лице. Вместо размерът на обезщетението, вече се взема предвид доходът, от който е определено паричното обезщетение в случаите, когато за дните, включени в 6-месечния период, лицето е получавало парично обезщетение от ДОО за временна неработоспособност или за бременност и раждане.
  - С допълнение в чл. 42, ал. 2 в КСО се постановява, че изплатените парични обезщетения за временна неработоспособност се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия.
  - Измененията в чл. 47 и чл. 48 от КСО засягат паричното обезщетение при трудоустрояване.
    - Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение през 6-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от среднодневния размер на максималния месечен осигурителен доход, и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването.
    - Когато осигуреното лице е работило по-малко от 6 месеца до деня на трудоустрояването, обезщетението се определя като разлика между среднодневното възнаграждение, определено по чл. 41, и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването.
    - В двете хипотези на чл. 47 и чл. 48 е извършено прецизиране с добавяне на „брутно“ трудово възнаграждение, а „средното“ се заменя със „среднодневното“ възнаграждение с цел размерът на обезщетението максимално да се доближи до получавания доход преди настъпване на осигурителния случай.
  - Съгласно § 22в от Преходните и заключителни разпоредби на КСО, при определяне на осигурителния доход, от който се изчисляват паричните обезщетения за временна неработоспособност, бременност и раждане, трудоустрояване и за безработица за времето до 31 декември 2006 г., не се включват начислените и неизплатени възнаграждения.
  - Измененията в чл. 49 касаят въвеждането на минимален гарантиран размер на обезщетението при бременност и раждане и отглеждане на дете. То не може да бъде по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната. Когато лицето е осигурено на повече от едно основание, общият размер на дневното обезщетение също не може да бъде по-малък от минималната дневна работна заплата, установена за страната.
  - Промените във връзка с обезщетенията за бременност, раждане, отглеждане на малко дете целят равнопоставеност на наетите и самонаетите лица или самоосигуряващите се лица. В чл. 50, 51, 53 и 54 от КСО са създадени нови алинеи, които регламентират правата на самоосигуряващите се лица, които са осигурени и за риска „Общо заболяване и майчинство“, на парични обезщетения за бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и на парично обезщетение за неизползване на допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете.
    - В чл. 50 от КСО се прецизира обхвата на правоимащите. Право на обезщетение по алинеи от 1 до 5 имат и майките (осиновителите или осиновителките), които са осигурени за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и без безработица или за всички осигурени социални рискове без безработица.
    - След допълнението в чл. 51 от КСО на лицето, което ползва отпуска по чл. 167 от Кодекса на труда и то е самоосигуряващо се за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица, също се изплаща обезщетението при смърт или при заболяване на майката.

- Съгласно новата ал. 5 на чл. 53 от КСО самоосигуряващите се лица, които се осигуряват за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица, имат право на парично обезщетение за отглеждане на малко дете в определените срокове.
- Изменената ал. 1 на чл. 54 от КСО гласи:
Майката (осиновителката), която е осигурена за всички осигурени социални рискове, за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица или за всички осигурени социални рискове без безработица и е имала право на обезщетение при отглеждане на малко дете, получава парично обезщетение в размер 50 на сто от обезщетението по чл. 53: 1) ако не ползва допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване; 2) ако самоосигуряващото се лице с право на обезщетение по чл. 53 започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за всички осигурени социални рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица.

6.9. Изменения и допълнения в глава четвърта „а“ на КСО – Парични обезщетения за безработица.

➤ Съгласно изменения чл. 54а, ал. 1 от КСО право на парично обезщетение за безработица (ПОБ) имат лицата, за които са внесени или дължими осигурителни вноски за всички осигурени социални рискове най-малко 9 месеца през последните 15 месеца преди прекратяване на осигуряването, нямат отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране и отговарят на останалите условия от същата алинея.

➤ За придобиване право на ПОБ, съгласно новата ал. 2 на чл. 54а се зачита и времето:

- на платен и неплатен отпуск за отглеждане на малко дете;
- на платен и неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане;
- на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година;
- зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна.

➤ Съгласно измененията на чл. 54б, ал. 5 от КСО, когато безработните лица са работили на непълно работно време, размерът на ПОБ се определя пропорционално на отработеното време и не може да бъде по-малък от съответната пропорционална част от определения минимален размер на обезщетението за безработица.

➤ На основание новата ал. 7 на чл. 54б, когато в 9-месечния период, от който се определя размерът на ПОБ, е включено време, което се зачита за осигурителен стаж, без да се дължат осигурителни вноски, за осигурителен доход се вземат съответно:

- за времето на неплатен отпуск за отглеждане на малко дете, на неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година – минималната месечна работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане – доходът, от който е определено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна – минималната месечна работна заплата, установена за страната за съответния период.

➤ Изменението в чл. 54д, ал. 1, т. 3 от 1 януари 2007 г. касае едно от основанията за прекратяване на ПОБ, а именно: когато на лицата е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране. В предишната редакция основанието беше придобиване право на тези видове пенсия.

➤ Съгласно текста на новата ал. 3 на чл. 54е, изплатените парични обезщетения за

безработица се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране, и за периода, през който са получавали парично обезщетение за временна неработоспособност и за бременност и раждане.

➤ Новосъздаденият чл. 54и от КСО регламентира условията за отпускане и изплащане на парично обезщетение за дълготрайна безработица.

- Право на парично обезщетение за дълготрайна безработица имат лицата, които са регистрирани като безработни в съответното териториално поделение на Агенцията по заетостта (ТП на АЗ) и отговарят на следните условия:
  - след получаване на парично обезщетение за безработица са останали без работа и най-малко 12 месеца, предхождащи месеца на подаване на заявлението за отпускане на обезщетение, редовно са поддържали регистрацията си като безработни в съответното ТП на АЗ;
  - имат навършена възраст 60 години и 6 месеца за мъжете и 57 години и 6 месеца за жените;
  - сборът от възрастта и осигурителния им стаж е до 60 месеца по-малък от изискуемия по чл. 68, ал. 1-3 от КСО за съответната година;
  - нямат отпусната пенсия;
  - не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по чл. 4 от КСО.
- Паричното обезщетение за дълготрайна безработица е в минималния размер, определен със закона за бюджета за съответната година. (За 2007 г. е 90 лв.)
- Обезщетението се отпуска въз основа на заявление до ТП на НОИ и се изплаща ежемесечно от датата на подаване на заявлението за период не по-дълъг от 30 месеца.
- Изплащането на паричното обезщетение за дълготрайна безработица се прекратява при започване на трудова дейност, за която лицето подлежи на задължително осигуряване, при прекратяване на регистрацията от АЗ, при отпускане на пенсия, при смърт на безработния.
- Безработните лица имат право на паричното обезщетение за дълготрайна безработица само веднъж.

6.10. Промени, касаещи пенсиите.

➤ Изменението в чл. 70, ал. 1 от КСО поощрява отлагане на пенсионирането. Записва се че, ако лицата имат осигурителен стаж без превръщане 37 години за мъжете и 34 години за жените и продължават да работят след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1-3, без да им е отпусната пенсия, за всяка година осигурителен стаж след тази възраст процентът е 1,5 и съответната пропорционална част от този процент за месеците осигурителен стаж (във формулата за изчисляване на пенсията). Процентът от 1,5 за всяка година осигурителен стаж след навършване на възрастта по чл. 68, ал.1-3 се определя за осигурителен стаж, придобит след 31.12.2006 г. (на основание § 22г от Закона за бюджета на ДОО за 2007 г., ДВ, бр. 105/2006 г.).

➤ В чл. 70а, ал. 4 се изменя, като при определяне на осигурителния доход за периода до 31 декември 2006 г. за лицата по чл. 4, ал. 1 и 2 (наетите по трудови и служебни правоотношения и приравнените към тях, не се включват начислени и неизплатени възнаграждения.

➤ Изменението в чл. 100 на КСО за осъвременяване на пенсиите, отпуснати до 31 декември на предходната година, се състои в изместване на датата за ежегодното им осъвременяване. Вместо от 1 януари то ще става от 1 юли.

6.11. Измененията и допълненията в глава седма на КСО са основно във връзка с ревизионните актове за начет, реда на погасяване на задълженията, начина на събирането им.

➤ С отмяната на т. 5 в ал. 1 на чл. 110 от КСО отпада възможността едновременно с ревизионния акт за начет да се постановяват мерки за предварително обезпечаване на вземанията за задължителни осигурителни вноски по реда на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс.

➤ Изменението в ал. 9 на чл. 110 от 1.1.2007 г. променя реда за погасяване на задълженията към ДОО, като вземанията от неправилно извършени осигурителни разходи се погасяват в следната последователност: главница, лихва и разноски. (Предишният ред беше: разноски, лихви и главница). Новата поредност се прилага и за задължения, за които до 31.12.2006 г. са издадени разпореждания за събирането им.

➤ След промяната в ал. 10 на чл. 110, когато ТП на НОИ прави искане до публичния изпълнител за събиране на вземания чрез изпълнение върху движимите или недвижимите вещи на длъжника и вземанията към трети лица, в искането не се определя видът на обезпечителните мерки върху вещите както и начинът на продажбата им.

➤ С отмяната на чл. 112 отпаднаха задълженията за вписване, предмет на разпоредбата, която гласеше: В документите за теглене на осигурителни плащания задължително се вписва идентификационният код по „БУЛСТАТ“ на осигурителите или на самоосигуряващите се лица, а за лицата, които не подлежат на вписване в регистър „БУЛСТАТ“ – единният граждански номер. Разпоредбата се обезсмисли след като от 1.1.2007 г. осигурените лица получават осигурителните плащания директно от НОИ, а не чрез работодателя.

➤ Съгласно измененията в чл. 114, ал. 1, неоснователно получените суми могат да бъдат прихващани от вземанията на лицата от ДОО с разпореждане от оторизираното длъжностно лице в съответното ТП на НОИ. Този текст дава възможност прихващането да се извършва от всяко възникнало вземане на лицето от ДОО, независимо от произхода на дълга, без да се изисква изричното писмено съгласие на лицето и независимо от обстоятелството дали издадените разпореждания са влезли в сила или са обжалвани.

➤ В чл. 114, ал. 2 е допълнена, за да обхване и случаите по международни договори. В новата редакция тя гласи: Добросъвестно получените суми по осигурителни плащания не подлежат на връщане от осигурените лица, с изключение на случаите по чл.54е (обезщетения за безработица), както и при прилагане на разпоредбите на международни договори, по които Република България е страна.

6.12. Относно споровете и административно-наказателната отговорност.

➤ В чл. 117, ал. 1, т. 1 се изменя, като се разширяват случаите, при които се подават жалби пред ръководителите на ТП на НОИ: за неправилно определяне или изплащане на парични обезщетения или помощи, откази за издаване на удостоверения за осигурителен стаж, и доход от органите на НОИ и откази за заверяване на осигурителен стаж и доход в осигурителни книжки.

➤ В чл. 349, ал. 3 се добавя, че за представяне на неверни данни за социално-осигурителния статус, също се носи отговорност и наказание с глоба, ако не подлежи на по-тежко наказание.

➤ След допълнението в чл. 350, ал. 1, с актове на контролните органи на НОИ се установяват и нарушения при неправомерно съхраняване на документи за осигурителен стаж и доход.

➤ С изменението на чл. 355, ал.1 са разширени отговорностите за неизпълнение на задълженията за деклариране на данни пред Националната агенция за приходите и за внасяне на задължителни осигурителни вноски.

6.13. В параграф 1, ал. 1 от допълнителната разпоредба на КСО промените са досежно две дефиниции.

➤ „Нетното възнаграждение“ е възнаграждението, получено след намаляване на изплатеното или начисленото възнаграждение с определените със закон задължителни осигурителни вноски за сметка на лицата и с данъците по Закона за данъците върху доходите на физическите лица.

➤ „Осигурено лице“ е физическо лице, което извършва трудова дейност, за която подлежи на задължително осигуряване по чл. 4, и за което са внесени или дължими осигурителни вноски. Лицето се смята за осигурено и през периодите по чл. 9, ал.2, т. 1-3. (платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете; платен и неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане; неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година). Самоосигуряващите се лица се смятат за осигурени лица за времето, през което са внесли дължимите осигурителни вноски.

6.14. Изменения и допълнения в преходните и заключителни разпоредби (ПЗР) на КСО.

➤ Съгласно промяната в ал. 1 на § 6 от ПЗР на КСО максималният размер на получаваните една или повече пенсии ще се променя от 1 юли на всяка календарна година. Начинът за определянето му остава същият – 35 на сто от максималния осигурителен доход за преходната календарна година, предвиден в ЗБ на ДОО.

➤ Измененията с § 9 от ПЗР на КСО в ал. 4, т. 2 са за ежемесечните удръжки на отпускните пенсии, определени в план за разсрочено плащане. В зависимост от недостигащия осигурителен стаж, периодите на разсрочено плащане от 1.1.2007 г. са: 1) до 5 години, ако недостигащият стаж е до 3 години включително; 2) до 8 години, ако недостигащият стаж е от 3 години и 1 ден до 5 години включително. Новите срокове се прилагат за планове за разсрочване, утвърдени след 31.12.2006 г.

➤ Изменената редакция на ал. 8 на § 9 от ПЗР на КСО се отнася за периодите за откупуване на осигурителен стаж за пенсия. Когато са внесени осигурителни вноски за периоди на обучение, лицето има право да внесе осигурителни вноски за разликата до 5 години.

➤ Нов параграф 22д в преходните и заключителните разпоредби на КСО дава право на допълнителна пожизнена пенсия от универсален пенсионен фонд при навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1-3 на лицата, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за ранно пенсиониране по § 3 и § 4 (кадрови военнослужещи и приравнени на тях от специализираните институции, работещи при първа и втора категория труд).

7. Промени в КСО бяха направени със Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 41 от 22.5.2007 г.).

➤ Нова разпоредба в чл. 33, ал. 4 от КСО гласи: Информацията, необходима за осъществяване на функциите и правомощията на Националния осигурителен институт, се предоставя безплатно от съответните държавни и общински органи, включително всички данни от ЕСГРАОН и от Националния статистически институт.

➤ В чл. 36 и 37 се регламентира заплащането на органите за управление на НОИ – членовете на надзорния съвет, управителя и подуправителя.

➤ Няколко други промени привеждат текстове от КСО в съответствие с наименования в нови закони или изменени такива, с които КСО кореспондира.

➤ Останалите промени касаят част втора на КСО – Допълнително социално осигуряване и по-конкретно:

- инвестиране на средствата на пенсионните фондове;
- изисквания за банка-попечител на фонд за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионална схема;
- предоставяна на осигурените лица ежегодна информация при осъществяване на дейност на съответната професионална схема в чужбина;
- взаимодействие с надзорния орган на държава членка по седалище на чуждестранната институция относно депозирани от институцията активи на професионалната схема.

8. Със заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (ДВ, бр. 77 от 25.9.2007 г.) са направени изменения в

чл. 6, ал. 1 на **КСО** досежно намаляване размера на осигурителните вноски за ДОО от 1 октомври 2007 г.:

- 1) за работещите при условията на III категория труд – от 29,5 на 26,5 на сто и вноската за трудова злополука и професионална болест (ТЗПБ);
- 2) за работещите при условията на I и II категория труд – от 32,5 на 29,5 на сто и вноската за ТЗПБ;
- 3) за кадровите военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, държавните служители по Закона за МВР и Закона за изпълнение на наказанията и следователите по Закона за съдебната власт – от 32,5 на 29,5 на сто и вноската за ТЗПБ;
- 4) за осигурените за всички осигурени социални рискове без безработица – от 26,5 на 25,5 на сто и вноската за ТЗПБ; ако тези лица работят при условията на I и II категория труд – от 29,5 на 28,5 на сто и вноската за ТЗПБ;
- 5) за лицата, осигурени за инвалидност, старост и смърт и трудова злополука и професионална болест – от 23 на 22 на сто и вноската за ТЗПБ; ако тези лица работят при условията на I и II категория труд – от 26 на 25 на сто и вноската за ТЗПБ;
- 6) за осигурените за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица – от 26,5 на 25,5 на сто;
- 7) за лицата, осигурени за инвалидност, старост и смърт – от 23 на 22 на сто.

9. Новоприетият Закон за търговския регистър (ДВ, бр. 34 от 25.4.2006 г.), е в сила от 1.1.2008 г. С този закон се урежда търговската регистрация, воденето, съхраняването и достъпа до търговския регистър, както и действията на вписванията, заличаванията и обявяванията в него. От 1.1.2008 г., с влизането в сила на Закона за търговския регистър, ще се вписват всички актове, отнасящи се до търговците, клоновете на чуждестранни търговци и свързаните с тях обстоятелства, за които е предвидено със закон, че подлежат на вписване. Такива са решенията на окръжните съдилища, с които се открива производство по несъстоятелност; открива се производство по несъстоятелност с едновременно обявяване в несъстоятелност и се прекратява производство по несъстоятелност поради недостатъчна наличност на имуществото за покриване на разноските по производството. От 1.1.2008 г. сроковете по извършване на ревизии започват да текат от **датата на обявяване на решенията в Търговския регистър** (до 31.12. 2007 г. тези решения се обнародваха в Държавен вестник и от датата на обнародването им се определяха сроковете за извършване на ревизии), съгласно чл. 5, ал. 2, т. „е“ от Инструкцията за контрола по разходите на ДОО и реализиране на административно наказателна отговорност, както и при осъществяване на дейността по прилагане на чл. 5, ал. 1 от Наредбата за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя (ДВ, бр. 3 от 11.1.2005 г.).

Промените, свързани с регистрацията на търговците в Търговския регистър, бяха отразени и в съответните текстове от КСО.

Изменения в други нормативни документи

1. В Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г. след приемането и обнародването му се извършиха множество промени (ДВ, бр. 105 от 22.12.2006 г., в сила от 1.01.2007 г., изм., бр. 41 от 22.05.2007 г., бр. 53 от 30.06.2007 г., в сила от 1.07.2007 г., изм. и доп., бр. 77 от 25.09.2007 г., в сила от 1.10.2007 г.). Те засягат главно намаляването на осигурителните вноски за ДОО, разпределението им по осигурителни фондове и осъвременяването на пенсиите.

2. В Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (НПОС) с ПМС № 22 от 6 февруари 2007 г. (ДВ, бр. 15 от 16.2.2007 г. по-важните изменения и допълнения, в сила от 1.1.2007 г., засягат отпускането и изплащането на пенсиите по българското законодателство.

➤ Изменението в ал. 5 и 6 на чл. 1 от НПОС е във връзка с разпоредбата на чл. 5, ал.

4 от КСО относно подаването на данни в Националната агенция за приходите относно осигурителен стаж, осигурителен доход, осигурителни вноски и др. от осигурителите/работодателите, осигурителните каси, самоосигуряващите се лица, които се използват за отпускане и изчисляване на пенсията на основание чл. 5, ал. 6 от КСО.

➤ На основание на новосъздадената разпоредба в чл. 12, ал. 6, разпорежданията, отнасящи се до правото, размера и началната дата на отпускане на пенсията, могат да се изменят или отменят и когато документите са представени по служебен ред от осигурителите. Същият ред се прилага и спрямо документите, представени от контролните органи на НОИ. В случаите при представяне на нови доказателства за придобит осигурителен стаж и/или осигурителен доход, разпореждането се изменя от датата на представяне на доказателствата. Когато след представяне на документи се установи, че пенсията е неправилно отпусната или неправилно е отказано отпускането ѝ, или е отпусната по неистински, подправен или с невярно съдържание документ, разпореждането се отменя от датата на отпускането или промяната на пенсията, а при неправилен отказ – от датата по чл. 94 КСО.

➤ Промяната в чл. 20 се отнася за изчисляване размера на пенсията за осигурителен стаж и възраст, като пропорционалната част от процента за месеците осигурителен стаж по чл. 70, ал. 1 КСО се закръглява до втората цифра след десетичния знак. Когато третата цифра е под 5 не се взема предвид, а когато е 5 и над 5 – втората цифра след десетичния знак се увеличава с една единица.

➤ Допълнението в чл. 30, ал. 2 НПОС прецизира правото за отпускане на пожизнена пенсия за инвалидност и добавка за чужда помощ. Ако лицето е навършило възрастта по чл. 68 КСО към датата, от която е отпусната пенсията за инвалидност, пенсията се отпуска пожизнено. Когато лицето към датата на отпускане на пенсията за инвалидност не е навършило тази възраст, но ще я навърши в срока, за който му е определена инвалидността, в разпореждането се вписва, че при навършване на възрастта по чл. 68 КСО пенсията се счита за отпусната пожизнено.

➤ В чл. 34 от НПОС за правото на наследствени пенсии за лицата, които учат след навършване на 18-годишна възраст, са направени няколко изменения.

- Съгласно промяната в т. 3 на ал. 1 от чл. 34 досегашният ред за приемане на документи, издадени от чужда страна, считано от 1.1.2007 г. не се прилага. Редът за оформяне на документи вече е в зависимост от договорните отношения на Република България със страната, издаваща документа;
- Във връзка с промяната на ал. 2 от чл. 34 изплащането на наследствена пенсия продължава след предоставяне на заповед на директора/ректора на учебното заведение за прекъсване на обучението поради заболяване. При представянето на документ, удостоверяващ прекъсването, е необходимо да се изисква вписване на обстоятелството, че прекъсването е поради заболяване. Датата на прекъсване е датата, посочена в заповедта на директора/ректора, а ако не е посочена за такава се счита датата на заповедта;
- Новосъздадената ал. 4 на чл. 34 от НПОС регламентира статута на лицата за времето на прекъсване на обучението поради незаверен семестър. Получаването на пенсията е до датата на прекъсването, посочена в заповедта на директора/ректора, а ако няма такава дата – до датата, на която е издадена заповедта. Когато пенсията е прекратена от началото на незаверения семестър, възстановява се при представяне на документ за записан повторно същия семестър. Когато пенсията е прекратена от датата на заповедта на ректора, то за възстановяването ѝ се изисква представяне на документ за записан следващ семестър.
- Промяната в чл. 38, ал. 3, т. 1, 3 и 4 от НПОС е във връзка с изменението на чл. 6, ал. 2 от КСО, направено със ЗБДОО за 2007 г. Доходът, върху който се дължат осигурителни вноски, включва всички възнаграждения, включително начислените и неизплатени, както и други доходи от трудова дейност.
- След изменението в чл. 39, ал. 2 за осигурителен стаж на наетите на работа без

определено работно време, на които се заплаща според изработеното, и на работещите надомно, се зачита и времето след 1.1.2007 г., за което са внесени или дължими осигурителни вноски върху начислените и неизплатени възнаграждения.

- Промени и допълнения са направени в чл. 40, ал. 1, 3 и 6 във връзка с изготвянето на удостоверенията за осигурителен доход образец УП-2 за периода на изплащане на парични обезщетения преди и след 1.1.2007 г.;
- До 31.12.2006 г. и в случаите и след тази дата, когато осигурителят е изплащал обезщетенията за временна неработоспособност, бременност и раждане на лица, заварени в тези отпуски, в образец УП-2 данните за осигурителния доход се вписват от него.
- Когато лицата са получавали парично обезщетение от ДОО за времето преди и след 1.1.2007 г., което е изплащано от ТП на НОИ, при изготвянето на удостоверението за осигурителен доход – образец УП-2, в забележка осигурителите трябва да посочват помесечно само броя на дните, за които е изплащано паричното обезщетение. Данните за дохода, от който е изчислено паричното обезщетение се вземат от информационната система на НОИ.
- За периода след 1.1.2007 г. в осигурителния доход за изчисляване на пенсиите се включва и възнаграждението за първия ден от временната неработоспособност, което се изплаща от работодателя и се вписва от него в образец УП-2.

➤ Съгласно допълнената разпоредба на чл. 41 от НПОС осигурителният стаж и осигурителния доход и на лицата, посочени в чл. 7 от Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица и на българските граждани на работа в чужбина, след 1.1.2007 г. се установява с осигурителни книжки. В тях се посочва времето, през което лицата са били осигурени, и доходът, върху който са внесени осигурителни вноски.

➤ Направените допълнения в ал. 2 на чл. 45 и 45а от НПОС се отнасят за възстановяването на осигурителни вноски в случаите, когато лицата поискат възстановяването на неоснователно внесени осигурителни вноски. Същите се възстановяват по реда на чл. 129 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс въз основа на разпореждане, издадено по чл. 98, ал. 1 от КСО.

➤ Промяната на разпоредбата на чл. 46 е във връзка с включването след 1.1.2007 г. на начисленото, но неизплатено трудово възнаграждение при определянето размера на пенсията.

- След промяната в ал. 3, т. 1, когато в периода, от който се определя индивидуалния коефициент, е включено време на платен отпуск след 1.1.2007 г., се взема предвид възнаграждението за този отпуск, върху което са внесени или дължими осигурителни вноски.
- При определяне на осигурителния доход на лицата по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО, съгласно промените в ал. 8 от НПОС, за времето до 31.12.2006 г. не се включват начислените, но неизплатени трудови възнаграждения. След 1.1.2007 г. в осигурителния доход на тези лица се включват и начислените, но неизплатени възнаграждения.

➤ Във връзка с прилагането от 1.1.2007 г. на правилата за координация на схемите за социална сигурност, съдържащи се в регламентите на Съвета на Европейското икономическо пространство (ЕИО) № 1408/71 и № 574/72, в чл. 78, ал. 1 от НПОС се правят промени в разпоредбата. От тази дата пенсиите в чужбина се изплащат от НОИ въз основа на международен договор в областта на социалното осигуряване.

➤ Изменената разпоредба на чл. 83, ал. 2 от НПОС предвижда пенсиите, отпуснати по международни договори от чуждестранни осигурителни институти на български граждани и на чужди граждани, постоянно или продължително пребиваващи в Република България, да се изплащат чрез НОИ или да се превеждат от чуждестранния осигурителен институт директно на лицата чрез превод по личните им банкови сметки. След промяната в чл. 80, ал. 3, по писмено заявление на лицето пенсиите могат да се изплащат и на периоди, по-дълги от един месец.

➤ По силата на измененията в т. 3, ал. 1 и ал. 5 на чл. 85 се създава възможност за удържане от пенсията на получени недобросъвестно парични обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване. Разширява се съставът на обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, за които могат да се правят удръжки от пенсия в случаите на недобросъвестното им получаване. За удържането на тези суми се прилага процедурата по налагане на заповед за недобросъвестно получени парични обезщетения за безработица, отпуснати на основание чл. 54е от КСО.

3. С ПМС 120 от 29.5.2007 г. (ДВ, бр. 45/2007 г.) е приет **Правилник за устройството и дейността на Националния съвет по медицинска експертиза**. Той е орган към МС за сътрудничество и координация при разработването и провеждането на политиката в областта на медицинската експертиза.

4. Промените, свързани с приемането за съхранение в ТП на НОИ на разплащателните ведомости и други документи от прекратили дейността си осигурители, наложиха издаването на **Инструкция за допълнение и изменение на Инструкция № 5 от 2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателните ведомости на прекратени осигурители без правоприменик** (ДВ, бр.40/18.5.2007 г.). С нея се уреждат редът и условията за предаването, приемането, обработването, съхраняването и използването на разплащателните ведомости на осигурители, които са прекратили дейността си без правоприменик, както и на документите, въз основа на които се установява осигурителен стаж и доход на лицата, работили в организациите по § 12 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи.

5. Изменения и допълнения в **Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите за осигурените от тях лица, както и от самоосигуряващите се лица** (ДВ, бр. 7 от 2007 г., в сила от 1.1.2007 г.).

➤ Поддържаният от НАП регистър съдържа данни за компетентната териториална дирекция, наименованието на регистрираното лице, единния идентификационен код (ЕИК) по БУЛСТАТ, а от 1 януари 2008 г. – и ЕИК на търговците, определен от Агенцията по вписванията, съответно ЕГН или личен номер на чужденец, адрес и други данни, свързани с регистрацията. Съгласно новоприетия Закон за търговския регистър от 1 януари 2008 г. в Агенцията по вписванията ще се води и търговския регистър.

➤ От 1 януари 2007 г. видът на осигуряването няма да се определя със заявление, а с декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на НАП.

➤ С промените в Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина от 1 януари 2007 г. са прецизирани разпоредбите относно издаването и заверяването на осигурителна книжка от ТП на НОИ.

➤ Бяха направени промени в разпоредбите в КСО, отнасящи се до дейността на осигурителните каси. Промените са във връзка с изплащането от ТП на НОИ на паричните обезщетения и помощите за временна неработоспособност, бременност и раждане и произтичащите от това задължения на осигурителните каси.

➤ Съгласно ДОПК в случаите на преобразуване, прекратяване и обявяване в несъстоятелност в 7 дневен срок се уведомява ТД на НАП по седалището на търговеца. Съответното ТД на НАП служебно изпраща съобщение за това на Агенцията по вписванията за наличието или липсата на задължения за данъци и задължителни осигурителни вноски.

➤ Допълненията в чл. 3, ал. 1, т. 1 от наредбата са за промяна на сроковете за подаване на данните за осигурените лица. Те са не по-късно от деня, следващ деня на възникване на последното задължение за внасяне на вноските за този месец, освен при изплащане на аванс, който не е единствено плащане за месеца. Това е свързано със задължението за внасяне на осигурителни вноски също и върху начислени, но неизплатени трудови възнаграждения.

➤ Други изменения в наредбата са свързани с провеждането в съответствие на разпоредбите, отнасящи се до провеждането на ЕИК на търговеца, по Закона за търговския

регистър и налагащите се промени от въвеждането на новия Закон за данъците върху доходите на физическите лица.

➤ От 1 януари 2007 г. на осигуряване за всички осигурени социални рискове без безработица подлежат и лицата, включени в програмата „В подкрепа на майчинството“.

➤ От 1 януари 2007 г. по реда, определен за осигуряване на самоосигуряващите се лица, се осигуряват и членовете на неперсонифицираните дружества.

➤ На основание чл. 40, ал. 4 от КСО в случаите, при които осигуреното лице е било във временна неработоспособност, работодателят ще заплаща за първия работен ден от временната неработоспособност среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от среднодневното уговорено възнаграждение.

6. С ПМС № 364 от 27.12.2006 г. (ДВ, бр. 1 от 2007 г., в сила от 1 януари 2007 г.) беше приета нова **Наредба за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване**. С нея се регламентират редът и начинът за изчисляване и изплащане на обезщетенията и помощите за временна неработоспособност от държавното обществено осигуряване. От 1 януари 2007 г. паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО се изчисляват и изплащат от териториалните поделения на НОИ на осигурените лица по декларирани от тях банкови сметки. Основните постановки, произтичащи от промените, касаят следното:

➤ При определяне на осигурителния стаж за придобиване право на парично обезщетение не се зачита времето, през което лицата са подлежали на осигуряване само за пенсия.

➤ Друго условие за придобиване право на парично обезщетение е към датата на настъпване на неработоспособността лицето да е осигурено за съответните социални рискове, за които се изплащат паричните обезщетения за временна неработоспособност.

➤ За първия работен ден от настъпването на временната неработоспособност работодателят изплаща трудово възнаграждение, а не парично обезщетение, поради което изплатените дни не се ограничават до 15 работни дни в една календарна година.

➤ От 1 януари 2007 г. в осигурителния доход за 6-месечния период, от който се изчисляват паричните обезщетения, се включват както изплатените, така и начислените възнаграждения, без значение внесени ли са осигурителните вноски върху тях.

➤ Когато лицето е било осигурено по законодателството на друга държава по условията на международен договор, по който Република България е страна, за дните, включени в периода от шест календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността, от 1 януари 2007 г. се взема предвид среднодневната минимална заплата за страната, която изплаща обезщетението за съответния период. (За 2007 г. минималната работна заплата за страната е 180 лв.).

➤ От 1.1.2007 г. за дните, когато лицето е получавало парично обезщетение от ДОО, включени в шест месечния период – база за изчисляване на обезщетението, се взема предвид доходът, от който е определено паричното обезщетение.

➤ Съгласно чл. 16, ал. 1 от наредбата доходът за периода от шест календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността, от който се изчислява дневното парично обезщетение за временна неработоспособност или за бременност и раждане, включва дохода, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство“ и/или „Трудова злополука и професионална болест“; или минималната месечна работна заплата в случаите по чл. 41, ал. 2 от КСО и доходът, от който е определено паричното обезщетение за временна неработоспособност и/или за бременност и раждане, в случаите по чл. 41, ал. 3 от КСО.

➤ Утвърдена е нова бланка на болничен лист. Болничните листове се предоставят на лечебните заведения от ТП на НОИ.

➤ Паричните обезщетения и помощи за временна неработоспособност, за случаи, настъпили след 31.12.2006 г., от 1 януари 2007 г. се изплащат чрез ТП на НОИ. Но за всички заварени случаи до тази дата се прилагат разпоредбите на § 2 от Преходните и заключителни разпоредби на Наредбата. Те се изплащат по предишния ред от осигурителите.

➤ Работодателите изплащат и паричните обезщетения за случаите, когато временната неработоспособност е настъпила преди 1.1.2007 г., но придобиването на правото за заплащане на обезщетението е след 1.1.2007 г.

➤ Когато осигурените или самоосигуряващите се са започнали да ползват отпуск преди 1.1.2007 г. за един осигурен социален риск и без прекъсване започнат да ползват отпуск за друг осигурен социален риск, обезщетенията също се изчисляват и изплащат по реда, действал до 31.12.2006 г.

➤ По стария ред продължават да се изплащат и паричните обезщетения и помощите на лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия, занаятчийска дейност, земеделски производители и тютюнопроизводители, които нямат наети на работа лица, и на тези, които се осигуряват чрез осигурителни каси.

➤ От 26.8.2006 г. отпускът за бременност и раждане се увеличи от 135 на 315 календарни дни. По отношение на увеличението с още 180 дни законодателят въвежда облекчен режим за разрешаване на отпуска, като изцяло запазва установения за това ред до изтичането на 135-те дни. С болничен лист – до 135-те дни, от които задължително 45 дни преди раждането. За остатъка до 315 дни – въз основа на писмено заявление на майката до предприятието, към което се прилага акта за раждане на детето и декларация по образец.

➤ За разлика от обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване, обезщетението за бременност и раждане се изплаща изцяло за сметка на ДОО, включително и за първия работен ден. Размерът на обезщетението за бременност и раждане не може да бъде по малко от минималната дневна (часова) заплата през месеца, през който се изплаща, включително и когато осигурената е била наета и за част от законоустановеното работно време.

➤ Нова социална придобивка по отношение размера на обезщетението за бременност и раждане, която се урежда от новата ал. 2 на чл. 49 от КСО е, че при придобиване на право на обезщетение за бременност и раждане през периода на изплащане на същото обезщетение или за отглеждане на предходно дете, то се определя в размера на обезщетението за бременност и раждане на предходното дете, ако това е по-благоприятно за майката. Тази разпоредба не се прилага в случаите, когато отпускът за отглеждане на предходното дете е прехвърлен за ползване от друг член от семейството и когато майката работи и получава 50 на сто от обезщетението за отглеждане на предходното дете, тъй като отпуск за отглеждането му не се ползва.

➤ От 1.1.2007 г. право на парични помощи за профилактика и рехабилитация имат и получаващите лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1-3 от КСО и не са осигурени.

7. С приемането на Наредба за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване и на основание заключителните разпоредби на ПМС № 364 от 27.12.2006 г. се измени и наименованието на Наредбата за елементите на възнаграждението и доходите, върху които се правят осигурителни вноски, и за изчисляване на паричните обезщетения за временна неработоспособност или за бременност и раждане. От 1 януари 2007 г. действа **Наредба за елементите на възнаграждението и доходите, върху които се правят осигурителни вноски** (ДВ, бр. 1 и бр. 15 от 2007 г.). Основните промени се отнасят за следното:

➤ Съгласно чл. 6, ал. 3 и чл. 7, ал. 3 от КСО осигурителните вноски са дължими и се внасят както върху изплатените възнаграждения, така и върху начислените, но неизплатени възнаграждения, но върху не по-малко от определения минимален месечен осигурителен доход по икономически дейности и групи професии.

➤ Върху възнаграждението за първия работен ден от временната неработоспособност, което се изплаща от осигурителя, се дължат осигурителни вноски.

➤ Не се внасят осигурителни вноски върху ваучерите за храна по чл. 209 от Закона за корпоративното подоходно облагане в размер до 40 лв. месечно на работник или служител или на лице, работещо по договор за управление и контрол.

➤ Включени са като лица, осигурени за всички осигурени социални рискове (в т. ч. и пенсионерите), също и управителите на едноличните търговци и лицата, работещи по договори за управление и контрол на неперсонифицирани дружества.

➤ Като самоосигуряващи се лица са включени и членовете на неперсонифицираните дружества.

➤ Поради обстоятелството, че вноските върху начислените възнаграждения стават дължими, независимо дали са внесени, когато има начислени, но неизплатени възнаграждения за периоди след 1.1.2007 г., времето се зачита за осигурителен стаж, а начислените възнаграждения се включват като осигурителен доход при изчисляване на пенсиите и всички видове обезщетения от ДОО.

➤ Лицата, които работят само без трудови правоотношения, както и тези от тях, които работят и по трудови правоотношения, не определят помесечно окончателен размер на осигурителния доход, върху който се дължат осигурителни вноски за ДОО. При тях осигурителните вноски за месеца се внасят авансово само върху изплатените възнаграждения и не се прилагат разпоредбите на чл. 6, ал. 3 и чл. 7, ал. 3 от КСО за внасяне на вноски върху начислени, но неизплатени възнаграждения за месеца.

➤ От 1 януари 2007 г., съгласно чл. 40, ал. 4 КСО, за първия ден на временната неработоспособност осигурителят изплаща на осигуреното лице среднодневното брутно възнаграждение за съответния месец. Върху това възнаграждение се внася данък общ доход и осигурителни вноски по общия ред, включително и осигурителните вноски, които лицата дължат за своя сметка.

От 1.1.2007 г. промяната на вида на осигуряването на самоосигуряващите се лица може да се извършва само до края на януари на съответната календарна година.

8. От 1 януари 2007 г. стартира националната програма „В подкрепа на майчинството“. Целта на програмата е да се създадат условия за насърчаване на професионалното развитие на майката чрез осигуряване на заетост на безработните лица, ангажирани в отглеждането на малките им деца в рамките на периода, за който се разрешава съответния отпуск по Кодекса на труда.

Програмата се финансира със средства от ДОО и бюджета за активна политика на МТСП. Участието на НОИ във финансирането на програмата през 2007 г. е уредено в § 3 от ПЗР на ЗБДОО за 2007 г. За всяко действително наето лице по програмата НОИ превежда като трансфер по бюджета на МТСП от фонд „Общо заболяване и майчинство“ необходимите средства в размер на паричното обезщетение за отглеждане на малко дете по чл. 53 КСО.

Майката (осиновителката), която се е възползвала от тази програма си запазва правото да излезе в отпуск за бременност и раждане за следващо дете или в отпуск за временна неработоспособност, включително и за гледане на детето, когато то е болно, без това да води до прекратяване на договора или изплащането на трудовото възнаграждение на безработното лице, наето да гледа детето по програмата.

9. Няколко са промените в **Закона за гарантирани вземания на работниците и служителите** (ДВ, бр.105 от 2006 г., в сила от 1.1.2007 г.). Разшири се обхватът на лицата, за които се дължат вноски във фонда. Има промени в правото за получаване на гарантирани вземания и промени, свързани с определянето размера на вземанията. По конкретно те са следните:

➤ С новата редакция на чл. 4, ал. 1 ЗГВРС се разширява обхватът на лицата, които имат право на гарантирани вземания. Такова право вече имат всички лица, които са били в трудово правоотношение с работодателя, независимо от срока му и продължителността

на работното време. Това са включените в програмата „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и наетите на работа при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни през един календарен месец. Промяната всъщност касае лицата, за които не се внасят вноски за всички осигурени социални рискове. Работодателите, които имат такива работници и служители, вече дължат и за тях осигурителни вноски за фонд „ГВРС“.

➤ Съгласно промяната в чл. 6 от ЗГВРС правото на гарантирани вземания възниква не само в момента на откриване на производството по несъстоятелност, но и в следните два случая:

- при откриване на производство по несъстоятелност с едновременно обявяване в несъстоятелност.
- при откриване на производство в несъстоятелност, обявяване в несъстоятелност и прекратяване на производството по несъстоятелност поради недостатъчност на имуществото за покриване на разноските по производството.

➤ С новата редакция на чл. 20, ал. 3 и 4 от ГВРС са уеднаквени дохода и сроковете за внасяне на дължимите осигурителни вноски с тези за ДОО.

➤ Вноските се дължат върху изплатените или начислени брутни работни заплати. В случай, че възнагражденията са начислени, но не са изплатени, вноските се внасят до края на месеца, следващ месеца през който е извършено начисляването им.

➤ С промените в чл. 22, ал. 1 се определя нова база за изчисляване на гарантираните вземания на работниците и служителите. Вземат се предвид последните три начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните шест календарни месеца преди прекратяване на трудовото правоотношение.

➤ С изменение на § 1 от ЗГВРС и в съответствие с прилагането на регламент 1408/71 са защитени и служителите/работниците в клонове на чужди компании със стопанска дейност в страната, както и предприятие-български работодател с обособена част, осъществяващо стопанска дейност на територията на друга държава от Европейското икономическо пространство.

➤ Със Закона за бюджета на ДОО е определен максималният месечен размер на гарантираните вземания за 2007 г. (450 лв.).

➤ С допълнителната разпоредба на § 1 от ЗГВРС, която е в съответствие с прилагането от 1.1.2007 г. на регламент 1408/71, са защитени и служителите от клоновете на чужди компании. Право на гарантирани вземания при условията, по реда и в размерите, определени със ЗГВРС, имат работниците и служителите, наети по трудови правоотношения в предприятие-български работодател. Предприятието трябва да осъществява стопанска дейност на територията на Република България и да е обособена част от друго предприятие, осъществяващо стопанска дейност на друга държава членка на ЕС, или на друга държава от Европейското икономическо пространство. Когато по реда на законодателството на тази държава предприятието е в несъстоятелност и това се отнася и за обособената част от него в България, в този случай работникът или служителят, нает от такъв работодател, също ще има право на гарантирано вземане.

➤ С влизането в сила на Закона за търговския регистър се променя чл. 6 от ЗГВРС, като правото на гарантирани вземания на работниците и служителите възниква с вписването на решението в търговския регистър.

➤ От 1.3.2007 г. разпорежданията по чл. 26, ал.1 или ал. 3 от ЗГВРС се обжалват пред административния съд по седалището на ТП на НОИ в 14-дневен срок от получаването му по реда на Административно-процесуалния кодекс.

10. С § 2 от **Закона за изменение на Закона за ветераните от войните** (ДВ, бр. 40/2007 г.) е изменен чл. 5 от Закона за ветераните от войните. От 1 юли 2007 г. ветераните от войните получават към пенсията си добавка, равняваща се на пълния размер на социалната пенсия за старост, а не в процент от нея, както беше преди промяната.

11. С допълненията в **Данъчно-осигурителен процесуален кодекс** (ДВ, бр. 105 от 22.12.2006 г., в сила от 1.1.2007 г.) бяха направени промени в чл. 84, ал. 1 от същия кодекс за начина на идентификация на регистрираните лица:

- регистрираните по БУЛСТАТ лица – чрез единен идентификационен код БУЛСТАТ;
- регистрираните по реда на закона за търговския регистър – чрез единен идентификационен код, определен от Агенцията по вписванията;
- едноличните търговци се идентифицират чрез ЕГН, съответно личен номер на чужденец, и чрез единен идентификационен код, определен по реда на Закона за търговския регистър.

Други промени в пенсионното осигуряване

➤ На основание чл. 68, ал. 1-3 от КСО за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от 2000 до 2009 г. в началото на всяка следваща година възрастта и изискванията се т. нар. точки (сбор от възраст и приравнен към трета категория осигурителен стаж) се увеличават до достигане на 63 години и 100 точки за мъжете и 60 години и 94 точки за жените (за работещите при **трета категория труд**). За работещите при **първа категория труд** възрастта за жените е 47 и за мъжете 52 години, а за тези от **втора категория труд** – съответно 52 и 57 години, като точките за трите категории труд по години са еднакви. От 1 януари 2007 г. възрастта за право на пенсия за осигурителен стаж и възраст при трета категория труд се завиши с шест месеца, като мъжете се пенсионираха на 63 години, а жените на 59 години. Необходимите точки и за трите категории труд е 93 за жените и 100 за мъжете.

➤ С член единствен от Постановление № 136 на Министерския съвет (ДВ, бр. 50 от 2007 г., в сила от 1 юли 2007 г.) е определен нов размер на социалната пенсия за старост – 69,30 лв.

➤ С член единствен от Постановление № 204 на Министерския съвет (ДВ, бр. 74 от 14.9.2007 г.) от 1 октомври 2007 г. е определен нов размер на социалната пенсия за старост – 76,23 лв.

➤ Със Закона за изменение и допълнение на Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (ДВ, бр. 77 от 2007 г.) пенсиите се индексират с 10 на сто както следва:

- от 1 юли и от 1 октомври 2007 г. – пенсиите, отпуснати до 31 декември 2006 г.;
- от 1 октомври 2007 г. – пенсиите, отпуснати от 1 януари до 30 юни 2007 г.;

Осъвременяването се извърши върху действителния или запазен размер на пенсията, без изплащаните към нея добавки. Когато осъвремененият размер е под новия минимален размер, се приравнява на него, а ако е над максималния – се ограничава.

➤ **Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст**, на основание Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (ДВ, бр. 105 от 22.12.2006 г., бр. 41 от 22.05.2007 г., бр. 53 от 30.06.2007 г., бр. 77 от 25.09.2007 г.) се определи така за 2007 г.:

- от 1 януари до 30 юни – 85 лв.;
- от 1 юли до 30 септември – 93,50 лв.;
- от 1 октомври до 31 декември – 102,85 лв.

➤ След поредната промяна в § 6 от Преходните и заключителни разпоредби на КСО (ДВ, бр. 105 от 2006 г., в сила от 1 януари 2007 г.), **максималният размер на получаващите една или повече пенсии**, отпуснати до 31 декември 2009 г., без добавките към тях, се определя смятано от 1 юли на всяка календарна година в размер на 35 на сто от максималния осигурителен доход за предходната календарна година, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Преди това т. нар. таван на пенсиите се определяше от 1 януари. За 2007 г. размерът му е 490 лв.

➤ Съгласно Постановление № 293/3.12.2007 г. на МС към пенсията или сбора от пенсиите за декември 2007 г. на всеки пенсионер се изплати еднократна допълнителна сума

от 100 лв. Право на тази сума, известна като коледна добавка, имат всички пенсионери, на които пенсията е отпусната до 31.12.2007 г.

ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ПРЕЗ 2007 г.

Общият размер на осигурителните вноски за ДОО и ДЗПО се определя в Кодекса за социално осигуряване, а разпределението им по отделните фондове се извършва със Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година.

Със Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (ДВ, бр. 105/22.12.2006 г.) се **повиши с 1%** осигурителната вноска за универсалните пенсионни фондове от втория стълб и се **запази съотношението 65:35** в разпределянето на осигурителната вноска между работодател и осигурено лице.

Със Закона за изменение и допълнение на Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (ДВ, бр. 77 от 2007 г.) от 1 октомври 2007 г. се промениха общите размери на осигурителните вноски в резултат на:

- **намаляване** на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ **с 1 на сто;**
- **намаляване** на осигурителните вноски за фонд „Безработица“ **с 2 на сто.**

Осигурителните вноски за различните категории осигурени лица, определени в чл. 6, ал. 1 от КСО до 30.9.2007 г. и от 1.10.2007 г. с § 2 от Закона за изменение и допълнение на Закона за бюджета на ДОО за 2007 г., са:

- За работниците и служителите, работещи при условията на **трета категория труд** – от 1.1.2007 до 30.9.2007 – 29,5%, а от 1.10.2007 до 31.12.2007 – 26,5%, и диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- За работниците и служителите, работещи при условията на **първа и втора категория труд** – 32,5%, а от 1.10.2007 до 31.12.2007 – 29,5%, и за сметка на работодателя вноската за трудова злополука и професионална болест. За допълнителното задължително пенсионно осигуряване работодателят внася в професионален пенсионен фонд 12% за първа и 7% за втора категория труд.
- За **кадровите военнослужещи** по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи и Закона за изпълнение на наказанията, осигурени за всички социални рискове – 32,5%, и от 1.10.2007 до 31.12.2007 – 29,5%, и диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- **Съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдия-изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители** се осигуряват за всички осигурени социални рискове – 32,5% и от 1.10.2007 до 31.12.2007 – 29,5% и диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- Осигурителната вноска за **учителите** е в размер от 1.1.2007 до 30.09.2007 – 33,8%, а от 1.10.2007 до 31.12.2007 – 30,8%, като от тях 29,5%, а от 1 октомври – 26,5%, и вноската за трудова злополука и професионална болест се внасят в бюджета на ДОО. Останалите 4,3%, които са изцяло за сметка на работодателя, се внасят в Учителския пенсионен фонд.
- Осигурителната вноска за лицата, **осигурени за всички социални рискове без безработица**, до 30 септември е 26,5%, а от 1 октомври – 25,5% и диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест. За работещите при условията на **I и II категория труд** вноската е 29,5%, а от 1 октомври – 28,5% и вноската за трудова злополука и професионална болест.
- **Членовете на кооперации, работещи в тях без трудово правоотношение, както и включените в програмите „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и „В подкрепа на майчинството“**, не подлежат на осигуряване за риска безработица. Размерът на осигурителната вноска за тях до 30 септември е 26,5%, а от

- 1 октомври – 25,5%, плюс вноската за трудова злополука и професионална болест.
- За работниците и служителите, **осигурени само за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест**, осигурителната вноска до 30 септември е 23%, а от 1 октомври – 22%, и вноската за трудова злополука и професионална болест. Ако тези лица работят при условията на I и II категория труд вноската до 30 септември е 26%, а от 1 октомври – 25%, плюс вноската за трудова злополука и професионална болест.
  - На задължително осигуряване за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест подлежат наетите при един или повече работодатели **до 5 работни дни (40 часа) в месеца**. Осигурителната вноска е в размер на 23% до 30 септември, а от 1 октомври – 22%, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
  - Осигурителната вноска за **самоосигуряващите се лица, избрали да се осигуряват само за пенсия**, до 30 септември е 23%, а от 1 октомври – 22%. Ако се осигуряват за всички осигурени социални рискове, без трудова злополука, професионална болест и безработица тя е 26,5% до 30 септември и 25,5% от 1 октомври 2007 г.
  - Задължително осигурени само за инвалидност общо заболяване, старост и смърт са работещите **без трудово правоотношение**, които получават възнаграждение, равно или над една минимална работна заплата, след намаляването му с нормативно признатите разходи, ако не са осигурени на друго основание. Осигурителната вноска до 30 септември е в размер 23% и от 1 октомври – 22%.
  - Осигурителната вноска за **трудова злополука и професионална болест**, определена със ЗБДОО по групи основни икономически дейности, е от 0,4 до 1,1%.
- Осигурителните вноски за работещите по трудови правоотношения, членовете на кооперации, изпълнителите по договори за управление и контрол на търговски дружества и работещите по граждански договори се разпределят между осигурителя и осигуреното лице в съотношение 65:35. Вноската за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ и вноската за фонд ДЗПО в професионален пенсионен фонд е изцяло за сметка на работодателя (осигурителя).
- Осигурителните вноски за държавните служители, следователите и лицата, работещи по специални закони, са изцяло за сметка на републиканския бюджет.
- Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г. (ДВ, бр. 105 от 2006 г.) и Закона за изменение и допълнение на Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (ДВ, бр. 77 от 2007 г.) се определиха размерите на осигурителните вноски за фондовете на ДОО и за допълнително задължително пенсионно осигуряване.

Осигурителни вноски за ДОО по фондове и за ДЗПО

- **За фонд „Пенсии“** – намаляване на вноската с 1% от 1 октомври 2007 г.:
  - 23% до 30 септември и 22% от 1 октомври за лицата, родени преди 1 януари 1960 г.
  - 18% до 30 септември и 17% от 1 октомври за лицата, родени след 31 декември 1959 г.
  - 26% до 30 септември и 25% от 1 октомври за лицата, работещи при условията на I и II категория труд, родени преди 1 януари 1960 г.
  - 21% до 30 септември и 20% от 1 октомври за лицата, работещи при условията на I и II категория труд, родени след 31 декември 1959 г.;
- **За фонд „Трудова злополука и професионална болест“** – запазване размерите на осигурителните вноски и диференцирането им в пет тарифи от 0,4 до 1,1 на сто според нивото на риска по групи основни икономически дейности:
  - 0,4% за първо ниво на риска;
  - 0,5% за второ ниво на риска;

- 0,7% за трето ниво на риска;
- 0,9% за четвърто ниво на риска;
- 1,1% за пето ниво на риска.
- За фонд „Общо заболяване и майчинство“ – запазване на осигурителната вноски в размер на 3,5%;
- За фонд „Безработица“ – до 30.9.2007 г. – 3% и намаляване на осигурителната вноски от 1.10.2007 г. с 2%, като от 1.10.2007 г. размерът ѝ е 1,0%;
- За фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ осигурителната вноски е **0,5%**. Тя е изцяло за сметка на работодателите и се определя ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.
  - Доходът, върху който се внасят вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, е изплатеното брутно трудово възнаграждение на работниците и служителите, но не повече от определения със ЗБ на ДОО максимален месечен размер – 1400 лв. за 2007 г.
  - Разпоредбите на КСО относно внасянето на вноски върху минимален осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии не се прилагат при внасянето на вноски единствено за този фонд.
  - Вноски за фонда се внасят и за лицата, които работят по трудови договори до 5 дни или 40 часа месечно.
- За **Учителски пенсионен фонд** – 4,3%;
- За **допълнително задължително пенсионно осигуряване в професионален фонд**:
  - 12% за лицата, работещи при условията на I категория труд;
  - 7% за лицата работещи при условията на II категория труд.
- За **допълнително задължително пенсионно осигуряване в универсален фонд** за лицата, родени след 31.12.1959 г. – 5% след повишаване на вноската;
  - **Максималният** месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица през 2007 г. е **1400 лв.**
  - **Минималният** месечен размер на осигурителния доход за **регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители е 110 лв.**, а за тези, които упражняват **само земеделска дейност – 55 лв.**
  - Минималният осигурителен доход за работниците и служителите, които работят в специализираните предприятия, трудово-лечебните бази и кооперациите на хората с увреждания, съгласно Закона за интеграция на хората с увреждания е в размер на 50 на сто от минималния осигурителен доход за съответната икономическа дейност и квалификационна група професии.
  - **От 1 януари 2007 г. осигурителните вноски се внасят и върху начислените, но неизплатени възнаграждения**, но не по-малко от минималния месечен осигурителен доход по икономически дейности и групи професии. За лицата, работещи без трудови правоотношения (граждански договори), осигурителните вноски се внасят, както и до сега, само върху изплатените възнаграждения.
  - **Самоосигуряващите** се лица внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран осигурителен доход **между 220 и 1400 лв.** и годишно върху доходите по данъчната декларация. Родените след 31.12.1959 г. дължат осигурителни вноски и за универсален пенсионен фонд.
  - **Върху** средствата за сметка на **социалните разходи**, давани пряко на работниците и служителите, се внасят осигурителни вноски в размерите за фонд „Пенсии“ и за допълнително задължително пенсионно осигуряване, като разпределянето им между работодател и осигурен е в пропорция 65:35.

➤ Когато осигурените получават **доходи от различни дейности**, осигурителните вноски се внасят в следната последователност:

- 1) доходи по трудови и/или служебни правоотношения, по договори за управление и контрол на търговски дружества, на еднолични търговци и на неперсонифицирани дружества и от трудова дейност като член-кооператори;
- 2) осигурителен доход като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества и членове на неперсонифицирани дружества, упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, и земеделски производители;
- 3) доходи за работа без трудови правоотношения.

➤ **Осигурителни вноски не се внасят** за лицата, осигурени за всички осигурени социални рискове, за периодите, през които са били във временна неработоспособност, бременност и раждане и отглеждане на малко дете. Не се дължат осигурителни вноски и за периодите на отпуск за гледане на болен член от семейството и за неплатения отпуск до 30 календарни дни през една календарна година, който се зачита за осигурителен стаж.

➤ От 1 януари 2007 г. **за първия ден на временната неработоспособност** осигурителят изплаща на осигуреното лице среднодневното брутно възнаграждение за съответния месец. Върху това възнаграждение се внасят осигурителни вноски по общия ред, включително и осигурителните вноски, които лицата дължат за своя сметка.

ОРГАНИ НА УПРАВЛЕНИЕ НА НОИ

Органите на управление на Националния осигурителен институт, определени в КСО, са:

- 1) Надзорен съвет; 2) Управител и Подуправител.

Надзорен съвет

Надзорният съвет на НОИ се състои от: по един представител на национално представените организации на работниците и служителите и на работодателите и равен на тях брой представители, определени от Министерския съвет. Когато представителните организации на работниците и служителите или на работодателите са с различен брой, квотата на организациите с по-малък брой се допълва до квотата на организациите с по-голям брой по споразумение между тях. Като член в Надзорният съвет на НОИ от квотата на Министерския съвет участва задължително изпълнителният директор на Националната агенция за приходите. Мандатът на Надзорния съвет е четиригодишен. Членовете му избират на ротационен принцип председател и двама заместник-председатели от състава си. В заседанията на Надзорния съвет със съвещателен глас участва и Управителят на НОИ. Съставът е следния:

Изпълнителна власт

- Министерство на труда и социалната политика (осем)
- Министерство на здравеопазването
- Министерство на икономиката и енергетиката
- Министерски съвет
- Национална агенция по приходите

Синдикални организации

- Конфедерация на труда „Подкрепа“ (трима)
- Конфедерация на независимите синдикати в България (трима)

Работодателски съюзи

- Асоциация на индустриалния капитал в България
- Съюз за стопанска инициатива
- Българска стопанска камара
- Български съюз на частните предприемачи „Възраждане“
- Българска търговско-промишлена палата
- Конфедерация на работодателите и индустриалците в България (КРИБ) „Гласът на българския бизнес“

Функциите на Надзорният съвет на НОИ са разписани в Кодекса за социално осигуряване.

През 2007 г. Надзорният съвет на НОИ е провел 14 заседания, на които е взел общо **56 решения** и няма съществена разлика в сравнение с 2006 г., когато са взети 55 решения. Утвърдените проекти на закони и постановления за изменение и допълнение или приемане на нови нормативни актове по социалното осигуряване, се отнасят до:

- Кодекса за социално осигуряване;
- Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж;
- Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски;
- Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.

През 2006 г. събирането на осигурителни вноски премина към Националната агенция за приходите и разсрочването на вземанията за задължителни осигурителни вноски вече се извършва от НАП, но решението се издава след писменото съгласие на съответния компетентен орган в НОИ. Надзорният съвет дава съгласие за разсрочване на вземания за задължителни осигурителни вноски към фондовете на държавното обществено осигуряване в случаите по чл. 184, 185 и 188 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс за задължения в размер от 100 001 до 300 000 лв. През 2007 г. са разгледани 6 искания за разсрочване на задължения към ДОО, от които са взети 3 решения за разсрочване, 1 за промяна на погасителния план на осигурител и 2 отказа за разсрочване.

През 2007 г. Надзорният съвет на НОИ е разгледал и приел отчета за изпълнение на Закона за бюджета на ДОО за 2006 г. и отчета за изпълнение на бюджета на Учителския пенсионен фонд за 2006 г. Утвърден е законопроектът за бюджета на ДОО за 2008 г. и бюджетът на УчПФ за 2008 г. Утвърдени са и банките, които да изпълняват функцията на инвестиционни посредници при влагане на свободните средства на УчПФ.

Надзорният съвет на НОИ през 2007 г. е приел проекта на ПМС за определяне нов размер на социалната пенсия за старост и е утвърдил проект на ПМС за одобряване на допълнителни средства за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за месец декември 2007 г.

По силата на §14 от ПЗР на КСО Надзорният съвет на НОИ се разпорежда с имотите на „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД. Решенията, взети от НС на НОИ в качеството му на Общо събрание на дружеството, са 15, или 30,4% от всички решения. Решенията, свързани с дейността на дружеството, са:

- Приета е Наредба за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация и Методика за оценка на предложенията за участие в процедурата за избор на юридически лица-изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация за 2007 г.
- Одобрени са годишният счетоводен отчет и одиторският доклад за 2006 г.;
- Избрана е фирма за одитор на дружеството за 2007 г.;
- Приети са актуализираните бизнес-задачи на "ПРО" ЕАД за 2007 г.

Предвид новата функция на НОИ по приемането и съхранението на разплащателните ведомости и други документи, удостоверяващи осигурителен стаж и доход на прекратили дейността си осигурители без правоприменик, наложи се създаване на архивохранилища. Още през 2005 г. започна закупуването и наемането на сгради, но тази дейност продължи и през 2006 и 2007 г. Във връзка с това от НС на НОИ са взети решения за закупуване на сгради за съхраняване на документите и е взето решение за закупуване на техника за обслужването на тази дейност.

Останалите решения на НС на НОИ касаят следното: Утвърдена е методика за оценка на предложенията за участие в процедура за избор на юридически лица – изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация през 2008 г.; Възлагано е на управителя да проведе конкурси по Закона за обществените поръчки в съответствие с нуждите на териториалните поделения на НОИ.

Управител и Съвет на управителя

Управителят и Подуправителят на НОИ се избират от Народното събрание за срок от четири години. Управителят действа от името на института, организира и ръководи дейността му и го представлява пред всички физически и юридически лица в страната и чужбина. При отсъствие на Управителя неговите функции се изпълняват от Подуправителя. Подуправителят изпълнява функции и задачи, възложени му от Управителя.

Дейността на Управителя се подпомага от Съвет на управителя. Той се състои от Подуправителя и от ръководителите на функционалните направления в НОИ. Съветът на управителя предлага на Управителя проекти на решения, свързани с неговите правомощия.

През 2007 г. Съветът на управителя е провел 6 заседания, на които е взел **29 решения**. Няма разлика в броят на взетите решения в сравнение с 2006 г., когато са проведени 5 заседания, на които са взети също 29 решения.

Най-голям брой решения са свързани със стопанисването на сградния фонд на института. Внесени са докладни записки, отнасящи се до текущите нужди от ремонт и преустройство на новозакупена сграда за нуждите на РУСО. Разгледани са текущите нужди на института от закупуване на офис-обзавеждане, компютри, доставка и монтаж на асансьорна уредба, климатизация, леки автомобили и др.

Разгледани са различни доклади, свързани с: функционирането на архивното стопанство; финансовото състояние на обслужващите ТП на НОИ банки, провеждането на обучения за служителите от системата на НОИ и др.

На Управителя е представено предложение за актуализация на стратегията за развитие на информационните системи в НОИ и оферта за доработка и абонаментна поддръжка на внедрената „Система за управление на човешките ресурси“. Предложени са за утвърждаване Кодекс за поведение на служителите в системата на НОИ (в сила от 1.1.2007 г.) и Вътрешни правила за заплащане на труда.

Изслушани са доклади от проведени срещи с представители на чуждестранни осигурителни институти от участия на представители на НОИ в международни събития – Световния форум по социално осигуряване на МАСО, международна конференция по актюерство и статистика в областта на социалното осигуряване към МАСО и др.

АДМИНИСТРИРАНЕ

УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

Съобразно приетата политика и стратегия по управление на човешките ресурси и през 2007 г. дейността на отдел „Управление на човешките ресурси“ се осъществяваше в обстановка на променени потребности на системата. Те произтекоха от изпълнението на новите отговорности на НОИ по изплащане на обезщетенията за временна неработоспособност, както и подобряване организацията и ефективността на досега извършваните дейности по социалното осигуряване. Наложиха се съсредоточаване усилията в няколко направления, както следва:

Кадрово обезпечаване на дейността по изчисляване и изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност, в изпълнение на чл. 40, ал. 3 от КСО

През 2007 г. продължи процеса на структуриране на звената „Парични обезщетения за временна неработоспособност“ в териториалните поделения, започнал в края на 2006 г, както и подбора и осигуряването на необходимия персонал. Допълнително анализирани и прецизирани бяха обемите на работа и необходимостта от кадри за изпълнението ѝ. В резултат на своевременния и адекватен подбор на персонал, осигуряването на необходимото му специфично обучение, стартира успешно осъществяването на тази нова дейност и НОИ разшири чувствително кръга от предоставяни по места услуги.

Освен това бе анализирана технологията за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и бяха идентифицирани потребности от засилване контрола по изпълнение. Във връзка с това бяха прецизирани отговорностите на различните длъжности в тези звена. Идентифицирана бе необходимостта от допълнителни длъжностни нива, които да изпълняват специфични функции с цел взаимозаменяемост на кадрите и осигуряване на стриктен контрол в териториалните поделения с особено голям обем обработвани документи, където вероятността от грешки е значителна.

Усъвършенстване на структурните звена в системата на НОИ с оглед подобряване обслужването на гражданите

Обособени бяха звена „Приемна и жалби“ в териториалните поделения с голям клиентопоток – в Благоевград, Варна и Пловдив. Това бе обусловено от необходимостта от по-качествено и бързо обслужване на гражданите, улесняване предоставянето на административни услуги при изпълнение на задачите по държавното обществено осигуряване от териториалните поделения.

Усъвършенстване критериите за разпределение на числеността на системата и повишаване на ефективността при използването на персонала

Разширяването на функциите и задачите на НОИ наложиха актуализация и разширяване на използваните показатели за определяне на диференциацията в степента на натовареност на персонала в ТП на НОИ. Разработени бяха показатели, отчитащи натовареността на заетите в звената „Парични обезщетения за временна неработоспособност“, „Пенсионно обслужване“, „Архивно стопанство“ и бяха актуализирани показателите за натовареност в някои от останалите структурни направления.

Прилагайки критериите на системата за натовареност при разпределение на допълнително отпуснатата щатна численост на НОИ през 2007 г., своевременно бяха предприемани действия с цел регулиране на натовареността на отделните РУСО. Отпуснатите

допълнителни щатни бройки и извършваните трансформации са правени с оглед намаляване диференциацията както между отделните РУСО, така и между техните функционални направления.

Във връзка с измененията в нормативните документи, свързани със заплащането на труда, в частност – Наредбата за структурата и организацията на работната заплата, бе извършена **актуализация на Вътрешните правила за заплащане на труда в системата на НОИ**. В тях са регламентирани всички нови моменти, допълнени или изменени с Наредбата за структурата и организацията на работната заплата, основно свързани с изплащането на допълнително трудово възнаграждение за придобит трудов стаж и професионален опит, реда и условията, при които следва да се получава от служителите в системата на института. Направени бяха и други допълнения, продиктувани от необходимостта от изменения на досега съществуващата практика по заплащане на труда.

Разширяването на функциите и задачите на НОИ породиха необходимост и от актуализация на **принципите и показателите за разпределяне на средствата за допълнително материално стимулиране между служителите в системата**. Утвърдени бяха нови принципи и подходи за премиране на служителите, при дефинирането на които бе отчетена и работата по обслужването на клиентите в новосформираните звена „Парични обезщетения за временна неработоспособност“. С включването на тази дейност към досега съществуващите се обхваща във възможно най-голяма степен клиентопотока на системата и се оценява в пълнота приноса на всички служители към резултатите от работата. Целта е справедливост при заплащането на труда с отчитане на индивидуалния принос.

В изпълнение на Закона за финансовото управление и контрол в публичния сектор (ЗФУКС) и изискванията, регламентирани в т. III в Методическите насоки по елементите на финансовото управление и контрол, в началото на 2007 г. бе утвърден и приет **Кодекс за поведение на служителите в системата на НОИ**.

Обучение на служителите в системата на НОИ

Общият годишен план за обучение на служителите в НОИ през 2007 г. имаше за цел, както да повиши притежаваните знания и умения, така и да развие институционалния и оперативен капацитет на НОИ за изпълнение на поетите ангажименти в областта на социалното осигуряване. Основните акценти бяха поставени върху методологията и организацията на основните дейности на института, информационните технологии и подобряване на качеството и работната среда при обслужване на клиентите.

Поради настъпилите промени в осъществяваните дейности през 2007 г., даде се приоритет на обученията и професионалната квалификация на служителите, ангажирани с дейностите по изплащане на обезщетенията за временна неработоспособност, изграждането и обслужването на архивното стопанство, осъществяването на вътрешен контрол и уменията на служителите по обслужването на клиенти.

На първо място промените се изразиха във въвеждане на електронна система за архивиране на документацията от закрити осигурители.

Второ, стартира дейността по изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност, което наложи разработване и въвеждане на специализиран софтуер и провеждането на обучения по практически умения за работа с програмния продукт.

Трето, засилен бе вътрешният контрол, като основната му цел бе оптимизиране на дейностите и недопускане на нарушения по прилагане на законодателството, методологията и вътрешните нормативни документи.

Проведените обучения през 2007 г. се групират в три раздела:

1. „Общо обучение“ – обхваща обучения от общ характер, засягащ качеството на работа и обслужване – работа с компютърен софтуер, езиково обучение, работа с клиенти, екипност и делова кореспонденция. По този раздел бяха проведени общо 16 обучения с 296 участника в ТП на НОИ по три тематик:

- английски език – 5 обучения с 98 участника на обща стойност 9 550 лв.;

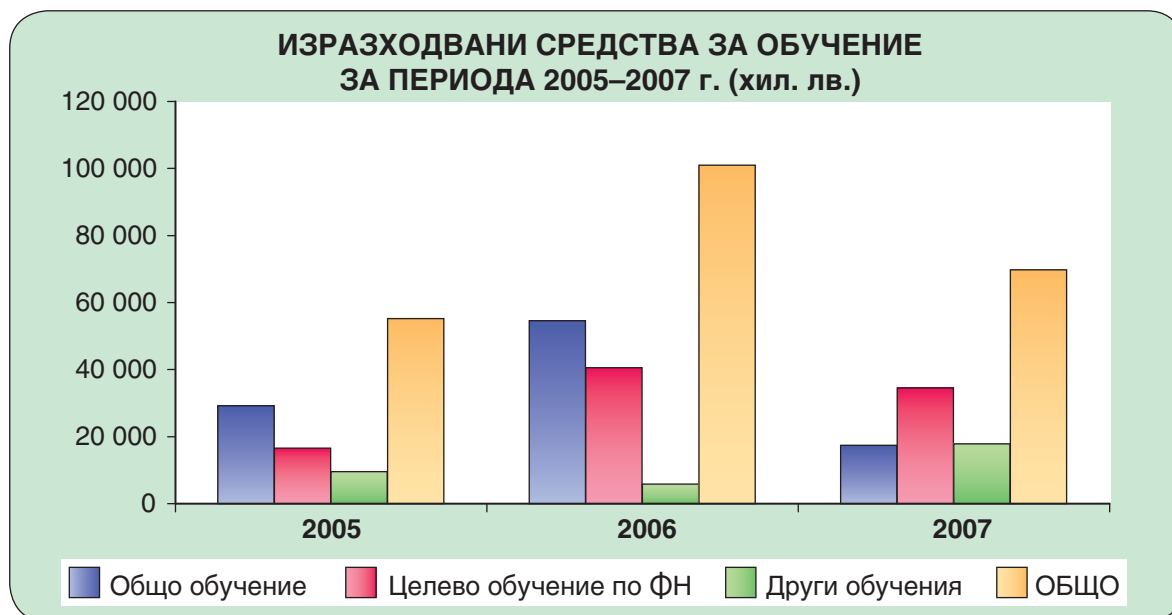
- MS Office – 7 обучения с 118 участника на стойност 6 479 лв.;
- работа с клиенти – 4 обучения с 80 участника на стойност 1 423 лв.

2. „Целево обучение по функционални направления“ – обхваща специализирани обучения по функционални направления, предимно национални и регионални работни срещи и семинари, по въпроси свързани с организацията на основните дейности на института, разрешаване на възникнали проблеми и казуси, както и за повишаване на квалификацията на служителите в областта на законодателството и неговото практическо прилагане. По този раздел са проведени общо 28 обучения и семинари, на които са взели участие 1 234 служители, а разходваните средства са в размер на 34 477 лв. Най голям дял от тях заемат тези с тематична насоченост към дейността на ГД „ОВКО“, Дирекция „Вътрешен одит“ и Дирекция „Архивно стопанство“.

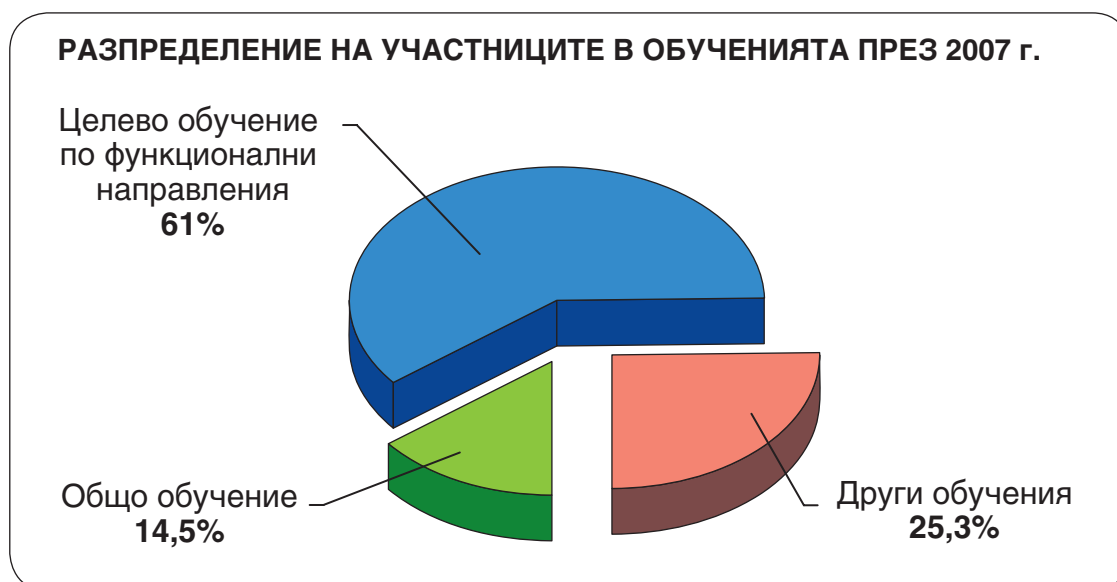
3. „Други обучения“ – обхваща обучения, които са задължителни по законова разпоредба, специализирани обучения и семинари, организирани от външни организации и извънредни непланови обучения. По този раздел са проведени 9 обучения с 518 участника, а разходваните средства възлизат на 17 858 лв.

От финансова гледна точка, в сравнение с предходната година, общо изразходваните средства за обучение (без тези за командировъчни разходи) са намалели. Единствено се забелязва повишаване на разходите в раздел „Други обучения“, което се дължи на допълнително проведените две обучения по антикорупционна дейност и една регионална работна среща по налагащите се промени в работата на функционално направление „Краткосрочни плащания и контрол“ в териториалните поделения, свързани с Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи по ДОО.

Изразходваните средства за обучение (без да се смятат командировъчните разходи) са в размер на 69 787 лв.

Взелите участие служители в проведените обучения са 2 048 и спрямо предходната година няма изменение. Участниците от ТП на НОИ са 1 680 (или 82% от общия брой), а тези от ЦУ – 368 служители, по-голямата част от които в качеството им на лектори. Погледнато по раздели, прави впечатление големия брой участници в обученията по втория раздел („Целево обучение по функционални направления“), където преобладават работните срещи и национални съвещания свързани с прилагане на методологията и законодателството.

Дейността по организиране на обученията има основна цел непрекъснато да се повишава компетентността и професионализма на служителите посредством различните по форма курсове, семинари, работни срещи и съвещания.

Наред със задачите, произтичащи пряко от новите функции и отговорности на НОИ, отдела осъществяваше и текущите си задължения свързани с:

- Анализа и регулиране състоянието на работните заплати по териториални подразделения и функционални направления в ЦУ;
- Осъществяване на перманентен контрол по отношение спазване на щатната дисциплина, изразходваните средства за работни заплати, средствата при използване на извънщатните бройки по ПМС № 66/96 г.;
- Анализ и изготвяне на разчети за допълнителната необходимост от средства за работни заплати, свързани с подготовката по въвеждане на „плосък“ данък през 2008 г.;
- Разработване на нови и актуализация на съществуващите длъжностни характеристики с оглед промените в осигурителното законодателство;
- Провеждане на текущо оценяване на трудовото изпълнение на служителите от системата на института.

ПЕРСОНАЛ

Структурата на персонала на Националния осигурителен институт (по пол, възраст, трудов стаж, образователна степен и функционална степен) е следната:

- Към 31 декември 2007 г. в системата на НОИ са работили 3 662 служители, от които 3 051 жени (83,3%) и 611 мъже (16,7%). Спрямо общия брой жени в системата най-многобройна е групата на жените на възраст между 40 и 50 години, която е 33% от всички жени. При мъжете най-много са на възраст между 50 и 60 години и представляват 27,5% от всички мъже в системата на НОИ.
- По признака трудов стаж в системата на НОИ най-много са служителите с трудов стаж до 5 години – 38,5%. Следващата по численост група е със стаж от 5 до 10 години – 18%, следвана от групата на служителите, работили от 15 до 20 години – 16,2%.
- Според разпределението на персонала по общ трудов стаж е най-многобройна групата на служителите със стаж над 20 години – 2 130 души, или 58,1% от всичкия зает персонал в системата. Следваща по големина е групата със стаж от 15 до 20 години – 435 души, или 11,9%. Служителите с общ стаж от 5 до 10 години са 434 души.

- С висше образование в системата на НОИ работят 2 511 души. Те са най-многобройната група и представляват 68,6% от всички служители. Следващата по численост група е на служителите със средно специално образование – 629, или 17,2%, следвани от служителите със средно образование – 476, или 13%.
- Към края на 2007 г. във всичките 28 териториални поделения на НОИ са работили 3 311 служители или 90% от всички служители в системата. Най-много служители има в СУСО – София-град (465). В териториалните поделения на НОИ най-много служители (1 360, или 41%) са заети в пенсионното производство. В структурните единици „Краткосрочни плащания и контрол“ са заети 1 100 души, или 33,2%.
- В Централно управление на НОИ към края на 2007 г. са работили 351 служители. От тях жените са 260 (74%), а мъжете – 91 (26%). Най-голям е броят на служителите в главна дирекция „Информационни системи“ – 76 души, или 21,7%. Следваща по големина е дирекция „Европейска интеграция и международни договори“ – 61 души и ГД „Човешки ресурси и управление на собствеността“ – 47 души. В Централно управление на НОИ работят 289 служители с висше образование, или 82,3% от персонала на ЦУ на НОИ.

МАТЕРИАЛНО-ТЕХНИЧЕСКА БАЗА

Националният осигурителен институт провежда една от основните дейности на държавната социална политика. За нормалното извършване на разнообразните административни функции се нуждае от добра материална база със сграден фонд, развита информационна и комуникационна система. Без адекватна материално-техническа база ефективността от работата на института и подобряване обслужването на потребителите на системата биха били немислими.

Чрез отдел „Управление на собствеността“ в главна дирекция „Човешки ресурси и управление на собствеността“, НОИ провежда инвестиционната си политика, съгласно предвидените в бюджета му капиталови разходи и утвърдените от Надзорния съвет и Министерството на финансите разчети.

Служителите на дирекцията със съответната си квалификация и компетентност участват в цялостния инвестиционен процес: изготвяне на задания за проектиране, провеждане на конкурси за избор на проектант и независим строителен надзор, подготовка на конкурсните документации, обявяване и провеждане на конкурси, контролиране самото строителство на обектите на НОИ и въвеждането им в експлоатация. Участвуват в съставянето на разчетите за капиталовите вложения и тяхната защита пред МФ. Всички дейности се извършват при спазване на специалните закони и на действащата в проектирането и строителството нормативна уредба.

Капиталови разходи

Утвърдените капиталовите разходи за 2007 г. са в размер на 14 350 000 лв. Тези средства са разпределени както следва:

Основен ремонт на дълготрайни материални активи

Планираните средства през 2007 г. са 2 300 000 лв., а са усвоени 574 762 лв. Вложени са в следните обекти:

- **РУСО – Перник:** Реконструкция на сутерен в сградата на районно управление за архивно стопанство – пенсионни преписки. Извършено е преустройство на сутерена на сградата, като са усвоени 90% от предвидените средства. Направеният ремонт коренно промени сградата и улесни обслужването на гражданите за получаване на удостоверения за пенсия. Осигурен е физически достъп на хора с увреждания.
- **РУСО – Сливен:** Продължи преустройството на новозакупена сграда от ДЗИ-Банк. Националният осигурителен институт закупи от банката по-голямата част

от сградата и предстоеше започване на строителство, но поради неуточнени взаимоотношения с новите собственици на ДЗИ-Банк строителството не започна. Проектирането на преустройството на сградата е съобразено с европейското и нашето законодателство, както и с нормативните документи за проектиране, предвиждащи достъп на хора с увреждания в сградата.

- **РУСО – Кюстендил:** В с. Невестино бе закупена фабрика за минерална вода за преустройството ѝ в регионално архивно стопанство за югозападна България. Преустройството ще завърши през 2008 г. Архивното стопанство ще поеме целия архив на всички прекратили дейността си осигурители в този регион. От планираните средства са усвоени 90%, а етапът е завършен.
- **РУСО – Търговище:** На Националния осигурителен институт бе предоставена сграда /бивше училище/ в гр. Търговище с предназначение да поеме целия архив на всички прекратили дейността си осигурители в този регион. През настоящата година се извърши проектиране, както и всички процедури по смяна на предназначението на сградата от училище в архивно стопанство. Забавянето на строителството се дължи на дългите съгласувателни процедури.

Един от основните проблеми за инвалидите (хората с увреждания) е достъпът до обществените места и архитектурната среда. Има европейско и национално законодателство и подзаконовни нормативни документи, които задължават осигуряване на физически достъп на хората с увреждания в обществените сгради и околното пространство. При изграждане на нови сгради и реконструкция на съществуващи НОИ се съобразява с тези изисквания в рамките на архитектурните дадености.

Придобиване на дълготрайни материални активи

Планираните средства са 10 450 000 лв., но усвоените през 2007 г. са 6 650 819 лв.

Придобиване на сгради

Закупени са етажи в сградата на РУСО – Силистра за нуждите на отдел „Пенсии“, с което районното управление се помести на един адрес в града и се обособи регионално архивохранилище.

Придобиване на компютри и хардуер

През 2007 г. за системата на Националния осигурителен институт са закупени: компютърни системи, сървъри, принтери, памети за компютри, UPS, сървъри и други компютърни и хардуерни елементи. Общо за системата на НОИ са усвоени 4 674 217 лв. Не усвояването на предвидените средства се дължи на голямата конкуренция в проведените процедури и от там – голяма икономия на средства за закупуване на сървъри.

Придобиване на друго оборудване, машини и съоръжения

Закупени са копирни машини и климатични инсталации за нуждите на районните управления и Централно управление. Общо за системата на НОИ са усвоени 262 466 лв.

Придобиване на транспортни средства

Закупени са автомобили за нуждите на районите управления, с което се подмени остарелия автомобилен парк. Средствата са усвоени.

Изграждане на инфраструктурни обекти

Продължава изграждането на структурното окабеляване в системата на НОИ. През 2007 г. са усвоени средства в размер на 43 926 лв.

Придобиване на нематериални дълготрайни активи

В НОИ са внедрени и редица външни програмни продукти (антивирусни, системни продукти, офис програми, програми за заплати, за счетоводство, за деловодство, за човешки ресурси и др.). За тях е необходимо своевременното им обновяване и закупуване на необходимите лицензи, както и абонаментна поддръжка. Усвоените средства са в размер на 644 912 лв.

ОБЩА КАНЦЕЛАРИЯ В ЦУ НА НОИ

Обща канцелария е централизирано звено в НОИ и има за задача оперативно и методично да ръководи съставните си звена, да разпределя и насочва по предназначение информационния поток, да създава и поддържа справочно-информационна база-данни за вземане на управленски решения и да извършва справки на гражданите по подадените от тях молби и жалби.

Обща канцелария обслужва всички главни дирекции и дирекции на НОИ и осъществява връзката на Централното управление на НОИ с териториалните поделения чрез съвременни средства за комуникация. Участва в техническата подготовка и продажбата на тръжни документи, както и приемане и регистриране на оферти по провежданите търгове в системата.

В сектор „Деловодство“ регистрираните входящи документа са:

- от български институции и граждани – **12 024 бр.**;
- входящи документа от чуждестранни институции и граждани по Спогодби и Споразумения (чрез ПП „Регистър“) – **40 321 бр.**;
- „Декларации живот“ - турски (с ПП „Икономист“) – **30 263 бр.**

Регистрираните изходящи писма, документи и др. до институции и граждани са **10 472 бр.**

През периода общо насочените документи за системата са **19 585 бр.**

Във вътрешния информационен поток на системата са регистрирани **489** циркулярни писма, обработени са **1 495** вътрешни документа (в т.ч. докладни записки, вътрешни заповеди), регистрирани са **234** договора и споразумения, продавана е документация и са приемани оферти за **31** търга, провеждани от ЦУ на НОИ.

Регистрираните документи, разпределени по дирекции са, както следва:

- **Ръководство на НОИ** – входящи 890 бр., изходящи 700 бр., 263 бр. вътрешни документа и 2 164 бр. насочвания;
  - в т.ч.: отдел „Правен“ – входящи 356 бр., изходящи 449 бр. и насочвания 486 бр.
- **ГД „Пенсии“** – входящи 2 830 бр., изходящи 2 672 бр. и 4 839 бр. насочвания, в т.ч.:
  - дирекция „Пенсионно осигуряване“ – входящи 2 608 бр., изходящи 2 497 бр. и насочвания 4 471 бр.
- **Дирекция „Европейска интеграция и международни договори“** – входящи 1 866 бр., изходящи 1 551 бр. и насочвания 892 бр. Регистрираните документи по международни спогодби и споразумения с ПП „Регистър“ – 40 321 бр. и 30 263 бр. „Декларации живот“ (от турски осигурителен институт), регистрирани с ПП „Икономист“.
- **ГД „Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване“** – входящи 2 118 бр., изходящи 1 433 бр. и 4 893 бр. насочвания, в т.ч.:
  - дирекция „Краткосрочни плащания“ – входящи 797 бр., изходящи 791 бр. и насочвания 1765 бр.;
  - отдел „Методология на осигуряването и персоналната информация“ – входящи 315 бр., изходящи 385 бр. и насочвания 591 бр.;

- отдел „Трудови злополуки и професионални болести“ – входящи 497 бр., изходящи 18 бр. и насочвания 505 бр.;
- отдел „Профилактика, рехабилитация и експертизи“ – входящи 370 бр., изходящи 208 бр. и насочвания 527 бр.;
- ГД „Човешки ресурси и управление на собствеността“ – входящи 760 бр., изходящи 621 бр. и 1 475 бр. насочвания;
- ГД „Анализ, планиране и прогнозиране“ – входящи 138 бр., изходящи 185 бр. и 227 бр. насочвания;
- ГД „Информационни системи“ – входящи 2 716 бр., изходящи 2 635 бр. и 2 982 бр. насочвания;
- ГД „Финансово-счетоводна дейност“ – входящи 495 бр., изходящи 430 бр. и 692 бр. насочвания;
- Дирекция „Международна дейност“ – входящи 14 бр., изходящи 65 бр. и насочвания 143 бр.

Машинописно бюро – приема и пише материалите на ЦУ на НОИ (на компютър, с подходящи програмни продукти) съгласно приетите стандарти за страната. През миналата година са написани общо **6 192 стр.** от 1 973 бр. документи, като от тях 617 бр. са таблици на Word и 17 бр. таблици на Excel.

Архив – През изминалата година към архивно-документалният фонд на ЦУ на НОИ са включени нови **1 151 бр. папки** и е създаден справочен апарат към документите.

На служителите на НОИ, както и на проверяващите органи със справочна цел са предоставени **280 архивни единици**.

През отчетния период продължи работата по архивирането на следните дела:

А. По архивирането на документацията на протоколи и решения от заседания на :

- Управителния съвет за периода 2000 – 2005 г. – 9 бр. папки;
- Надзорен съвет за периода 2004 – 2005 г. – 34 бр. папки;
- Конкурси и търгове: обработени – 90 бр. папки.

Б. С приемателно-предавателни протоколи е приета и обработена документацията на:

- сектор „Деловодство“ – 263 бр. папки.
- отдел „Управление на човешките ресурси“ – 25 бр.
- сектор „Обучение и развитие“ – 22 бр.
- отдел „Персонал“ – 91 бр.
- ГД „Анализ, планиране и прогнозиране“ – 39 бр.
– в т.ч.: сектор „Статистика“ – 296 бр. папки.
- Кабинет на Управителя – извършени проверки от Сметната палата – 20 бр. папки.
- Комисия по ф. СБКО - отпуснати помощи – 9 бр. папки.

Куриери предоставят в кратки срокове, материалите на членовете на Надзорния съвет на НОИ, както и нормативни документи от и до министерствата и централните ведомства, изпращат препоръчана поща за страната и чужбина, доставят необходимата кореспонденция от ежедневната поща до съответните структурни звена.

ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМИ

В изпълнение на основното си задължение – поддръжка и развитие на надеждна, сигурна и покриваща напълно дейността на Националния осигурителен институт информационна система (ИС), през 2007 г. Главна дирекция „Информационни системи“ (ГД „ИС“) активно продължи да усъвършенства отделните ѝ модули.

Взаимодействие с Национална агенция за приходите

Във връзка със стартирането от 1.1.2007 г. на нови модули от ИС на Национална агенция за приходите (НАП), по силата на Споразумение между двете институции експерти от ГД „ИС“ извършиха:

- Техническа и програмна подготовка за миграция на данните и преход на модулите към ИС на НАП – Регистър на осигурителите, Регистър на трудовите договори, части от справочната система;
- Поддръжка на модулите от ИС на НОИ, които продължават да работят през 2007 г. в НАП, включително с промените в законодателството;
- Разработване на нова функционалност и разширяване на справочните модули за целите на НАП;
- Поддръжка на работещите за НОИ модули на ИС, включително преработване функционалността на тези от тях, които работят в двете институции;
- Разработване на нова функционалност и промяна на справочната система за целите на НОИ при получаване на информация от НАП.

Паралелно продължава и дейността по осигуряване на необходимия логически алгоритъм и информация в осигурителната част в разработваната нова информационна система на НАП.

Регистър на осигурителите

В изпълнение на подписаните споразумения между НОИ и Национална агенция за приходите за обмен на данни за осигурителите и самоосигуряващите се лица през 2007 г. в Регистъра на осигурителите бяха направени много доработки и разработени и внедрени следните модули:

- Модул за автоматичен трансфер на параметрите на осигурителите от НАП към регистъра на НОИ;
- Модул за автоматичен трансфер на параметрите на адресите на осигурителите от НАП към регистъра на НОИ;
- Модул за автоматичен трансфер на осигурители от едно ТП на НОИ към друго;
- Модул за автоматичен трансфер на данни за регистрирани в НАП чужденци;
- Модул за автоматичен трансфер на данни за осигурителния статус на самоосигуряващите се лица от системата на НАП в приложението за осигурителни книжки;
- Модул за автоматичен трансфер на данни за осигурителните каси и техните членове от системата на НАП в приложението за осигурителни каси на НОИ.

Преработен е модулът за трансфер на данни от Агенцията по вписвания към регистъра на осигурителите поради промяна на структурите. Разработени са еднократно изпълнявани процедури, чрез които се изравняват параметрите за предишен период между Регистъра на осигурителите и регистъра на НАП (частта за еднолични търговци и свободни професии).

Преработен е модул „Съдружници 2006“, така че да приема данни от НАП като се следи за верността и последователността на данните. Грешните записи, получени от НАП се

прехвърлят в отделна таблица за уточняване и коригиране. Разработена е нова функционалност – изтриване на осигурителна книжка.

Регистър на трудовите договори

Поддържа се софтуер за приемане, валидиране и обработване на данните за регистъра на трудовите договори от СУП на НАП към Информационната система на НОИ. Поддържат се и справочните модули от регистъра.

Персонален регистър на осигурените лица

- Продължи поддържането на INTERNET-приложенията за тестване и получаване на данни в Персонален регистър от клиенти, снабдени с валиден цифров потребителски сертификат. Подобрена е технологията за регистрация на потребители, следене коректността на регистрацията им и подаване на данни от упълномощени лица;
- Продължи поддържането на справка за въведените упълномощени лица за ТД на НАП;
- В изпълнение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г., и Инструкция №8 са извършени необходимите промени в програмните продукти за обхващане на данни под DOS и WINDOWS, предоставяни на клиентите, както и за приемане и контрол на подадената информация;
- Разработени са таблици за предаване на тестови данни към НАП, за приемане на данни от НАП към НОИ.

Здравно осигуряване

През 2007 г. продължи поддръжката на системата „Здравно осигуряване“. Отразявани са текущо по искания на НАП промени и допълнения в програмното осигуряване и справочната система с цел подпомагане на работата. Осигурява се работата на здравните заведения и лични лекари за проверка на здравния статус на здравно-осигурените лица в реално време.

Осигурителни вноски и краткосрочни обезщетения

През 2007 г. в модули „Приходи“, „Разходи“ и „Незабавно инкасо“ своевременно са актуализирани номенклатурните таблици с приходни и разходни параграфи съобразно Единната бюджетна класификация (ЕБК) за годината. Поддържа се версията на ПП „Приходи“ за използване от НАП. Обогатена е номенклатурата на отказите на ПП „Незабавно инкасо“ и е засилен контролът при потвърждаване на исканията за незабавно инкасо.

Ревизионни актове и погасяване на задълженията

В изпълнение на подписаните споразумения между НОИ и Национална агенция за приходи за използване на информационната система на НОИ от НАП през 2007 г., в система „RevPogas“ за регистрация и погасяване на ревизионни актове за работа в ТД на НАП продължи поддържането на системата. Направени са следните основни промени:

- добавени са два показателя за въвеждане и корекция на начет по фондовете на ДЗПО за 2007 г.;
- коригирано е изчисляването на лихва просрочие за здравно осигуряване на самоосигуряващите се лица при осчетоводяване и при изчисляване на лихва просрочие в справките.

Продължи поддържането на система „NSSIRevPogas“ за регистрация и погасяване на ревизионни актове за работа в ТП на НОИ. В системата е сменен редът за погасяване:

- за вноски до 31 декември 2006 г. в поредност лихва, главница;
- за вноски от 1 януари 2007 г. в поредност главница, лихва.

Изчисляване на лихва просрочие

Продължи поддържането на ПП NSSILIH-„Изчисляване на лихва просрочие“ за Internet, LINDOO и LINDOOLM-„Изчисляване на лихва просрочие“ за локален компютър и мрежови вариант под DOS. Разработен е ПП WINLIHPR2006-„Изчисляване на лихва просрочие“ – Windows вариант за самостоятелно ползване.

Трудови злополуки

През 2007 г. продължи успешната работа на системата „Трудови злополуки“. Подготвени и изпратени са необходимите данни за нуждите на ESAW или ЕСТЗ (Европейска статистика на трудовете злополуки).

Архивно стопанство

Продължава поддръжката на внедрения регистрационен софтуер за архивно стопанство. Той представлява система за събиране, регистриране, обработване, съхраняване и използване на разплащателните ведомости на прекратените осигурители, които нямат правоприменик. Също и на документите, въз основа на които се установява осигурителен стаж и доход на лицата, работили в организациите по §12 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи.

Във всички ТП на НОИ тече процес по прием и завеждане в регистъра на прекратените осигурители по реда на постъпването на предадената документация. Това се извършва в териториалното поделение или в изградените архивохранилища. Документацията се съхранява и по график се транспортира до центровете за сканиране. Започна и процесът по сканиране и индексване на документи, което ще позволи използването на натрупаната информация за справки и изготвяне на документи за пенсиониране служебно от НОИ.

Профилактика и рехабилитация

Националният осигурителен институт чрез неговите териториални поделения осъществява дейност по профилактика и рехабилитация за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация на определен контингент лица.

В съответствие с изискванията на Наредба №1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация контингента от правоимащи лица е разширен, като са включени и лицата получаващи лична пенсия за инвалидност, ненавършили възрастта по чл. 68, ал. 1-3 от КСО, и осигурените за всички осигурени социални рискове без безработица. Във всички справки от програмата е добавен фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“.

Актуализиран е регистърът на лечебните заведения, с които са сключени договори за 2007 г. Разработени са нови справки и е засилен контролът при въвеждане на данни. Направена е корекция за автоматично генериране на поредния номер на издаваните удостоверения за всяко ТП на НОИ, като за календарната година номерът започва от 1.

Направена е промяна, в резултат на която имената на лицето, ползващо рехабилитация, адресът и наименованието на осигурителя се появяват автоматично съответно от регистър „ГРАО“ и „Регистър на осигурителите“.

Добавен е режим, чрез който автоматично от система „ТОРНАДО“ се зареждат в система „Профилактика и рехабилитация“ данните от фактурите за изплатените от НОИ суми на лечебните заведения, разпределени по фондове за храна, ношувки и процедури.

Обезщетения за безработица

ГД „Информационни системи“ поддържа технологичното осигуряване на дейностите по отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (ПОБ), което се изразява в:

1. Съпровождане на програмното осигуряване за обслужване на дейностите по отпускане и изплащане на ПОБ.

2. Ежемесечна обработка на информацията за ПОБ и актуализиране на централните регистри на НОИ:

- приемане на информацията от ТП на НОИ;
- отразяване на информацията за изплатените парични обезщетения в Персоналния регистър на НОИ;
- осигуряване на информация за целите на статистиката и анализите;
- ежемесечни проверки на лицата с ПОБ в Регистъра на осигурените лица на НОИ, в Регистъра на трудовите договори, в централната база данни на пенсиите и в системата „Парични обезщетения и помощи от ДОО“ за изплатени обезщетения за неработоспособност.

3. Подготовка на информация, свързана с паричните обезщетения за безработица за поддържане на база данни за политиката на пазара на труда към ЕВРОСТАТ.

4. Ежемесечна проверка на регистрираните в Агенцията по заетостта безработни лица в Регистъра на трудовите договори и по-точно:

- получаване от Агенцията по заетостта на персонална информация за регистрираните безработни лица;
- последващо извършване на проверки в Регистъра на трудовите договори и връщане на информация за наличие на трудови договори за всяка дирекция „Бюро по труда“.

5. Корекции на данните на безработните лица в Персоналния регистър на НОИ по заявка на осигурител или териториално поделение на НОИ.

6. Работа по новата централизирана, web-базирана програмна система за обслужване на дейностите по отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица.

Дългосрочни обезщетения (пенсии)

Дейността на Главна дирекция „Информационни системи“ по дългосрочните обезщетения включва:

- Проектиране на програмни продукти, необходими за дейността на института, съвместно с другите функционални направления;
- Методологическо разработване;
- Създаване на нови и актуализиране на съществуващите програмни продукти, използвани при отпускане, преосвидетелстване, изплащане и статистика на пенсиите в съответствие с нормативната база по пенсиите;
- Поддръжка на съществуващия софтуер;
- Оказване на методическа помощ на служителите в НОИ по използване на разработените информационни системи и технологии;
- Автоматична обработка по отпускане, изменение, преосвидетелстване и изплащане на пенсиите и изготвяне на всички необходими документи – за пенсионера, за териториалните поделения, за пощите и банките;
- Статистическа обработка на пенсиите в различни разрези и периодичност;
- Статистически отчети за актюерски цели;
- Ежемесечно, тримесечно и годишно предоставяне на статистическа информация за пенсиите на отделите „АПП“, „АПБ“ и „СААП“ в ЦУ на НОИ.

Изпълнявайки своите основни дейности, ГД „Информационни системи“ през 2007 г. изпълни и следните по-големи задачи:

1. Със заповед № 55 от 06.02.2007 г. на Управителят на Националния осигурителен институт, на основание чл. 37, ал. 5, т. 2 от КСО и във връзка с прилагането на чл. 9 от

Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (ЗПГРРЛ) се определи средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2006 г. в размер на 157,57 лв. В тази връзка се наложи:

- Преизчисление на всички добавки по чл. 9 ЗПГРРЛ с начална дата до 31.12.2006 г., на основание чл. 496 НПОС, считано от 1.1.2007 г., въз основа на средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2006 г.;
- Изготвяне на разпореждания за новите размери на добавката в два екземпляра – по ЕГН и пощенски станции;
- Сумата за доплащане на добавката за месеците януари и февруари 2007 г. е отразена в допълнителна колона „набрана сума“ във ведомост обр. 7 за месец март 2007 г.;
- Преработване на голяма част от програмите за отпускане и изплащане на пенсиите, за определяне, изменение и изплащане на тази добавка.

2. С §2 от Закона за изменение на Закона за ветераните от войните (ЗИЗВВ), приет от Народното събрание на 4 май 2007 г. (ДВ, бр. 40 от 18.05.2007 г.) е направено изменение на чл. 5 от Закона за ветераните от войните (ЗВВ). Съгласно §5 от Заключителните разпоредби на ЗИЗВВ този закон влиза в сила от 1 юли 2007 г. Новите размери на добавките по чл. 5 от ЗВВ бяха включени за изплащане автоматично от ГД „Информационни системи“ за месец юли 2007 г. В програмите за отпускане и изплащане на пенсиите беше отразено изменението на тази добавка.

3. Индексиране на пенсиите на основание §2 от Заключителните разпоредби на Закона за изменение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г.:

- С Постановление на Министерския съвет № 136 от 14 юни 2007 г. (ДВ, бр. 50 от 22.06.2007 г.) е определен нов размер на социалната пенсия за старост – 69,30 лв., считано от 1 юли 2007 г.
- С §1 от Закона за изменение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г., приет от Народното събрание на 21.06.2007 г. е направено изменение в чл. 9 т. 2, съгласно което е определен минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-3 от КСО от 1 юли до 31.12.2007 г. – 93,50 лв.
- С §2 от Заключителните разпоредби на Закона за изменение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗИЗБДОО) за 2007 г. е регламентирано пенсиите, отпуснати до 31.12.2006 г. да се индексират от 1 юли с 10 на сто, като не се прилага редът за осъвременяване по чл. 100 от КСО.

На тази нормативна основа ГД „Информационни системи“ извърши автоматично индексирането на пенсиите, отпуснати до 31.12.2006 г., както и на пенсиите по международен договор, считано от 1 юли 2007 г. За новите размери на пенсиите и добавките, които се изплащат към тях, бяха изготвени разпореждания в два екземпляра – по ЕГН и по пощенска станция, а за пенсиите по международен договор – в три екземпляра. В програмните продукти за отпускане, преосвидетелстване и изплащане на пенсиите, бяха направени съответните промени.

4. Индексиране на пенсиите на основание §2 от Заключителните разпоредби на Закона за изменение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г., изменен и допълнен със Закона за изменение и допълнение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г. (ДВ, бр. 77 от 25.09.2007 г.):

- С Постановление №204 на Министерския съвет от 5.9.2007 г. (ДВ, бр. 74 от 14.09.2007 г.) е определен нов размер на социалната пенсия за старост 76,23 лв., считано от 1 октомври 2007 г.
- С §1 от ЗИЗБДОО за 2007 г., приет от Народното събрание на 21.09.2007 г. е направено изменение в чл. 9 т. 2., съгласно което минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст от 1 октомври до 31 декември 2007 г. е 102,85 лв. Във връзка с прилагането на направените изменения на §2, ал. 1 от ЗР на ЗИЗБ-

ДОО за 2007 г., пенсиите, отпуснати до 30.06.2007 г., се индексират считано от 1 октомври 2007 г. с 10 на сто.

ГД „Информационни системи“ извърши автоматично индексирането на пенсиите, отпуснати до 30.06.2007 г., както и на пенсиите по международен договор, считано от 1.10.2007 г. За новите размери на пенсиите и добавките, които се изплащат към тях, бяха изготвени разпореждания в два екземпляра – по ЕГН и по пощенска станция, а за пенсиите по международен договор – в три екземпляра. Направени бяха и съответните промени в програмните продукти за отпускане, преосвидетелстване и изплащане на пенсиите.

5. Съгласно чл. 1, ал. 1 от Постановление № 282 на Министерския съвет от 22.11.2007 г. са предоставени допълнителни средства от републиканския бюджет за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за декември 2007 г. Съгласно чл. 2, ал. 1 от постановлението, към пенсията или към сбора от пенсиите за месец декември 2007 г. на всеки пенсионер, на който пенсията е отпусната с начална дата до 31.12.2007 г. включително, следва да се изплати еднократна сума в размер 50 лв.

За еднократната допълнителна сума (ЕДС) за декември 2007 г. ГД „ИС“ изготви допълнителни рекапитулации обр. 11, обр. 12 и списъци за пенсиите, изплащани от „УПФ“, както и всички необходими допълнителни файлове за РУСО и „Български пощи“. Направени бяха и съответните допълнения в софтуера за отпускане и изменение на пенсиите и преосвидетелстване на пенсионерите.

6. Във връзка с измененията в КСО, в Инструкцията за статистическо наблюдение на пенсиите и Инструкцията за попълване на справката за отпускане, определяне и изменение на пенсиите – „NPSQL“ и програмен продукт „SOB 2000“ бяха въведени някои нови показатели и добавяни стойности в съществуващите. Това наложи съответните допълнения и изменения в софтуера за отпускане и изплащане и статистическо наблюдение на пенсиите.

7. Създадена беше единна номенклатура за всички съществуващи банки на територията на Република България, по регистъра на БНБ. С промените по пенсиите за месец февруари 2007 г., ГД „ИС“ извърши преномериране на кодове на станции с банково плащане на пенсиите. Преработени бяха и голяма част от програмните продукти за отпускане и изплащане на пенсиите.

8. Във връзка с юридическото сливане на **Банка Хеброс АД и НВБ Биохим АД с Булбанк АД** се наложи да бъде **извършена промяна в номерата на банковите сметки (IBAN) на пенсионерите, чийто пенсии се изплащат чрез тях. Подмяната на стария IBAN с новия IBAN се извърши на няколко етапа до преминаването им към единна банкова информационна система, автоматично от ГД „ИС“**. Във всички програмни продукти по пенсионното осигуряване се отразиха промените в сметките на пенсионерите.

9. Във връзка с юридическото вливане на ДЗИ БАНК в Пощенска банка АД се наложи да бъде **извършена промяна в номерата на банковите сметки (IBAN) на пенсионерите**, които получават пенсиите си в ДЗИ БАНК. **Подмяната на стария IBAN с новия IBAN се извърши, автоматично от ГД „ИС“**. Във всички програмни продукти по пенсионното осигуряване се отразиха промените в сметките на пенсионерите.

10. Във връзка с изплащането на пенсии на лица, живеещи в друга държава членка на ЕС или държава, с която България има сключен договор в областта на социалното осигуряване, в база данни „Пенсии“ на централно ниво се създаде ново ТП. Това наложи въвеждането на множество нови допълнения във вече съществуващите показатели за наблюдение на пенсии по договори в Инструкцията за статистическо наблюдение на пенсиите, Инструкцията за попълване на справка за отпускане и изменение на пенсиите „NPSQL“ и програмен продукт „SOB 2000“.

11. Разработени бяха програмни продукти за миграция данни на пенсионерите, чиито пенсии се изплащат в чужбина и се наблюдават в Дирекция „Европейска интеграция и международни договори“ (Д „ЕИМД“) към единната ИС на пенсиите на централно ниво. Извършен е процес по анализ на данните на ниво формален контрол чрез Справки обр. 01 и обр. 3 и логически контрол на централно ниво. Създадена е номенклатурата на всички

начини за плащане в Дирекция „ЕИМД“. През месец май е направена първата актуализация с промените за изплащане на новия масив на централно ниво.

12. В процес на разработване е единна информационна система на нова платформа за нуждите на Дирекция „ЕИМД“, включваща няколко компонента:

- Изплащане на пенсии в Дирекция „ЕИМД“;
- Създаване на евро формуляри в Дирекция „ЕИМД“;
- Изготвяне на доклад (справка) за осигурителен стаж в Дирекция „ЕИМД“.

Трите проекта са в пряка зависимост от промените в Българското пенсионно осигуряване, промените в спогодбите с някои държави, изискванията на регламентите за държавите, членки на ЕС. Универсалната база данни в Д „ЕИМД“ съдържа няколко групи информация – лични данни, включително на латиница и промени по тях, основни данни използвани при изплащане и/или създаване на Е-формуляри (т.е. европейски формуляри) и промени по тях, детайлни данни за изплащане, основни данни за трудов/осигурителен стаж – български и/или в чужбина.

13. Направени бяха допълнителни програмни разработки във връзка с прилагането на Регламенти на съвета (ЕИО) 1408/71 и 574/72:

- При отпускане, изменяне и възобновяване на лични и наследствени пенсии;
- При преизчисление на пенсии, отпуснати по международен договор по чл. 94 от Регламент 1408/71 и чл. 118 от Регламент 574/72;
- В тази връзка бяха направени и допълнения в софтуера за изплащане и статистическо наблюдение на пенсиите.

14. Във връзка с изпълнението на изменената и допълнена Национална програма „Помощ за пенсиониране“ от ГД „ИС“ на НОИ са извършени необходимите промени в програмен продукт „UDO“.

15. Освен регламентираните ежемесечни, тримесечни и годишни статистически разработки за пенсиите и техните промени, предоставяни на отделите „АПП“, „АПБ“ и „СААП“ в ЦУ на НОИ, през 2007 г. беше предоставена статистическа информация на хартиен и магнитен носител по следните задачи, несвързани с периодичност:

- справка за броя на ветераните от войните, военноинвалидите от мирно време и пенсионерите, разпределени по области и общини;
- справка за пенсионерите от гр. София;
- брой, среден основен размер и среден осигурителен стаж на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст, разпределени по години на отпускане на пенсията и категория труд;
- брой и сума на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст, разпределени по години на отпускане и категория труд, преизчислени с осигурителен доход 331,62 лв. и 354,50 лв.;
- брой на личните първи пенсии – общо и за инвалидност общо заболяване, разпределени по области, към края на съответната година;
- брой на пенсионерите, регистрирани като безработни, разпределени по области;
- брой на личните първи пенсии за военна инвалидност, разпределени по възраст, процент намалена работоспособност и трудов стаж на пенсионерите;
- брой на пенсионерите с пенсии отпуснати до/след 2000 г. включително, разпределени по групи месечни размери на пенсиите;
- брой на пенсионерите, групирани по възрастови групи и размери на пенсиите в община Трекляно, област Кюстендил;
- брой на пенсионерите, получаващи народна пенсия по чл. 30а от отменения Закон за пенсиите;
- брой и сума на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст, отпуснати до 2000 г. включително, преизчислени на базата на действителен трудов стаж и

среден осигурителен доход 331,62 лв., след индексиранието им с 10 на сто от 1.7.2007 г.;

- брой и сума на личните пенсии за инвалидност общо заболяване и инвалидност трудова злополука и професионална болест, отпуснати до 2000 г. включително, преизчислени на базата на действителен трудов стаж и среден осигурителен доход 331,62 лв., след индексиранието им с 10 на сто от 1.7.2007 г.;
- разни справки, поискани от Съюза на военноинвалидите и военнопострадалите, от Съюза на ветераните от войните, от Министерството на финансите, от Агенцията за социално подпомагане, от Министерството на отбраната.

Всички промени, наложени от нормативната уредба и въведените нови статистически показатели, промените в банковата система, обработка на международните случаи са отразени освен в програмните продукти на централно ниво, също и в модулите на електронна пенсионна картотека, работещи в ТП на НОИ и в Дирекция „ЕИМД“.

За работата на пенсионните специалисти в териториалните поделения на НОИ са разработени нови продукти:

- Програмен продукт за осчетоводяване на надвзети пенсии;
- Автоматизиране осчетоводяването на удръжките по §9 към ПП „Торнадо“.

Усъвършенствана е работата на модули „Записи“, „Корекционна ведомост“, като са добавени и нови справки. Разработен е нов вид служебна бележка за пенсионера. Подобрена е технологията на работа за Писма УП10 – записване в папки по месеци на издадените писма с възможност за проследяване и корекция. Работи се и по новия WINDOWS вариант на системата.

Парични обезщетения и помощи от ДОО

През 2007 г. стартира реалната работа със системата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения и помощи от НОИ, която е изградена на модулен принцип. Всички модули са внедрени за работа от териториалните поделения в срок. Системата е почти напълно автоматизирана по отношение контрола върху верността на информацията и масовите времеемки операции. Работата на специалистите от ТП на НОИ с нея се състои във въвеждане на първична информация и експертни преценки върху предложените от системата решения.

Разработен е ПП „Парични обезщетения и помощи от ДОО“ като самостоятелно приложение, предназначено за изчисляване на обезщетения по болнични листове. Продуктът не е система за преценка на права. С него се работи при вече преценени такива. Той дава възможност за изчисляване и отпечатване на междинните елементи и сумите на обезщетението. Същевременно е предвидена и възможност за записване на данните от болничния лист, данни за 6-месечния период и обезщетението в база данни. Освен единични болнични листове, продуктът позволява въвеждането на такива, обединени по „партида“, която се характеризира с номер, месец и година.

Разработен е модул „Регистър за получаване, следене и отчитане на болничните листове“, включващ:

- Регистрация на лечебните заведения (ЛЗ) и мобилни структури към всяко ЛЗ;
- Регистрация на бланки болнични листове, дадени от ТП на НОИ на всяко ЛЗ като се следи да няма дублаж на дадените бланки, връщането на неизползваните болнични листове от ЛЗ при определени обстоятелства, както и възможност за изтриване на дадени, върнати, откраднати или унищожени болнични листове;
- Печат на Удостоверение за вписване в Регистъра на ЛЗ, както и печат на Протокол за приемане и предаване на бланки болнични листове от ЛЗ.

Продължава работата по детайлното усъвършенстване на модулите и обогатяването на системата със справки, необходими за работата и контрола и за потребителите – осигурени лица и осигурители.

Технологично обслужване на дейностите по обработка на обезщетенията в НОИ

1. Обработка на информация относно отпускане и изплащане на пенсии.
  - Регулярно приемане на информационни файлове от ТП на НОИ за отпускане и изменение на пенсии и препращането им към съответните специалисти от ГД „ИС“ за обработване и включване в базата данни;
  - Изпълнение на технологични процедури за обработка и актуализиране на БД с информацията за отпускане и изплащане на пенсиите;
  - Изпълнение на процедури по регулярно извличане на обработена в ГД „ИС“ информация по пенсиите и препращането ѝ по електронен път до ТП на НОИ, за да се отрази в локалните бази данни;
  - Регулярно извличане на данни за промените в изплащаните пенсии (след месечната актуализация) и изпращането им на „Български пощи“ АД за автоматизирано отразяване в базите данни по пощенски станции;
  - Приемане от ТП на НОИ на информация за изплащане на пенсии по сметки на банки в договорни отношения с НОИ, последващо обобщаване и изпращане на информацията до банките.
2. Регулярно приемане от ТП на НОИ на файлове с информация за изплащане на парични обезщетения и помощи по ДОО по банкови сметки, последващо обобщаване и изпращане на информацията до банките.
3. Отпечатване на пенсионни документи за ТП на НОИ.
  - Документи, получени след месечната актуализация на данните в ГД „ИС“ – общо около 2 милиона листа годишно (месечно по около 150-200 хиляди);
  - Около 10 милиона разпореждания за осъвременяването на пенсиите през 2007 г. (за двукратното осъвременяване през годината).
4. Администриране на данните и на информационните потоци за осигуряването в професионалните и универсални фондове.
  - Поддържане на персонална информация – приемане и обработка на данни от заявленията за участие в пенсионни фондове;
  - Администриране, разпределяне и превеждане на осигурителните вноски към пенсионноосигурителните дружества за осигурените лица във фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване;
  - Генериране и обработка на съвкупността за служебно разпределение;
  - Администриране на обработката на подадени заявления за промяна на участие в пенсионни фондове.

Информационната система на НОИ и „външния свят“

- На база нови сключени договори беше разширено предоставянето на информация на финансови институции, съдия-изпълнители и др.
- ГД „ИС“ поддържа технически официалната INTERNET-страница на института, като се публикуват актуални версии на разпространяваните от НОИ програмни продукти.
- Ежедневно от компетентни служители се изготвят справки и подготвят отговори на поставени актуални въпроси и жалби на електронните адреси на института.
- Продължава поддържането и развитието на предоставянето на информация на здравните заведения в реално време на база реализирани WEB-услуги от НОИ. Със стартирането през 2007 г. от страна на Национална здравноосигурителна каса (НЗОК) издаване на европейски здравноосигурителни карти, НОИ стартира нова услуга към богатия пакет услуги по отношение здравноосигурителния статус на лицата – предоставя се информация в реално време по запитване чрез софтуера на

НЗОК за актуалния осигурителен статус на здравноосигуреното лице на база регистрите на НОИ с оглед определяне правото и срока на валидност на издаваните карти.

- Със стартирането от 1.1.2007 г. на отпускането и изплащането на паричните обезщетения и помощи от ДОО директно от НОИ на осигурените лица, възникна необходимостта те да бъдат своевременно информирани за състоянието на изплащаните обезщетения. До момента НОИ е предоставил чрез ИНТЕРНЕТ-страницата на института възможността лицата чрез комбинацията от ЕГН и персонален идентификационен код (ПИК) да правят справка за изчислените и изплатени обезщетения по представените от работодателите им болнични листове и молби-декларации.
- С цел информирането и на осигурителите за процеса на изплащане на обезщетенията, НОИ предостави услуга издаване на персонален за осигурителя идентификационен код (ИКО), с използването, на който може да се получи справка за изплатените обезщетения на всички лица по представени от осигурителя документи в НОИ.
- Специалисти от дирекцията участват в проекта „Интегрирано административно обслужване на централно и местно ниво и предоставяне на публични услуги“ („Електронно правителство“) по интеграцията на някои от предлаганите от НОИ услуги.

Европейска интеграция

В началото на 2007 г. експерти от ГД „ИС“ взеха активно участие в предприесъединителния проект, финансиран от програма ФАР, с предмет координиране на социалноосигурителните схеми на държавите членки на Европейския съюз. Участваха в провежданите по програмата семинари и обучения с оглед подготовка за ефективна работа по изпълнение ангажиментите след присъединяването на България.

Експерти от ГД „ИС“ са членове на работни групи, представяния в България и извън нея по отношение работата на ИС на НОИ в областта на осигуряването и обезщетенията и по отношение подготовката за участие в единната ИС на ЕС от 2009 г.

Техническо и комуникационно обслужване

През 2007 г. в сектор „Локални мрежи“ наред с текущата работа по поддръжка на мрежите и системите в института са извършени и следните изцяло нови дейности:

1. Обособено и пуснато в експлоатация свърврно помещение в принтерна зала в сградата на ЦУ на НОИ с климатизация, UPS и електроразпределителен шкаф, което е дистанцирано от съществуващото с цел резервираност. Изградена е многоканална високоскоростна свързаност, използваща медни и оптични влакна, на LAN и SAN нива между двете зали на ЕИЦ на НОИ.

2. Закупени, конфигурирани и пуснати в експлоатация високопроизводителни и изключително надеждни дискови подсистеми IBM DS8300 и DS6800 с общ капацитет, надхвърлящ 50 ТВ за консолидация на базата данни, функционално осигуряващи фиксация, мултипликация и архивиране на информацията в реално време.

3. Закупена, конфигурирана и пусната в експлоатация високонадеждна с приблизителен общ капацитет 40 ТВ дискова система HP EVA за архивиране и съхраняване на информация с възможност за бърз достъп до нея и въвеждане на политики за гарантиране на непроменимост на съдържанието по време на съхранението за дълъг период от време.

4. Планиране на мащабна миграция на техническо и системно програмно оборудване в ЦУ и ТП на НОИ, която обхваща:

- преминаване от Domain NT 4.0 структура към Windows 2003-Active Directory;
- преход от Exchange 5.5 към Exchange 2007 в комплектация с антивирусен софтуер за него;

- реорганизиране на мрежовите услуги и приложенията за използване на новите SQL 2005 сървъри за бази данни,
- доставка на основно и спомагателно оборудване, софтуер и други за замяна на остаряло и излязло от поддръжка функциониращо такова в ЦУ и териториалните поделения на НОИ, включително:
  - сървъри – 108 бр.;
  - работни станции – 650 бр.;
  - системен, база данни, клиентски лицензи, антивирусен и защитен софтуер за новозакупената и функционираща в системата на НОИ техника;
  - сървърни ракове и аксесоари за тях – 30 бр.;
  - непрекъсваеми хранващи устройства и електроразпределителни модули – 60 бр.;
  - 24 портови гигабитни комутатори – 50 бр.;
  - външни USB дискове за архивиране на информацията – 60 бр.;
  - високопроизводителни дискови подсистеми IBM DS8300 и DS6800 с общ капацитет, надхвърлящ 50 TB за резервен изчислителен център.

От началото на 2008 г. се изпълнява, включително в някои части е приключила, работата по плана за миграция.

Дейности на **сектор „Комуникации“** през 2007 г.

1. Проектиране и внедряване на функцията „Автоматичен оператор“ към телефонна централа А4400 в ЦУ на НОИ с цел подобряване обслужването на гражданите, търсещи по телефона информация, свързана с работата на различни звена в института;

2. Оптимизиране капацитета на мрежата на НОИ:

- Откриване на цифрови наети линии между ТП на НОИ и техни филиали – Кюстендил (Невестино);
- Преместване крайни точки на наети линии поради преместване на ТП на НОИ в нови сгради – Перник.

3. Организиране и оказване помощ при преместване на ТП на НОИ в нова сграда – Перник;

4. Осъществяване на дистанционен контрол на цифровите телефонни централи А4400 в ТП на НОИ от ЦУ на НОИ през мрежата за предаване на глас и данни, преконфигуриране по заявки от ТП.

5. Администриране на таксуващата система към цифровата централа в ЦУ на НОИ. Ежемесечно генериране на справки за проведените изходящи разговори.

6. Ежедневно наблюдение на мрежата, пренастройка на SC; преконфигуриране на цифрови телефонни централи А4200 по заявка на ТП на НОИ, оказване на ежедневна помощ на ТП на НОИ при възникване на аварийни ситуации в мрежата на НОИ.

7. Изграждане на експериментални установки и провеждане на различни проби и тестове за проверка работоспособността на различните типове телефонни централи за работа по IP протокол;

8. Работа в комисията по изграждане на резервен център.

9. Изпълнени над 300 заявки за преместване, преконфигуриране и откриване на телефонни постове към цифрова централа на НОИ и РУСО.

10. Водене 8 бр. досиета по договори с чужди фирми.

11. Поддръжка на актуален Телефонен указател на НОИ.

12. Посрещане обаяданията на гражданите и даване информация във връзка с дейности, извършвани от НОИ.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО НА НОИ С НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Съгласно чл. 33 от Кодекса за социално осигуряване, държавното обществено осигуряване се управлява от Националния осигурителен институт, който отчита своята дейност пред Народното събрание. Управителят на НОИ се избира пряко от Народното събрание (парламента) с четиригодишен мандат. Тази субординация предопределя изключително активното взаимодействие между НОИ и законодателната власт.

Поради естеството на работата в НОИ, финансовото устройство и управление, основани на КСО и Закона за бюджета на ДОО, взаимовръзката с постоянната Комисия по труда и социалната политика и Комисията по бюджет и финанси към Народното събрание е най-тясна. Осъществяват се контакти и с други парламентарни комисии при работата по взаимосвързани въпроси, касаещи пряко или косвено общественото осигуряване. Представители на НОИ многократно са канени и участвали в заседанията на Комисията по здравеопазване, Комисията по жалбите и петициите на гражданите и др. според разискваната тема.

През 2007 г. на всички етапи от процедурата Националният осигурителен институт активно участва в обсъждането и приемането на законите, с които се правят изменения и допълнения на Кодекса за социално осигуряване, Закона за изменение и допълнение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2007 г., Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2008 г. и други законодателни решения. Специалисти от НОИ участват в процеса на подготовка на проектозаконите, засягащи държавното обществено осигуряване. Чрез свои представители в работните групи на междуведомствено равнище и с предоставянето на писмени становища, институтът беше ангажиран и с други теми, касаещи като цяло законотворчеството в социалната сфера. Националният осигурителен институт няма пряка законодателна инициатива, но с последователната си политика и на базата на добрия експертен опит, в някои случаи успява да инициира промени на законови разпоредби, нуждаещи се от по-добро регламентиране.

Всяка година НОИ изработва и предоставя на органите на властта серия от варианти на проектозакона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година. Тази процедура беше изпълнена и по отношение на проекта за Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2008 г.

Експерти от Централно управление на НОИ в течение на цялата година подготвят отговори на актуални въпроси в областта на общественото осигуряване, отправени към министъра на труда и социалната политика, за докладване пред Народното събрание.

НОИ отговаря по компетентност на писма на граждани, изпратени до народни представители, а също и със справки, консултации и становища по интересоващи депутатите въпроси.

ВРЪЗКИ С ОБЩЕСТВЕННОСТТА

Един от начините за подобряване на институционалния капацитет на Националния осигурителен институт е развиването на връзки с обществеността. Тази дейност отговаря на един от основните принципи на демокрацията за невъзпрепятствано приемане и предаване на информация. Принципът е прокламиран в чл. 41 от Конституцията на Република България. Всяка обществена институция е задължена да полага усилия да предоставя на обществото детайлна информация за дейността си. НОИ като модерна и развиваща се администрация също следва този принцип, стремейки се към прозрачност, поддържане на обратна връзка и съблюдаване на общественото мнение.

През 2007 г., съобразявайки се с основните документи и с практиката, отдел „Връзки с обществеността“ (ВО) продължи да поддържа създадените трайни контакти с представителите на средствата за масова информация. Чрез този отдел НОИ всекидневно публикува материали в пресата по темата „социално осигуряване“, присъства в повечето радиостанции и телевизии с постоянни рубрики по актуалните въпроси от социалния живот. Непрекъснатото обновяване на интернет-страница на института на български и английски език, както и с нови рубрики, позволява използването на това модерно средство за публичност на текущите дейности. Телефонните линии за целодневен контакт между Централното управление на института с клиентите му, както и тези в териториалните подразделения на НОИ в страната, са средство за подобряване на тяхното обслужване.

Двумесечният бюлетин на НОИ, началото на който се постави през 2002 г., се подготвя за издаване от отдел „ВО“, а се отпечатва с техническия потенциал в печатната база на института. В него се публикуват и анализират законодателни и организационни новости, изразява се мнение на специалисти в областта на социалното осигуряване по някои дискуссионни въпроси, помества се информация по текущи събития от живота на института.

Провеждат се обучения на журналистите в сложна и многообразна материя на социалното осигуряване, за да се подпомогне постигането на по-голяма обективност в интерпретацията на събитията и законодателните промени.

Отдел „Връзки с обществеността“ използва разнообразен инструментариум за предаване на информацията. Споделя опита си с чуждестранни осигурителни администрации, които са в процес на реформиране на системата, и е готов да възприема нови комуникационни подходи.

ОСНОВНИ ФУНКЦИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ В ЦЕНТРАЛНО УПРАВЛЕНИЕ НА НОИ

І. ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ

Главна дирекция „Пенсии“ в Централно управление на НОИ осъществява административното пенсионно производство. Организира, ръководи и контролира дейността по отпускането и изплащането на пенсиите по националното законодателство и подписаните от България международни спогодби. В компетенциите на дирекция „Пенсионно осигуряване“ са въпросите, засягащи методологията на всички видове пенсии, отпускани по българското законодателство – свързаните с трудовата дейност и тези, които не зависят от участието с осигурителни вноски. С методически указания по прилагането на нормативните актове подпомага териториалните поделения на НОИ, изготвя становища по различни пенсионни въпроси, отговаря на жалби, молби, сигнали, изготвя проекти на предложения за отпускане на персонални пенсии и пр.

През 2007 г. в главна дирекция „Пенсии“ са постъпили и е отговорено на 4 470 писма на граждани, различни ведомства и районни управления „Социално осигуряване“. Изразени са становища по 80 молби за опрощаване на дългове от надвзети пенсии от Администрацията на Президента, по Указ № 2773/80 г. Всички молби са внесени за разглеждане от Комисията по опрощаване. По част от молбите до Президента на Република България за опрощаване на дългове от надвзети пенсии е водена допълнителна кореспонденция с общинските съвети, териториалните данъчни дирекции и РУСО. Изготвени са отговори и са давани становища по депутатски питання, отговори на актуални въпроси и писма от различни комисии към Народното събрание, по искания за промяна на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране и въпроси за нейното прилагане, адресирани до Комисията по категоризиране на труда. В ГД „Пенсии“ са изготвени 25 становища до различни институции, свързани с промяна в осигурителното законодателство и прилагането му.

Изготвени са 6 доклада и са отпуснати 215 персонални пенсии по чл. 92 от Кодекса за социално осигуряване. По преобладаващата част от молбите е водена допълнителна кореспонденция с лицата, общините и РУСО. На част от молбителите е отговорено с писмо, че не могат да се включат в доклад за отпускане на пенсия поради висок доход или пък са препратени в РУСО за отпускане на наследствени пенсии.

Изготвени са 66 окръжни писма до РУСО по въпроси, свързани с отпускане и изплащане на пенсии и с промени в КСО и НПОС, както и 19 окръжни писма съвместно с други дирекции от ЦУ на НОИ. Изготвена беше съвместно с Български пощи нова Инstrukция за проверка в пощенските станции.

Главна дирекция „Пенсии“ организира и проведе 2 зонални съвещания с РУСО по въпросите на отпускането и изплащането на пенсиите. Проведено беше и съвместно национално съвещание с представители от 28-те ТП на НОИ, ГД „Пенсии“ и Български пощи „ЕАД“ за анализ и координиране на дейността и отчитане на резултатите от съвместните проверки в пощенските станции и изпълнението на чл. 93, ал. 2 от НПОС. Представители на ГД „Пенсии“ взеха участие в две зонални съвещания, свързани със създаването и функционирането на архивно стопанство на НОИ във връзка с промените в КСО, НПОС и Инструкция № 5/2005 г. на управителя на НОИ, както и в едно съвещание организирано от отдел „Правен“.

Служителите от ГД „Пенсии“ взеха участие в обучението по координиране на схемите за социална сигурност в Европейския съюз, организирано от дирекция „ЕИМД“.

Оказана беше методична помощ с посещение на място на всички 28 РУСО по въпросите, свързани с отпускане и изплащане на пенсиите, като някои бяха посетени по два пъти.

Пенсионно обслужване

Дейностите по отпускането, изменянето, спирането, прекратяването, възобновяването и изплащането на пенсиите се извършват в структурните звена „Пенсии“ в териториалните поделения на НОИ. В тях се извършва отчитането и статистическото наблюдение на пенсиите, предоставя се необходимата информация на гражданите по пенсионното осигуряване. Чрез обобщената статистическа информация в ЦУ на НОИ за новоотпуснати, изменени и прекратени пенсии в 28-те териториални поделения на НОИ може да се добие представа за обема на работата, извършвана от пенсионните органи, както следва:

➤ През 2007 г. общият брой на **новоотпуснатите, изменените и прекратените** пенсии във всички районни управления е **444 779**. Като новоотпуснати, изменени и прекратени се наблюдават само първите, или водещите пенсии.

➤ **Новоотпуснатите, постъпилите от друг район и възобновените** пенсии във всички ТП на НОИ през 2007 г. са 116 826, а **изменени са** 173 627 пенсии.

➤ Поради различни причини (смърт, рехабилитация на инвалиди, напускане на страната, преместване в друг район, навършване на пределна възраст на наследници или промяна в статуса на правоимащия) през 2007 г. са **прекратени** 154 321 пенсии. В сравнение с 2006 г., когато са били 157 026, броят на прекратените пенсии е намалял с 1,7%.

➤ Издадените пенсионни разпореждания само от **фонд „Пенсии“** са **427 069**. От тях за отпускане са 110 834, за изменение – 171 712 и за прекратяване – 144 523. Значителното намаление на общия брой на издадените пенсионни решения и тук се дължи на намалението на броя на изменените пенсии.

➤ От **фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“**, се изплащат: персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, гражданско-инвалидни и военно-инвалидни пенсии, социални пенсии за старост и за инвалидност и други пенсии по отменени закони. През 2007 г. от този фонд са отпуснати и възобновени 5 313, изменени са 1 241 и са прекратени 8 157 пенсии.

➤ Лицата с намалена работоспособност имат право на **социална пенсия за инвалидност** (независимо дали получават друга пенсия или не). При изплащането ѝ към друг вид пенсия тя е в размер 25 на сто. Към края на 2007 г. социалните пенсии за инвалидност достигат 491 577, от които 443 812 (90,3%) се изплащат към друга пенсия. Наблюдава се намаление общо на социалните пенсии за инвалидност спрямо края на 2006 г. с 3,4%, а на получаваните като втори, трети и четвърти намалението е с 1%.

➤ От **фонд „Трудова злополука и професионална болест“** се изплащат пенсии за инвалидност на лица, пострадали при трудови злополуки или заболели от професионални болести. След смъртта им те се получават от правоимащите наследници. През 2007 г. новоотпуснатите пенсии за трудова злополука и професионална болест са 679, изменени са 674 и са прекратени 1 641.

➤ От **Учителския пенсионен фонд (УПФ)** са отпуснати 719, изменени – 1 233 и прекратени – 21 пенсии.

➤ В края на 2007 г. **добавките**, изплащани на преживелия съпруг/съпруга в размер 20 на сто от пенсията на починалия наследодател, са 667 984. Тук се включват и добавките на пенсиониранияте учители, получаващи пенсии за сметка на УчПФ. Общо вдовишките добавки бележат увеличение от близо 2%.

➤ Намаление се наблюдава при добавките на ветерани от отечествената война: от 30 083 през 2006 г. на 24 964 през 2007 г., или 17% по-малко. При добавките за чужда помощ също има намаление в брой: от 124 277 на 115 627, или 7% по-малко.

II. МЕЖДУНАРОДНИ ДОГОВОРИ

Двустранните споразумения по обществено осигуряване не засягат националната система за осигуряване и разпоредбите, указващи кои лица подлежат на осигуряване, размерите на паричните обезщетения, при какви условия и за какъв период се предоставят. Тези въпроси се уреждат от националното законодателство. За всеки, който работи в друга държава, е от значение да не остане лишен от правото да се осигурява и съответно – да получава краткосрочни и дългосрочни обезщетения при настъпване на осигурителния риск. Но важно е също да не бъде задължен да се осигурява едновременно по законодателствата на двете страни. Двустранните спогодби целят избягването на такива ситуации и затова повечето от тях се подчиняват на следните основни принципи на кординиране:

- равнопоставеност на гражданите на двете държави;
- сумиране на осигурителен стаж, придобит съгласно законодателството на двете държави;
- запазване на придобити права;
- приложимост само на едно законодателство.

Всички подписани от България спогодби съблюдават тези принципи. Изключение прави спогодбата с Либийската арабска джамахирия, която има твърде ограничен обхват, както и споразумението с Република Турция. То не е спогодба, но урежда важни на този етап отношения относно изплащането на българските пенсии на етнически турци, когато живеят в съседната държава.

За изчисляване на плащанията по спогодбите у нас се използват и трите вида изчисления, познати на останалите европейски страни. Тези разпоредби, които определят единия или другия метод, дават отговор на въпроса коя държава е компетентна да изплаща обезщетения във връзка с извършваната работа, да отменя двойното плащане или да запълни липса за включване в осигурителната система. Трите основни принципа на изчисление на плащанията са:

• **Принцип на интеграцията** – обявява само една държава за компетентна да изплаща пенсията. Тя може да е: последната държава, в която е осигурено лицето; държавата, в която живее; държавата, в която е придобита по-голяма част от осигурителния стаж. Този принцип е приложен при сключване на спогодбата с Румъния.

• **Пропорционален принцип** – компетентна да изплаща обезщетения е всяка държава, в която лицето има придобит стаж и е страна по спогодбата. Първо се изчислява теоретичен размер на пенсията, като всяка държава прилага своето национално законодателство за размер, който би бил дължим, ако общият стаж във всички държави е придобит само по нейното законодателство. След това се изчислява действителният размер, като теоретично полученият размер се разделя на продължителността на общия стаж и се умножава по продължителността на действително зачетения собствен осигурителен стаж. Такива са спогодбите с Унгария, Полша, бивша Югославия и Испания.

• **Принцип на прякото изчисление** – стажът се събира само за преценката на правото на пенсия, след което всяка държава изчислява размер, зачитайки само стажа по собственото си законодателство. Този принцип е в основата на сключените спогодби с Германия, Чехия, Словакия, Албания, Македония, Хърватия и Украйна.

Нормативно редът за отпускане, изменение, осъвременяване, спиране, възобновяване, прекратяване и възстановяване на пенсиите по международни спогодби и тяхното изплащане е уреден със съответните международни договори в областта на социалното осигуряване, страна по които е Република България, с Кодекса за социално осигуряване и с Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж.

Дирекция „Европейска интеграция и международни договори“ в Централно управление на НОИ извършва централизираны дейности по:

- разработване на проекти за международни спогодби в областта на социалното осигуряване;
- разработване на проекти за административни споразумения и двуезични формуляри;
- прилагане на разпоредбите на спогодбите, отнасящи се до преценка на правата по краткосрочното осигуряване и пенсиите на лицата, придобили осигурителен стаж съгласно българското законодателство и законодателството на друга държава;
- изплащане на пенсиите на територията на друга страна.

Сключването на международни договори в областта на социалното осигуряване в България започва около средата на миналия век. Към края на 2007 г. действат **7 двустранни международни договори за социално осигуряване и едно споразумение** за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция. Спогодбите с държави-членки на ЕС (Германия, Полша, Чехия, Словакия, Унгария, Австрия, Кипър, Румъния, Испания, Холандия и Люксембург), сключени и влезли в сила преди 1 януари 2007 г., от дата на членството на България в ЕС се замениха от Регламент 1408/71 в отношенията между България и съответната друга държава-членка.

През 2007 г. Дирекция „Европейска интеграция и международни договори“ е обработила **124 130** документа, свързани с дейностите по разработване и прилагане на двустранните договори в областта на социалното осигуряване, по които Република България е страна, и с прилагане на европейските регламенти в областта на социалната сигурност.

Дейността през този период може да бъде обобщена в следните направления:

Влезли в сила спогодби

- На 1 януари 2007 г. влезе в сила Регламент на Съвета (ЕИО) 1408/71 за прилагането на схеми за социална сигурност на наети лица, самостоятелно заети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността;
- На 1 януари 2007 г. влезе в сила Регламент на Съвета (ЕИО) 574/72 за определяне на реда за прилагане на Регламент на Съвета (ЕИО) 1408/71 за прилагането на схеми за социална сигурност на наети лица, самостоятелно заети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността;
- На 1 декември 2007 г. влезе в сила Спогодба между Република България и Конфедерация Швейцария за социално осигуряване.

Проведени двустранни срещи

През 2007 г. бяха осъществени следните **срещи на ниво експерти**, свързани с прилагане на европейските регламенти в областта на социалната сигурност и договаряне на текстовете на проекти на двустранни спогодби, административни споразумения, двуезични формуляри по прилагане на спогодбите и работни срещи по прилагането на действащи спогодби:

- Март 2007 г. в Министерството на труда и социалната политика се проведе среща между службите за връзка на Република България и Кралство Нидерландия по прилагане на Регламент 1408/71 в двустранните отношения между двете държави. От българска страна взеха участие представители на Националния осигурителен институт, Националната агенция за приходите и Агенцията за социално подпомагане. Двете страни обмениха информация относно спецификите на националните системи за социална сигурност, администрирането на паричните обезщетения, видовете обезщетения и условията за тяхното придобиване. Делегациите споделиха практически си опит в прилагането на европейските регламенти в областта на социалната сигурност и уточниха някои аспекти от бъдещото си двустранно сътрудничество при прилагането на правилата за координиране на схемите за социална сигурност;
- Април 2007 г. в Министерството на труда и социалната политика се проведе среща между службите за връзка на Република България и Чешката република по прила-

- гане на Регламент 1408/71 в отношенията между двете държави. Двете делегации се запознаха подробно с националните законодателства в областта на социалната сигурност, обмениха опит в прилагането на европейските регламенти в областта на социалната сигурност и уточниха параметрите на бъдещото си сътрудничество при прилагането на правилата за координиране на схемите за социална сигурност;
- Май 2007 г. в София се проведе среща между българските и германските служби за връзка по прилагане на Регламент 1408/71 в отношенията между двете държави. Двете страни се запознаха взаимно с промените, настъпили в законодателствата на двете държави в сферата на социалното осигуряване, обмениха опит по прилагането на регламенти 1408/71 и 574/72 и уточниха бъдещото си сътрудничество при прилагането на правилата за координиране на схемите за социална сигурност;
  - Април, май, септември и декември 2007 г. се проведеха срещи на служители от дирекцията с експерт по германското пенсионно осигуряване с цел отнасяне на разпоредбите на европейските регламенти към българското законодателство и издаване на брошура в тази връзка;
  - Април 2007 г. в Швеция се състоя работно посещение на служители от дирекцията, в рамките на шведския проект за обучение по правилата на координация на схемите за социална сигурност в Европейския съюз;
  - Септември 2007 г. в Берлин се състоя посещение на служители от дирекцията в рамките на договорения обмен на служители между българските и германските осигурителни институции за обмяна на опит при прилагане на европейските регламенти в областта на социалната сигурност и решаване на конкретни практически казуси;
  - Октомври 2007 г. в Хале се състоя посещение на служители от дирекцията в рамките на договорения обмен на служители между българските и германските осигурителни институции за обмяна на опит при прилагане на европейските регламенти в областта на социалната сигурност и решаване на конкретни практически казуси;
  - Октомври 2007 г. в Нюрнберг служители от дирекцията взеха участие в Международните консултационни дни за запознаване с германския опит при провеждане на такива двустранни консултации. Беше решено да се започне провеждане на такива консултационни дни и между България и Германия;
  - Декември 2007 г. се проведе работна среща във връзка с договорения обмен на служители между осигурителните институти с представители на DRV – Хале.

Предложени проекти за нови спогодби

- Април 2007 г. в София – МТСП, се проведеха консултации с делегация от Корея по договаряне на проект за Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Корея. По време на консултациите бяха разгледани всички текстове на предложения от корейската страна по проект на спогодба, съставен въз основа на предварително разменени проекти от двете страни. Двете делегации се съгласиха да договорят по кореспондентен път периода на разглеждането на административното споразумение за прилагане на спогодбата;
- Юли 2007 г. в София – МТСП се проведеха консултации с делегация от Израел по договаряне на проект за Спогодба за социална сигурност между Република България и Държавата Израел. По време на консултациите бяха разгледани всички текстове на предложения от израелска страна проект на спогодба. Двете делегации се съгласиха да договорят по кореспондентен път периода на разглеждането на административното споразумение за прилагане на спогодбата;
- Октомври 2007 г. в Москва, се проведе поредният кръг от преговорите по договаряне на проект за Договор между Република България и Руската федерация за социална сигурност. В преговорите взеха участие представители на МТСП, НОИ, НАП, МЗ и НЗОК. Българската страна предложи следващият кръг от преговорите да се проведе през декември 2007 г. в гр. София.

През 2007 г. беше получено предложение за следващ кръг от разговори по проект за спогодба в областта на социалната сигурност с Република Молдова.

Обучения, посветени на европейската интеграция и социалното осигуряване

През февруари се проведе четвърти регионален семинар от обучението по координиране на схемите за социална сигурност в Европейския съюз за служителите от ТП на НОИ – София, Перник, София-област, както и за служители от ЦУ на НОИ.

Изготвени проекти за решения на Управителя на НОИ, становища до институции, отговори по запитвания, удостоверения за приложимото законодателство

- По повод жалби бяха изготвени и постановени 36 решения по реда на чл. 117, ал. 4 от Кодекса за социално осигуряване и 137 отговора на запитвания;
- Бяха изготвени и изпратени 1 551 становища до институции и отговори на запитвания до осигурители и институции, както и вътрешни циркулярни писма (регистрирани през общо деловодство);
- Изготвени са 4 747 удостоверения Е 101 за приложимото законодателство.

Отпускане и изплащане на парични обезщетения за болест и майчинство, и обезщетения за безработица

- За изплащане на парични обезщетения за болест и майчинство през 2007 г. бяха получени 20 бр. формуляри от държави-членки на Европейския съюз;
- Изготвените и изпратени в държави-членки на Европейския съюз формуляри за изплащане на парични обезщетения за болест и майчинство са 90 бр.;
- През 2007 г. бяха получени 110 молби за изплащане на парични обезщетения за безработица на лица, работили в държави-членки на Европейския съюз.

Паричните обезщетения за безработица могат да се **изнасят** в друга държава-членка на Европейския съюз за ограничен период от време – до 3 месеца, при спазване на специалните условия за това, посочени в чл. 69 от Регламент 1408/71. **Вносът** на парични обезщетения за безработица от други държави-членки в България се извършва по реда на чл. 70, във връзка с чл. 69, ал. 1 от Регламент 1408/71.

- През 2007 г. изнесените парични обезщетения за безработица в друга държава-членка са 2 (в Испания и в Гърция), а внесените обезщетения за безработица в България, изплащани от НОИ са 19 (от Германия, Холандия, Австрия, Швеция, Испания, Франция, Чехия и Белгия).

Изведени документи

Общият брой на изведените документи в дирекцията през 2007 г. е 66 485 и се състои от: разпореждания за отпускане, отказване или изменение на пенсии или добавки; писма до чуждестранни осигурителни институти; писма до български осигурители за уточняване на осигурителен стаж; издадени удостоверения за осигурителен стаж; писма до лица за уточнения по пенсиите им; отговори на запитвания, молби, жалби и др.

- Разпорежданията, свързани с пенсионното производство, са общо 21 409 и представляват 32% от изходящата кореспонденция на дирекцията. Спрямо 2006 г., когато са били 19 045, са се увеличили с 12,4%. Разпорежданията за отпускане, изменение, спиране и прекратяване на пенсии са 4 155, а с отказ – 550. От тях разпорежданията за отпускане на пенсии и добавки са 1 111, а с отказ за отпускане – 495. Общо разпорежданията за изменение на пенсии и добавки са 2 019. С отказ за изменение са 55 разпореждания. От всичките разпореждания по пенсиите 16 568 са изготвените чрез локалната мрежа на дирекция „ЕИМД“.

- Следващата група по обем на кореспонденцията е на писмата до чуждестранните осигурителни институти (28 284 броя). Те представляват 42,5% от изходящата кореспонденция. В сравнение с 2006 г. има увеличение на тези писма с 15 280 бр. Писмата до лицата за уточняване по пенсиите им са 8 910, а до българските осигурители – 3 323. През 2006 г. са били съответно 9 114 и 2 289.
- Лицата, получаващи пенсии в чужбина, представят пред Националния осигурителен институт в дирекция „ЕИМД“ декларация, че са живи, за да продължат да получават пенсията си. Честотата на нейното подаване зависи от конкретната спогодба. През 2007 г. постъпилите декларации са 50 317 и са със 101 повече от 2006 г.

Брой пенсионери и пенсии по международни спогодби

Пенсионерите и пенсиите по международните спогодби и договори през 2007 г. имат следното разпределение:

- **Пенсионерите, получаващи български пенсии в чужбина**, изплащани от НОИ, към 31 декември 2007 г. са **26 793**. В сравнение с края на 2006 г., когато са били 28 719 броят на пенсионерите е намалял с 6,7%. От тях по споразумението с Турция чрез НОИ се изплащат българските пенсии на 23 906 лица. Като дял представляват 89 % от всички лица, които през 2007 г. са получавали български пенсии в чужбина. Те са с 2 222 по-малко спрямо броя им в края на 2006 г., когато са били 26 128.
- **Пенсионерите, получаващи пенсии в България**, (чрез териториалните подразделения на НОИ) по поръчение на чуждестранни осигурителни институти по договори, страна по които е България, към 31.12.2007 г. са **5 225** броя. В сравнение с края на 2006 г., когато са били 6 166, броят на пенсионерите е намалял с 15,3%.
- Българските пенсии, изплащани от НОИ, към 31.12.2007 г. са **36 976**. Най-много пенсии са изплащани по споразумението с Турция – **28 545**, или 77,2% от всички български пенсии по договори, изплащани в чужбина. Общият брой на пенсиите през 2007 г. спрямо 2006 г., когато са били **35 608 бр.**, се е увеличил с 3,8%.
- През 2007 г. по поръчение на осигурителните институти на Германия и Украйна от НОИ са **изплащани** по сметки в български банки чуждите пенсии на **2 061** лица. От тях най-много пенсионери са получили пенсии от осигурителните институти на Германия за **1 865** броя пенсионери, или 90 % от всички лица, които са получили пенсии по поръчение на чуждестранни осигурителни институти.

III. АРХИВНО СТОПАНСТВО

Със Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 38 от 03.5.2005 г.) бяха създадени разпоредби в чл. 5 от Кодекса, които въведоха задължението за осигурителите, които прекратяват дейността си след 1 януари 2006 г. и нямат правоприменник, да предават разплащателните ведомости в съответното ТП на НОИ. Наред с това съгласно § 7 от ПЗР на ЗИДКСО всички юридически или физически лица, държавни учреждения, общини или кметове, съхраняващи разплащателни ведомости на прекратени осигурители преди 1 юли 2005 г., които нямат правоприменник, са задължени в двугодишен срок, считано от 1 юли 2005 г. да ги предадат в съответното ТП на НОИ.

Дейността по обработването, събирането, регистрирането, съхраняването и използването на разплащателните ведомости на прекратени осигурители без правоприменник се регламентира с Инstrukция № 5/30.6.2005 г. на управителя на НОИ (ДВ, бр. 57 от 12.7.2005 г., изм., ДВ, бр. 40 от 18.5.2007 г.).

От 1 юни 2006 г. беше структурирана дирекция „Архивно стопанство“ на пряко подчинение на управителя на НОИ. Основните ѝ функции са свързани с осъществяване на методическо ръководство, координация и контрол на дейността по събирането, регистрирането, съхраняването и използването на разплащателните ведомости на прекратени осигурители без правоприменник, както и на общоведомствения архив. От началото на

2007 г. към дирекцията се обособи сектор „Методология на архивното стопанство“.

Основен приоритет в дейността на дирекция „Архивно стопанство“ и през 2007 г. беше ефективно да организира процесите по приемане, съхраняване и използване на разплащателна и трудовоправна документация на прекратени осигурители без правоприменик в ТП на НОИ, с цел реализиране осигурителните права на работниците и служителите.

С оглед структурното и кадрово обезпечаване на дейността, съгласно Заповед № 444/22.11.2006 г. се създадоха сектори „Архивно стопанство“ във всички ТП на НОИ, пряко подчинени на ръководителя на ТП на НОИ.

За създаване на по-добра организация и координация на работата, към кабинета на управителя на НОИ беше назначен регионален координатор за Югозападна България.

Основна предпоставка за създаване на оптимален режим за съхранение на приетата документация е осигуряването на подходяща архивохранилищна база.

Изградени са следните **архивни центрове**:

- гр. Пловдив – съхранява архивните документи на ТП на НОИ – Пловдив, Пазарджик и Смолян;
- с. Невестино – съхранява архивните документи на СУ „СО“, ТП на НОИ – София-област, Благоевград, Перник и Кюстендил.
- гр. Силистра – съхранява архивните документи на ТП на НОИ – Силистра и Добрич

В процес на изграждане са:

- „Архивен център“ – гр. Стара Загора. В него ще се съхранява архивни документи на ТП на НОИ – Стара Загора, Сливен и Хасково;
- „Архивен център“ – гр. Търговище. В него ще се съхраняват архивните обеми на ТП на НОИ – Търговище, Шумен, Разград и Русе;
- „Архивен център“ – гр. Тетевен. В него ще се съхраняват архивните документи на ТП на НОИ – Ловеч, Плевен, Габрово и Велико Търново.

В останалите ТП на НОИ е осигурена необходимата архивохранилищна база.

През първата половина на 2007 г. усилията на дирекция „Архивно стопанство“ бяха насочени към създаване на необходимата организация и условия в ТП на НОИ за изпълнение на разпоредбата на § 7 от ПЗР на ЗИДКСО в законоустановения срок – 30.6.2007 г.

Съгласно писмо № 91-01-46 от 09.2.2007 г. на Дирекция „Архивно стопанство“ на служителите от отдел/сектор „Архивно стопанство“ в ТП на НОИ беше възложено да извършат проверки на място в общини, кметства, държавни учреждения, юридически и физически лица, които съхраняват документи за осигурителен стаж и доход и които до този момент не са предприемали действия за осъществяване на приемо-предавателна процедура или същата е предстояща. Освен информираност за промените в законодателството и конкретизиране на взаимните ангажименти и отговорности между НОИ и субектите по § 7 от ПЗР на ЗИДКСО, проверките целяха въз основа на числови показатели да се определят очакваните обеми и технологичното време, необходимо за осъществяване на приемо-предавателните процедури.

В изпълнение на цитираното писмо са извършени 330 проверки и са оформени 280 протокола със съответни препоръки, които дават цялостната картина по реално съхраняваните в общините прекратени осигурители без правоприменик и съответстващият им брой дела. Тези цифрови показатели отразяват действителните архивни обеми, съхранявани в общините и кметствата към момента на стартиране на Инструкция № 5 на управителя на НОИ. От обобщените цифрови данни е ясно, че броят на прекратените осигурители по § 7 от ПЗР на ЗИДКСО, съхранявани в общини и кметства, към 1.7.2005 г. е бил 4 255 със съответно 431 774 бр. дела.

След приравняване на цифровите показатели към процентно изражение **резултатите** са както следва:

- приети в ТП на НОИ осигурители – 95,4%;

- приети в ТП на НОИ дела – 91,9%;
- оставащи за прием осигурители – 4,7%;
- оставащи за прием дела – 8,1%.

Реално в ТП на НОИ към 30.6.2007 г. е приет основния масив от документацията, съхранявана в общините и кметствата. В процентно изражение изпълнението на ангажиментите на НОИ към 31.12.2007 г. е над 98,3 %.

С изтичане на двугодишния срок на действие на разпоредбата на § 7 от ПЗР на ЗИДК-СО на 30.6.2007 г., ангажиментите на архивно стопанство по отношение на тази документация продължават. Зачестяват случаите на оказано съдействие на граждани при издирване на документация на прекратени осигурители, която е безстопанствена и съществува риск от унищожаването ѝ. В тази връзка разпоредбата на чл. 108 от КСО предвижда контролните органи на НОИ да изискват и изземват от физическите и юридическите лица оригиналните документи на прекратени осигурители без правоприемник, въз основа на които се установява осигурителен стаж и доход. Съгласно чл. 6, ал. 1 от Инструкция № 5/30.6.2005 г. е предвидена възможност за изземване на разплащателна и трудовоправна документация по нареждане на ръководителя на ТП на НОИ.

В случаите, когато в ТП на НОИ постъпва информация от физически или юридически лица относно местонахождението на разплащателна и трудовоправна документация, която е безстопанствена, своевременно се прилагат процедурите по нейното изземване. Основен приоритет е опазване на документацията, защита осигурителните права на лицата и като крайна цел – реализиране на тези права.

Като водещ акцент в работата на служителите, обслужващи архивното стопанство на НОИ през 2007 г., се наложи издаването на удостоверения за осигурителен стаж и доход (УП-13, УП-14 и УП-15) на база вече приетите разплащателни документи. Обемът от документи продължава да нараства предвид обстоятелството, че приемът по чл. 5 от КСО е непрекъснат, законово регламентиран процес.

Използването на информацията, която се съдържа в приетите документи на прекратени осигурители без правоприемник, е основен приоритет с оглед реализиране осигурителните права на лицата. НОИ има задължение да създаде и поддържа информационна система за съдържанието на документите под формата на електронно досие на всеки осигурител. За тази цел масива от разплащателни ведомости, обхващащи периода 1.1.1976 г. – 31.12.1996 г. подлежи на сканиране и индексирание, а информацията от него в електронен вид ще се използва за изчисляване и отпускане на пенсии и парични обезщетения. До създаването на това електронно досие документите, приети за съхранение в архивохранилищата, включително необхванатите в посочената хронологична рамка, се използват за издаване на удостоверения за осигурителен стаж и доход от служителите на сектор/отдел „Архивно стопанство“ в ръчен режим на работа. За целта се издават следните удостоверения:

- образец УП-13 – удостоверение за трудов и осигурителен стаж;
- образец УП-14 – удостоверение за осигурителен стаж на земеделски стопани-кооператори;
- образец УП-15 – удостоверение за осигурителен доход.

Във връзка с необходимостта от създаване на съвременно архивно стопанство и изграждане на комплексна електронна архивираща система, НОИ предприе действия за създаване на **регистрационен софтуер за разплащателни ведомости и други документи**, въз основа на които се установява осигурителен стаж и доход на лицата, работили в прекратени осигурители, изграждане на информационна система за тяхното управление и използване, сканиране и индексирание на документи.

За пилотен проект по изграждане на електронен архив беше избрано Обединено архивно стопанство, гр. Пловдив. Реалното приложение на регистрационния софтуер стартира през септември 2006 г. Това е и първият архивен център, в който започна сканиране и индексирание на приетите архивни масиви. В останалите ТП на НОИ прилагането на

регистрационният софтуер започна през февруари 2007 г.

Общо през 2007 г. **кореспонденцията** на дирекция „Архивно стопанство“ наброява 375 писма. Постъпили са 173 входящи писма от граждани, ведомства и ТП на НОИ, като изходящи са 158 бр., вътрешна кореспонденция – 19 писма и 25 бр. циркулярни писма.

В кореспонденцията преобладават запитвания относно: предоставяне на информация за местонахождението на разплащателна документация на прекратени осигурители без правоприменик, прилагане на процедура за изземване на документация на прекратени осигурители по чл. 108, ал. 7 от КСО и т.н.

Извършени са 19 процедури по **изземване на документация** по чл. 108, ал. 7 от КСО и по чл. 6 от Инструкция № 5.

Основните показатели, които отразяват практическата дейност по приемане и използване на документация от прекратени осигурители без правоприменик са: брой осигурители, брой дела, брой листа, брой на издадените образци УП-13, УП-14 и УП-15, откази и регистрирани дела. Цифровото изражение на тези показатели за 2007 г. е представено в следващата таблица.

ТП на НОИ	Приета документация по чл. 5 , ал. 10 от КСО и §7 от ПЗР на ЗИДКСО			Бр. изд. Обр. УП-13,14,15	Брой откази	Брой регистрирани дела
	брой осигурители	брой дела	брой листа			
Благоевград	118	13 412	1 031 209	64	3	14 486
Бургас	276	17 886	1 583 571	1 422	736	75
Варна	190	9 109	1 040 995	1 395	135	1 680
В.Търново	166	16 585	1 973 188	1 143	813	2 358
Видин	157	18 063	1 830 765	387	114	18 061
Враца	161	13 278	1 399 655	1 009	249	2 572
Габрово	80	7 505	774 601	840	154	6 150
Кърджали	71	4 207	422 597	1 307	86	6 358
Кюстендил	91	10 560	1 054 223	3 518	402	12 330
Ловеч	45	3 869	295 579	719	137	757
Монтана	141	10 758	811 796	1 020	311	6 977
Пазарджик	219	20 617	1 897 131	288	142	1 615
Перник	73	3 979	339 057	32	7	4 621
Плевен	134	9 941	1 227 931	1 672	287	19 950
Пловдив	268	18 329	2 589 491	2 264	852	21 485
Разград	140	10 328	1 205 479	1 234	183	7 030
Русе	144	6 604	843 985	543	136	2 176
Силистра	183	13 520	1 295 203	1 288	152	42
Сливен	137	12 556	1 059 361	703	89	1 737
Смолян	54	4 545	509 640	764	107	5 359
София-град	286	20 272	2 976 989	28	692	23 154
София-обл.	168	15 844	2 025 221	22	33	15 763
СтараЗагора	161	7 917	1 017 501	1 227	532	12 267
Добрич	167	26 046	2 232 067	1 079	122	6 031
Търговище	306	15 467	1 504 963	944	288	4 652
Хасково	171	14 989	1 406 198	1 730	443	9 679
Шумен	150	6 137	643 508	1 211	251	3 642
Ямбол	138	7 496	879 347	746	72	2 526
ОБЩО:	4 395	339 819	35 871 251	28 599	7 528	213 533

IV. ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И КРАТКОСРОЧНО ОСИГУРЯВАНЕ

В рамките на ГД „Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване“ в ЦУ на НОИ е включена **дирекция „Краткосрочни плащания“**. Дейността ѝ през 2007 г. беше насочена към подобряване на контрола при отпускането и изплащането на краткосрочните парични обезщетения и по-конкретно:

- Обобщаване на плановете и отчетите от РУСО по споразумението за координация и сътрудничество между МТСП, ДНСП, НОИ, АЗ и ИА „ГИТ“. Изготвяне на обобщени отчети и анализи за съвместната дейност.
- Актуализиране на програмния продукт „Незабавно инкасо-2001“, с който се осъществява предварителен контрол на тегленето на суми за осигурителни плащания от ДОО.
- Участие в работни групи и изготвяне на методически указания по прилагане на КСО, Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО и ЗГВРСНР.
- Изготвяне на предложения за изменения в КСО, Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски, Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина, Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.
- Разработване на методически указания и процедури за осъществяване на дейността по отпускане и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО.
- Участие в работна група във връзка с изменение на програмата „В подкрепа на майчинството“.
- Участие в работна група във връзка с изменения в Закона за насърчаване на заетостта.
- Изготвяне на становища по исканията за опрощаване на задълженията на безработни лица към фонд „Безработица“ на ДОО.
- Актуализиране на плановете за програмни продукти „ПОБ“
- Актуализиране на плановете за програмни продукти „Парични обезщетения и помощи от ДОО“.
- Участие в работни срещи с експерти от чужди осигурителни институции във връзка с изпълнение на регламент 1408 на ЕС за износ на парични обезщетения.
- Изготвяне на методически указания във връзка с износа на парични обезщетения за болест и майчинство и за безработица.
- Участие в изготвянето на длъжностни характеристики и показатели за натовареност на персонала, работещ в отделите „ПОВН“ в ТП на НОИ.
- Обобщаване и анализ на дейността на ТП на НОИ, свързана с установяване и събиране на надвзети ПОБ.
- Обобщаване и анализ на резултатите от контролно-ревизионната дейност на ТП на НОИ.
- Изготвяне на становища по молби, жалби и запитвания от РУСО, осигурители и граждани.
- Участие в обучения и регионални съвещания със служители от ТП на НОИ по прилагането на нормативните разпоредби, свързани с краткосрочните плащания и по въпроси, възникнали в практиката.
- Консултации на граждани и длъжностни лица по отпускането и изплащането на паричните обезщетения и помощи по КСО.

❖ **Отдел „Методология на осигуряването и персоналната информация“** е в рамките на главна дирекция **„Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване“**. Основна задача на отдела е разработването на общата методология на общественото осигуряване във връзка с възложените дейности на НОИ. Другата основна дейност на отдела е в областта на разработването на методология на събирането и използването на персоналните данни за осигурените лица във връзка с дейностите по общественото осигуряване. Отчитайки практиката на държавното обществено осигуряване в областта на краткосрочното осигуряване, експертите на отдела участват в работни групи за изготвяне на предложения за промяна на нормативни актове на държавното обществено осигуряване.

В отдела се изготвят методически указания за прилагането на нормативните актове по общественото осигуряване, свързани с дейностите на НОИ – Кодекс за социално осигуряване, Наредба за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина, Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски, Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.

Експертите на отдела вземат участие в работата на редица съвместни групи с експерти на Националната агенция за приходите във връзка със съгласуване на дейностите на НОИ и НАП по отношение провеждането на общественото осигуряване, подаването на данните за осигурените лица, регистрацията на самоосигуряващите се, обмена на информация между институциите и др.

Съвместно с експерти от ГД „Информационни системи“, ГД „Пенсии“, отдел „Правен“ се дават становища и се изготвят съвместни указания по прилагането на нормативните актове на общественото осигуряване, издаването и съхраняването на документи, свързани с регистрирането на осигурените, участието им в осигуряването и удостоверяването на осигурителния им стаж.

В отдела се изготвят становища по направените искания за разсрочване на задълженията към държавното обществено осигуряване, като при необходимост се събират и изискват необходимите за това допълнителни документи. Изготвят се становища във връзка с искания на граждани за опрощаване на задълженията им към общественото осигуряване. Изготвят се становища по постъпили молби, жалби и запитвания на РУСО, осигурители и граждани. Уеднаквява се практиката на районните управления във връзка с прилагането на осигурителното законодателство. Възлагат се проверки на РУСО по молби, жалби и сигнали на граждани и държавни институции.

Други дейности на служителите в отдела касаят:

- участие в работни срещи, работни групи и в обучения във връзка с прилагането на регламент 1408/71 на ЕС за координация на системите за социална сигурност;
- участия в обучения и регионални срещи и съвещания със служители от ТП на НОИ по прилагането на нормативните разпоредби, свързани с осигурителното законодателство и по въпроси, възникнали в практиката по отношение кръга на осигурените лица, осигурените социални рискове, издаването на документи, свързани с регистрирането на осигурените, участието им в осигуряването и удостоверяването на осигурителния им стаж;
- консултации на граждани и длъжностни лица по прилагането на нормативните актове на общественото осигуряване във връзка с правата и задълженията на осигурените лица и осигурителите.

V. ПРОФИЛАКТИКА, РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ЕКСПЕРТИЗИ

Всяка година със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се предвиждат средства за парични обезщетения за всички случаи на временна неработоспособност по чл. 162 от Кодекса на труда, както и средства за пенсии за инвалидност поради общо заболяване, поради трудова злополука и професионална болест.

Осигурителната система предоставя обезщетенията и пенсиите на основание установена от компетентните здравни органи заболяемост, която води до временна неработоспособност или трайно намалена работоспособност (инвалидност). Това налага необходимостта НОИ да:

- разработва съвместно с Министерството на здравеопазването нормативните документи за медицинската експертиза на работоспособността;
- участва при усъвършенстване на принципите, критериите и методологията за определяне на временната неработоспособност и трайно намалената работоспособност;
- оказва методична помощ на лечебните заведения, на териториалните поделения на Националния осигурителен институт и на регионалните съвети по отношение на експертизата на временната неработоспособност;
- оказва методична помощ на лекарите-представители на ТП на НОИ в териториалните експертни лекарски комисии (ТЕЛК) и на медицинските комисии по отношение на експертизата на трайно намалената работоспособност;
- участва в специализираните състави на Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК);
- създава нормативната уредба за провеждане на дейността по профилактика и рехабилитация, финансирана от бюджета на държавното обществено осигуряване и оказва методична помощ по прилагането ѝ.

Практическото осъществяване на тези дейности се извършва от **отдел „Профилактика, рехабилитация и експертизи“**, структурно звено в състава на Главна дирекция „Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване“ в ЦУ на НОИ.

Експертиза на работоспособността

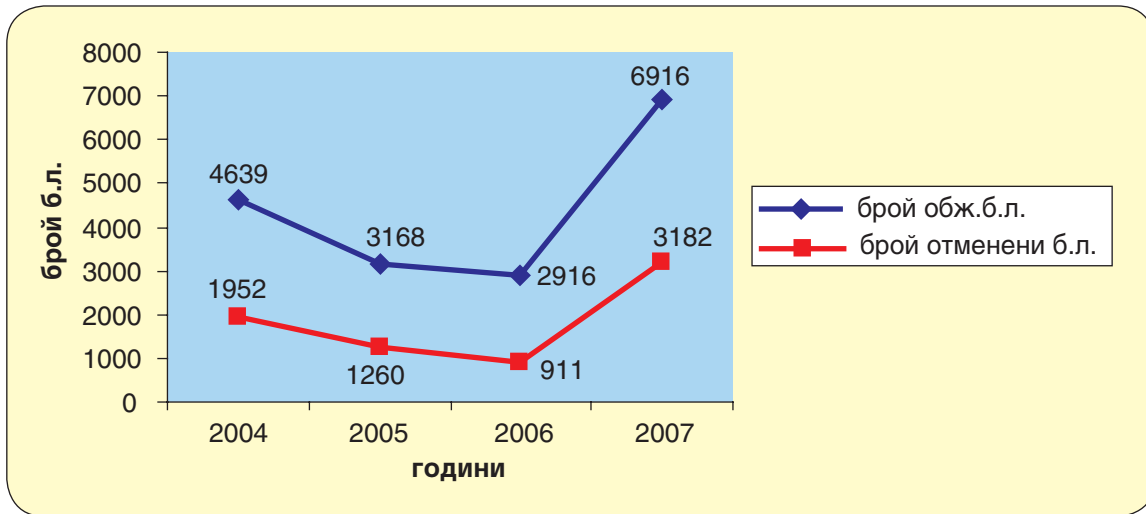
Законът за здравето, Наредбата за медицинската експертиза на работоспособността (НМЕР) и Правилникът за устройство и организация на работа на органите на медицинската експертиза на работоспособността и на регионалните картотеки на медицинските досиета определят основните нормативни разпоредби, отнасящи се до медицинската експертиза на работоспособността и до контрола по нея. В Кодекса за социално осигуряване също са разписани текстове, които регламентират контрола по експертизата на работоспособността.

Контролната дейност по експертизата на временната неработоспособност се осъществява от лекарите, експерти по експертиза на временната неработоспособност в териториалните поделения на НОИ. През 2007 г. са извършени 2 234 методични проверки на лечебни заведения, 10 398 проверки по обжалвани болнични листове и 1 523 проверки, съвместно с експерти към регионалните центрове по здравеопазване. По реда и условията на чл. 112 от Закона за здравето от ТП на НОИ са обжалвани 6 916 болнични листове (за 68 516 дни), което е с 42 % повече от обжалваните болнични листове през 2006 г. От тях въз основа на решение на органите на медицинската експертиза са отменени 3 182 болнични листове за 27 060 дни. Броят на отменените болнични листове през 2007 г. е с 28,6 % повече спрямо 2006 г.

Във връзка с разпоредбата на чл. 40, ал. 3 от Кодекса за социално осигуряване, считано от 1 януари 2007 г., паричните обезщетения при временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност, раждане и отглеждане на малко дете се изплащат от ТП на

НОИ. Вменените нови задължения доведоха до завишаване на контрола по отношение на издадените болничните листове и рязко увеличаване броя на обжалваните болнични листове.

Графично годишната динамика на промените в броя на обжалваните болнични листове към броя на отменените през периода 2004-2007 г. е показана на следващата графика:

Най-честите причини за отмяна на болничните листове са:

- неписване на прегледите в личната амбулаторна карта;
- отсъствие на лицето от страната по време на ползване на временна неработоспособност;
- нарушение на чл. 13 от НМЕР – еднолично издадени болнични листове от лекуващите лекари за повече от 7 дни без прекъсване;
- нарушение на чл. 21, ал. 3 от НМЕР – издаване на болничен лист без съобразяване с нормативно определеното изискване за не прекъсване на временната неработоспособност от неработни дни или ползване на друг законоустановен отпуск;
- нарушение на чл. 12, ал. 6 от НМЕР – издаване на болничен лист за заболяване, което е вписано в експертното решение (ЕР) на ТЕЛК без данни за обостряне.

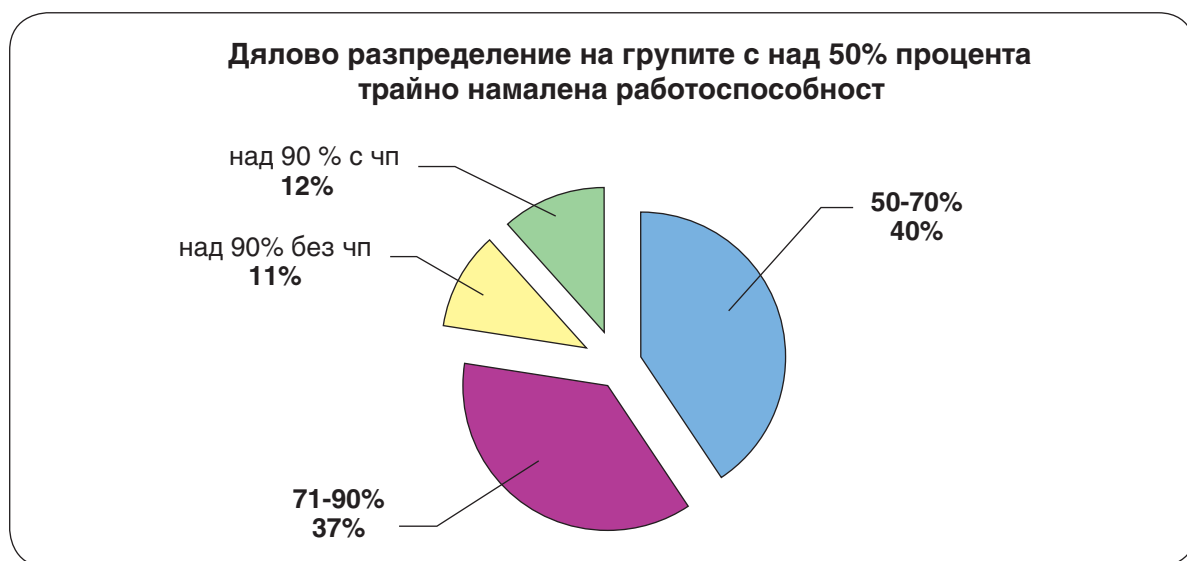
През 2007 г. е проведена активна методична дейност по разясняване на нормативните документи и по решаване на отделни случаи от практиката. Отговорено е на 4 799 преписки по сигнали, молби и жалби на заинтересовани лица и органи. Извършени са 394 мероприятия за обучение на лекари от лечебни заведения. През 2007 г. са извършени и 5 553 проверки на документите за получаване и отчитане на бланките болнични листове на лечебни заведения.

През 2007 г. са налице 92 представители на ТП на НОИ в ТЕЛК в страната, от които 73 в общи ТЕЛК и 19 в специализирани ТЕЛК.

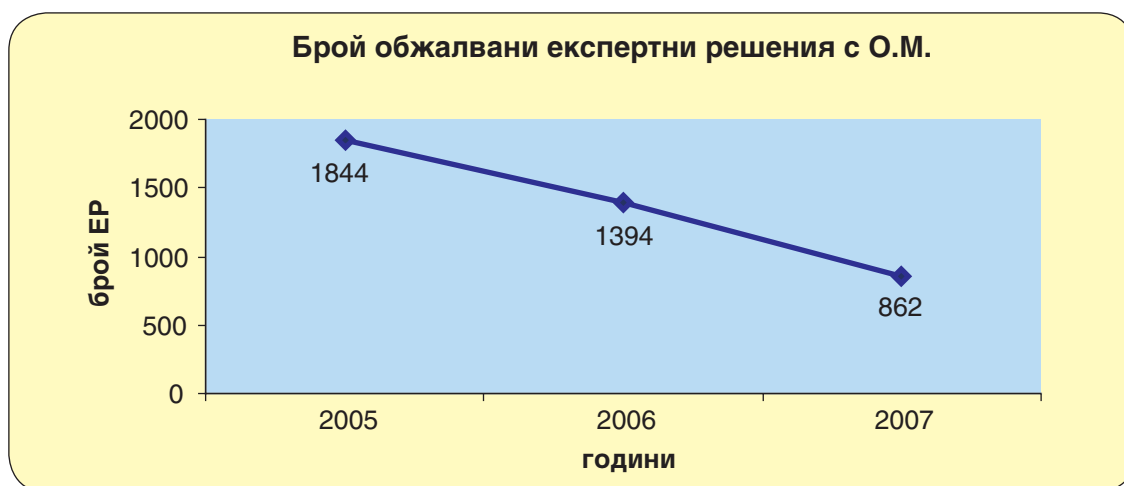
В следващата таблица е представена информация за работата на ТЕЛК в страната през 2007 г.

Месеци	Общ бр. ЕР	Работоспособни /бр./	Вр. Неработоспособни /бр./	С % трайно намалена работоспособност										За НЕЛК след О.М. /бр./
				под 50% /бр./		от 50 до 70,99% /бр./		от 71 до 90% /бр./		над 90% без ч.п. /бр./		над 90% с ч.п. /бр./		
				Първично освидетелствани	Преосвидетелствани	Първично освидетелствани	Преосвидетелствани	Първично освидетелствани	Преосвидетелствани	Първично освидетелствани	Преосвидетелствани	Първично освидетелствани	Преосвидетелствани	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
м. Януари	18730	554	1018	1043	1086	1974	3973	2327	3303	649	961	895	947	87
м. Февруари	21495	720	788	1195	1598	3120	4489	2317	3596	738	1037	864	1033	71
м. Март	19656	637	782	1250	1536	2245	4158	2314	3208	639	987	877	1023	90
м. Април	17966	615	771	1080	1537	1794	3957	1831	3202	564	947	738	930	72
м. Май	18278	618	794	1021	1404	1936	4143	2055	3211	537	925	680	954	89
м. Юни	18865	548	938	1047	1352	1982	4030	2219	3263	689	933	841	1023	88
м. Юли	13156	622	741	595	765	1225	2817	1488	2486	495	684	560	678	62
м. Август	7598	199	672	354	459	756	1633	875	1315	284	386	287	378	39
м. Септември	16134	546	1004	664	1122	1483	3709	1658	3041	543	910	642	812	83
м. Октомври	19986	541	982	852	1173	1817	4516	2210	4086	709	1189	844	1067	57
м. Ноември	20126	672	993	901	1296	1842	4615	2062	3957	704	1194	817	1073	74
м. Декември	15871	525	810	629	1056	1330	3825	1587	3289	517	906	574	823	50
О Б Щ О:	207861	6797	10293	10631	14384	21504	45865	22943	37957	7068	11059	8619	10741	862

През 2007 г. ТЕЛК са постановили 207 861 пълни експертни решения (ЕР), което е с 11 284 по-малко в сравнение с издадените 219 145 за 2006 г. Лицата с определена трайно намалена работоспособност (ТНР) са 190 771, което представлява 91,8 % от общия брой експертни решения. Броят на лицата, които са освидетелствани от ТЕЛК по повод на временна неработоспособност, е 10 293. Дяловото разпределение на лицата с определена 50 % и над 50 % трайно намалена работоспособност е отразено на следващото графично изображение.

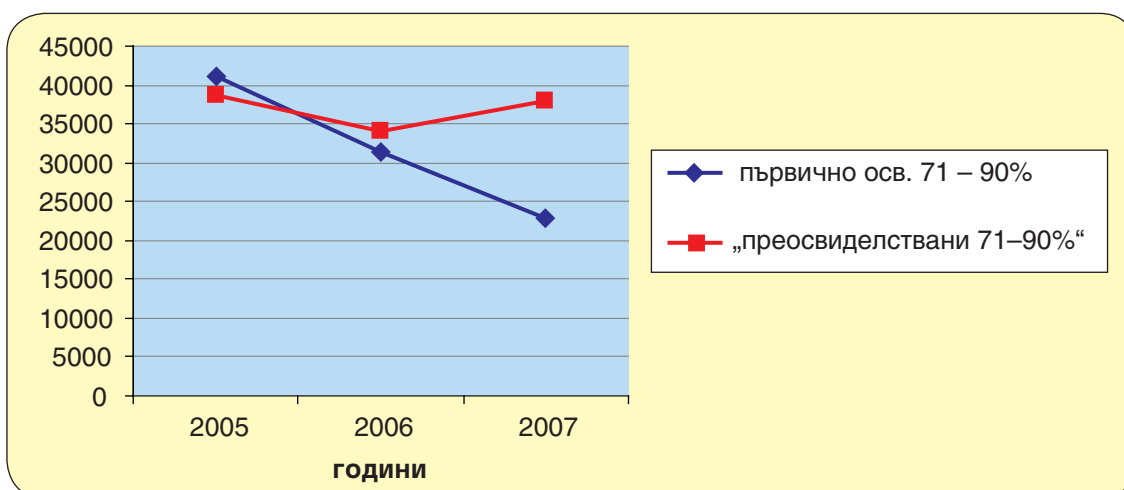

Съгласно чл. 36 от Правилника за устройство и организация на работа на органите на медицинската експертиза на работоспособността и на регионалните картотеки на медицинските експертизи, при липса на единодушно становище, експертното решение се подписва с „особено мнение“ от специалиста, изразил мотивирано несъгласие с останалите членове на ТЕЛК. През 2007 г. по повод на „особено мнение“ (ОМ) са обжалвани 862 експертни решения. Те са с 532 по-малко спрямо предходната 2006 г. Следващата графика показва прогресивното намаляване на броя на експертните решения с ОМ през периода 2005-2007 г.

Проследяването на едни и същи показатели в динамика през периода 2005-2007 г. показва (на следващата фигура), че:

- броят на експертните решения незначително намалява;
- броят на първично освидетелстваните лица, на които е определен процент ТНР от 71 % до 90 %, значително намалява;
- броят на преосвидетелстваните лица, на които е определен процент ТНР от 71 % до 90 %, се запазва.

На основание чл. 106, ал. 2 от Закона за здравето в специализираните състави на НЕЛК са включени 9 лекари от отдел „Профилактика, рехабилитация и експертизи“ към НОИ.

В следваща таблица е отразена дейността на тези лекари през 2006 г. и 2007 г.

Година	Консултации /бр./	ЕР на НЕЛК /бр./	Резултати											
			Отм. и върн. за разгл. от ТЕЛК	Разпределение по % тр. намалена работоспособност преди ЕР на НЕЛК					Разпределение по % тр. намалена работоспособност по ЕР на НЕЛК					За СГС/ АС-София
				Работосп.	Под 50%	50-70,99%	71-90%	Над 90%	Работосп.	Под 50%	50-70,99%	71-90%	Над 90%	
2006	29616	9800	1151	495	2718	2892	1897	647	695	4068	2299	975	602	10
2007	26104	8965	1401	529	2910	2317	1348	460	474	3377	2168	936	580	29

Лекарите – представители на НОИ в НЕЛК през 2007 г. са участвали в постановяването на 8 965 експертни решения, което е с 8,5 % по-малко от постановените 9 800 експертни решения през 2006 г., като 31,8 % от постъпилите в НЕЛК експертни решения на ТЕЛК са обжалвани от контролните органи на Националния осигурителен институт, при 33,3 % за 2006 г.

Анализът на резултатите от обжалваните експертни решения на ТЕЛК пред НЕЛК през 2007 г. очертава следните тенденции:

- лицата, които са били с процент трайно намалена работоспособност, който определя правото на пенсия за инвалидност, след освидетелстването от НЕЛК са намалели с 441, или с 10,7 % при 1 560 (28,7 %) за 2006 г.;
- лицата с трайно намалена работоспособност над 70,99 %, която носи и допълнителни социални придобивки, след освидетелстването от НЕЛК са намалели с 292 или с 16,2 % при 967 (38 %) за 2006 г.

На основание чл. 98, ал. 4 от Кодекса за социално осигуряване към ТП на НОИ са изградени медицински комисии (МК) за преценка основателността за отпускане на пенсия за инвалидност и за добавката за чужда помощ на освидетелствани от ТЕЛК/НЕЛК лица.

Контролът, осъществяван от МК, обхваща само една част от ЕР на ТЕЛК, а именно тези, които касаят в най-голямата си част първично освидетелстваните лица. По статистически данни те са около 40 % от всички експертни решения. МК вземат решения и по ЕР на НЕЛК, но те са незначителна част от общия брой и не оказват съществено влияние на общите резултати.

Количественият сравнителен анализ на контрола по експертизата на трайно намалената работоспособност осъществен от МК за 2006 г. и 2007 г., показва следното:

- броят на решенията на МК за 2007 г. е 71 694, което представлява 73,7 % от броя на решенията за 2006 г.;
- броят на обжалваните от МК експертни решения за 2007 г. е 2006, което представлява 58,7 % от тези за 2006 г.;
- намалява процентът на обжалвани ЕР спрямо общия брой решения на МК – 2,8 % през 2007 г. , при 3,5 % през 2006 г.;
- увеличава се процентът на решенията на МК по ЕР на НЕЛК спрямо общия брой решения на МК – 4,5 % през 2007 г., спрямо 3,5 % през 2006 г.

Година	Брой решения на МК по отношение ЕР на ТЕЛК/НЕЛК	Брой обжалвани ЕР на ТЕЛК/НЕЛК пред НЕЛК/СГС	Процент на обжалвани ЕР спрямо общия брой решения на МК
2006	97 230 (от които 3 419 по ЕР на НЕЛК)	3 419 (4 пред СГС)	3,52
2007	71 694 (от които 3 214 по ЕР на НЕЛК)	2 006 (3 пред СГС)	2,80

Анализът на качеството на дейността на МК за 2007 г. показва следното:

РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБЖАЛВАНИ ЕКСПЕРТНИ РЕШЕНИЯ ПРЕЗ 2007 г.								
Общ брой	Решение на ТЕЛК/НЕЛК			Решение на НЕЛК/СГС				
	50 – 70,99 %	71 – 90 %	над 90 %	Работоспособни	под 50 %	50 – 70,99 %	71 – 90 %	над 90 %
1 569	665	728	(57*) 176	38	675	502	227	(48*) 127

Забележка: Със звездичка е отбелязан броят на случаите с определена чужда помощ

Анализът на резултатите от обжалваните от МК експертни решения на ТЕЛК/НЕЛК очертава следните тенденции:

- от освидетелстваните лица 2,4 % са определени като работоспособни;
- намаляване със 713 (45,4 %) броя на лицата с определен процент трайно намалена работоспособност, който определя правото на пенсия за инвалидност;

- намаляване с 550 (60,8 %) на броя на лицата с намалена работоспособност над 70,99 %, която носи и допълнителни социални придобивки;
- намаляване с 9 (15,8 %) на броя на лицата, на които е определена чужда помощ.

От представените данни става очевидна тенденцията за намаляване на: общия брой решения на МК, броя обжалвани ЕР на ТЕЛК/НЕЛК и процентното съотношение – обжалвани ЕР спрямо брой решения на МК. Това се дължи на намаления брой ЕР на ТЕЛК, поради отпадане на необходимостта от преосвидетелстване на категория лица, на които нормативната база даде възможност за определяне на пожизнен срок на инвалидността, както и на подобряване в качеството на медицинската експертиза, осъществявана от ТЕЛК, в резултат на ефективната контролна дейност на МК към ТП на НОИ.

Профилактична и рехабилитационна дейност, финансирана от бюджета на ДОО

Кодексът за социално осигуряване дава право на парични помощи за профилактика и рехабилитация на следните лица:

- Осигурени за всички осигурени социални рискове;
- Осигурени за всички осигурени социални рискове, без трудова злополука, професионална болест и безработица;
- Осигурени за всички осигурени социални рискове без безработица;
- Осигурени за инвалидност, старост, смърт и за трудова злополука и професионална болест, само при случаи на трудова злополука и професионална болест;
- Получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1-3 от Кодекса за социално осигуряване, не са осигурени и срокът на инвалидността в експертното решение на Териториална експертна лекарска комисия, респективно на Националната експертна лекарска комисия, не е изтекъл.

Ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определят средства, които да се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 от 13 февруари 2007 г. Съгласно наредбата ежегодно чрез провеждане на процедура за избор на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация се избират юридически лица-изпълнители на дейността, в които се провежда профилактика и рехабилитация на правоимащи лица. За 2007 г. НОИ е сключил договори с 22 юридически лица за 52 изпълнители на дейността.

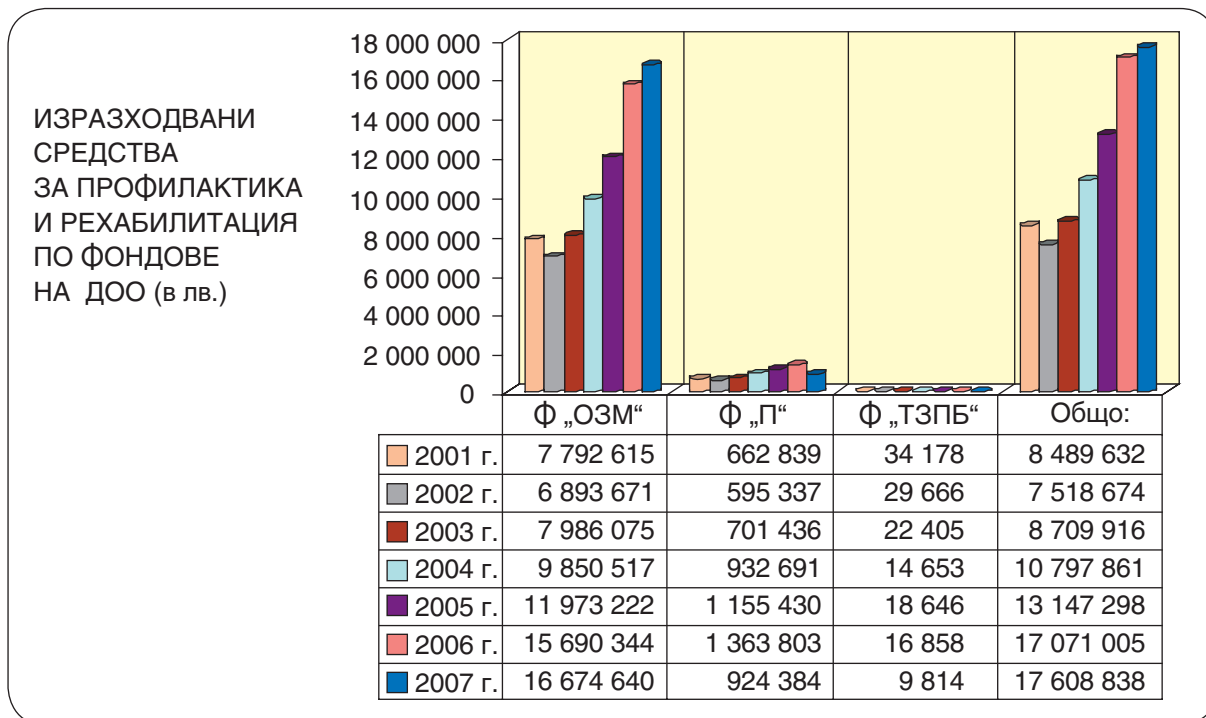
Размерът на паричната помощ за едно лице през 2007 г. включва средствата за не повече от 5 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, нощувки и частична парична помощ за хранене.

Отчитането на резултатите от дейността по показателите – брой издадени удостоверения, изплатени и неизплатени фактури (брой и стойност), изразходвани средства (общо и по фондове) за диагностични и терапевтични процедури, нощувки и частична парична помощ за хранене се извършва:

- чрез ежемесечни справки, изготвяни от заведенията;
- по електронен път чрез разработената през 2003 г. компютърна програма, която дава възможност за получаване на информация по горните показатели за всеки желан период от провеждането на дейността.

С програмата се отчитат и други показатели, като пол, възраст, заболяемост (по групи), изход от лечението и др.

Разпределението на общо изразходваните средства по фондове и по години може да се види от следващото графично изображение.

Фонд „Общо заболяване и майчинство“

Общо: ..... 16 674 640 лв., в т.ч:

диагностични и терапевтични
процедури.....5 873 392 лв.
хранене .....2 557 404 лв.
нощувки.....8 243 844 лв.

Фонд „Пенсии“

Общо: ..... 924 384 лв., в т.ч:

диагностични и терапевтични
процедури .....324 782 лв.
хранене .....142 031 лв.
нощувки.....457 571 лв.

Фонд „Трудова злополука и професионална болест“

Общо: ..... 9 814 лв., в т.ч:

диагностични и терапевтични
процедури.....3 525 лв.
хранене .....1 490 лв.
нощувки.....4 799 лв.

Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“

Общо: ..... 14 252 лв., в т.ч:

диагностични и терапевтични
процедури.....4 874 лв.
хранене .....2 218 лв.
нощувки.....7 160 лв.

През 2007 г. са издадени 49 970 броя удостоверения за ползване на програмата за профилактика и рехабилитация. Усвоените средства за дейността през 2007 г. са в размер на 17 623 090 лв. и съставляват 89,2 % от предвидените по бюджет 19 755 000 лв.

Средният разход за едно лице за профилактика и рехабилитация през 2007 г. е в размер на 367,09 лв., като същият през 2006 г. е бил 349,61 лв. Завишението на средния разход за едно лице е 17,48 лв., или с 4,8 % повече, в сравнение с 2006 г.

От проделите профилактика и рехабилитация брой лица с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат – 27 010, на периферната нервна система – 10 309 и на централната нервна система – 4 296.

Програмата за профилактика и рехабилитация ежегодно изпълнява поставените ѝ дългосрочни задачи в икономически, здравен и социален аспект като:

- подобрява здравето на лицата в трудова/активна възраст и подпомага връщането им в обичайната семейна, професионална, културна и обществена среда;
- подобрява качеството на живот на осигурените лица.

VI. АДМИНИСТРИРАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ

Дейността по администрирането на рисковете трудова злополука и професионална болест пряко подпомага реализацията на политиката за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд. От друга страна тя е насочена към ограничаване на разходите за обезщетения и пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест. Прилагането на диференцирани осигурителни вноски за тези социални рискове, предмет на държавното обществено осигуряване, е основен икономически механизъм за въздействие върху работодателите за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните заболявания. Това се осъществява на базата на пълната и достоверна информация за същите, а също и на разходите, свързани с компенсирането им. В тази насока през 2007 г. бяха насочени усилията на териториалните поделения и на Централно управление на НОИ.

За периода 1 януари – 31 декември 2007 г. в ТП на НОИ са обработени 3 935 декларирани трудови злополуки. Открити и комплектовани са 3 794 досиета за признати трудови злополуки. Извършени са над 220 разследвания на смъртни трудови злополуки и злополуки, които може да доведат до инвалидност. По преценка на длъжностните лица от ТП на НОИ са проведени и разследвания на над 400 злополуки с по-леки последствия. За тях е било необходимо допълнително уточняване на осигурителния статус на пострадалите лица, данните подадени с декларацията за трудова злополука, причините и обстоятелствата при които са станали. Резултатите са оформени в протоколи. Продължи събирането и обработването на информацията за трудовите злополуки, станали през 2006 г.

За осигуряване на достоверна статистическа информация за трудовите злополуки, дейността на НОИ през 2007 г. обхваща:

- Обработка на национално равнище на оперативната информация за станалите през 2007 г. трудови злополуки и предоставянето ѝ на МТСП и ИА „ГИТ“;
- Поддържане и публикуване на оперативната (за 2006 г.) и окончателната статистическа информация за 2005 г. в интернет-сайта на НОИ в рубриката „Трудови злополуки“;
- Разработване и издаване на годишник с официална статистическа информация за злополуките, станали през 2005 г., която отговаря на методологията на Европейската статистика на трудовите злополуки. (Статистическият годишник за злополуките се предоставя на Евростат, МТСП, НСИ, национално представителните работодателски и синдикални организации);
- Сътрудничество и партньорство с министерства, ведомства и социални партньори за работа по предотвратяване и намаляване на случаите на трудова злополука и професионална болест;

- Участие в работата на работната група на Евростат по проблемите на статистиката на трудовите злополуки;
- Участие в международната конференция „Здраве и безопасност при работа – европейски практики и предизвикателства“ през ноември 2007 г. в гр. София;
- Участие в национални конференции и срещи по безопасност и здраве при работа, организирани от МТСП и социалните партньори, и в работата на Националния съвет по условия на труд и фонд „Условия на труд“;
- Даване на предложения и изразяване на становища по проекти на нормативни актове, свързани с осигурителните рискове трудова злополука и професионална болест.

Състояние на трудовия травматизъм през 2006 г.

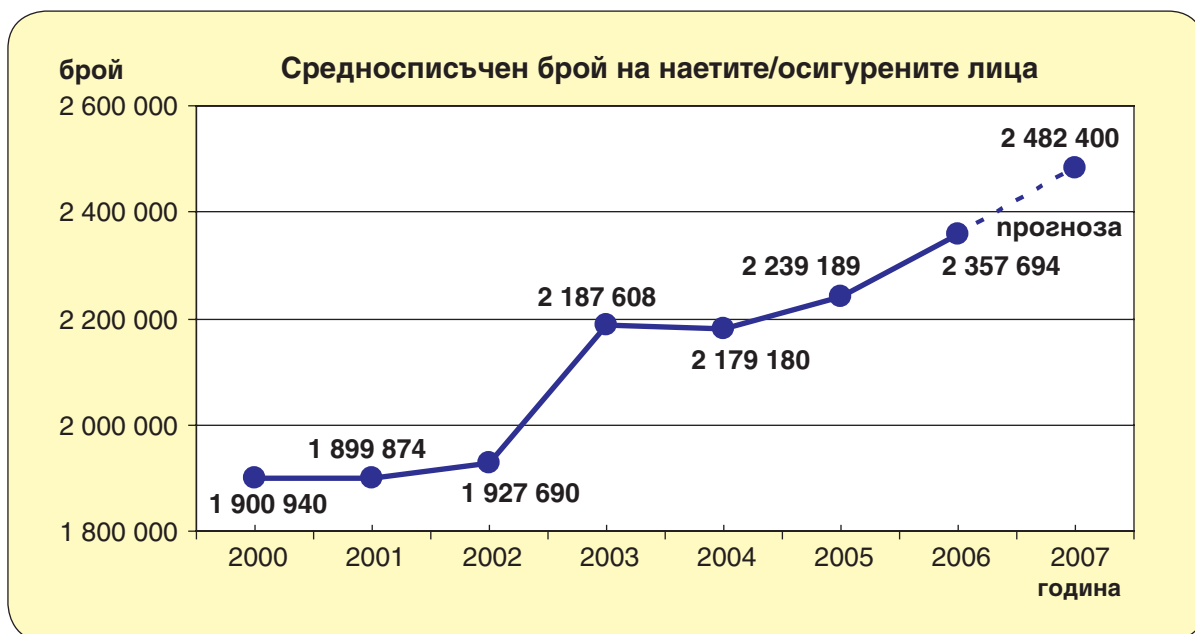
По **окончателните данни** за трудовите злополуки и осигурените лица за **2006 г.** сравнителният анализ спрямо 2005 г. показва следното:

❖ В териториалните поделения на Националния осигурителен институт са декларирани общо 4 199 злополуки станали през 2006 г., от които **4 096 са приети за трудови**. В сравнение с 2005 г. общият брой на трудовите злополуки намалява с 215 (5%).

❖ Трудовите злополуки по **чл. 55, ал. 1** от Кодекса за социално осигуряване, т. е. станали на самото работно място, през време и по повод на извършваната работа и при всяка работа, извършвана в интерес на предприятието, когато са причинили неработоспособност или смърт, са 3 523, или 86% от общия брой. Спрямо 2005 г. тези злополуки са с 115 или 3,2% по-малко.

❖ През 2006 г. смъртните трудови злополуки са общо 169, а инвалидните – 81. Спрямо предходната година броят на смъртните злополуки и станалите на самото работно място, се е увеличил съответно с 39 и с 20 случая. Трудовите злополуки, довели до инвалидност, незначително намаляват.

❖ През отчетната година по данни на НОИ средносписъчният брой на осигурените лица за рисковете трудова злополука и професионална болест е 2 357 694. Отработени са 4 272 491 771 човекочаса. Осигурените лица са със 118 505 души (5,3%), а отработените човекочасове със 161 891 668 (4%) в повече спрямо предходната година.

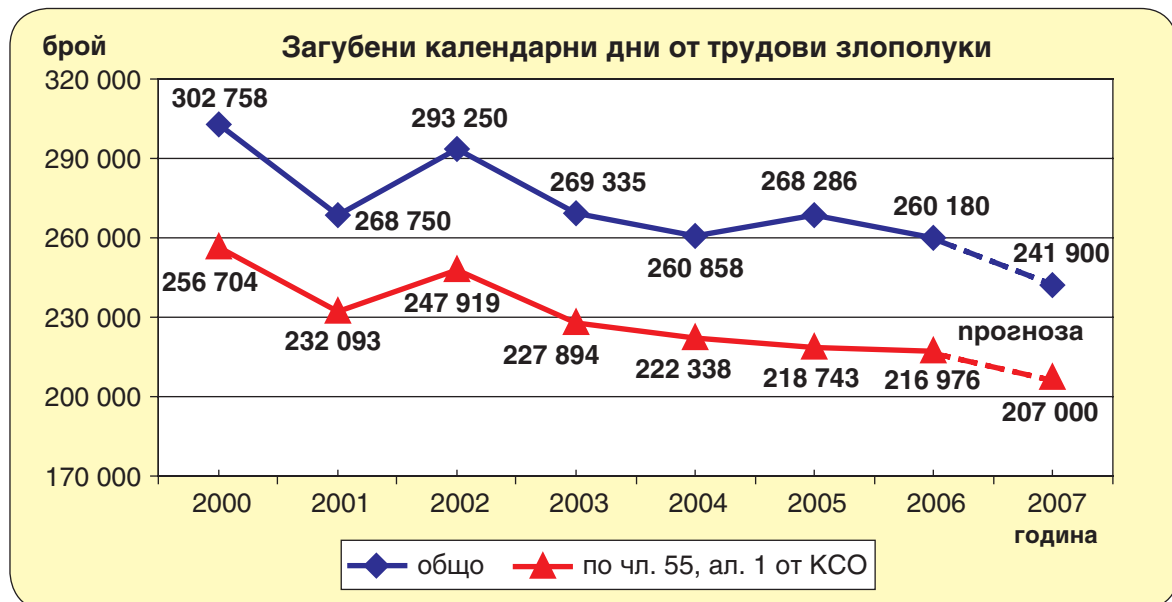

❖ Годишният фонд работно време на един осигурен при 8-часов работен ден е 229,47 дни за 2005 г. и 226,52 дни за 2006 г.

❖ Загубени са общо 260 180 календарни дни от трудови злополуки, като спрямо 2005 г. те са по-малко с 8 106 (намаление с 3%).

❖ Поради трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО през 2006 г. са загубени 216 976 календарни дни, което представлява 83,4 % от общия брой загубени календарни дни.

Стойностите на средните за страната показатели на трудовите злополуки за 2006 г. са както следва:

- **Коефициент на честота Кч** = 1,74 (1,49)
(брой трудови злополуки на 1000 осигурени);
- **Индекс на честота Ич** = 0,96 (0,82)
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса);
- **Коефициент на тежест Кт** = 0,110 (0,092)
(загубени календарни дни от трудови злополуки на един осигурен);
- **Индекс на тежест Ит** = 61 (51)
(загубени календарни дни от ТЗ на 1 млн. отработени човекочаса).

Абсолютните стойности на показателите на трудовите злополуки общо за страната за 2006 г. спрямо 2005 г. намаляват. Конкретните стойности на изменение са:

Кч намалява с 0,19 (0,13) пункта;

Кт намалява с 0,010 (0,006) пункта;

Ич намалява с 0,09 (0,07) пункта;

Ит намалява с 4 (2) единици.

Забележка: Числата в скобите показват стойностите на показателите на трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО.

Трудови злополуки през 2006 г. по регионален признак

Разпределението на трудовите злополуки по региони показва допуснатите трудови злополуки в предприятията, регистрирани като осигурители в съответното ТП на НОИ.

През 2006 г. най-голям е абсолютният брой на трудовите злополуки в София-град – 951. Следват: Варна – 417, Пловдив – 365, Бургас – 273 и Стара Загора – 270, което представлява 55,6% от общия брой на злополуките. Осигурените лица за трудова злополука и професионална болест в тези региони са съответно 54,6% от общия брой на осигурените за този осигурителен риск в страната. Най-малко (17) трудови злополуки са регистрирани в ТП на НОИ – Видин.

В пет ТП на НОИ са регистрирани 59,8% от смъртните трудови злополуки и това са: София-град – 49, Русе – 18, Пловдив – 13, Стара Загора – 12, Варна – 9. В ТП на НОИ – Видин, Габрово, Разград, Силистра, Хасково, Ямбол през 2006 г. са регистрирани по 1 смъртна трудова злополука. Най-много злополуки, причинили инвалидност, са станали в София-град – 18, Бургас – 11, Пловдив – 10, Плевен – 7 и Варна – 6, което представлява 64,2% от инвалидните трудови злополуки в страната. В 10 ТП на НОИ – Видин, Кърджали, Монтана, Пазарджик, Перник, Сливен, София-окръг, Хасково, Шумен и Ямбол не са регистрирани инвалидни трудови злополуки.

Сравняването на показателите на ТЗ по региони показва, че и през 2006 г. те са най-високи в региона на ТП на НОИ – Перник, където коефициентът на честота е 3,48, индексът на честота – 1,92, коефициентът на тежест – 0,241 и индексът на тежест – 133. Честотата и тежестта на трудовите са около 2,0-2,5 пъти по-високи от средните за страната.

В други региони на страната коефициентите на честота и тежест са по-ниски от тези в Перник, но по-високи от средните за страната. В района на Шумен коефициентът на честота е 2,97, в Добрич – 2,79, Варна – 2,73, в Стара Загора – 2,70 и др. Коефициентът на тежест е висок в Смолян – 0,203, Ловеч – 0,191, Кърджали – 0,170 и Кюстендил – 0,169 и др.

През 2006 г. в 21 ТП на НОИ общият брой на трудовите злополуки намалява. Най-значително е намалението в Перник с 50, София-окръг с 38 и Плевен с 37. Нарастване на броя на трудови злополуки има в 7 ТП на НОИ – София град с 85, Шумен с 23, Монтана с 12 и др.

Сравнението на данните за загубените календарни дни от трудови злополуки по ТП на НОИ показва увеличение в 8 и намаляване в 20 от тях.

Разпределение на трудовите злополуки през 2006 г. по Националната класификация на икономическите дейности (НКИД–2003)

Разпределението на трудовите злополуки за 2006 г. се извършва по йерархичните равнища в (сектор, подсектор, раздел) на Националната класификация на икономическите дейности (НКИД–2003). Това осигурява сравнимост на данните за трудовите злополуки, станали през 2006 г. с тези от предходни години.

Съпоставяйки показателите на трудовите злополуки по сектори на НКИД спрямо общите за страната, като най-проблемен и през 2006 г. е сектор „Добивна промишленост“ с най-високи показатели за честота и тежест. Показателите за честота и тежест са около 6-7 пъти над средните за страната. В сектора са работили 1,2% от осигурените лица и са допуснати 293 трудови злополуки или 7,2 % от всички случаи.

Високи са показателите на трудови злополуки и в секторите „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода“, „Транспорт, складиране и съобщения“ и „Строителство“. През 2006 г. в тях са работили около 16% от осигурените лица и са допуснати общо 1 033 или 25% от всички трудови злополуки. Показателите на трудовите злополуки са в диапазона от 1,34 до 2,24 пъти над средните за страната.

В сектор „Преработваща промишленост“, обхващащ 23 икономически раздела на НКИД, през 2006 г. са работили около 24% от осигурените лица и са допуснати най-много злополуки. В абсолютен брой – 1 395, или 34% от всички злополуки.

От разпределението на трудовите злополуки по икономически дейности (ниво раздели на НКИД) се вижда, че през 2006 г. най-много трудови злополуки като абсолютен брой са станали в: „Строителство“ – 360; „Държавно управление, задължително обществено осигуряване“ – 267; „Производство на машини, оборудване и домакински уреди“ – 249; „Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети“ – 192 и „Производство на хранителни продукти и напитки“ – 190. Трудовите злополуки, отчетени в тези икономически дейности, са 31,4% от общия брой.

Най-много смъртни злополуки са регистрирани в: „Строителство“ – 32; „Търговия на дребно и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети“; „Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети“ – по 15; „Сухопътен транспорт, вкл. тръбопроводен“ – 9.

Коефициентът на честота на смъртните трудови злополуки (брой смъртни трудови злополуки на 10 000 осигурени) през 2006 г. общо за страната е 0,72. В 20 икономически дейности този коефициент е над общия за страната. Най-висок е в икономическите дейности: „Рециклиране на отпадъци“ – 7,78; „Добив на неметални материали и суровини“ – 4,44 и „Добив на метални руди“ – 2,75. В останалите 17 дейности коефициентът на честота е от 1,09 до 2,97 пъти над този за страната.

В „Строителство“ и „Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети“ са допуснати най-голям брой злополуки, довели до инвалидност (по 10 бр.).

При съпоставяне на данните за трудовите злополуки, станали през 2005 и 2006 г. в съответните икономически дейности, и тяхното влияние върху общите за страната показатели, се налагат следните изводи:

Снижаване на общия брой трудови злополуки има в 33 икономически раздела на НКИД, като най-голямо е в „Производство и разпределение на електрическа енергия, газообразни горива и топлинна енергия“ – с 35 случая; „Добив на метални руди“ – 4 случая; „Здравеопазване и социални дейности“ – 33 случая. Покачване се наблюдава в 23 икономически раздела и е най-голямо в „Търговия на дребно, без търговия с автомобили и мотоциклети; Ремонт на лични вещи и стоки за домакинството“ – с 42; „Строителство“ и „Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети“ с по 29 случая; „Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели“ – с 27 случая. Икономически дейности с най-голямо увеличение на инвалидните злополуки са „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“, „Сухопътен транспорт, вкл. тръбопроводен“, „Търговия на едро и търговско посредничество, без търговия с автомобили и мотоциклети“ – с по 5 случая.

Увеличение на смъртните трудови злополуки има в „Търговия на дребно, без търговия с автомобили и мотоциклети; ремонт на лични вещи и стоки за домакинството“ – с 13 случая; „Производство на облекло, вкл. кожено; обработка на кожухарски кожи“ – с 8 случая. Намаление на смъртните злополуки се наблюдава в „Производство на хранителни продукти и напитки“ – със 7 случая; „Производство и леене на метали“ – с 6 случая.

Общите показатели за честота (Кч; Ич) бележат най-голямо снижение в икономически дейности: „Добив на метални руди“ (Кч – с 5,69 пункта; Ич – с 2,98 пункта) и „Производство на превозни средства без автомобили“ (Кч – с 4,47 пункта; Ич – с 2,38 пункта).

Тези показатели се влошават в „Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели“ (Кч – с 1,65 пункта; Ич – с 0,93 пункта) и „Рециклиране на отпадъци“ (Кч – с 1,56 пункта; Ич – с 0,85 пункта).

Най-значително намаление на общите показатели за тежест (Кт; Ит) е постигнато в икономическите дейности: „Воден транспорт“ (Кт – с 0,203 пункта; Ит – с 103 пункта), „Добив на неметални материали и суровини“ (Кт – с 0,137 пункта; Ит – с 73 пункта) и „Производство на превозни средства без автомобили“ (Кт – с 0,133 пункта; Ит – с 69 пункта). Влошаване на тези показатели се наблюдава в „Производство на автомобили, ремаркета и полуремаркета“ (Кт – с 0,128 пункта; Ит – със 70 пункта).

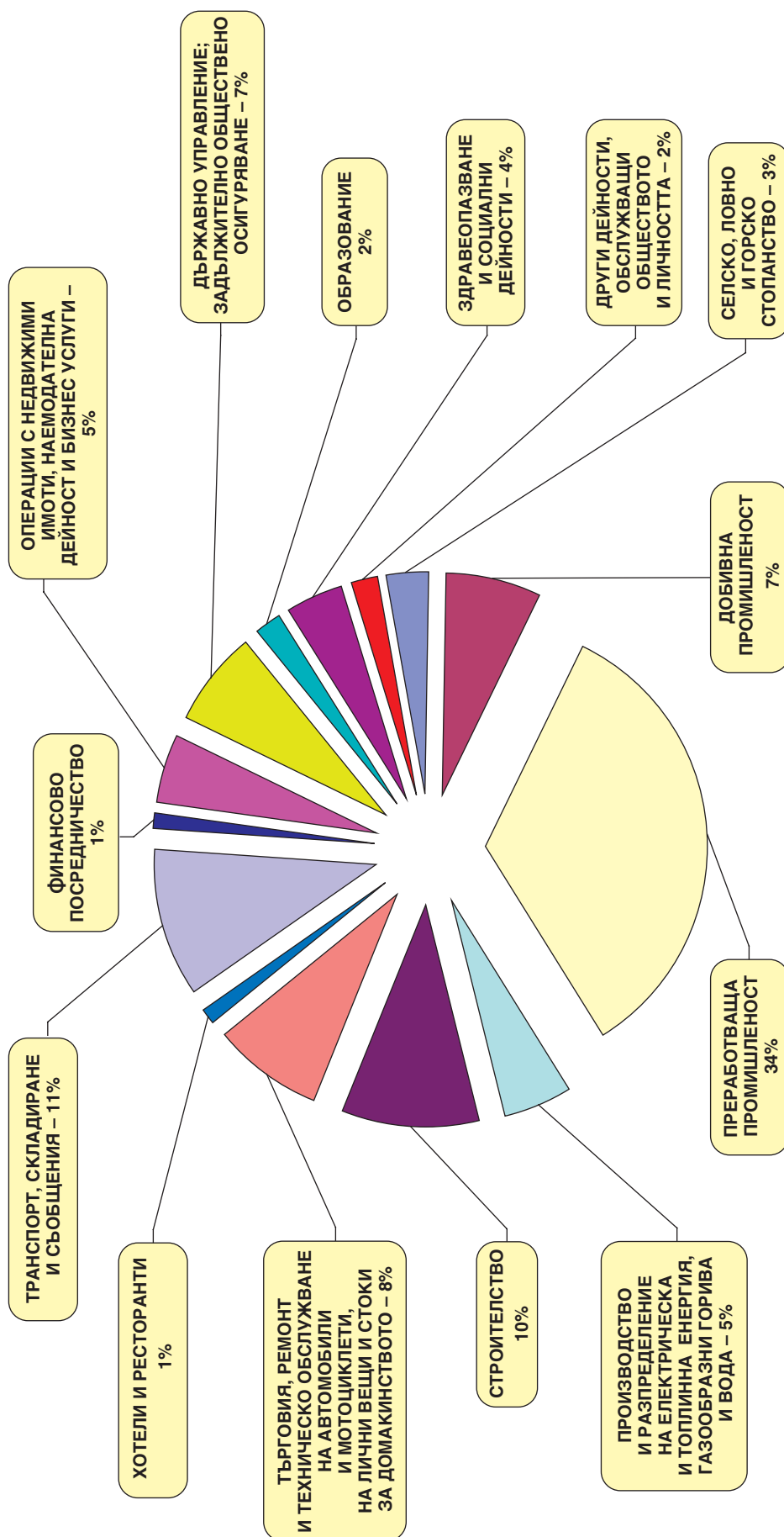
Наименование на позицията по сектори	Код по НКИД - 2003 г.	Среден списъчен брой на осигурените лица	Отработени човекочасове	ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ – 2006 г.										ПОКАЗАТЕЛИ					
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали:		Загубени календарни дни от трудови злополуки (бр.)		Коефициент на честота Кч		Коефициент на тежест Кт		Индекс на честота Ич		Индекс на тежест Ит			
				общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	смърт	по чл. 55, ал. 1 от КСО	инвалидност	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ЗА СТРАНАТА		2357694	4272491771	4096	3523	169	128	81	73	260180	216976	1,74	1,49	0,110	0,092	0,96	0,82	61	51
СЕЛСКО, ЛОВНО И ГОРСКО СТОПАНСТВО	A	67142	120997900	104	100	7	6	2	2	7015	6825	1,55	1,49	0,104	0,102	0,86	0,83	58	56
РИБНО СТОПАНСТВО	B	700	1281517																
ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	C	27136	49037727	293	272	7	5	3	3	17952	16758	10,80	10,02	0,662	0,618	5,97	5,55	366	342
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	D	556280	1003253575	1395	1273	34	22	29	25	85888	74985	2,51	2,29	0,154	0,135	1,39	1,27	86	75
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ, ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА И ВОДА	E	52290	97840279	190	166	6	5	1	1	12128	10784	3,63	3,17	0,232	0,206	1,94	1,70	124	110
СТРОИТЕЛСТВО	F	167485	299860728	390	353	32	29	10	10	30880	28246	2,33	2,11	0,184	0,169	1,30	1,18	103	94
ТЪРГОВИЯ, РЕМОТ И ТЕХНИЧЕСКО ОБСЛУЖВАНЕ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ, НА ЛИЧНИ ВЕЩИ И СТОКИ ЗА ДОМАКИНСТВОТО	G	450215	819068407	330	293	35	26	18	17	21677	18878	0,73	0,65	0,048	0,042	0,40	0,36	26	23
ХОТЕЛИ И РЕСТОРАНТИ	H	82531	146214286	56	43			1	1	3354	2219	0,68	0,52	0,041	0,027	0,38	0,29	23	15
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И СЪОБЩЕНИЯ	I	153727	283143567	453	381	20	17	11	9	28943	23419	2,95	2,48	0,188	0,152	1,60	1,35	102	83
ФИНАНСОВО ПОСРЕДНИЧЕСТВО	J	41591	76680466	40	26	2	2			1697	852	0,96	0,63	0,041	0,020	0,52	0,34	22	11
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ, НАЕМОДАТЕЛНА ДЕЙНОСТ И БИЗНЕС УСЛУГИ	K	226765	406306530	205	164	7	5	2	2	12508	8219	0,90	0,72	0,055	0,036	0,50	0,40	31	20
ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ; ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ	L	205660	369932527	267	178	7	2	1	1	15503	11099	1,30	0,87	0,075	0,054	0,72	0,48	42	30
ОБРАЗОВАНИЕ	M	120894	221412856	99	72	4	4	1	1	8296	5578	0,82	0,60	0,069	0,046	0,45	0,33	37	25
ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ	N	120090	222505435	173	118	1		1		9406	5210	1,44	0,98	0,078	0,043	0,78	0,53	42	23
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ, ОБСЛУЖВАЩИ ОБЩЕСТВОТО И ЛИЧНОСТТА	O	84247	153173452	101	84	7	5	1	1	4933	3904	1,20	1,00	0,059	0,046	0,66	0,55	32	25
ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВО	P	10	18498																
ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ	Q	931	1764021																

ЗАБЕЛЕЖКА:

Коефициент на честота (Кч) – брой трудови злополуки на 1000 осигурени лица
Коефициент на тежест (Кт) – загубени календарни дни от трудови злополуки на едно осигурено лице

Индекс на честота (Ич) – брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове
Индекс на тежест (Ит) – загубени календарни дни от трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове

Разпределение на трудовете злополуки, станали през 2006 г. по сектори на НКИД

№ по ред	Териториално поделение на НОИ	Среден списъчен брой на осигурените лица	Отработени човекочасове	ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ – 2006 г.										ПОКАЗАТЕЛИ							
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали: (бр.)		Загубени календарни дни от трудови злополуки (бр.)		Коефициент на честота Кч		Коефициент на тежест Кт		Индекс на честота Ич		Индекс на тежест Ит					
				общо	по чл. 107, КСО	общо	по чл. 107, КСО	общо	по чл. 107, КСО	общо	по чл. 107, КСО	общо	по чл. 107, КСО	общо	по чл. 107, КСО	общо	по чл. 107, КСО				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
	ЗА СТРАНАТА	2357694	4272491771	4096	3523	169	128	81	73	260180	216976	1,74	1,49	0,110	0,092	0,96	0,82	61	51		
1	Благоевград	97992	176333611	113	103	6	5	2	2	8355	7107	1,15	1,05	0,085	0,073	0,64	0,58	47	40		
2	Бургас	114778	208023747	273	240	3	3	11	10	13890	11479	2,38	2,09	0,121	0,100	1,31	1,15	67	55		
3	Варна	152550	275600797	417	344	9	7	6	4	25181	20920	2,73	2,25	0,165	0,137	1,51	1,25	91	76		
4	Велико Търново	72845	132248469	127	106	4	3	2	2	6019	4967	1,74	1,46	0,083	0,068	0,96	0,80	46	38		
5	Видин	22161	40281449	17	16	1	1			1027	1022	0,77	0,72	0,046	0,046	0,42	0,40	25	25		
6	Враца	47782	87068302	66	53	5	3	3	3	5670	4697	1,38	1,11	0,119	0,098	0,76	0,61	65	54		
7	Габрово	45502	81627631	74	69	1	1	5	4	6336	5592	1,63	1,52	0,139	0,123	0,91	0,85	78	69		
8	Добрич	47753	86143882	133	116	6	5	5	5	5198	4599	2,79	2,43	0,109	0,096	1,54	1,35	60	53		
9	Кърджали	32196	58156378	74	66	2	2			5466	4893	2,30	2,05	0,170	0,152	1,27	1,13	94	84		
10	Кюстендил	36100	64714800	65	43	2	1	3	3	6090	3671	1,80	1,19	0,169	0,102	1,00	0,66	94	57		
11	Ловеч	36415	66032877	94	85	2	2	1	1	6967	5935	2,58	2,33	0,191	0,163	1,42	1,29	106	90		
12	Монтана	33282	60306482	37	34	2	1			3102	2851	1,11	1,02	0,093	0,086	0,61	0,56	51	47		
13	Пазарджик	63492	114306541	77	65	7	6			5705	4481	1,21	1,02	0,090	0,071	0,67	0,57	50	39		
14	Перник	31633	57295541	110	103	2	1			7620	7264	3,48	3,26	0,241	0,230	1,92	1,80	133	127		
15	Плевен	70223	127550391	99	90	8	7	7	7	7318	6570	1,41	1,28	0,104	0,094	0,78	0,71	57	52		
16	Пловдив	208221	378173966	365	322	13	9	10	10	29774	25553	1,75	1,55	0,143	0,123	0,97	0,85	79	68		
17	Разград	31430	57111412	48	34	1	1	1	1	3495	2033	1,53	1,08	0,111	0,065	0,84	0,60	61	36		
18	Русе	74937	135819310	130	90	18	2	1	1	10098	7354	1,73	1,20	0,135	0,098	0,96	0,66	74	54		
19	Силистра	25304	46059235	29	29	1	1	1	1	1610	1610	1,15	1,15	0,064	0,064	0,63	0,63	35	35		
20	Сливен	43046	78159243	78	73	3	3			4459	3982	1,81	1,70	0,104	0,093	1,00	0,93	57	51		
21	Смолян	36698	66460154	83	79	2	2	1	1	7441	6960	2,26	2,15	0,203	0,190	1,25	1,19	112	105		
22	София - град	711324	1290935231	951	792	49	43	18	14	55992	43571	1,34	1,11	0,079	0,061	0,74	0,61	43	34		
23	София - окр.	54567	98786791	104	96	4	4			4693	4482	1,91	1,76	0,086	0,082	1,05	0,97	48	45		
24	Стара Загора	100179	181813687	270	245	12	10	2	2	15594	13994	2,70	2,45	0,156	0,140	1,49	1,35	86	77		
25	Търговище	30956	56504960	47	38	2	1	2	2	3806	3039	1,52	1,23	0,123	0,098	0,83	0,67	67	54		
26	Хасково	59473	107943118	38	38	1	1			1538	1538	0,64	0,64	0,026	0,026	0,35	0,35	14	14		
27	Шумен	46490	84453817	138	119	2	2			5289	4607	2,97	2,56	0,114	0,099	1,63	1,41	63	55		
28	Ямбол	30365	54579949	39	35	1	1			2447	2205	1,28	1,15	0,081	0,073	0,71	0,64	45	40		

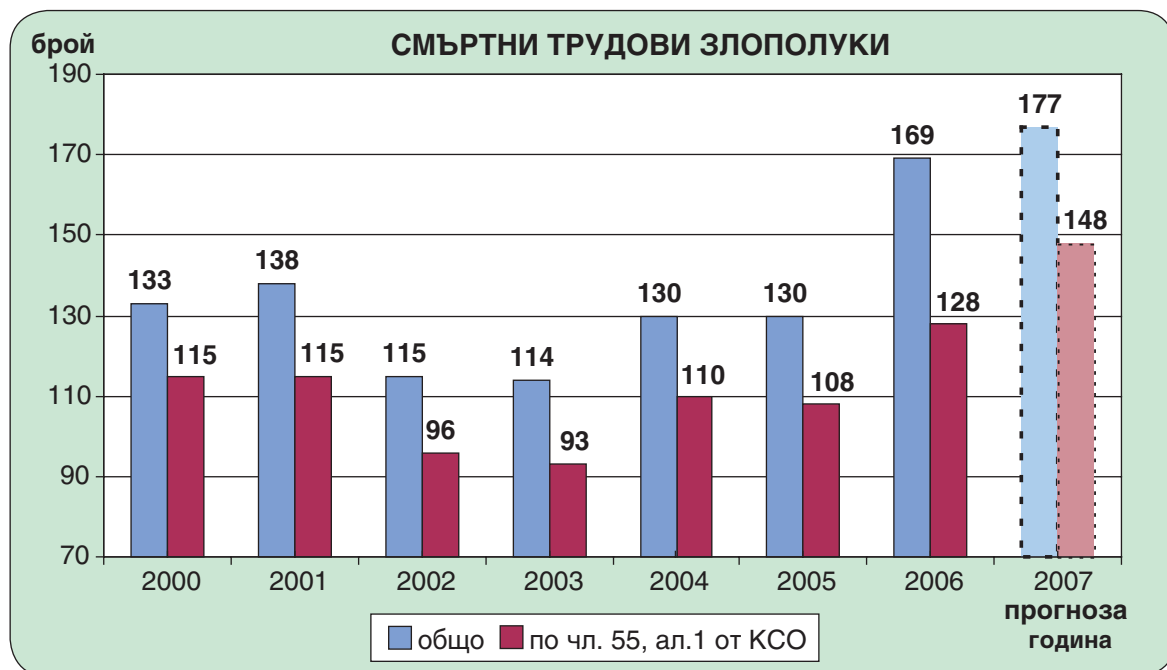
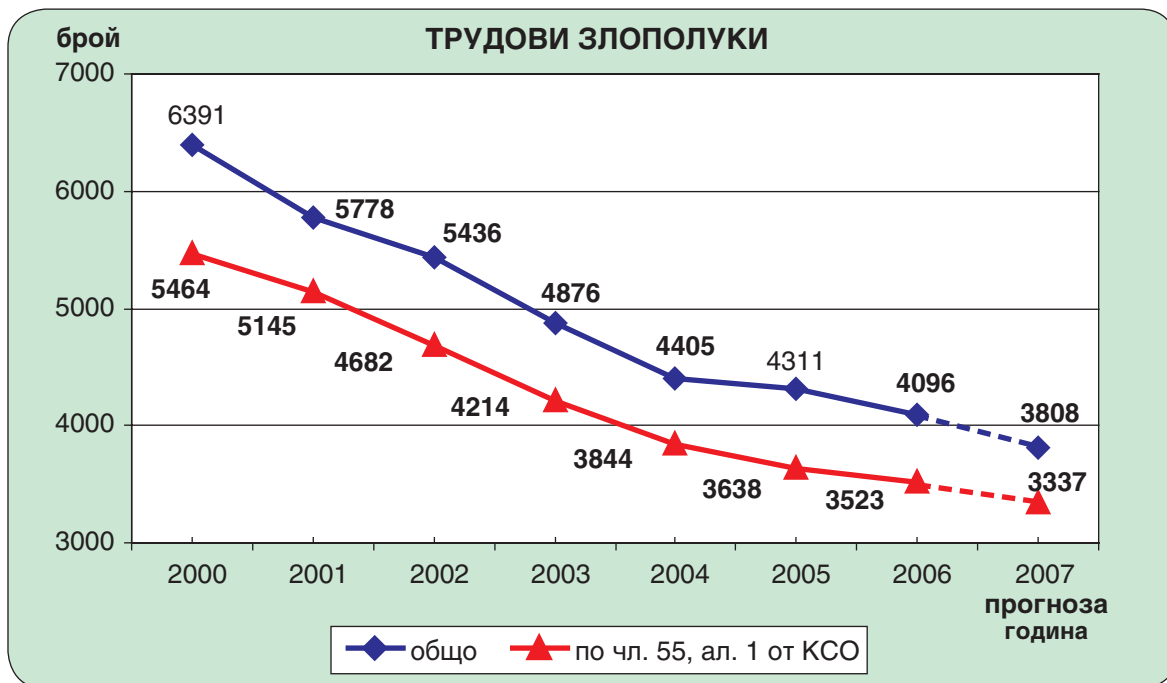
ЗАБЕЛЕЖКА:

Коефициент на честота (Кч) – брой трудови злополуки на 1000 осигурени лица
Коефициент на тежест (Кт) – загубени календарни дни от трудови злополуки на едно осигурено лице

Индекс на честота (Ич) – брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове
Индекс на тежест (Ит) – загубени календарни дни от трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочасове

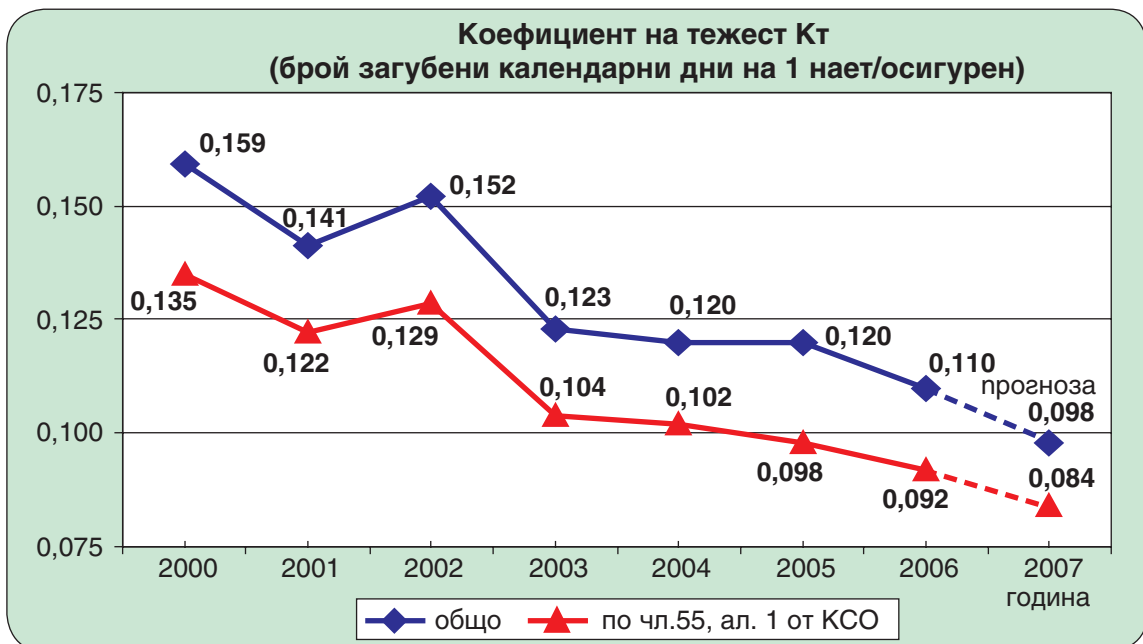
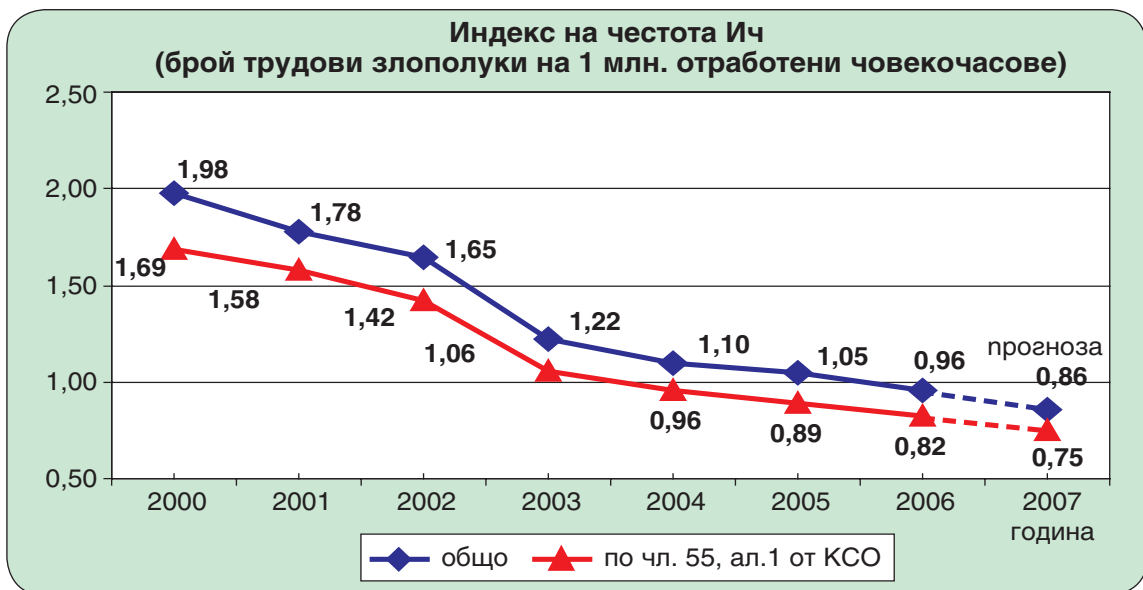
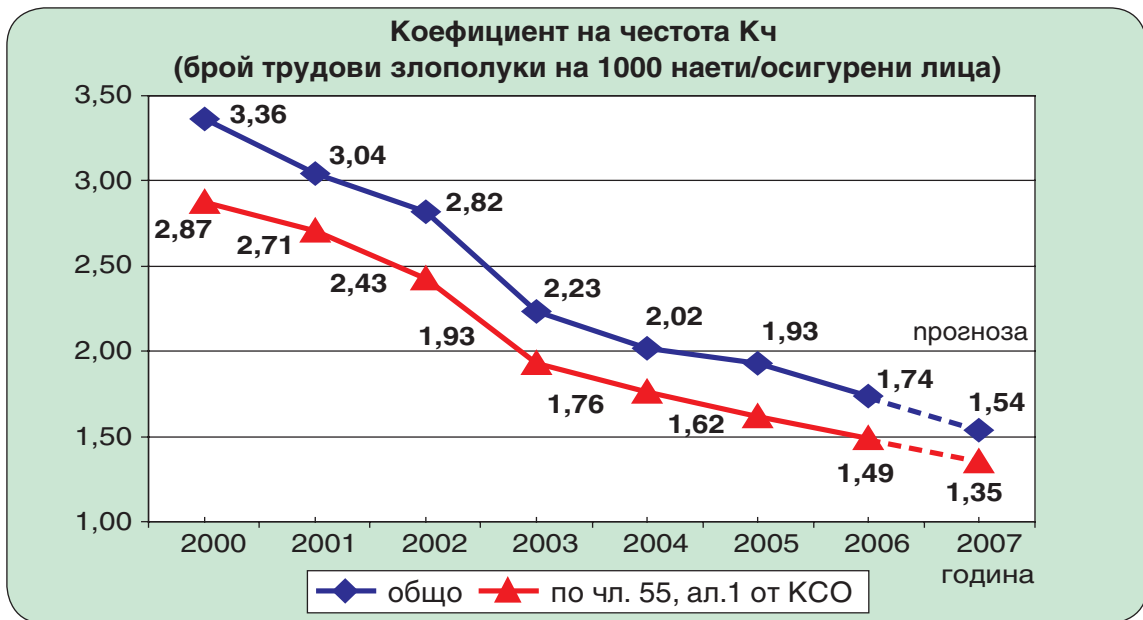
Сравнение на показателите за трудовите злополуки през периода 2000-2006 г.

Динамиката на окончателните стойности на показателите на трудовите злополуки за 2000-2006 и 2007 г. е представена в графичен вид. Стойностите за 2007 г. са прогнозни, изчислени на база разполагаемите оперативни данни в информационната система на НОИ. Очертава се устойчива тенденция към намаляване на общия брой трудови злополуки. През 2007 г. се очаква увеличение на нивото на смъртните трудови злополуки.

Показателите за честота и тежест на трудовите злополуки са изчислени и представени графично в два разреза. Първият е общо за всички трудови злополуки, а вторият – за злополуките, станали при обстоятелствата, определени в чл. 55, ал. 1 от КСО.

Съпоставянето на окончателната информация за трудовите злополуки за 2004, 2005, 2006 г. и прогнозата за 2007 г. показва, че показателите за честота и тежест, характеризиращи трудовия травматизъм, намаляват.

Трудови злополуки през 2007 г.

По оперативни данни към 6.6.2008 г. може да се направи следната оценка на трудовия травматизъм през 2007 г.

- В Националния осигурителен институт за периода от 1 януари 2007 г. до 6 юни 2008 г. са подадени и обработени 3 936 декларации за трудови злополуки. От тях признати за трудови през 2007 г. са 3 794, от които 3 323 са станали на работното място. Смъртните трудови злополуки са 177, а довелите до инвалидност – 45;
- Загубените календарни дни от трудови злополуки са общо 225 428;
- Разпределението на трудовите злополуки по икономически сектори показва, че 71,2% от тях са станали в: „Преработваща промишленост“ – 34,3%; „Транспорт, складиране и съобщения“ – 10,3%; „Строителство“ – 10,5%; „Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството“ – 9,4% и „Добивна промишленост“ – 6,8%;
- Най-много смъртни трудови злополуки са станали в секторите: „Строителство“ – 36; „Преработваща промишленост“ – 31; „Транспорт, складиране и съобщения“ – 22; „Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и на стоки за домакинството“ – 21. Те представляват 62% от смъртните трудови злополуки в страната;
- От довелите до инвалидност 45 броя трудови злополуки 58% са допуснати в секторите „Преработваща промишленост“ – 16, и „Строителство“ – 10;
- Разпределението на злополуките по териториални поделения на НОИ показва, че най-голям абсолютен брой трудови злополуки са регистрирани в: София-град – 987; Пловдив – 368; Варна – 325, Стара Загора – 233 и Бургас – 220. Те представляват 56% от общия брой на злополуките в страната;
- Допуснатите в тези райони смъртни трудови злополуки са 49% от общо регистрираните.

Дейности по професионалните болести

В изпълнение изискванията на Наредбата за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести (ДВ, бр. 33/2001 г.) за всеки съобщен случай на съмнение за професионална болест в ТП на НОИ се прилага процедурата по администриране на професионалните болести. Основните етапи на административното производство включват:

1) Съобщаване

При всяко съмнение за професионална болест, практикуващите лекари и лекари по дентална медицина изпращат бързо известие до териториалното поделение на НОИ и до осигурителя;

2) Регистриране и проучване

За всяко бързо известие териториалното поделение на НОИ открива досие, организира и извършва проучване на условията на труд, при които работи осигуреното лице. Протоколът се предоставя на Регионалните картотеки на медицинските експертизи (РКМЕ) за образуване на медицинско досие;

3) Медицинска експертиза

Териториалните експертни лекарски комисии (ТЕЛК) вземат решение за характера на заболяването (професионален или общ) и извършват оценка на работоспособността;

4) Обжалване

Получените експертни решения за резултатите от медицинската експертиза в териториалните поделения на НОИ, подлежат на оспорване по административен и съдебен ред.

През 2007 г. в териториалните поделения на НОИ са получени **171 бързи известия** за съмнение за професионална болест, като заболялите лица със съмнение за професионален характер на заболяванията са 159.

При 7 случая от получените бързи известия през 2007 г. е установено неспазване на съществени нормативни изисквания и същите са върнати на издалия ги лекар. Поради неотстраняване на пропуските при 4 случая е прекратено административното производство.

При 2 случая е налице отказ на заболялото лице да продължи процедурата по проучване на заболяването.

Най-често бързи известия са изпращани от клиниките и отделенията по професионални болести (48%). Следват специализираните диспансери по белодробни заболявания (31%), личните лекари (19%) и други лечебни заведения (2%).

През 2007 г. са изготвени и предоставени на РКМЕ 150 протокола за извършено проучване на професионална болест. От тях 132 протокола са за досиета, открити през 2007 г., и 18 за досиета, открити в края на 2006 г.

Най-голям брой проучвания са извършени от ТП на НОИ – гр. Пловдив (38). Следват София-град (17), Варна (11), София-окръг (11), Стара Загора и т.н. В 4 ТП на НОИ не е извършвана дейност по проучване на професионални болести (Велико Търново, Видин, Добрич и Търговище).

По получени експертни решения в териториалните поделения на НОИ освидетелстващите лица от ТЕЛК/НЕЛК по повод професионална болест през 2007 г. са 116, като при 66 случая се признава професионален характер на болестта, а при 50 случая се отхвърля.

Съпоставимо с годината на съобщаване на съмнението за професионална болест, състоянието на освидетелстването по повод професионална болест през 2007 г. е следното:

- по бързи известия от 2002 г. – 1 случай;
- по бързи известия от 2003 г. – 4 случая;
- по бързи известия от 2004 г. – 7 случая;
- по бързи известия от 2005 г. – 9 случая;
- по бързи известия от 2006 г. – 50 случая;
- по бързи известия от 2007 г. – 45 случая;

Признатите професионални болести по експертни решения, издадени през 2007 г., са 72. От тях 51 (71%) са регистрирани при мъже и 21 (29%) при жени.

Разпределението по видове заболявания съгласно Списъка на професионалните болести е както следва:

1.	Заболявания, предизвикани от химически фактори	2	
1.2	Заболявания, предизвикани от олово и съединенията му		2
2.	Заболявания от физически фактори и пренапрежение	34	
2.1	Болести на нервните коренчета, плексуси и периферни нерви		15
2.2	Болести на мускулите, сухожилията и техните влагалища		3
2.3	Заболявания на междупрешлените дискове и стави (цервикална и лумбална спондилоза, остеохондроза, дископатии, дискова херния)		2
2.8	Болести на гласовия апарат (хронични фарингити, „възли на певците“ и пареза на гласните връзки)		1
2.10	Невропатия на слуховите нерви		7
2.11	Вибрационна болест		6
3.	Прахови и алергични заболявания	32	
3.1	Силикоза, силикотуберкулоза и техните усложнения		24
3.2	Азбестоза и усложненията ѝ		5
3.6	Смесени пневмокониози (пневмокониоза на електрозаварчиците, пещоремонтчици, леярска пневмокониоза и др.)		2
3.9	Хроничен бронхит		1
4.	Инфекциозни и паразитни заболявания	4	
4.1	Туберкулоза		4
		Общо	72

По отношение дейността по професионалните болести за страната се наблюдават следните тенденции:

- Намаление случаите на новооткрити професионални болести през 2007 г. (със 75% спрямо 2002 г. и с 31% спрямо 2006 г.);
- Запазване дългия период между съобщаването и освидетелстването за професионална болест (48% от освидетелстваните случаи са 8 и повече месеца след съобщаването);
- Недостатъчна квалификация и информираност за влиянието на условията на труд и за възникването на професионална болест при значителна част от лекарите, изпратили бързо известие. (при 43% от освидетелстваните случаи през 2007 г. и при 44% от случаите общо за периода 2001-2007 г. се отхвърля професионален характер на заболяванията);
- Допускат се случаи на съобщаване на съмнение за професионална болест, без наличие на клинични данни за заболяване (отразено в 3 експертни решения от 2007 г. и в 21 за периода 2001-2007 г.);
- Съществуват явни предпоставки за събиране на непълна статистическа информация за професионалните болести – 30 бр. (46%) от експертните решения, потвърждаващи професионална болест през 2007 г., не се придружават от регистрационна карта (за експертните решения, издадени през 2006 г. това положение е при 41% от случаите на призната професионална болест).

VII. УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Учителският пенсионен фонд (УПФ) е създаден през 1997 г. със Закона за фонд „Обществено осигуряване“. Той се администрира от Националния осигурителен институт. Надзорният съвет, по предложение на управителя на НОИ, утвърждава извънбюджетната сметка на УПФ.

Ежегодно със Закона за бюджета на ДОО се определя осигурителната вноска в УПФ, която и през 2007 г. се запази в размер на 4,3%.

Набраните средства във фонда се разходват за изплащане на срочни пенсии и добавки. До 31 декември 2009 г. учителите могат да се пенсионират 3 години по-рано от общата възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за съответната година при наличие на 25 години учителски осигурителен стаж за жените и 30 години за мъжете. За всеки месец, недостигащ на лицата за пенсиониране, пенсията се намалява с 0,2 на сто. От 2003 г. учителите придобиват право на пълна пенсия от УПФ, ако имат 30 години учителски осигурителен стаж за мъжете и 25 за жените и са навършили възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по общите условия, но нямат необходимите точки, които се изискват съгласно чл. 68 от КСО. Тази пенсия се получава докато лицата изпълнят условията за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-3 от КСО, но не по-късно от навършване на 65-годишна възраст, след което пенсията започва да се изплаща от фонд „Пенсии“.

Учителите, които не са се възползвали от възможността да се пенсионират по-рано, имат право на добавка от УПФ след пенсиониране по общите условия на КСО. Добавката се изплаща в размер 0,2 на сто от пенсията за всеки месец, за който имат преведена осигурителна вноска във фонда след навършване на възрастта за ранно пенсиониране.

Пенсионно осигуряване

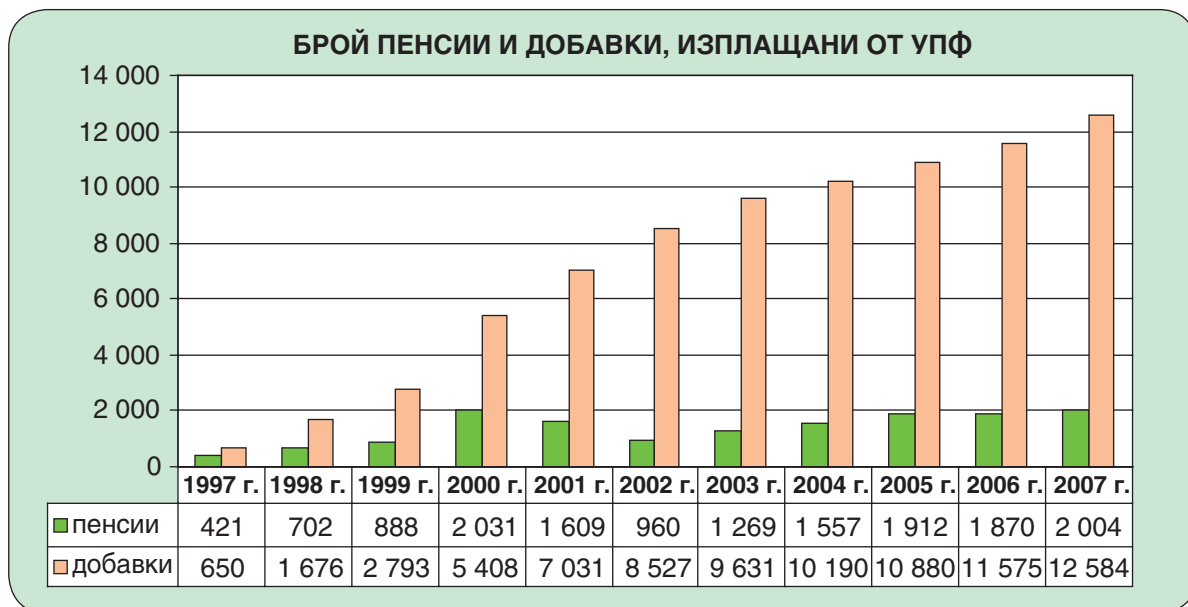
През 2007 г. учителите придобиват право на пенсия за ранно пенсиониране при навършени 60 години за мъжете и 56 години за жените и при наличие съответно на 30 и 25 години учителски осигурителен стаж. Учителски стаж е осигурителният стаж, положен на длъжност учител, възпитател, директор или заместник-директор в учебни или възпитателни заведения, ако е изработена пълната норма задължителна преподавателска работа. Учителски е и стажът, положен на длъжности по списък, утвърден от министъра на образованието и науката, съгласуван с управителя на НОИ, ако лицата отговарят на изискванията за заемане на длъжността учител или възпитател съобразно придобитото образование, професионална квалификация и правоспособност и са изработили пълната норма за задължителна преподавателска работа.

Пенсиите и добавките, изплащани от УПФ, които са отпуснати до края на 2006 г. се индексират с по 10% от 1 юли и 1 октомври 2007 г., а тези, отпуснати за периода от 1 януари до 30 юни 2007 г. – с 10% от 1.10.2007 г. Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст беше увеличен на 93,50 лв. за периода от 1 юли до 30 септември 2007 г., а от 1 октомври до 31 декември 2007 г. стана 102,85 лв. Към пенсиите за месец декември 2007 г. беше изплатена и еднократна допълнителна сума за всички пенсионери в размер на 100 лв.

Броят на **срочните намалени пенсии за ранно пенсиониране**, изплащани от УПФ към края на 2007 г., е **2 004**. В сравнение с 2006 г., когато са 1 870, техният брой се е увеличил със 7,2%. Освен тях, към 31 декември 2006 г. от УПФ са изплащани и **57 пенсии в пълен размер** на учители, които са навършили възрастта за пенсиониране по общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но нямат необходимия брой точки. Техният брой се е увеличил спрямо края на 2006 г., когато бяха 41.

Към края на 2007 г. от УПФ се изплащат **12 584 добавки**. Нарастването им спрямо 31.12.2006 г., когато са 11 575, е **8,7%**. Броят на добавките се увеличава постепенно всяка година още от създаването на Учителския пенсионен фонд. Тази тенденция е показателна

за желанието на хората да отлагат пенсионирането си в случаите, в които имат възможност да продължат да работят.

Към 31 декември 2007 г. **средният размер на срочните пенсии** на учителите, изплащани от УПФ, е **143,89 лв.** Той е нараснал с **26,9%** спрямо размера към 31.12.2006 г., когато е бил 113,41 лв. Средният размер на срочните пенсии на мъжете учители е 180,03 лв., а на жените – 138,74 лв. Разликата в размера на пенсиите на двата пола е 41,29 лв. **Средният основен месечен размер на пълните пенсии**, изплащани от УПФ, към края на 2006 г. е **152,66 лв.** Той е нараснал с **24,4%** спрямо предходната 2006 г., когато е бил 122,75 лв.

Средният основен размер на пенсиите, изплащани от УПФ, продължава да е по-нисък както спрямо средния размер на пенсиите на учителите, получаващи само добавка от фонда (166,57 лв.), така и спрямо средния размер (171,62 лв.) на всички други пенсии. Една от причините за по-ниските размери на пенсиите, изплащани от УПФ е, че те се намаляват с 0,2% за всеки месец недостигащ стаж на лицата до навършването на възрастта по чл.68, ал.1-3 от КСО. Към края на 2007 г. средният брой недостигащи месеци е 50,12, а към края на 2006 г. – 54,2.

Средният месечен размер на изплащаните добавки от УПФ към края на 2007 г. е **16,96 лв.** Нарастването спрямо края на 2006 г., когато е бил 12,53 лв., е с 35,4% и се дължи както на нарастването на средния основен размер на пенсията, от която се изчислява тя, така и на нарастването на средния брой месеци, за които се отпуска. От 44,3 месеца в края на 2006 г. те са се увеличили на 47,82 в края на 2007 г.

Осигурени лица в УПФ

Основният човешки ресурс, свързан с УПФ, е педагогическият персонал, зает в системата на образованието. Това са хората, работещи преди всичко в училища, детски градини и обслужващи звена. По форма на собственост институциите в тази сфера се разделят на държавни, общински и частни. Обслужващите звена от своя страна са: извънучилищни педагогически учреждения и учреждения със социално предназначение. Съгласно международната стандартна класификация на образованието (ISCED-79) в публикацията на НСИ за учебната 2007/2008 г. е отбелязано, че общият брой на детските градини, общообразователните, специалните и професионалните училища е **5 410**, в т.ч. 363 частни.

Средномесечният брой на осигурителите според регистъра на НОИ е **3 442**, който включва освен училища, детски градини и обслужващи звена, така също общини, кметства и обединени счетоводства. За сравнение през 2006 г. броят на осигурителите е бил 3 932.

Средномесечният брой учители, за които са превеждани осигурителни вноски в

УПФ през 2007 г., е **104 508**, при план 111 550, или броят им е с **6,3 на сто** по-малък от очаквания. По план осигурените лица в УПФ трябваше да намалее с 1 650 души спрямо 2006 г., когато бяха 112 928, вследствие на общата тревожна демографска обстановка в страната. При намаляване броят на децата се налага намаляване на паралелки и групи, а в някои райони – дори закриване на училища и детски градини. В действителност броят на осигурените лица намалее със 7,5% спрямо 2006 г., или с повече от предвиденото. Тук трябва да се отбележи факта, че за първи път през 2007 г. се отчита индивидуалният брой на осигурените учители, независимо на колко места работят. Известно влияние върху по-малкия средногодишен брой учители оказва и масовото участие на учителите в проведената стачка в периода септември-октомври 2007 г.

Средномесечният осигурителен доход за учителите, върху който са превеждани осигурителни вноски в УПФ, е **469,22 лв.** Той е нараснал в сравнение с 2006 г. (389,68 лв.) с 20,4%, което обуславя и по-високите приходи от осигурителни вноски във фонда.

Финансово състояние

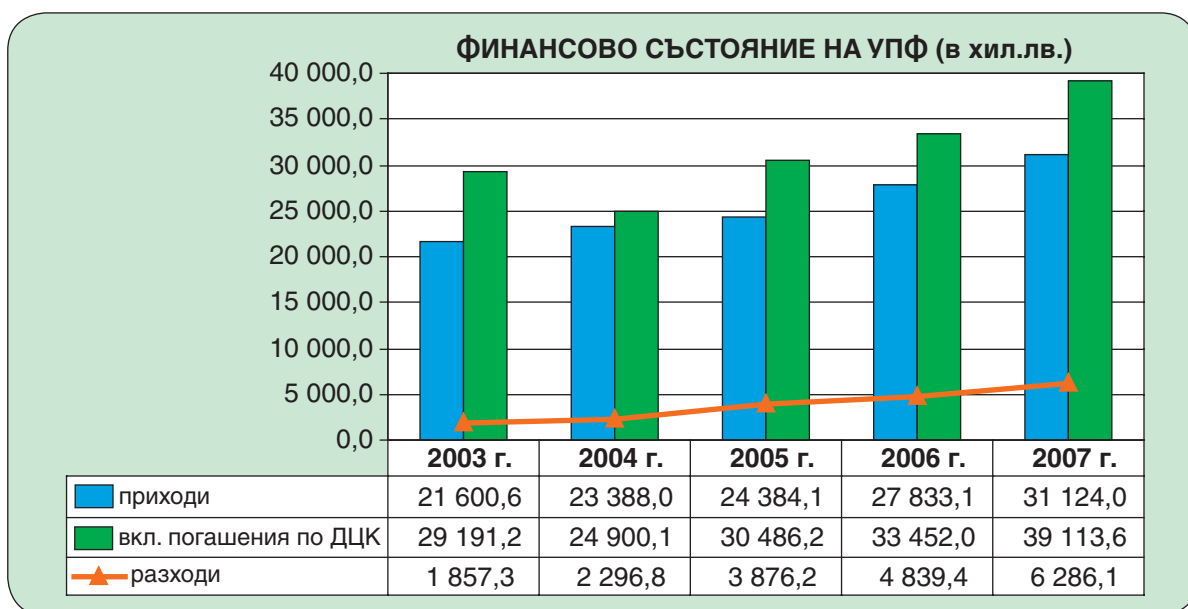
Приходите на УПФ се набират от осигурителни вноски от работодателите за осигурените лица, лихви, доходи от инвестираните активи на фонда, приходи от ревизионни актове за начет и административни наказания. През 2007 г. се предвиждаха постъпления от приходи в размер на 28 175,7 хил. лв., които са с 2 057,7 хил. лв. повече спрямо планираните приходи през 2006 г. (26 118,1 хил. лв.). **Приходите на УПФ през 2007 г. възлизат на 31 124,0 хил. лв.** Те са с 10,5% повече от планираните и с **11,8%** повече в сравнение с 2006 г. Ако в общите приходи бъдат включени и получените погашения по държавни ценни книжа, стойността им възлиза на 39 113,6 хил. лв., а увеличението спрямо 2006 г. е **16,9%**.

Най-големият източник на приходи в Учителския пенсионен фонд са **приходите от осигурителни вноски от работодатели**. През 2007 г. осигурителната вноска се запази в размер 4,3% и е изцяло за сметка на работодателя. От осигурителни вноски през 2007 г. са постъпили **24 789,5 хил. лв.** Те са нараснали спрямо 2006 г. (22 835,9 хил. лв.) с **8,6%**. Въпреки че осигурените лица са по-малко от планираните, приходите от осигурителни вноски са с 3,2% повече от планираните. Дължи се на по-високия отчетен средномесечен осигурителен доход от планирания за участниците в УПФ през 2007 г. – 469,22 лв., спрямо очаквания – 425,98 лв. За сравнение средният осигурителен доход за всички осигурени лица в страната през 2007 г. е бил 398,17 лв. Тук трябва да се вземе под внимание факта, че освен индексираният от 1 юли 2007 г. на всички заплати на служителите в бюджетната сфера средно с 10 на сто, заплатите на учителите бяха допълнително увеличени с 18% в началото на м. ноември 2007 г.

Разходите на УПФ през 2007 г. са 6 286,1 хил. лв. В сравнение с 2006 г., когато са направени разходи за 4 839,4 хил. лв., те са нараснали с **29,9%**.

В структурата на разходите най-съществен дял заемат **разходите за изплащане на пенсии**. Те са в намален размер при ранно пенсиониране и в пълен размер на учителите, навършили общата възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но с недостигащи „точки“. Общо за двата вида пенсии през 2007 г. са изразходени **3 741,2 хил. лв.**, което представлява с 25,5% повече от изразходените 2 981,9 хил. лв. през 2006 г. Увеличеният разход за пенсии се дължи както на по-големия брой пенсии, така и на двукратното осъвременяване на пенсиите през 2007 г.

Освен пенсии, от УПФ се изплащат и **добавки**, за които през 2007 г. са изразходени **2 266,2 хил. лв.** Този разход се е увеличил с **32,5%** спрямо 2006 г., когато е бил 1 710,1 хил. лв.

Свободните средства на Учителския пенсионен фонд могат да се използват за закупуване на държавни ценни книжа и общински облигации и да се влагат на депозитни сметки в банки, избрани от Надзорния съвет на НОИ. През 2007 г. са **закупени държавни ценни книжа** на първичния пазар в размер на **32 186,0 хил. лв.**, при планирани 20 000,0 хил. лв. За сравнение през 2006 г. за тази цел са били изразходвани 24 012,3 хил. лв. Съотношението на инвестициите в ДЦК към годишните приходи на УПФ през 2007 г. е 107,5%, а към общия баланс е 37,7%. През 2006 г. тези съотношения са съответно 82,9%, и 28,0%. По-високите стойности са резултат от засилената инвестиционна дейност със средства от УПФ през 2007 г. **Получените погашения на ДЦК** през 2007 г. са **7 989,6 хил. лв.**, т.е. резултативната величина от ДЦК възлиза на 24 196,3 хил. лв. Реализираната доходност от лихви и ДЦК през 2007 г. е 7,97%, докато през 2006 г. е била 6,56%.

Ако се сравнят направените разходи за изплащане на пенсии и добавки към получените суми от осигурителни вноски, то това съотношение е 26,4% за 2007 г., при 22,1% през 2006 г. Това показва, че остават свободни финансови ресурси, за които трябва да се приложи подходяща инвестиционна политика относно управлението им. Засега у нас най-сигурният инструмент, с който може да се осигури добра доходност при ограничени-ята от все още недостатъчно развития капиталов пазар, са държавните ценни книжа.

Наличният **резерв в УПФ** от 85 875,3 хил. лв. в началото на 2007 г. намалява на **85 331,7 хил. лв.** в края на годината, или с 543,6 хил. лв. по-малко най-вече вследствие преизпълнението на плана по закупуването на ДЦК. Свободните средства са разпределени така: 77 млн. лв. са на срочни депозити, а останалите 8,3 млн. лв. са в Българска народна банка.

Контролно-ревизионна дейност

Планирането и извършването на ревизиите по приходите на УПФ се осъществява от специализираните органи на НАП като единен процес в рамките на общата ревизионна дейност по ДОО.

Въз основа на данните за проведените ревизии по приходите на УПФ, през 2007 г. са проверени 508 лица, което е едва 0,5% от всичките 104 508 осигурени лица. За сравнение през 2006 г. са били проверени само 0,2% от средномесечния брой осигурени лица. Ревизиите до края на 2007 г. са приключили със съставянето на 6 ревизионни документа, от които 5 ревизионни акта и 1 ревизионна записка, а установеният размер на начета по приходите на УПФ (главница плюс лихва) е 4 108,85 лв. За сравнение през цялата 2006 г., ревизиите са завършили със съставянето на три ревизионни документа, от които един единствен ревизионен акт, а установения размер на начета е бил едва 16,94 лв.

Броят на осигурителите със задължения към УПФ възлиза на 10 (с размер на задължението над 100 лв.), докато през 2006 г. те са били 9, тоест тук няма особена промяна. Контингентът от осигурители с най-висок размер на задълженията се формира основно от частните училища. Най-големият размер на задължение от страна на отделен осигурител към УПФ за 2007 г. възлиза на 4 231,29 лв. Общият размер на задълженията в национален мащаб за същата година достигна 17 857,97 лв. По отношение на териториалните поделения най-високи са задълженията в София-град (8 791,51 лв.), Варна (6 419,52 лв.), Шумен (977,30 лв.) и Русе (992,00 лв.).

В областта на контролно-ревизионната дейност и по-точно по разходната част на УПФ, се наложиха тематичните ревизии по изплащането на пенсии и добавки от УПФ. През изтеклата година с участието на експерти от ЦУ на НОИ бяха проверени четири териториални поделения на НОИ, след което се връчиха и необходимите предписания. Поради факта, че НОИ продължава да администрира УПФ, териториалните поделения на НАП бяха своевременно уведомявани за липсващи данни в Персоналния регистър, както и за наличието на несъответствия между подаваните данни и реално направените осигурителни вноски. В резултат на ежегодната кореспонденция с МОН, НОИ своевременно информира териториалните поделения на НАП и за настъпилите промени в статуса на някои детски градини, училища и обслужващи звена (закрити, открити, преобразувани), разположени на територията на съответната област.

VIII. ПРАВНО ОБСЛУЖВАНЕ

Отдел „Правен“ в ЦУ на НОИ осъществява юридическо обслужване на Националния осигурителен институт, което се изразява в изготвянето на проекти на нормативни актове, инструкции и указания и даване на становища по проектите на нормативни актове, изпратени за съгласуване, процесуално представителство по всички видове дела, в които НОИ участва като страна пред съдилищата във всички инстанции и пред други юрисдикции.

Основните дейности на отдел „Правен“ през 2007 г. са свързани с:

- Изготвяне на становища по заповеди, решения и други актове, свързани с дейността на института;
- Процесуално представителство по административни дела, в които НОИ участва като страна пред съдилищата във всички инстанции и пред други юрисдикции. Изготвяне на писмени защиты, възражения и жалби;
- Подготвяне на проекти на нормативни актове, инструкции и указания и даване на мнение по проектите на нормативни актове, изпратени за съгласуване;
- Участие в комисии за избор на юрисконсулти в териториалните поделения на НОИ;
- Изготвяне на указателни писма до териториалните поделения на НОИ за обобщаване и уеднаквяване на практиката;
- Обучение на служители на териториалните поделения на НОИ по прилагане на осигурителното законодателство;
- Изготвяне на становища по молби, жалби и запитвания от физически и юридически лица, касаещи общественото осигуряване;
- Съгласуване на текущи преписки с други дирекции и отдели в НОИ и изготвяне на съвместни указания;
- Консултации на граждани и длъжностни лица по прилагането на осигурителното законодателство;
- Организиране на дейностите по изготвяне на становища за изпълнението или прекратяването на обществените поръчки, както и цялостното правно обслужване на процедурите по възлагането им. Иницирирането на обществена поръчка за доставка, услуга или строителство (ремонт) се извършва с докладна записка, съгласувана с отдел „Правен“;

- Изготвяне на документи, необходими за попълване на документацията по чл. 28, ал. 1 от Закона за обществените поръчки (ЗОП).
- Съгласуване по законосъобразност на документацията за възлагане на обществени поръчки по ЗОП и НВМОП. Проектът на решение и проектът на обявление се съгласуват с юрист от отдел „Правен“;
- Участие в цялостната работа на комисиите за провеждане на съответната процедура за възлагане на обществена поръчка при спазване на чл. 34 и чл. 35 от ЗОП;
- Подготовка и изготвяне на договори, по които страна е НОИ, и даване на становища по изпълнението и прекратяването им съгласно изискванията на Закона за обществените поръчки;
- Подготвяне на методически указания и даване на консултации по въпроси от правен характер, свързани с установяването, изпълнението или прекратяването на договорни отношения в дейността на НОИ;
- Осъществяване на процесуално представителство при обжалване пред Комисията за защита на конкуренцията на законосъобразността на решенията, действията и бездействията на възложителя по реда на чл. 120 от ЗОП;
- За по-добро координиране на действията между функционалните направления на НОИ при изпълнение на договорните задължения и с цел недопускане на просрочия и плащане на неустойки в отдел „Правен“ е въведен регистър на договорите. В него се вписват всички сключени договори;
- Участие при подготовка и провеждане на тръжни процедури за отдаване под наем на недвижимо имущество, собственост на НОИ;
- Оказване на съдействие по всички въпроси, възникващи при управление и разпореждане със собствеността;
- Участия в работни групи и съвместни проекти с експерти от НАП, МТСП (Работна група № 13 към МТСП „Социална политика и заетост“; междуведомствена експертна работна група за равното третиране на мъжете и жените, и съответствие на българското законодателство с Директива 2006/54/ЕО; работна група във връзка с националната програма „В подкрепа на майчинството“);
- Участия в обучения и семинари (семинар на тема „Новият Гражданско-процесуален кодекс“; обучение по правилата за координиране на схемите за социална сигурност на държавите членки на Европейския съюз; обучения във връзка с прилагането на Регламент 1408/71 на ЕС за координация на системите за социална сигурност);
- Изготвяне на предложения за изменения в КСО, Наредбата за елементите на възнаградението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски, Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО;
- Извършване на проверки в банки (дружества) във връзка с изпълнението на сключени договори с предмет „предоставяне на сведения относно наличие или липса в информационната система на НОИ на данни за осигуряване на физически лица или за самоосигуряването на физически лица със свободни професии и еднолични търговци, както и осигурители – юридически лица“;
- Изготвяне на договори с частни съдебни изпълнители и банки за предоставяне на сведения относно наличие или липса в информационната система на НОИ на данни за осигуряване на физически лица или за самоосигуряването на физически лица със свободни професии и еднолични търговци, както и осигурители – юридически лица.

Представител на отдела участва в цялостната работа на комисия, назначена съгласно инструкцията за условията и реда за разходване на средства от бюджета на ДОО, определени като парични помощи за профилактика и рехабилитация.

IX. ВЕДОМСТВЕН И ВЪТРЕШЕН КОНТРОЛ

Ведомствен контрол

С влизане в сила на Закона за вътрешния одит в публичния сектор (ЗВОПС) от 4 април 2006 г. бяха въведени европейските стандарти за упражняване на контрол в организациите от публичния сектор и защитата на финансовите интереси. С решение на надзорния съвет на НОИ, дирекция „Финансов контрол“ беше преобразувана в дирекция „Вътрешен одит“ (ДВО) с три отдела с професионална и квалификационна насоченост. Структурата съответства на трите относително самостоятелни сфери на дейност на Националния осигурителен институт: „финанси и управленска дейност“, „пенсии“ и „краткосрочни плащания и ревизионна дейност“.

Дирекция „Вътрешен одит“ е независима структурна единица в НОИ, която има за цел да оказва съдействие на ръководството на НОИ чрез прилагането на стандартизиранни, специфични методи на контрол. Съдейства за постигане на стратегическите цели на НОИ и за повишаване на доверието към социално-осигурителната система.

През 2007 г. обект на одит бяха седем ТП на НОИ. Във всяко едно от тях бяха извършени по три самостоятелни одитни ангажимента за даване на увереност в трите основни сфери на дейност:

- краткосрочни плащания и ревизионна дейност (КПРД);
- финанси и управленска дейност (ФУД);
- пенсии.

През 2007 г. от дирекция „Вътрешен одит“ са изпълнени и приключени общо 21 одитни ангажимента. Бяха извършени и шест одитни ангажимента за проследяване изпълнението на дадени от ДВО препоръки през предходни години в шест ТП на НОИ. В обхвата на одита попаднаха рисковите дейности, извършвани в ТП на НОИ в трите специализирани сфери на дейност.

През 2007 г. одиторските екипи от ДВО дадоха общо 76 препоръки при извършените 21 одитни ангажимента за даване на увереност.

От всички одитирани териториални поделения бяха получени разработени от ръководствата планове за действие за преодоляване на констатираните слабости и изпълнение на дадените препоръки.

Мероприятията, изпълнението на които предполага по-продължително време (например наблюдение и анализ на протичането на дадени процеси, разработване на писмени процедури) ще бъдат обект на последващо проследяване.

От съществено значение са извършените одитни ангажименти за проследяване изпълнението на препоръките. От анализа на информацията в одитните доклади може да се направи извод, че в дейностите, обект на проверка и наблюдение, са прилагани контролни механизми, които са довели до положителни резултати в работата на съответните структурни звена в одитираните ТП на НОИ.

Резултатите от одитната дейност (отразени в окончателните доклади) са докладвани на управителя на НОИ. Доведени са до знанието на ръководствата на главните дирекции в ЦУ на НОИ, които методически ръководят съответните дейности.

На базата на констатациите, изводите, заключенията и препоръките бяха предприети коригиращи управленски решения.

С изпълнението на всички одитни ангажименти през 2007 г., заложените в годишния план цели на дирекция „Вътрешен одит“ са постигнати. Към 31.12.2007 г. няма неизвършени одитни ангажименти и ангажименти в процес на изпълнение.

Резултатите от изпълнените през 2007 г. одитни ангажименти в териториалните поделения дават основание за извода, че дейностите се осъществяват в съответствие със законодателството, вътрешните актове и сключените договори.

Въведените регламенти са предпоставка за постигане на достатъчна степен на икономичност, ефективност и ефикасност на дейностите и процесите.

Целите и задачите, които са във фокуса на вниманието на дирекция „Вътрешен одит“ през бъдещите периоди са в контекста на мисията и дългосрочните цели на НОИ.

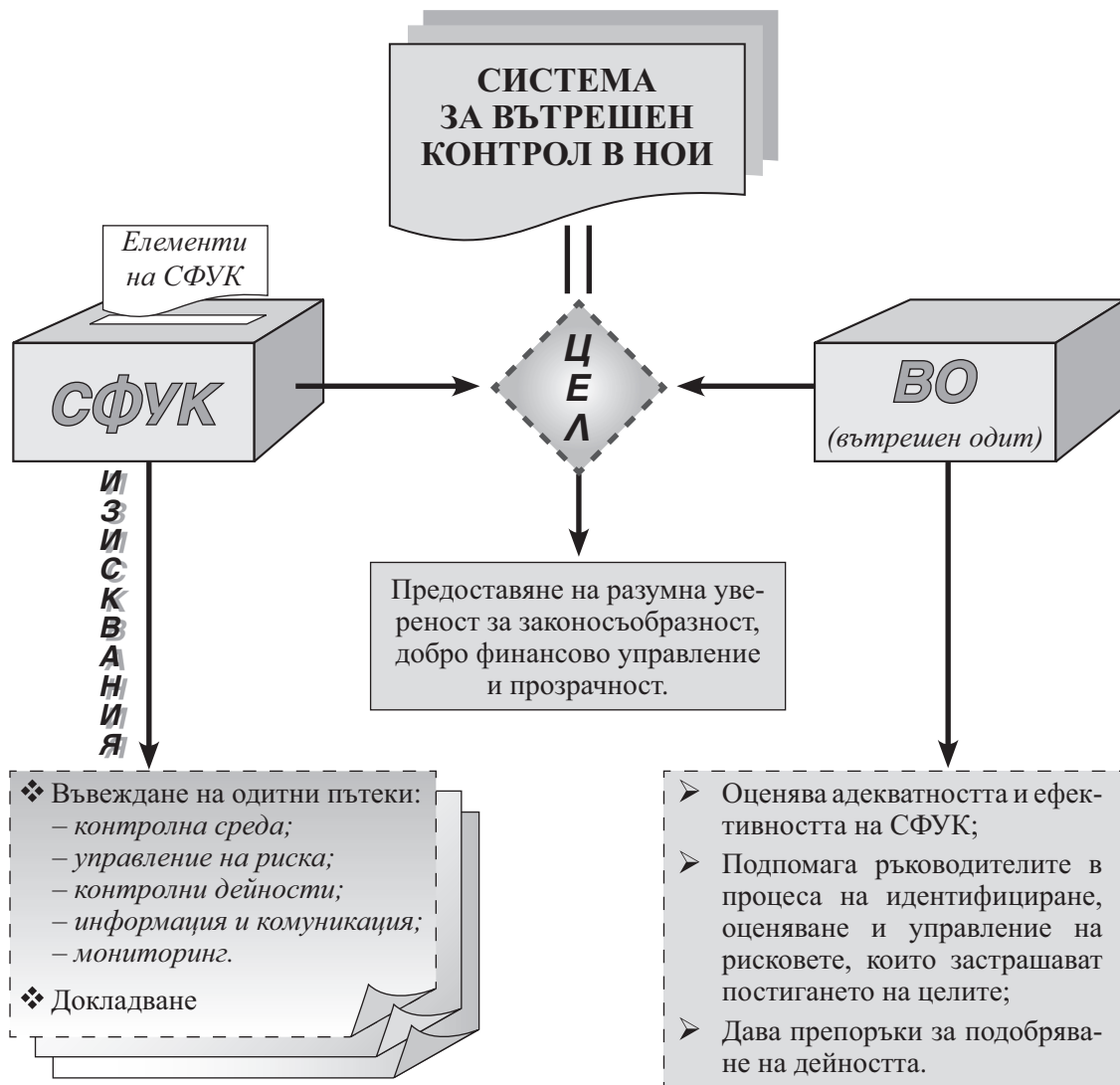
Вътрешен контрол

Законодателната уредба в областта на вътрешния контрол – Закон за финансово управление и контрол в публичния сектор (ЗФУКПС) и Закон за вътрешния одит в публичния сектор (ЗВОПС) задължава ръководителите на бюджетните организации да осигурят ефективно функционираща контролна система във всички ръководени от тях структури, програми, дейности и процеси при спазване на принципите за законосъобразност, добро финансово управление и прозрачност. Регламенти за отговорността на разпоредителите с бюджетни кредити за изграждането, поддържането, функционирането, актуализирането и отчитането на системите за финансово управление и контрол (СФУК), както и за въвеждането и гарантирането на адекватното функциониране на вътрешния одит се съдържат и в Закона за устройството на държавния бюджет.

Определената правна рамка наложи да се въведе нов модел на вътрешния контрол като процес, осъществяван от ръководството и служителите, интегриран в дейността на НОИ. В този смисъл и в съответствие с двата закона, вътрешният контрол в системата на НОИ се осъществява чрез: изграждане, развитие и функциониране на системи за финансово управление и контрол и дейността на вътрешния одит, който подпомага ръководителите като оценява адекватността и ефективността на СФУК. Целта на прилагането на тези два управленски инструмента е да се осигури съответствие със законодателството, добро финансово управление и прозрачност, като се отчитат действията и резултатите от тях.

Финансови контрольори

През 2007 г. беше изграден необходимият административен капацитет за осигуряване на съответствие с изискванията на ЗФУКПС и правилното прилагане на методологията, одобрена от министъра на финансите. Във всички териториални поделения на НОИ бяха назначени финансови контрольори на самостоятелни щатни бройки. Поставиха се нови изисквания към тяхната дейност, като в длъжностните им характеристики им се вмениха и задължения за координиране и оказване на методическа помощ по изграждането и функционирането на СФУК. В съответствие с Методическите насоки за елементите на финансовото управление и контрол (ФУК) те активно подпомагаха дейността по разработването на правила и инструкции, описани като „одитни пътеки“, изготвяни от отделните структурни звена по компетентност. В тях се регламентира разделянето на отговорностите по вземане на решение, осъществяване на контрол и нивата на докладване. Създадени са условия за проследимост на документите и процесите в осъществяваните от НОИ дейности.

Промените в политиките и правната уредба на държавното обществено осигуряване през 2007 г. наложиха адаптиране на елементите на СФУК за системата на НОИ. За целта бяха актуализирани действащите и въведени нови правила, инструкции, процедури и други документи, свързани с подобряване организацията на работа и контрола в приоритетни и рискови области от дейността на института. Като основа при разработването на документите по СФУК от териториалните поделения се използва рамката, зададена от финансовите контролори на централно управление, съдържаща основните параметри за съдържанието и изисквания за структурата на документите. Въведените единни стандарти и контролни механизми гарантираха, че рисковете в оперативното управление са ограничени в допустими граници.

През 2007 г. финансовите контролори изпълняваха успешно една от основните си функции по осъществяване на предварителен контрол върху документи, решения и действия, свързани с финансови ангажименти. Предварителният контрол е част от финансовото управление и контрол и е задължителна контролна дейност по смисъла на чл. 13, ал. 3 от ЗФУКПС, която предоставя на ръководителя разумна увереност за съответствие с приложимото законодателство. Превенцията преди поемане на задължение и/или извършване на разход позволява своевременно разкриване и коригиране на грешки и нередности.

Освен дейностите по прилагането на методологията по финансово управление и контрол и осъществяването на предварителен контрол финансовите контролори изготвиха доклад за състоянието на СФУК през 2006 г. по форма, съдържание, ред и срокове опре-

делени в Наредба, приета от Министерския съвет. Представената информация от териториалните поделения в централно управление се анализира и отрази в доклад за състоянието на СФУК за системата на НОИ. В него са включени данни за всички елементи: контролна среда, управление на риска, контролни дейности, информация и комуникация и мониторинг. Допълнителна част на доклада е становището на ръководителя на вътрешния одит за съответствието на подадената информация с констатациите от извършените вътрешни одити.

В Консолидирания годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор за 2006 година на министъра на финансите, на НОИ е дадена много добра оценка по прилагане на методологията за финансово управление и контрол и е посочен като пример за добра практика.

Х. МЕЖДУНАРОДНА ДЕЙНОСТ

Международно сътрудничество

1. Сътрудничество с международни организации

1.1. Европейски съюз

НОИ има постоянен представител в една от комисиите на ЕС. Главният директор на ГД „Информационни системи“ в НОИ е член на **Техническата комисия за обмен на данни** към Административната комисия по социално осигуряване.

През 2007 г. бяха проведени пет заседания на техническата комисия, на които участниците обмениха информация за техническите параметри на интегрирания обмен на данни и изисквания към електронните формуляри. Сравненията показват, че информационната система на НОИ отговаря на необходимите стандарти за обмена на данни във връзка със социално-осигурителните обезщетения на лицата, които мигрират на територията на ЕС. На срещата през април бяха представени резултатите от проучвателно изследване за внедряване на обща информационна система EESSI „Обща европейска архитектура“, а в края на годината беше подготвен план за внедряването ѝ и за пилотно тестване в отделни страни-членки.

Представител на НОИ взе участие в срещата на Работната група по регламента за приложение на Регламент 883/2004 на ЕС в частта му относно обезщетенията за безработица.

Трима представители на НОИ от отдел „Актьорски анализи и прогнози“ участваха в постоянния състав на работна група 12 „Статистика“ за хармонизиране на законодателството.

- Работни групи на Евростат

Представители на Националния осигурителен институт взеха участие в четири работни групи на Комисията:

- Работна група по статистика на трудовите злополуки, която проведе две работни срещи в Люксембург през март и октомври и обсъди изискванията за внедряване на интегрираната база данни ESAW и промените в европейския класификатор на икономическите дейности;
- Работна група по Социална защита, чието заседание през април беше посветено на промените в методологията на интегрираната система ESSPROS;
- Работна група по Застаряване на населението и устойчивост на публичните финанси, която на проведените две заседания през ноември и декември оцени ефекта на пенсионните реформи върху производителността на труда и методите за прогнозиране на бюджетните разходи;
- Временна работна група за възнагражденията и осигуровките на държавните служители, която заседава през март в Люксембург.

- Програма ФАР

През май НОИ завърши туининг проект с Шведската осигурителна агенция VG

2005/017-353.11.02.10 „Качествени услуги и информация за социалното осигуряване на лицата, които се движат в ЕС“.

Основните резултати от проекта са:

- Сравнителен **анализ на административните практики** за обслужване на международните случаи в българските осигурителни институции и тези в страните-членки;
- **Обучение** за изчисляване на обезщетения и попълване на електронни формуляри по отделните осигурителни рискове. Обученията включваха 15 тематични семинара с общо 40 учебни дни, през време на които бяха обучени 336 експерти. От тях 209 бяха служители на НОИ, а останалите – партньори от НЗОК, НАП и Агенцията по социално подпомагане;
- **Учебно пътуване** до Швеция за 15 служители от НОИ и НЗОК;
- Подготовка на **56 методически указания и информационни материали** за служителите, администриращи международни обезщетения;
- Предоставяне на **софтуер за търсене на актуализирани нормативни документи** на ЕС в областта на социалното осигуряване;
- **Отговори на често задавани въпроси** за осигурителните права на гражданите в ЕС публикувани на сайтовете на осигурителните институции.

1.2. Международна асоциация по социално осигуряване

През септември делегация от НОИ ръководена от Управителя взе участие в 29тата Асамблея на МАСО, която се проведе в Москва. За първи път Асамблеята беше проведена под формата на Световен форум по социално осигуряване. В нея участваха не само организациите-членки, но и независими учени, експерти и политици, които изразиха позициите си по актуалните проблеми на социалното осигуряване.

По време на форума българската делегация обсъди с посланика на Република България в Русия възможностите за ускоряване на подготовката на нова двустранна спогодба по социално осигуряване. Проведени бяха и срещи с ръководителите на немската асоциация на фондовете за пенсионно осигуряване и на полския осигурителен институт, с които имаме споразумения за обмен на специалисти.

Ресорните директори на НОИ взеха участие в две тематични срещи на МАСО – 15тата международна конференция за статистика и прогнозиране в социалното осигуряване в Хелзинки през май, и годишната среща по административно управление и информационни системи във Виена (2-4 юли).

1.3. Европейска платформа за социално осигуряване (ESIP)

ESIP е професионална организация, която е създадена през 2003 г. и обединява 33 държавни осигурителни институции от 15 страни-членки на ЕС.

През ноември НОИ беше поканен за участие в тематична среща по алтернативни източници за финансиране на социалното осигуряване. По време на срещата получихме покана да се присъединим към членовете на организацията. Членството дава право на участие в годишните срещи на ESIP, получаване на съвременна информация и изразяване на становище по изискванията на европейското право, в т.ч. индикаторите на Отворения метод за координация в областта на социалното осигуряване, промените в пенсионните параметри, засягащи равенството на жените и мъжете, достъпа на емигрантите до социално осигуряване и др.

1.4. Международна организация на труда

Представител на НОИ беше поканен на кръгла маса, състояла се през януари в Букурещ, на тема „Джандър измерения на пенсионната реформа в европейските страни – различен опит, различни решения и поуки“.

С финансовата подкрепа на програма МАТРА експерт от НОИ по джандър-политика за насърчаване равнопоставеността на жените и мъжете през юни посети Холандия и се запозна с добрите практики в тази област.

2. Двустранно сътрудничество

2.1 Германия

През 2007 г. продължи изпълнението на програмата за двустранен обмен на специалисти с осигурителния институт в Берлин, който след проведената административна реформа обедини регионалните пенсионно-осигурителни институции в национална Федерация на германското пенсионно осигуряване (DRB). Делегация от новосъздадената институция ръководена от директора по международна дейност на DRB, посети НОИ през май и проведе консултации по административните процедури, свързани с изплащането на международните обезщетения.

През февруари, по покана на немските партньори, управителят на НОИ взе участие в международния европейски колоквиум на немския Съюз по пенсионно осигуряване, който се проведе в Берлин и беше посветен на координирането на социално-осигурителните системи в ЕС.

В рамките на двустранния обмен на експерти български делегации посетиха DRB в Берлин през септември и саксонската пенсионно-осигурителна институция LVA в Хале през октомври. Те се запознаха с практическата дейност на звената, които обслужват и изплащат международните обезщетения.

През октомври специалисти от дирекция „Европейска интеграция и международни договори“ на НОИ бяха поканени за участие в инициативата „консултативни дни“ на компетентните осигурителни институции, която се проведе в Нюрнберг. Посещението имаше за цел да запознае българските експерти с тази форма на информиране на гражданите, която може да бъде приложена и в двустранните отношения между България и Германия.

2.2 Полша

През юни делегация от НОИ ръководена от Управителя посети полския осигурителен институт във връзка с приложението на Споразумението за двустранно сътрудничество и обмен на информация подписано от двата института през 2001 г. По време на срещата бяха обсъдени и общите проблеми по прилагането на европейските правила за координиране на социално-осигурителните схеми.

2.3 Испания

През юни представители на НОИ бяха поканени за участие в международна конференция на тема „Жизнени цикли и социално осигуряване“. Поканата е традиционна форма за двустранно сътрудничество с испанското Министерство на труда и социалните грижи. Ежегодните тематични конференции се провеждат в учебния център на министерството в гр. Сантандер и освен запознаването с докладите на водещи експерти в социалната политика, дават възможност за обмяна на практически опит между участниците.

2.4 Франция

През ноември НОИ проведе двудневно обучение за френски стажанти на тема „Контрол и превенция на злоупотребите в социалното осигуряване“.

През декември отдел „Трудова злополука и професионална болест“ проведе консултации за обмен на информация с френски експерти по трудовите злополуки и професионалните заболявания.

2.5 Белгия

През юни се проведе учебно посещение на делегация от белгийски служби по заетостта в НОИ, което имаше за цел да запознае участниците с ефекта на социалното осигуряване върху пазара на труда в България.

2.6 Македония

По покана на македонската Агенция за надзор върху пенсионното осигуряване делегация от НОИ взе участие в годишна среща по случай 5тата годишнина от учредяването ѝ.

През ноември представители на МАПАС проведоха учебно посещение в България. Една от темите беше плюсовете и минусите на прехвърлянето на функцията за събиране на вноските към НАП от гледна точка на контрола върху събираемостта.

XI. АНАЛИЗ, ПЛАНИРАНЕ И ПРОГНОЗИРАНЕ

Главна дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“ (АПП) подпомага управленския процес и вземането на адекватни решения, базирани на научно обосновани аргументи и техники за наблюдение на обществената осигурителна система и проектирането ѝ в бъдещето. Подсилва институционалните способности на организацията, изпълнявайки следните основни функции:

- Осъществява дейността по планиране и съставяне на бюджета на държавното обществено осигуряване;
- Анализира, изготвя и обобщава тримесечни и годишни справки по основните показатели на бюджета на ДОО;
- Анализира статистическите данни за икономическото, социалното и демографското състояние в страната и прогнозира отражението му върху функционирането на системата за социално осигуряване;
- Разработва принципите и показателите за анализ и оценка на осигурителната система;
- Разработва и прилага актюерски модели и методи;
- Изготвя годишен актюерски доклад;
- Планира и организира проучвания, изготвя анализи и прогнози за управителните органи на института;
- Съставя статистически бюлетини на института;
- Предлага съвместно с другите функционални направления стратегии за развитие на института;
- Организира подготовката и разпространението на информационни материали за запознаване на обществеността и за популяризиране дейността на института;
- Анализира обществените нагласи и оценки за общественото осигуряване и дейността на института и организира проучвания на общественото мнение.

Особеност за дирекцията е, че в районните управления няма аналогични на тези структурни звена. От друга страна, нейни представители комуникират с външните институции и участват в междуведомствените работни групи на експертно ниво при разработване и координиране на политики, стратегии, програми с рефлексия върху или от социално-осигурителните процеси.

През годините на пред присъединителната подготовка за членството на България в Европейския съюз дирекцията подсури нужното представителство на НОИ в работните групи за подпомагане изпълнението на задълженията на страната с оглед хармонизация и координация на социалното осигуряване и взаимодействието му с другите сфери на социално-икономическия живот. През първата година от присъединяването на България в ЕС дирекцията постоянно участва с информация и становища в подпомагане на мониторинга за изпълнение на поетите ангажменти като страна членка, що се касае до социалноосигурителната материя.

Функционалните дейности на Главна дирекция „АПП“ се извършват в три самостоятелно обособени отдела в Централно управление на НОИ и те са: „Анализ и планиране на бюджета“, „Статистика, актюерски анализи и прогнози“ и „Анализ и стратегическо планиране“.

❖ Основната дейност на отдел „Анализ и планиране на бюджета“ е свързана с организиране на процеса по разработването на закона за бюджета на държавното обществено осигуряване и неговото отчитане.

Разработването на бюджета на ДОО започва след Решение на Министерския съвет в началото на годината (обикновено през февруари-март) за откриване на бюджетната

процедура за всяка следваща година. В Решението на Министерския съвет се изисква разработването на краткосрочна и средносрочна прогноза за развитието на приходите и разходите на ДОО, след което в определени срокове тя се агрегира от Министерство на финансите в общата прогноза за държавния бюджет на Република България.

Краткосрочната или средносрочната прогноза се разработва **при действащо законодателство**, или в **толкова варианти**, колкото набори от предположения за макроикономическото развитие на страната се предоставят от Министерство на финансите, както и от основните допускания за промените в политиката в социалната и осигурителната област за срока на прогнозата, които засягат приходите и разходите на ДОО.

След приемането на окончателния вариант на прогнозата за развитието на страната за 3-годишен период от Министерския съвет, започва разработването на проектобюджета на ДОО за следващата година. Той се съпровожда от разработки, съдържащи проект на консолидирания бюджет на ДОО по единната бюджетна класификация, проекти на приходите и разходите на съответните фондове и на бюджета на НОИ (като общ административен фонд на цялостната дейност по ДОО), проекти на закони за бюджети в същата последователност с една висока степен на агрегиране на резултатите в приходите и в разходите, с приложения за натурални показатели по тях, с приложения по капиталовите разходи и други приложения и справки. Проектобюджетът се внася с подробна обяснителна записка за обсъждане и приемане в Съвета на управителя.

Впоследствие, след съгласуване в Министерството на финансите, проектът се докладва от Управителя на НОИ в Надзорния съвет. В приетите от Правителството срокове, проектобюджетът на ДОО се внася в Министерския съвет чрез МТСП. След което следва технологията на обсъждане и приемане на Държавния бюджет в Народното събрание. След публикуването му в Държавен вестник и съгласно указанията на Министерството на финансите във връзка с ПМС за изпълнението на Държавния бюджет на Република България, отделът извършва разпределение на Консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (КБДОО) по месеци и тримесечия, обвързано с натуралните показатели. В процеса на изпълнението му, ежемесечно се разработва и очаквано изпълнение на приходите и разходите на КБДОО.

За осъществяването на цялата дейност по разработването на бюджета на ДОО в отдела се натрупва и обработва огромна статистическа информация по почти всички позиции на приходите и разходите (като отчетна информация по районни управления, по месеци и тримесечия), анализират се тенденциите в тяхното развитие и се подготвя базисната информация за планирането и прогнозирането. Информативно можем да посочим, че по приходите позициите по бюджета на ДОО са над 170, а заедно с натуралните показатели – над 500, по разходите и трансферите те са над 160 (аналогично с натуралните показатели – над 600). Тази огромна информация отразява разнообразието на осигурителното законодателство в общественото осигуряване и фондовата организация на неговото финансиране.

След стартирането на Националната агенция по приходите от 1.1.2006 г., обработката на отчетната информация по приходите (в т.ч. и натуралните показатели), продължава да се осъществява и през 2007 г. чрез много добра координация и взаимодействие с дирекция „Анализ на политиката и стратегическо планиране“ и ТД на НАП. Цялостната обработката на отчетната информация по приходите, разходите, натуралните показатели и трансферите завършва със Статистически отчет за изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО (за първо тримесечие, шестмесечие, деветмесечие и годишен). Този отчет се предоставя на МТСП, МФ, НАП, Агенцията за икономически анализи и прогнози и др. и се използва основно за аналитична дейност. На базата на годишния Статистически отчет за изпълнението на КБДОО и на годишния отчет за касовото изпълнение на бюджета (от ГД „Финансово-счетоводна дейност“) отделът подготвя отчет за изпълнение на ЗБДОО – включително и по фондове за предходната година и с подробен доклад от управителя се внася за приемане в Надзорния съвет на НОИ. Впоследствие следва приемане от Народното събрание и публикуването му в Държавен вестник.

Оперативната дейност на отдела е компютъризирана. Обработката на отчетната ин-

формация се осъществява с компютърни програми със съдействието на специалисти от ГД „Информационни системи“, а планирането и прогнозирането се осъществява с компютърен актюерски модел, разработен от Международната организация на труда.

Отделът предоставя информация за разработването и на почти всички сборници, които се издават от ГД „Анализ, планиране и прогнозиране“ – Годишника на Националния осигурителен институт „Социалното осигуряване в България“, Статистическия справочник „Демография, икономика и социално осигуряване“ и др. Той участва активно и в редица текущи задачи, свързани с финансови обосновки по подготовката на законодателни промени в социалната област, и в работни групи по редица проблеми на социалното осигуряване, съвместно с министерствата, професионалните съюзи, съюзи на пенсионерите и др., както и текуща кореспонденция с граждани и външни институции.

Най-активно отделът участва в разработването на Националния план за борба с бедността и социалната изолация за 2005-2006 г., като необходим инструментариум на социалната политика, насочена към ниско доходните групи от населението. По този план през 2007 г. отделът изготви и предостави на МТСП необходимите отчети на поетите ангажименти от НОИ в тази област за 2006 г.

Активно е участието на отдела и в дейността на Сметната палата, която засяга бюджета и отчета на ДОО, както и в предоставяне на необходимата информация за одита, провеждан през 2007 г.

В отдела е обособен и самостоятелен сектор „Статистика и планиране на пенсиите“. В него се обработва и анализира месечно, тримесечно и годишно статистическата и счетоводната информация по пенсиите – общо, по видове пенсии, по фондове и по районни управления. Секторът организира процеса на планиране и прогнозиране на пенсиите като етап от цялостния процес на разработването на бюджета на ДОО. Всяко тримесечие изработва „Статистически бюлетин“ за пенсиите, който включва актуална информация със своевременно отразени промени по тях. Той съдържа информация общо за трите фонда: „Пенсии“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и „Трудова злополука и професионална болест“, и поотделно за всеки от тях. В бюлетина се предоставя информация също така и за Учителския пенсионен фонд. Бюлетинът се печата в 100 екземпляра и се разпространява в НОИ, РУСО, Надзорния съвет, Съвета на управителя, МТСП, МФ, Народното събрание, синдикатите и други заинтересовани институции.

Секторът е ангажиран с изготвяне и предоставяне на хармонизирани статистически данни за социални разходи до 2006 г. по проект на EUROSTAT, съгласно методика на Европейската система за интегрирана статистика на социалната защита (ESSPROS). Тази дейност ще продължи и ще се дава ежегодно на EUROSTAT.

Най-активно секторът участва и в изготвянето на финансови обосновки, необходими за подписването, съгласуването и ратифицирането на международни спогодби за социална сигурност.

В контекста на цялостната дейност на отдела през 2007 г. **прогнозата** за развитието на приходите и разходите на ДОО за периода **2008-2010 г.** беше разработвана по елементи на единната бюджетна класификация и **за първи път по програми в следната последователност:**

Първи етап – към 9.3.2007 г. бюджетът на НОИ за 2006, 2007, 2008 и 2009 г. беше разработен по програми и предоставен на МФ с подробен доклад. От гледна точка на програмното бюджетирание методологически **програмите** на ДОО **съответстват на фондовете** по КСО. Към За 2006 и 2007 г. в програмен формат бяха представени законите за бюджета на ДОО (в т.ч. консолидиран и по фондове), а за 2008 и 2009 г. проектите за бюджети на ДОО бяха представени по програми и съобразно приетите разходни тавани.

Втори етап – към 29.3.2007 г. беше разработена прогноза на КБДОО за периода 2008-2010 г. на базата на допусканията за тригодишния период, предоставени от МФ на 23.3.2007 г. Тази прогноза беше разработвана последователно в три варианта (до 15.5.2007 г.), съобразно предложенията за промени в допусканията, засягащи основно размерите на осигурителните

и здравните вноски, нормативите на осигурителния доход, нормативите на разходите и др.

Трети етап – към 30.8.2007 г. беше разработен проект на КБДОО за 2008 г. и актуализирана прогноза за 2009 и 2010 г.

След приемането на Решение на МС за одобряване на основните допускания за разработването на средносрочната фискална рамка за периода 2008-2010 г. проектът на КБДОО само за 2008 г. беше актуализиран и съгласуван в МФ на 2.10.2007 г. с подписването на **меморандум** за приходите, разходите, трансферите и финансирането и допълнително преработен към 16.10.2007.

❖ По-важните дейности, извършени от служителите в отдел „**Статистически и актюерски анализи и прогнози**“ през 2007 г. са следните:

- Разработване на актюерски разчети за диференцирана осигурителна вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2008 г.
- Ежемесечно определяне на средния осигурителен доход за страната за съответния месец и за 12-месечен период.
- Извеждане на справки от Персоналния регистър за осигурените лица за фондовете на ДОО, за фондовете на ДЗПО и за фонд ГВРС.
- Планиране на приходната част от бюджета на НОИ от реалния сектор на икономиката за 2008 г., по искане на НАП.
- Изготвяне на проектобюджет за 2008 г. за фонд ГВРС.
- Изготвяне на прогноза за бюджета на фонд ГВРС до 2010 г.
- Изготвяне на проектобюджет за 2008 г. за УПФ.
- Изготвяне на прогноза за бюджета на УПФ до 2010 г.
- Изготвяне на годишен статистически справочник за пенсиите за 2006 г.
- Изготвяне на статистически справочник – демография, икономика, социално осигуряване (1986 – 2006 г.).
- Превод на английски език на статистически справочник – демография, икономика, социално осигуряване (1986 – 2006 г.).
- Подготвяне и предоставяне на ежемесечна статистическа информация за пенсиите и изпълнението на бюджета на ДОО на компетентни служители от МТСП.
- Настройка и разработване на варианти чрез моделите за дългосрочно планиране на УПФ и на фондовете на ДОО.
- Извеждане на справки за УПФ въз основа на данни от персоналния регистър и от изпълнението на касовия отчет.
- Извършване анализ на ревизиите по разходите за пенсии от УПФ по РУСО.
- Осъществена кореспонденция с МОН и своевременно уведомяване на РУСО за промени в училищната мрежа.
- Подготовка на информация относно Учителския пенсионен фонд за годишника на НОИ „Социалното осигуряване в България през 2006 г.“.
- Прогнозиране с помощта на дългосрочния модел на планиране на различни варианти по развитие на фондовете на ДОО по заявки от Министерство на финансите, МТСП, Правителството, Социалната комисия към Парламента, СБ, МВФ и други.
- Отговаряне на различни писма от външни и международни организации.
- Участие с публикации в бюлетина на НОИ.
- Участие в РГ-12 по Статистика, РГ за определяне размера на минималните осигурителни доходи, РГ по стандартизация на статистическата методология, РГ за мониторинг на бедността, РГ по разработване на стратегия по заетостта, РГ за открит метод за координация на пенсиите, РГ за разработване на доклада относно националната стратегия за социална защита и социално включване, РГ за разрабо-

тване на Конвергентната програма на България, РГ за разработване на стратегия за активно стареене на населението и др.

- Разработване на статистически справки за фонд „Безработица“.
- Разработване на статистически справки и анализ за фонд „ОЗМ“.
- Изследване на тенденциите в изменение на средните индивидуални коефициенти на пенсионерите по видове пенсии и пол (2000-2007 г.).
- Изготвяне на пилотен проект към ЕВРОСТАТ – „Статистика на социалната защита“ – ESSPROS (данни за разходите по фондовете на ДОО и УчПФ и за броя на бенефициентите за 2006 г.).
- Участие в актьорското обучение и дейностите, организирани от БАД.

❖ Отдел „Анализ и стратегическо планиране“ предоставя за ръководството на института, за правителството и за парламента анализи и доклади за състоянието на осигурителната система, мотивирани становища по повдигнати от официални и неправителствени организации и от граждани въпроси и по предложения за промени в някои от разпоредбите в осигурителното законодателство с оглед усъвършенстване и адаптиране към изменената реалност. Този отдел разработва всяка година актуализираното издание на настоящата публикация – „Социалното осигуряване в България“. Годишникът представя обзорно функционалните дейности на НОИ, провежданите политики по осигурителни програми в състава на ДОО, анализ на отчетените финансови резултати от изпълнението на Закона за бюджета на ДОО, макросредата, в която системата е функционирала през предходната година. Обект на анализа е също прегледа на извършените законодателни и подзаконовни нормативни промени, стратегическия план на НОИ за подобряване администрирането на държавното обществено осигуряване и пр.

През 2007 г. дейността на отдела беше насочена към:

- Разработване на годишника „Социалното осигуряване в България през 2006 г.“;
- Отговори на писма със становища и коментари до държавни институции, обществени организации, граждани, редакции на вестници относно актуални проблеми и дискуссионни въпроси за общественото осигуряване и в частност за пенсионното осигуряване;
- Изготвяне на становища и коментари по постъпили предложения за промени в социално-осигурителни разпоредби;
- Анализ на резултатите от проучване на общественото мнение и очерталите се проблеми относно държавното обществено осигуряване въз основа на кореспонденцията, постъпила в ЦУ на НОИ през 2006 г., с набелязване на открояващите се проблемни въпроси и предложения за преодоляването им;
- Участие с публикации по актуални теми в Бюлетина на НОИ и в други специализирани издания;
- Участие в междуправителствени работни групи във връзка с:
  - Разработване на Национален план за борба с бедността и социалната изолация, при ангажирането на всички компетентни институции;
  - Разработване на Национален план за икономическо развитие и Национален план за развитие в съответствие с изискванията на Регламент 1260/1999 на Съвета на Европа;
  - Предоставяне на материали за мониторинг на Европейската комисия след присъединяване на Република България към Европейския съюз във връзка с ангажираните по Глава 11 „Икономически и валутен съюз“ (Работна група № 11 към Агенцията за икономически анализи и прогнози);
  - Предоставяне на материали за Оценката на Икономическия и финансов комитет за икономическата политика на дългосрочна устойчивост на публичните финанси;
  - Работата в Централната междуправителствена експертна комисия за координация

и методическо ръководство за актуализиране на Националната класификация на професиите (НКП) в Република България;

- Координация и мониторинг по изпълнение на ангажиментите на Република България след присъединяване към ЕС с цел оптимизиране на дейностите по европейската интеграция (Работна група № 13 към МТСП „Социална политика и заетост“ – социална закрила, пенсионна реформа, равнопоставеност на жените и мъжете, открит метод на координация, социално включване и пр.);
- Участие в междуведомствени мероприятия по равнопоставеност на половете във връзка с прокарване на обща политика за насърчаване равнопоставеността на жените и мъжете на всички нива и сфери от обществения живот;
- Предложения за промяна в политиката по майчинството и съвместяването на професионалните с домашните задължения на жените и мъжете, родителския отпуск и насърчаване ролята на бащите в отглеждането на децата;
- Изготвяне на Национален план за действие за равните възможности на хората с увреждания;
- Подготовката в разработването на „Националната програма за реформи“, Глава „Заетост“, във връзка с прилагане на обновената Лисабонска стратегия с основна цел постигане на по-висок растеж и повече работни места.
- Изготвянето на Стратегия и Национален план за действие по заетостта;
- Разработване на Национален доклад за пенсиите – Българската пенсионна система в контекста на Открития метод на координация на националните пенсионни системи (въведен от Европейския съвет през 2001 г.);
- Работна група по Открития метод на координация, след присъединяването на страната към Европейския съюз, в областта на социалното включване, пенсиите и здравната и дългосрочната грижа;
- Работна група по демографските проблеми за преодоляване на неблагоприятната структура на населението.

ХІІ. ФИНАНСОВО-СЧЕТОВОДНА ДЕЙНОСТ

Цялостната дейност по финансирането и счетоводната отчетност на бюджетните и извънбюджетните средства на НОИ се ръководи от Главна дирекция „Финансово-счетоводна дейност“ (ГД „ФСД“) в ЦУ на НОИ. Това функционално звено организира движението на финансовите средства на държавното обществено осигуряване и отчита изпълнението на Закона за бюджета на ДОО. Поддържат се постоянни контакти с Министерството на финансите (МФ) за своевременното осигуряване на необходимите средства за изплащане на пенсиите. ГД „ФСД“ извършва преводите на пенсии по международни спогодби, както и инвестиционна дейност по отношение на свободните средства на Учителския пенсионен фонд.

В ГД „ФСД“ се разработват формите и съдържанието на документите за счетоводното отчитане на средствата на осигурителните фондове. Оттук се дават методически указания за счетоводната дейност на съответните звена в териториалните поделения на НОИ и се извършва контрол върху тяхната отчетност. Служителите в ГД „ФСД“ изготвят отчета на ЦУ на НОИ, обобщават и анализират финансовите отчети на 28-те териториални поделения на НОИ, изготвят консолидирани отчети за месечното, тримесечното и годишното изпълнение на бюджета на ДОО, Учителския пенсионен фонд и фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

Структурата на ГД „ФСД“ включва дирекция „Счетоводство“ и сектор „Финанси, инвестиционна дейност и банково обслужване“. С цел по-точно разпределяне на задачите и отговорностите на служителите, в дирекция „Счетоводство“ са обособени три отдела:

- „Методология на счетоводната отчетност“;
- „Счетоводно отчитане на пенсиите“;

- „Счетоводство на административната издръжка“.

Първият отдел е натоварен с подготовка на методически указания, касаещи краткосрочните плащания, както и с осчетоводяване на финансовите потоци по краткосрочните плащания между ЦУ и ТП на НОИ и преводите от и към външни институции – МФ, МТСП и др.

Отдел „Счетоводно отчитане на пенсиите“ подготвя методически указания за плащанията за пенсиите и тяхното осчетоводяване, а също така работи в тясно взаимодействие с дирекция „Европейска интеграция и международни договори“ по линия на плащанията по международни спогодби.

Отдел „Счетоводство на административната издръжка“ отговаря за извършване и отчитане на плащанията, касаещи административната дейност на ЦУ на НОИ.

Със стартирането на Националната агенция за приходите (НАП) от началото на 2006 г., настъпиха съществени промени във финансовите потоци, минаващи през системата на НОИ. С прехвърлянето на дейността по събиране на осигурителните вноски към НАП, ТП на НОИ вече не разполагат със средства по своите банкови сметки за извършване на разходите за пенсии и краткосрочни обезщетения. Събраните приходи от осигурителни вноски от НАП се прехвърлят служебно по сметката на ЦУ на НОИ в БНБ. Това наложи от началото на 2006 г. всички левови плащания на НОИ да бъдат включени в Системата за електронни бюджетни разплащания (СЕБРА). Набраните приходи в транзитните сметки на териториалните поделения всеки петък се централизират служебно от обслужващите банки по сметката на ЦУ в БНБ. Възстановените разходи по сметките за наличности в РУСО се превеждат по сметките на ЦУ в БНБ тримесечно, служебно от обслужващите банки, съгласно разпоредбите на МФ и БНБ.

Едно от най-големите предизвикателства пред НОИ и в частност пред ГД „ФСД“ през 2007 г. беше новият ред за изплащане на краткосрочните обезщетения от държавното обществено осигуряване по банкови сметки директно на правоимащите лица. Съвместно с ГД „Информационни системи“ и ГД „ОВКО“ беше създадена необходимата организация с оглед безпроблемното осъществяване на плащанията. В началото на 2007 г., съгласно изискванията на чл. 25 от Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО, бяха сключени договори с всички търговски банки, уточняващи начинът за превеждане на съответните суми. До ТП на НОИ бяха пуснати подробни процедури и указания относно организацията по изплащане на паричните обезщетения.

Друг важен акцент в усилията на ГД „ФСД“ през 2007 г. беше разработката на задание за програмен продукт за надзетите пенсии. Целта беше да се създаде единен програмен продукт, в който да бъде въведено цялостното движение на всяко разпореждане – от неговото издаване до пълното му погасяване и който да изчислява актуалния размер на дълговете на физическите лица към определена дата. Новият програмен продукт беше успешно внедрен във всички ТП на НОИ от началото на 2008 г.

През 2007 г. при сливането на някои големи банки (Биохим, Хеброс и Булбанк; ДЗИ банк и Пощенска банка) бяха сменени банковите сметки на всички техните клиенти. Съвместно с други функционални звена в НОИ беше направена необходимата подготовка за изплащане на пенсиите и обезщетенията на правоимащи лица със сметки в тези банки и всички плащания от ДОО бяха извършени своевременно, без създаване на затруднения на осигурените лица.

Във връзка със създаването на единна европейска платежна зона (SEPA) служители от ГД „ФСД“ взеха участие в консултативна група по бюджетните плащания за изготвяне на доклад до Националния съвет по платежни системи за въздействието на новите платежни инструменти (SEPA кредитен трансфер, SEPA директен дебит) върху съществуващите платежни процедури за извършване на бюджетните плащания.

През 2007 г. бяха проведени два национални семинара на счетоводителите от системата на НОИ. Основните теми на обученията бяха свързани с прилагането на Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО и на новите

данъчни закони (Закона за ДДС, Закона за данъците върху доходите на физическите лица, ЗКПО) и др.

През 2007 г. бяха актуализирани всички основни документи, касаещи финансово-счетоводната дейност на НОИ – Счетоводна политика, Вътрешен правилник за документо-оборота на счетоводните документи и Индивидуален сметкоплан на НОИ. През 2006 г. кореспонденцията, насочена към и изготвена от ГД „ФСД“, обхваща 1 127 писма, от които 57 окръжни писма до териториалните подразделения на НОИ.

През март 2007 г. ГД „ФСД“ направи разпределение на средствата за административната дейност по териториални управления с оглед недопускане на превишение на приетия в Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. бюджет на НОИ. На основание § 1 от Преходните и заключителните разпоредби на закона, преди края на бюджетната година Надзорният съвет на НОИ одобри преразпределение на разходите по бюджета на НОИ по параграфи на единната бюджетна класификация. Касовият отчет на Държавното обществено осигуряване за 2007 г. показва, че новите стойности на параграфите са спазени изцяло, което свидетелства за високата финансова дисциплина в системата на НОИ.

Управлението на финансовите средства на Националния осигурителен институт се извършва под непрекъснатия контрол на външни за системата на НОИ одитори от Сметна палата. В Централно управление на НОИ има постоянни представители на Сметната палата. В съответствие с правомощията си по чл. 5, ал. 4 от Закона за Сметната палата, тази институция заверява годишните финансови отчети на Националния осигурителен институт, които се изготвят от финансово-счетоводните звена на ТП на НОИ и ГД „ФСД“. Извършеният одит на отчета за касовото изпълнение на бюджета на Държавното обществено осигуряване и извънбюджетната сметка на Учителския пенсионен фонд и приложенията към него за 2006 г. установи, че отчетите не съдържат съществени грешки и нередности и дават вярна и частна представа за достоверността, законосъобразността и редовността на включената в тях информация. При заверката на баланса към 31.12.2006 г. одитният екип изрази мнение, че балансът и приложенията към него дават вярна и честна представа за имущественото и финансовото състояние на НОИ. Събрани са достатъчно доказателства, въз основа на които е постигната увереност, че балансът не съдържа съществени грешки и нередности. Отчетените финансови и стопански операции, както и формата, съдържанието, изготвянето и представянето на баланса са в съответствие с нормативните изисквания. Въз основа на гореизложеното финансовият отчет на НОИ за 2006 г. беше заверен без резерви. Изготвянето на достоверни финансови отчети за дейността на НОИ е важна предпоставка за вземането на правилни управленски решения в областта на социалното осигуряване, както и за прозрачност в работата на институцията.

Екипът на Сметната палата извърши и одит на отчета за изпълнението на бюджета на държавното обществено осигуряване за 2006 г. В одитния доклад не са констатирани нарушения във връзка със съставянето, приемането и внасянето в Народното събрание на отчета за изпълнение на бюджета на ДОО за 2006 г. Основните изводи в доклада са следните:

- Отчетът за изпълнението на бюджета на ДОО е съставен, приет от Надзорния съвет на НОИ и внесен в Народното събрание при спазване на законово регламентирани процедури и е структуриран в съответствие с нормативно определените показатели.
- Бюджетът на НОИ е реализиран в съответствие със закона за бюджетна на ДОО за 2006 г. при спазване на принципите за законосъобразност при разходването на финансовите средства.
- Чрез приложените адекватни контролни механизми и аналитични процедури за управление на разходите са минимизирани рисковете за незаконосъобразни действия при разходването на управляваните от НОИ публични ресурси.
- Планираният трансфер от централния републикански бюджет за покриване недостига от средства за пенсии не е усвоен напълно, но е нараснал два пъти в сравнение с предходната година в резултат от намалението на осигурителната вноска през 2006 г.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА НОИ С ГЛАВНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ТРУДА

Социално-осигурителната система пряко се влияе от степента на ефективност на работата на ИА „ГИТ“ и реализацията на дадените ѝ пълномощия с оглед на по-добрата социална защита на наетите лица и по-надеждни индустриални отношения. Контролът върху прилагане на нормативните документи, уреждащи договорните отношения в трудовоправните въпроси, здравословните и безопасни условия на труд и произтичащите от тях осигурителни отношения, обуславя реализацията на осигурителни права на работещите при настъпване на определен социален риск.

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ (ИА „ГИТ“) към министъра на труда и социалната политика е държавен орган, който:

- Контролира прилагането на трудовото законодателство за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (ЗБУТ) и изпълнението на задълженията по трудовите правоотношения (ТПО);
- Осъществява специализиран контрол по спазването на Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ);
- Дава сведения и технически съвети на работодателите и работещите по най-ефективните методи за спазване на трудовото законодателство и по прилагането на Закона за насърчаване на заетостта;
- Уведомява компетентните органи за установени празноти и недостатъци в действащото трудово законодателство и в нормативната уредба за контрол по трудовата заетост.

Инспекционна дейност на Главна инспекция по труда

През 2007 г. при план да се извършат 27 693 проверки са реализирани 33 031 проверки. Реализирани са в повече 5 338 проверки – преизпълнение на плана с 19%. В резултат на извършените 33 031 проверки са проверени общо 27 076 предприятия с наети общо 1 234 640 лица, от които 707 708 мъже и 526 932 жени. В проверените предприятия са работили 1 709 непълнолетни лица и 13 808 лица с трайно намалена трудоспособност.

От проверените общо 27 076 предприятия, за първи път се проверяват 8 229 предприятия. В 2 983 проверки, или в 9,1% от всички извършени през 2007 г. проверки, са участвали и представители на други контролни органи. През 2006 г. проверките, извършени с участие на представители на други контролни органи, са били 9,4% от общия брой извършени проверки.

Средно са установени по 5,8 нарушения на една проверка.

Констатирани нарушения

В резултат на извършените през 2007 г. 33 031 проверки са констатирани общо 190 813 нарушения, от които:

- 136 361 нарушения на норми в областта на ЗБУТ – 71,4%;
- 53 762 нарушения на норми на ТПО – 28,2%;
- 690 нарушения на норми на ЗНЗ – 0,4%;

Констатирани са 1 058 неизпълнени в срок предписания, които представляват 0,55% от всички нарушения.

За отстраняване на констатираните нарушения през 2007 г. контролните органи на Агенцията са предприели необходимите действия и са приложили общо 188 520 предвидени в закона принудителни мерки.

Във всички групи предприятия (микро, малки, средни и големи) основна мярка за принуда за отстраняване на констатирани нарушения е „предписанието“. В почти всички Дирекции „Областна инспекция по труда“ (Д „ОИТ“) принудителната мярка „задължително предписание“ е в границите на 98-99% от всички дадени принудителни мерки за въздействие.

На основание Кодекса на труда са дадени 187 857 преписания, от които на основание чл. 404, ал. 1, т. 1 – 185 393 предписания, а 663 предписания са дадени на основание чл. 78, ал. 1, т. 1 от ЗНЗ.

Съставени са общо 8 895 акта за установени административни нарушения, при 11 216 за 2006 г.

Общо за годината са влезли в сила 7 959 наказателни постановления.

Контрол по спазване на трудовото законодателство

През 2007 г. по-пълното и качествено изпълнение на задълженията и отговорностите на органите за безопасност и здраве в предприятията бе един от основните акценти на инспектирането по труда. Относителният дял на работодателите, изпълнили това свое задължение, достигна вече 90,6%. Все още в сектора на малките предприятия има работодатели, които подценяват нормативно определената роля на органите за безопасност и здраве при работа в организирането на многостранната дейност по осигуряването на ЗБУТ за работниците. През отчетната година, в резултат на намесата на инспекторите по труда, са създадени 4 607 такива органи в проверените за първи път 8 229 малки и средни предприятия.

От проверените през 2007 г. 27 076 предприятия в 22 157, или 82% (при 69% и 78% през 2005 и 2006 г.), е извършена оценка на професионалния риск.

Работата по извършване оценката на риска е съпътствана с разработването на програми за неговото отстраняване и ограничаване в 19 688 предприятия или около 73% (при 52% и 65% през 2005 и 2006 г.) от всички проверени предприятия. Делът на тези предприятия в съвкупността от проверени предприятия с извършени оценки на риска е още по-висок и съставлява 88,9% (при относителен дял от 84% през 2006 г.).

Реализирайки правомощията си през годината, инспекторите по труда са допринесли за значителното увеличаване броя на работодателите, изпълнили задълженията си по извършване на оценката на професионалния риск и по разработването на програми за неговото отстраняване. Този ефект проличава от 34% относителен дял на работодателите, утвърдили програмите си през цялата 2007 г., дължащ се на намесата на проверяващия инспектор на цялостната дейност на ИА „ГИТ“ изобщо.

Осигуряване обслужването на работниците и служителите от служба по трудова медицина (СТМ)

През 2007 г. ИА „ГИТ“ е продължила възприетия в предишните години курс на системна и строга взискателност към работодателите за налагане на законовото изискване на работещите и служителите да се осигури обслужване от служба по трудова медицина.

Проверките през 2007 г. показват, че при над 845 от проверените предприятия е осигурено обслужване на работещите от СТМ (при непрекъснат напредък в достигнатите нива от 25% за 2003 г., 63% за 2004 г., 74% за 2005 г. и 81% за 2006 г.). Само в рамките на 2007 г., в резултат на въздействието от инспекционната дейност, още 8 403 предприятия са изпълнили задължението си за осигуряване на обслужване на работещите от СТМ. Общият брой на заетите лица в тези 8 403 предприятия, на които е осигурено обслужване от СТМ, е 232 495 души. В по-голямата си част това са малки предприятия със зает персонал от 10 до 50 души.

Могат да се обобщат следните по-характерни слабости при осигуряване обслужването на предприятията от СТМ:

- Малко са случаите, в които специалистите от службите по трудова медицина кон-

султират и подпомагат работодателите и комитетите по условия на труд в работата им по осигуряване ЗБУТ.

- Не се оценява обективно влиянието на условията на труд върху здравния статус на работещите и пригодността им да извършват работата, за която са наети.
- Не се извършват годишни анализи на здравното състояние
- Не се завеждат медицински досиета на работещите.

Не са единични случаите, когато работодателите сключват договор със СТМ по време на самата проверка или пък СТМ извършва експресна оценка на риска непосредствено след осъществена проверка на инспектор по труда.

Безопасност на труда

Състояние на работното оборудване и технологии

През 2007 г. са констатирани 33 323 нарушения на нормите за безопасност на работното оборудване и технологии, което е 17,5% от всички установени нарушения. Предимно се нарушават нормите за електрическа безопасност на експлоатираното работно оборудване. Липсата на предпазни и блокиращи устройства, както и на сигнални-предупредителни и предохранителни устройства е друго типично нарушение.

За отстраняване на нарушенията се прилагат принудителни административни мерки, от които мярката „спиране“ е използвана за 1 784 необезопасени работни машини и места през 2007 г., при ниво на приложимост в 2 809 случая за 2006 г. Мярката „въвеждане на специален режим“ за безопасна работа е приложена в 68 случая през 2007 г.

Като цяло в проверените предприятия е създадена добра организация по прилагането на Наредба 3 от 1996 г. относно инструктажа за правилата на безопасни и здравословни условия на труд. Все пак са констатирани 15 446 нарушения по нейното изпълнение и са отстранени от работа 206 работника.

Хигиена на труда

През 2007 г. са констатирани 26 871 нарушения в областта на хигиената на труда. Прямо общия брой нарушения те заемат 14,1%. Те се извършват предимно в отраслите „Строителство“ и „Търговия на дребно“. Най-честите нарушения са свързани с неосигуряване или лоша организация на личните предпазни средства, лошо санитарно и битово обслужване, невъвеждане на физиологични режими на труд и почивка по време на работа.

В областта на трудовите правоотношения

При извършените през 2007 г. общо 33 031 проверки са установени общо 53 762 нарушения на нормите, регулиращи възникването, изменението, изпълнението и прекратяването на трудовите правоотношения. За сравнение през 2006 г. са установени 53 162 такива нарушения от 36 036 проверки. Това показва, че нивото на спазване от страна на работодателите на разпоредбите на Кодекса на труда и подзаконовите актове по неговото прилагане се запазва на нивото от предходната година.

Инспекционната дейност на ИА „ГИТ“ през 2007 г. показва, че като правило трудовите правоотношения в големите предприятия от всички отрасли се извършват в съответствие с Кодекса на труда и нормативните актове по неговото прилагане. Значително по-често се установяват нарушения на нормите, свързани с трудовите правоотношения в микро и малки предприятия, особено в тези, в които се извършва проверка за първи път. Характерното за предприятията от тези икономически дейности е, че все още има работодатели, които допускат до работа лица, без да им е връчено копие от уведомлението за регистрация на сключения трудов договор, заверено от ТД на НАП, или изобщо без сключен писмен трудов договор.

При проверките са констатирани случаи на прекратяване на трудовите правоотношения без да се изплащат обезщетения за неизползван отпуск пропорционално на времето,

което се признава за трудов стаж. Установяват се все още нарушения на разпоредбата на чл. 350, ал. 1 от КТ. Работодателите неправомерно задържат трудови книжки на работници или служители при прекратяване на трудовите правоотношения главно поради междуличностни конфликти или с цел ангажиране на имуществена отговорност за вероятни липси и щети, причинени от работниците и служителите. При прекратяване на трудови правоотношения често не се изплащат последните дължими трудови възнаграждения. Продължава да се допуска полагане на труд при пълен осемчасов работен ден от работници или служители, наети за работа на непълно работно време.

През 2007 г. отново, както и през предходната 2006 г., най-висок относителен дял констатирани нарушения има по заплащане на труда – 10 255, което е 19,1% от общия брой констатирани нарушения по осъществяване на трудови правоотношения. Това обстоятелство е причината като приоритет в инспектирането на трудовите правоотношения през 2007 г. да бъде контрола върху спазването на нормите, регламентиращи заплащането на труда. Най-често тези нарушения се изразяват в неизплащане на месечно трудово възнаграждение в гарантирания в Кодекса на труда минимален размер; неначисляване и неизплащане на допълнително възнаграждение за продължителна работа, незаплащане с увеличение на положен ношен и извънреден труд; неизплащане на дължимо обезщетение за неползван платен годишен отпуск или на обезщетение за неспазено предизвестие.

Често в трудовия договор се вписва минимална работна заплата (или на осигурителния праг за съответната длъжност), а в действителност се заплаща значително по-голяма сума. В тези случаи при прекратяване на трудовото правоотношение на работниците се начисляват и изплащат обезщетения съгласно трудовия договор, а не на базата на устно уговореното възнаграждение. Като резултат работниците и служителите, чиито трудови договори са прекратени, смятат, че са ошетени неправомерно от работодателя и търсят съдействие от Инспекцията по труда.

При проверките инспекторите по труда установяват регистриране в ТД на НАП на трудови договори, които не са подписани от страните по трудовото правоотношение. В този случай е налице регистриране на трудово правоотношение, което в действителност все още не е възникнало.

Основните причини за допускане на нарушения на чл. 62, ал. 1 от КТ са от икономически характер, като например в едни случаи избягване на внасяне на осигурителни вноски. В други случаи самият работник отказва да подпише писмен трудов договор с оглед възможността да ползва обезщетението при регистрация като безработен и помощи по реда на социалното подпомагане едновременно с получаване на трудово възнаграждение. Често пъти при оформянето на документацията, свързана със регистрацията на трудовите договори, се допуска неспазване на тридневния срок, което се дължи на непознаване от страна на работодателите и длъжностните лица на нормативната уредба.

Има работодатели, които не считат за необходимо да сключват трудов договор с работник, който е в т. нар. „изпитателен период“, което също е нарушение.

През 2007 г. се наблюдава незначително намаляване на броя на констатирани нарушения на императивните разпоредби на чл. 62 и 63 от Кодекса на труда. През 2007 г. те са 1 643 и са с 288 по-малко от тези през 2006 г.

По-често срещани са нарушенията по чл. 63, ал. 1 и ал. 2 от КТ, които за 2007 г. са 899, но са със 140 по-малко от установените в предходната година.

Наблюдава се увеличаване на констатирани нарушения на разпоредбите на КТ, свързани със специалната закрила на работниците и служителите с намалена работоспособност (с 224 повече от 2006 г.) Тези нарушения за 2007 г. са 655 бр., като 236 броя от тези нарушения са на нормите на Закона за интеграция на хората с увреждания (ЗИХУ).

Констатирани нарушения на разпоредбите на КТ, закрилящи труда на работниците и служителите с намалена работоспособност и на Закона за интеграцията на хората с увреждания, са санкционирани с даване на задължителни за изпълнение предписания на основание чл. 404, ал. 1, т. 1 от КТ.

Констатираните нарушения на нормите за полагане на извънреден труд през 2007 г. са 901, а през 2006 г. са били 1 214. Тези нарушения се допускат най-често в дейност „Производство на облекло“.

За констатираните през 2007 г. 53 762 нарушения по възникване, изменение и прекратяване на трудовите правоотношения са съставени 3 641 акта, което е 41% от общия брой съставени актове за нарушение на трудовото законодателство.

За 2007 г. са връчени 8 086 наказателни постановления, като от тях са обжалвани 1 416, а в сила са влезли 7 959. Връчените наказателни постановления за установени нарушения във връзка с възникването, осъществяването и прекратяването на трудови отношения са 3 352.

И през 2007 г. работодателите продължават да сключват трудови договори без да договарят минимално необходимото съдържание, правно регламентирано в разпоредбата на чл. 66, ал. 1, т. 1-8 от КТ. Характерното е, че бланките на трудовите договори съдържат минимално необходимото съдържание на трудовия договор, но една от страните по трудовото правоотношение – работодателите, не договарят допълнителните трудови възнаграждения, размера на платен отпуск, срок на предизвестие, началото на изпълнението на трудовия договор и датата на постъпването на работника на работа. При сключването на трудовите договори в нарушение на чл. 62, ал. 5 от КТ работодателите не запознават наетите с трудовите им задължения.

Често длъжността, по която се наемат работниците, не съответства на фактически изпълняваната работа, което е трудно доказуемо от инспектора по труда.

Почти винаги инспекцията по труда се уведомява за работа без трудови договори от лицата, когато те вече не работят при съответния работодател. В случая инспекцията по труда не може да упражни правомощията си по чл. 405а от Кодекса на труда, тъй като при проверката лицето не е заварено на работното място.

Други разпространени нарушения са:

- работа при условия, несъответстващи на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд (работа при шум, запрашеност, ниски температури);
- неизплащане или забавяне изплащането на трудовите възнаграждения;
- неосигурено обслужване от служба по трудова медицина;
- непровеждане на задължителните инструктажи по безопасност, хигиена на труда и противопожарна охрана и др.

През 2007 г. са поискани предварителни разрешения за започване на работа на непълнолетните лица (по чл. 302 и 303 от КТ) общо 6 160, от които по чл. 302 от КТ – 201, а по чл. 303 от КТ – 5 959, което е с 2 533 по-малко в сравнение с 2006 г. Наблюдава се спад с 29% на исканията от страна на работодателите пред Д „ОИТ“ на разрешения за назначаване на непълнолетни лица на работа. Дадените разрешения са с 31% по-малко от тези през 2006 г. Този спад на исканията се дължи на мащабната информационна кампания, проведена от ИА „ГИТ“, по разясняване на законосъобразното наемане на лица до 18 години по трудово правоотношение, но и поради опасения освен от административна, също и от наказателна отговорност.

Сътрудничеството на ИА „ГИТ“ с НОИ и други институции

През отчетната 2007 г. е продължило действието на две споразумения за сътрудничество с два държавни контролни органи – Контролно-техническата инспекция при Министерството на земеделието и продоволствието и Главна дирекция „Инспекция за държавен технически надзор“ при Държавната агенция за метрология и технически надзор. Актуализирано и продължено бе действието на споразумението за съвместна дейност с Държавна агенция за закрила на детето.

По сигнали на Инспектората на МТСП девет Д „ОИТ“ са извършили 12 проверки.

През 2007 г. обективната необходимост от съвместна контролна дейност с други държавни органи – страни по приети споразумения за сътрудничество и без приети такива,

дирекции „ОИТ“ са извършили общо 2 983 съвместни проверки, с относителен дял от 9,1% от всичко извършените проверки.

Традиционно най-много съвместни проверки са извършени с представителите на различните звена областни дирекции „Полиция“ – всичко 640. Намесата на униформените служители на МВР е търсена при отказ на работещите да дадат информация за своята самоличност, както и в случаите на работодатели и длъжностни лица да им бъдат връчени актове и наказателни постановления.

Сътрудничество между НОИ и ИА „ГИТ“

Съвместните действия с представителите на РУСО се изразяват в 400 съвместни проверки и 84 проверки по техни сигнали. Редица Д „ОИТ“ отново отчитат доброто взаимодействие между двете институции за постигане на своевременно информиране за случаите на трудови злоупотреби.

Съвместните проверки са най-вече при разследване на трудови злоупотреби, но и по повод жалби за неизплатени заплати и издаване на необходимите документи във връзка с правото на обезщетение за безработица и на пенсиониране. По-интензивно са инспектирани съвместно с териториалните поделения на НОИ предприятия от хотелиерството и ресторантьорството, търговията и извършващи строително-монтажни работи. Особено значение се отдава на съвместните проверки с РУСО по разследване на трудовите злоупотреби, както и по въпроси от прилагането на трудовото законодателство и социалното осигуряване, при които изготвяните съвместно протоколи става с активното участие на инспекторите по труда. Съвместната контролна дейност на Д „ОИТ“ с Дирекция „Бюро по труда“ (Д „БТ“) е главно в предприятия, ползващи средства по програми и мерки за насърчаване на заетостта, но партньорството се изразява още и във взаимното участие на заседанията на съветите за сътрудничество и в комисиите по заетостта. Осъществени са 305 съвместни проверки при 238 такива през 2006 г. и 31 проверки по техни сигнали. Редица Д „ОИТ“ са давали становища за степента на спазване на трудовото законодателство от фирми, кандидатстващи за получаване на средства по програми и мерки за заетост.

Основни изводи

- През 2007 г. обективната необходимост от съвместна контролна дейност на Д „ОИТ“ с други държавни контролни органи – страни по приетите споразумения за сътрудничество и без приети такива, се изразява в провеждането на общо 2 983 съвместни проверки. В сравнение с отчетните данни през 2005 г., когато съвместните проверки са били 2 432 бр., те са нараснали с 18,5%. В сравнение обаче с 2006 г., когато са били 3 390, е налице спад с 13,6%. Относителният дял на тези проверки към общия брой извършени инспекции през 2007 г. съставлява 9,1%, при 6,9% дял през 2005 г. и 9,4% през 2006 г. Съвместната дейност на ИА „ГИТ“ с други институции бележи спад спрямо 2006 г., но все пак е над равнището от 2005 г.
- Средно на една проверка през 2007 г. са констатирани 5,8 нарушения (в сравнение с 6,6 през 2006 г., 5,3 през 2005 г. и 4,6 през 2004 г.) – показател за ефективност на проверките. Налага се извода, че ефективността е нараснала спрямо 2005 г., но е намалела спрямо 2006 г., като може да се допусне, че са намалели и нарушенията.
- Значителна част от предприятията се отнасят формално към задълженията си по Закона за безопасни и здравословни условия на труд – в много случаи работодателите сключват договор със Служба по трудова медицина /СТМ/ по време на самата проверка или пък СТМ извършва експресна оценка на риска непосредствено след осъществена проверка на инспектор по труда.
- Работодателите в големите организации, фирми и предприятия са по-изрядни в спазването на трудовото и осигурителното законодателство отколкото работодателите в малките и средни предприятия.

СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО

В социалното осигуряване са инкорпорирани обществените отношения, непосредствено свързани с полагането на труд и отчисляването на осигурителни вноски. Целта на тези отношения е компенсирането на загубения доход от труд тогава, когато по обективни или субективни причини той не може да се упражнява. Осигурителните права се обезпечават финансово чрез нормативно определени вноски и се натрупват в целево обособени осигурителни фондове. Социалното осигуряване се извършва чрез натрупване на необходимите средства от редовно постъпващите осигурителни вноски. При настъпване на осигурителния риск тази база служи за материално покритие на осигурителните права на осигурените лица и техните наследници при указаните в закона условия.

Общественото осигуряване, действащо на разходопокривния солидарен принцип, от 1 януари 2007 г. в известен смисъл се разшири с прилагането на европейските документи за координация на схемите за социална сигурност (Регламент 1408/71 и Регламент 574/72). Така се гарантира преносът в рамките на ЕС на социалноосигурителни права на осигурените лица по съответните социални рискове във връзка със свободното движение на хора и капитали.

Системата на социална защита у нас е изградена на две нива. На първото ниво е социалното осигуряване. То предоставя обезщетения и помощи на загубилите доходи при временна или трайна, пълна или частична загуба на работоспособност от осигурените лица при съблюдаване на определени изисквания. На второто ниво е системата за социално подпомагане и грижи, която гарантира доходи и/или друг вид закрила за необхванатата от социалното осигуряване част от населението, или неотговаряща изцяло на законовите изисквания за социално-осигурителни обезпечения.

В системата за социално осигуряване, администрирана от Националния осигурителен институт, са включени осем осигурителни риска (от общо девет според Конвенция № 102 на МОТ), които се обслужват и изплащат от осигурителната администрация. Това са осигурителните рискове:

1. болест;
2. инвалидност;
3. майчинство;
4. отглеждане на дете в семейството;
5. трудова злополука и професионално заболяване;
6. старост/навършена възраст;
7. смърт на наследодател или загуба на издържаш член на семейството;
8. безработица.

Обслужването на деветия осигурителен риск, свързан със здравеопазването и медицинските услуги, се осъществява от НЗОК. В определен смисъл задължителното здравно осигуряване също е част от държавното обществено осигуряване предвид следните признаци: основополагащият принцип е солидарността; внасянето на здравноосигурителни вноски е задължително, каквото е и за другите осигурени социални рискове; при балансиране големината на сумарната осигурителна вноска се съблюдават всички нейни компоненти, включително здравноосигурителната вноска; събирането и контролът на приходите от здравноосигурителни вноски се извършва от една и съща институция; и пр.

За всеки от посочените осигурителни рискове са формирани съответните социално-осигурителни програми, които се администрират от НОИ в рамките на държавното обществено осигуряване. През 2007 г. тези програми са свързани съответно с отпускането и изплащането на пенсии, обезщетения и помощи във връзка с:

- пенсионното осигуряване за старост, инвалидност и смърт на наследодател;

- изплащане на пенсии, несвързани с трудова дейност;
- осигуряване за временна неработоспособност при болест и майчинство;
- осигуряване за трудова злополука и професионална болест;
- осигуряване за безработица.

Обособените социалноосигурителни програми на ДОО и връзката им със съответните функционални дейности в организационната структура на НОИ, представени в този годишник, най-общо са:

- **обезщетения и помощи** (за временна неработоспособност, трудова злополука и професионална болест, бременност, раждане и отглеждане на дете, профилактика и рехабилитация, безработица, гарантирани вземания на работниците и служителите);
- **пенсии** (за осигурителен стаж и възраст, за инвалидност поради общо заболяване, за трудова злополука и професионална болест, наследствени, социални за старост, социални за инвалидност, гражданско-инвалидни, военно-инвалидни, за особени заслуги, персонални). Пенсиите са по българското законодателство и международните спогодби.

ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ

Парични обезщетения за временна неработоспособност

С преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (ДВ, бр. 105 от 2006 г.) бяха направени съществени промени в КСО, отнасящи се до разпоредбите, свързани с правото на парични обезщетения за временна неработоспособност, осигурителния доход, от който те се изчисляват, и начина на изплащането им.

От 1 януари 2007 г. паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО се изчисляват и изплащат от териториалните поделения на НОИ на осигурените лица. Мотивите за прилагане на новия ред за изплащане на паричните обезщетения и помощите в променената среда са следните:

- Гарантира се разходване на средствата от фондовете на ДОО по предназначение и се ограничава възможността за злоупотреби и незаконосъобразни плащания;
- Осигуряването е процес, който трябва да протича между осигуреното или самоосигуряващото се лице, от една страна, и от друга – осигурителната институция;
- Прекратява се една неприсъща на работодателя функция да изплаща обезщетения, за които прави вноски в специализирана обществена институция.
- Такъв модел за изчисляване и изплащане на обезщетенията и помощите от осигурителните институции се прилага в развитите европейски държави и работи добре;
- По този начин е гарантиран трансферът на осигурителни права и съответните обезщетения за осигурените лица от мигриращата на територията на ЕС работна сила, във връзка със свободното движение на капитали и хора в рамките на Общността. Компетентната институция да извърши плащането е една и това улеснява изпълнението и контрола.

Осигурените за всички социални рискове и самоосигуряващите се лица, избрали по свое желание да се осигуряват, включително и за общо заболяване и майчинство, имат право на следните видове обезщетения, при изпълнени определени нормативни условия:

- ◆ Парични обезщетения за периодите на **временна неработоспособност**, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст.
- ◆ Лицата, осигурени за **трудова злополука и професионална болест**, имат право на парично обезщетение при настъпване на риска, независимо от осигурителния стаж.

◆ На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност за **времето, през което е под карантина**.

◆ Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, когато **не може да бъде трудоустроено на друга подходяща работа**. Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 календарни дни през една календарна година.

◆ На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на **санаторно-курортно лечение**, се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване. Обезщетението е в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.

◆ Паричното обезщетение за **гледане на болен член от семейството** се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетение се изплаща в следните случаи:

- **гледане или належащо придружаване за медицински преглед**, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството **над 18-годишна възраст** (на всеки осигурен до 10 дни през една календарна година);
- **гледане или належащо придружаване за медицински преглед**, изследване или лечение в страната или в чужбина на **болно дете до 18-годишна възраст** (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
- **гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст**, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
- **гледане на болно дете до 3-годишна възраст**, настанено в заведение за **болнична** помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
- **гледане на здраво дете**, върнато от детско заведение поради карантина (докато трае карантината).

◆ Обезщетение се полага на лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука и професионална болест са **трудоустроени на по-нископлатена работа**. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение през 6-те календарни месеца преди трудоустройаването и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустройаването. Това обезщетение се дължи за времето на трудоустройаване, но за не повече от 6 календарни месеца.

◆ Парично обезщетение на **трудоустроена** на друга работа жена поради **бременност или кърмене** се изплаща, ако на новата работа възнаграждението ѝ се намали.

◆ Осигурената жена има право на парично **обезщетение за бременност и раждане** за срок от 315 календарни дни, от които 45 преди раждането.

◆ След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на **допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете** на майката/осиновителката се изплаща месечно парично обезщетение в размер, определян ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За 2007 г. то е 180 лв. Когато майката/осиновителката не ползва този отпуск или лицето, което ползва отпуска го прекъсне, на майката/осиновителката се изплаща 50 на сто от обезщетението, ако тя е осигурена за всички осигурени социални рискове, включително и за всички осигурени социални рискове без трудова злополука и професионална болест и безработица.

Парични помощи

От държавното обществено осигуряване се изплащат следните **видове помощи на осигурените лица**:

◆ Когато осигуреното лице има определена загубена работоспособност 50 и над 50 на сто, но **няма необходимия осигурителен стаж** за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване, изплаща се помощ в размер на 60-дневното парично обезщетение за временна неработоспособност.

◆ **При смърт** на осигуреното лице се изплаща помощ в общ размер на две минимални работни заплати за страната на съпругът/съпругата, децата и родителите. За 2007 г. сумата е 360 лв.

◆ Осигурените лица имат право на парични помощи **за профилактика и рехабилитация** и за **помощно-технически средства**, свързани с увреждането.

Парични обезщетения за безработица

Право на парично **обезщетение за безработица** имат лицата, за които са внесени или дължими осигурителни вноски за всички осигурени социални рискове най-малко 9 от последните 15 месеца преди прекратяване на осигуряването и нямат отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране. От 1 януари 2007 г. лицата, работещи по договор за управление при еднолични търговци и работещите по договори за управление и контрол на нерперсофиницирани дружества, подлежат на осигуряване за всички осигурени социални рискове, поради което имат право на обезщетение за безработица.

За придобиване право на парично обезщетение за безработица се зачита и времето:

- на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете;
- на платените и неплатени отпуски за временна неработоспособност и за бременност и раждане;
- на неплатения отпуск до 30 календарни дни в една календарна година;
- зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна.

Периодът за изплащане на паричните обезщетения се определя съобразно продължителността на осигурителния стаж.

Осигурителен стаж (години)	Период на изплащане на обезщетението (месеци)
до 3	4
от 3 до 5	6
от 5 до 10	8
от 10 до 15	9
от 15 до 20	10
от 20 до 25	11
над 25	12

Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на прекратяване на осигуряването, ако заявлението е подадено в 3-месечен срок от тази дата. Ако заявлението е подадено след този срок по неуважителни причини, обезщетението се изплаща за дължимия период, намален със закъснението. Изплащането на паричното обезщетение за безработица се прекратява с настъпване на промяна в статута на лицето и тази промяна противоречи на условията за получаване на обезщетение.

Размерът на паричното обезщетение на безработните лица е **60 на сто от средномесечния осигурителен доход**, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски за последните 9 месеца, през които са подлежали на задължително осигуряване за всички осигурени социални рискове. Той не може да бъде по-малък от минималния и по-голям

от максималния размер на обезщетението за безработица, които се определят ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За 2007 г. минималният размер на обезщетението е 90 лв., а максималният – 180 лв.

➤ Паричното обезщетение за безработица на работилите на непълно работно време се определя пропорционално на уговореното време. В този случай размерът на обезщетението не може да бъде по-малък от съответната пропорционална част на определения минимален размер на обезщетението за безработица.

➤ Когато в периода, от който се определя средномесечният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж, без да се дължат осигурителни вноски, при определяне на осигурителния доход се вземат съответно:

- за времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, на неплатен отпуск за временна нетрудоспособност и бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 календарни дни в една календарна година – минималната месечна работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето на платен отпуск за временна нетрудоспособност и бременност и раждане – доходът, от който е изчислено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който сме страна – минималната месечна работна заплата, установена за страната за съответния период .

Изплатените парични обезщетения за безработица се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране, и за периода, през който са получавали парично обезщетение за временна нетрудоспособност и бременност и раждане.

◆ От 1 януари 2007 г. се отпускат обезщетения за **дълготрайна безработица**. Право на това обезщетение имат лицата, които отговарят едновременно на следните условия:

- получавали са обезщетение за безработица и са останали без работа най-малко 12 месеца преди подаване на заявлението, като през това време редовно са поддържали регистрацията си в териториалните поделения на Агенцията по заетостта;
- навършили са 60 години и 6 месеца за мъжете и 57 години и 6 месеца за жените и сборът от възрастта и изискуемия стаж е до 60 месеца по-малък от необходимия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-3 КСО;
- не им е отпусната пенсия, независимо от нейния вид, и не упражняват дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по чл. 4 КСО.

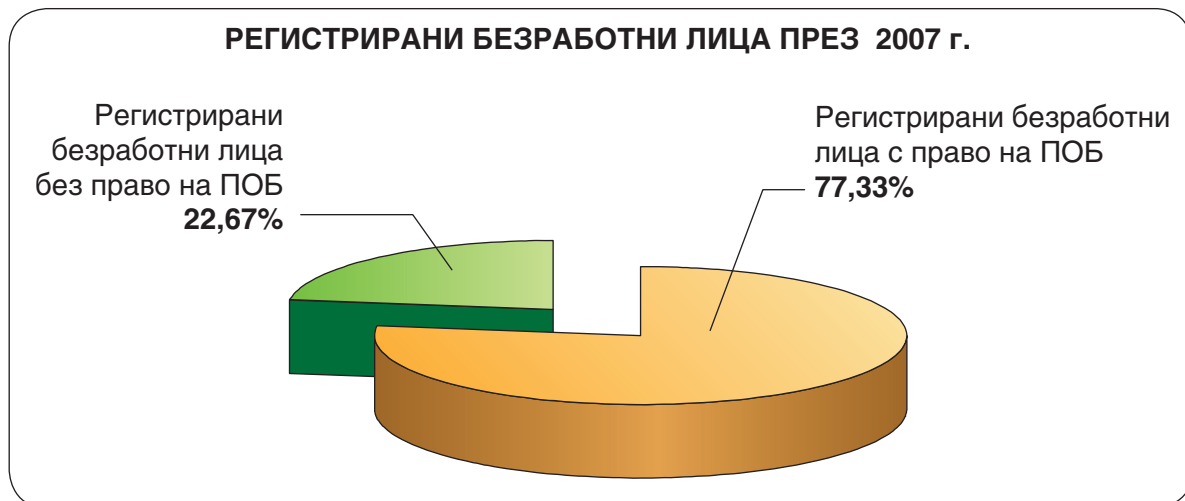
Паричното обезщетение за дълготрайна безработица е в размер на 90 лв. и се изплаща за срок, не по-дълъг от 30 месеца.

Средни показатели за безработните лица, получаващи обезщетения за безработица през 2007 г.

През 2007 г. **осигурените лица за фонд „Безработица“** са **2 443 252**. В сравнение с 2006 г. броят им се е увеличил с 18,3%, или с 377 713 души. Средногодишно **регистрираните безработни** лица по данни на Агенцията по заетостта са **286 980**. Техният брой е намалял с 69 074 души в сравнение с 2006 г. Неблагоприятната тенденция на по-висок дял на безработните жени спрямо безработните мъже се запази и през 2007 г. Относителният дял на безработните жени през 2007 г. е 59,8%, като спрямо 2006 г. е нараснал с почти 2,3%.

Регистрираните **безработни лица с право на парично обезщетение** за безработица средно за 2007 г. са **65 072**, или **22,7%** от регистрираните безработни. През 2006 г. техният относителен дял е бил 19,7%. Тенденцията на намаляване на безработните лица се проявява и при безработните с право на обезщетение за безработица. Спрямо 2006 г. те

са намалели с 4 942 души, или със 7,1%. От получаващите обезщетение за безработица **62,2% са жени, а мъжете са 37,8%**.

➤ **Средногодишно** през 2007 г. на 37,5 осигурени лица във фонд „Безработица“ се пада едно лице, получаващо обезщетение за безработица.

➤ **Средният размер** на паричното обезщетение през 2007 г. е **121,27 лв.** Мъжете са получавали средномесечно 127,69 лв., а жените 117,36 лв. В сравнение с 2006 г., когато средният размер на паричното обезщетение е бил 112,11 лв., се наблюдава увеличение с 9,16 лв., или 8,2%. То е свързано с увеличените минимален и максимален размер на обезщетението за безработица, които се определят ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За 2007 г. те съответно са 90 лв. и 180 лв.

➤ **Най-голям размер средномесечно обезщетение** са получили безработните лица в **София град** – 128,58 лв., а **най-малък** в област **Търговище** – 113,28 лв. При мъжете най-голямо средно обезщетение са получили в област Варна (138,43 лв.), а най-малко в Търговище (117,02 лв.). При жените най-голямо обезщетение е изплатено в София-град (124,55 лв.), а най-малко – в област Пазарджик (109,72 лв.).

➤ Разпределението по групи месечни размери на паричните обезщетения показва, че средно през годината **най-много лица са получавали обезщетение** с размер **от 90 до 100 лв.** – 19 762, или 30,4% от всички регистрирани безработни с право на обезщетение. От тях 65,6% са жени. Следващата по големина група е на безработните с размер на обезщетението **от 100 до 120 лв.** Те са общо 18 243, или 28,0% от всички получаващи обезщетение. Разпределението на безработните лица с право на обезщетение по групи месечни размери на обезщетенията показва, че през 2007 г. голяма част (35%) получават обезщетение в минимален размер или близък до него и едва на 17,9% от тях обезщетението е ограничено до максималния размер.

➤ Според **възрастовото разпределение най-много безработни** лица с право на парично обезщетение за безработица попадат във възрастовата група на **над 55-годишните** – 27,7%, или 18 040 лица. Следващите по големина групи са на безработните на възраст **от 50 до 54 години** – 10 692 (16,4%) и на възраст **от 45 до 49 години** – 8 847 (13,6%). Повече от половината от регистрираните безработни с право на парично обезщетение са на възраст над 45 години – 57,7%, а общо регистрираните безработни над 45 години са 47,9% от всички безработни лица. Регистрираните безработни лица на възраст до 24 години са 10,2% от всички безработни, но регистрираните безработни с право на обезщетение до 24 годишна възраст са 2,7% от всички безработни, имащи право на обезщетение. И през 2007 г. разпределението във възрастовите групи на безработните лица е сравнително по-равномерно в сравнение с разпределението на безработните лица с право на обезщетение, при които концентрацията е при по-възрастните. Подобна тенденция се наблюдаваше и през предходната година.

➤ **Според образователния ценз най-много лица**, получаващи обезщетение за безработица, са тези със **средно професионално образование** – 14 380 (22,1%). Следващата по големина група е на лицата със средно специално образование 13 515 (20,8%). С висше образование са 7 936, или 12,2% от всички безработни лица с право на обезщетение. 16,8% от безработните висшисти са съсредоточени в София-град. От безработните с право на обезщетение общо 58,3% имат средно образование, като това е най-многобройната група. С висше и полувисше образование са 15,4%, а останалите 26,3% са с основно и по-ниско образование.

➤ **Разпределението по области** на безработните лица с право на обезщетение през 2007 г. показва, че с най-голяма концентрация те са в Пловдив (9,0%), София-град (7,6%), Варна (5,8%), Бургас (5,5%) и Благоевград (5,5%). В област Пловдив са и най-много регистрираните безработни лица (7,8%) от всички безработни, в Пазарджик (5,8%), Плевен (5,0%), Шумен (4,7%) и Враца (4,2%).

➤ **Разпределение според осигурителния стаж:** От регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение през 2007 г. **най-много са** лицата с осигурителен стаж **над 25 години**. Те са 18 961, или 29,1% от всички лица с право на обезщетение. Това са и лицата, имащи право най-дълго време (12 месеца) да получават обезщетение за безработица, ако не започнат работа. В същото време това са и най-рисковите групи хора. Останали веднъж без работа те много трудно успяват да започнат нова и по-често попадат в групата на продължително безработните. Следващата по големина група е на лицата със стаж **до 3 години** – 15 646, а дялът им е 24%. Липсата на достатъчен практически опит се оказва пречка за намиране на работа.

➤ Средномесечно през 2007 г. **новорегистрираните** безработни с право на обезщетение са 9 622. В сравнение с 2006 г., когато са били 10 675, те са намалели с близо 10%. От тях мъжете са 3 653, а жените – 5 969. Най-голям брой новорегистрирани безработни има през януари – 15 771, а най-малко през май – 7 699.

➤ Средно за годината са **прекратени** обезщетенията на 10 785 безработни лица, като с прекратени обезщетенията са 4 148 мъже и 6 637 жени. В сравнение с 2006 г., когато средно прекратените обезщетения са 11 844, те са намалели с 8,9%. Най-много прекратени обезщетения има през март – 15 152, а най-малко са прекратените обезщетения през август – 8 652.

ПЕНСИИ

Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Основният вид пенсия, която се отпуска по нашето законодателство и заема най-висок дял в разходите на ДОО за пенсии, е **за осигурителен стаж и възраст (ОСВ)**.

◆ От 1 януари 2007 г. мъжете, осигурени при условията на трета категория труд, придобиват право на пенсия при навършена възраст 63 години и наличие на 100 точки (сбор от осигурителния стаж и възрастта), а жените – при възраст 59 години и 93 точки. С всяка следваща календарна година възрастта, на която жените придобиват право на пенсия, се увеличава с 6 месеца до достигане на 60 години, а точките се увеличат с една до достигане на 94.

◆ В случай че лицата нямат необходимите точки, право на пенсия се придобива при наличие на 15 години осигурителен стаж, от които 12 години действителен и навършена 65-годишна възраст за двата пола.

◆ Кадровите военнослужещи, държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи и по Закона за изпълнение на наказанията, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 3бд от Закона за съдебната власт, следователите и младшите следователите придобиват право на пенсия при уволнение независимо от възрастта им, ако имат 25 години осигурителен стаж, две трети от които да са действително изслужен на такива длъжности.

УСЛОВИЯ ЗА ПЕНСИОНИРАНЕ С ПЕНСИЯ ЗА ОСВ

година	възраст						точки	
	I кат. труд		II кат. труд		III кат. труд		за всички категории	
	мъже	жени	мъже	жени	мъже	жени	мъже	жени
2000	52	47	57	52	60,6	55,6	98	88
2001	52	47	57	52	61	56	99	89
2002	52	47	57	52	61,6	56,6	100	90
2003	52	47	57	52	62	57	100	90
2004	52	47	57	52	62,6	57,6	100	90
2005	52	47	57	52	63	58	100	91
2006	52	47	57	52	63	58,6	100	92
2007	52	47	57	52	63	59	100	93
2008	52	47	57	52	63	59,6	100	94
2009	52	47	57	52	63	60	100	94

Забележка: Работилите 10 години в трудова среда, визирана в чл. 104, ал. 3 от КСО, могат да се пенсионираат, ако имат 90 точки и изискуемата възраст за I и II категория труд. Условието за придобиване право на пенсия са по §4 от ПЗР на КСО.

Пенсии за инвалидност

Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука и професионална болест при доказана неработоспособност и придобит осигурителен стаж.

◆ Пенсия за инвалидност поради общо заболяване се отпуска при 50 и над 50 на сто загубена работоспособност и наличие на осигурителен стаж според навършената възраст, както следва:

- до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността;
- до 25 годишна възраст – една година;
- до 30 годишна възраст – три години;
- над 30 годишна възраст – пет години.

Пенсия за инвалидност поради общо заболяване не се отпуска на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст. С факта на пенсионирането им с пенсия за ОСВ те вече са обезщетени поради намалената им работоспособност след навършване на законово определената възраст.

Инвалидите по рождение и инвалидите с придобита инвалидност до постъпването на работа, имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване при една година осигурителен стаж.

◆ Осигурените, загубили 50 и над 50 на сто работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Наследствени пенсии

Наследствените пенсии се отпускат на наследниците на пенсионер или осигурено лице, които приживе са издържани от него. На наследниците на пенсионер, който е получавал лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване или пенсия за осигурителен стаж и възраст, се отпуска наследствена пенсия спрямо вида на получаваната от наследителя пенсия. Право на такава пенсия имат:

◆ Децата до 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на 26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако са се инвалидизирали до 18, съответно до 26-годишна възраст.

◆ Преживелият съпруг има право на наследствена пенсия 5 години по-рано от общата възраст за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст за съответната година или преди това, ако е неработоспособен.

◆ Родителите имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия. Родителите на лицата, починали по време на наборна военна служба, имат право на наследствена пенсия, независимо от възрастта им.

Пенсии, несвързани с трудова дейност

По силата на Кодекса за социално осигуряване се отпускат и пенсиите, които не са свързани с трудова дейност и осигурително участие. Те имат подчертан социален характер и не са осигурително плащане, но поради периодичността на получаването им и добре развитата и работеща система на НОИ на територията на страната се администрират от тази осигурителна институция. Финансирането на нетрудовите пенсии е за сметка на републиканския бюджет.

◆ Право на **пенсия за военна инвалидност** имат лицата, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва. Право на такава пенсия имат и лицата, пострадали при оказване на съдействие на въоръжените сили.

◆ Лицата, загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали при изпълнение на граждански дълг или случайно от органите на властта при изпълнение на служебните задачи на тези органи, имат право на **пенсия за гражданска инвалидност**.

◆ **Социална пенсия за старост** могат да получат лицата, навършили 70-годишна възраст, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца.

◆ Право на **социална пенсия за инвалидност** имат лицата, навършили 16-годишна възраст, с намалена работоспособност повече от 71 на сто.

◆ **Пенсия за особени заслуги** към държавата и нацията се отпуска от Народното събрание по предложение на Министерския съвет.

◆ Министерският съвет по определени от него условия и ред в изключителни случаи има право да отпуска **персонални пенсии** на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията за придобиване право на пенсия по КСО. Пенсиите се отпускат с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика, съгласувано с министъра на финансите. Лицата, на които могат да се отпуснат персонални пенсии, са:

- деца без право на наследствена пенсия от починал родител;
- жени, навършили 65-годишна възраст, които са родили и отгледали пет и повече деца до навършване на 18 години;
- лица, навършили 65-годишна възраст, които са полагали грижи в продължение на повече от 10 години за инвалиди – членове на техните семейства, постоянно нуждаещи се от чужда помощ.

Добавки към пенсиите

Към пенсиите се изплащат различни добавки, които не са свързани пряко с трудовата дейност на осигурените лица. Съгласно действащите през 2007 г. правни разпоредби, към пенсиите се отпускат и изплащат следните добавки:

- добавка за чужда помощ;
- добавка от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалият съпруг/съпруга;
- добавка на пострадалите в Отечествената война;

- добавка към пенсията на ветераните от войните;
- добавка на лица, които са били в затвори, трудово-възпитателни общежития, лагери и места за задържане (по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица).

Има и добавки, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. По силата на изричен текст от ПЗР на КСО добавките към пенсиите, получавани към момента на влизане в сила на кодекса, отпуснати по отменени закони, продължават да се изплащат на правоимащите лица. Това са добавките за миньори и добавките за навършилите съответно 75- и 80-годишна възраст.

Средни показатели за пенсиите към 31.12.2007 г. по пол и възрастови групи

Към 31 декември 2007 г. общият брой на пенсионерите е 2 233 697. С първа лична пенсия са 2 108 341, а с наследствена – 125 356. Пенсионерите, получаващи пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, са 2 173 837, а от републиканския бюджет – 59 860.

Разпределение по пол и възрастови групи

В съвкупността от 2 233 697 пенсионери мъжете са 937 362 (42%), а жените 1 296 335 (58%). Пенсионерите с лични пенсии са 2 108 341, от които мъжете са 910 603 (43,2%), а жените – 1 197 738 (56,8%). Пенсионерите с наследствени пенсии са 125 356, като при тях делът на жените (78,7%) е значително по голям от този на мъжете – 21,3%.

- При пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „Пенсии“ (за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност общо заболяване), чийто общ брой е 2 159 206, жените са 1 259 887 (или 58,3%), а мъжете – 899 319 (41,7%).

- Най-малка разлика в броя на пенсионерите по пол е при пенсионерите, чиято първа пенсия е за **трудова злополука и професионална болест**. От 14 631 пенсионери жените са 7 459 (51%), а мъжете 7 172 (49%).

- От общо 59 860 пенсионери, получаващите пенсии, несвързани с трудова дейност, жените са 48,4%, а мъжете 51,6%. В тази съвкупност мъжете са повече от жените.

В разпределението на пенсионерите по възрастови групи най-голям дял заемат пенсионерите на възраст между 60 и 64 години. Техният дял е 17,7%, а общият брой 396 252. Най-много мъже има във възрастовата група от 65 до 69 г. (18,5%), а преобладаващата част жени са на възраст между 60 и 64 г. (19,3%).

- От получаващите **лична** пенсия най-многобройна е групата на пенсионерите на възраст между 65 и 69 г. (18,5%). От гледна точка на пола най-много са мъжете в същата възрастова група (65-69-годишните) – 19%, а най-многобройната група при жените е на 60-64-годишните – 19,9%.

- При получаващите **наследствени** пенсии най-многобройна е възрастовата група на лицата до 44-годишна възраст (35,0%), като преобладаващата част от мъжете също попадат в тази група (80,7%). Най-многобройната група при жените, получаващи наследствени пенсии, е при 55-59-годишните – 32,5%.

Броят на **пенсионерите с новоотпуснати пенсии** през 2007 г. е 85 750, от които 72 792 лични и 12 958 наследствени. В **общия брой** на пенсионерите с новоотпуснати пенсии през 2007 г. най-много са пенсионерите на възраст 55-59 г. (36,5%). Най-многобройна при мъжете е възрастовата група на 60-64-годишните (34,7%), а при жените – групата на 55-59-годишните (47,5%).

- От пенсионерите с новоотпуснати **лични** пенсии най-много са във възрастовата група от 55 до 59 години – 38%. Най-много жени с новоотпуснати лични пенсии има в същата възрастовата група – 51,9%, а при мъжете най-голяма е групата на 60-64-годишните – 36,8%.

- В структурата на пенсионерите с новоотпуснати **наследствени** пенсии най-голям дял заемат лицата на възраст до 44-години (41,8%). В тази възрастова група попадат най-много от мъжете – 68,1%, а при жените най-голяма е групата на 55-59-годишните – 32,4%.

Среден индивидуален коефициент по видове пенсии и пол

Средният индивидуален коефициент (ИК) при пенсиите за **осигурителен стаж и възраст** към 31 декември 2007 г. е 1,308. При мъжете този коефициент е 1,603, докато при жените е доста по-нисък – 1,084. Същевременно при новоотпуснатите през годината пенсии от същия вид средният индивидуален коефициент е по-нисък – 1,295. За мъжете стойността му е 1,440, а за жените – 1,070.

При съпоставка между средния индивидуален коефициент на пенсионираните за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО (1,274) и на пенсионираните за ОСВ по чл. 69 от КСО кадрови военнослужещи и приравнени към тях (1,937) прави впечатление значителната разлика в полза на втората категория лица. Новоотпуснатите пенсии по чл. 68 от КСО са с ИК 1,273, а по чл. 69 от КСО 2,426. Това е много показателно не само за разликата в размерите на трудовите доходи на двете групи, но и за размера на официално обявяваните доходи на двете групи и респективно – за големината на скритата икономика.

Средният индивидуален коефициент при личните **пенсии за инвалидност поради общо заболяване** е 0,966. Разпределението по пол показва, че и тук стойността на средния индивидуален коефициент за мъжете е по-висок (1,099) от този на жените (0,863). Новоотпуснатите пенсии от същия вид имат ИК 1,078.

Пенсиите за инвалидност поради общо заболяване на кадровите военнослужещи са със среден ИК 1,459, който е значително по-висок от ИК на останалите пенсии за инвалидност – 0,966.

Състоянието на **пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** към 31 декември 2007 г. показва среден индивидуален коефициент 1,154, а за новоотпуснатите пенсии – 1,185. И при този вид пенсия мъжете имат по-висок индивидуален коефициент от жените, съответно 1,250 спрямо 0,928. Но при новоотпуснатите тази тенденция се обръща и ИК на жените (1,365) е по-висок от този на мъжете – 1,139.

Средна възраст на пенсионерите с лични пенсии

Към 31 декември 2007 г. общата **средна възраст на пенсионерите** с лични пенсии е **67,99 години**. Средната възраст на мъжете е 66,91 години, а на жените е 68,82 години. Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии през 2007 г. е 55,9 г. (56,9 – за мъжете и 54,4 – за жените).

- Пенсионерите с пенсии за **осигурителен стаж и възраст** към края на 2007 г. средно са на възраст 70,5 години (за мъжете 70,1 г. и 70,9 г. за жените). Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии през 2007 г. за ОСВ е 60,2 години (60,8 години – за мъжете и 59,1 години – за жените). Новопенсионираните кадрови военнослужещи и приравнени към тях са на средна възраст 51,3 години, която е значително по-ниска от пенсионираните по чл. 68 от КСО – 60,3 години.

- Средната възраст на пенсионерите с лични пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** към 31 декември 2007 г. е 58,2 години. Средната възраст на пенсионерите с отпуснати пенсии през 2007 г. е 50,9 години.

Среден осигурителен стаж на пенсионерите с лични пенсии

Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** към 31.12.2007 г. е **32,2 години** (действителен) и **36 години** (превърнат стаж към трета категория). За мъжете действителният стаж е 35,3 години, а превърнатият – 42,6 години. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък в сравнение с този на мъжете. Стойностите в години са съответно: действителен стаж – 29,9 години и превър-

нат – 31,1 години. При новоотпуснатите пенсии през 2007 г. се забелязва нарастване на средния осигурителен стаж. Действителният стаж е 35,4 години, а приравненият – 39,3 години. Разликата между действителния стаж на мъжете и жените е 2,1 години, като пенсиите на мъжете са отпуснати при повече години, а разликата в превърнатия стаж е 5,6 години.

- Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по **чл. 68 от КСО** е 32,3 години, а превърнатият – 35,5 години. За мъжете действителният стаж е 35,9 години и 42,1 години – превърнатия. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък отколкото при мъжете и разликата между действителния и превърнатия е значително по-малка, като стойностите са съответно 29,9 и 31,1 години.

- Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по **чл. 69 от КСО** е 30,4 години действителен, а превърнатият е 46,3 години. Разликата между действителния и превърнатия стаж на тази категория пенсионери е значително по-висока отколкото на лицата, пенсионирали се по чл. 68 от КСО.

При пенсионерите с лични първи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** средният осигурителен стаж е значително по-нисък отколкото при пенсионерите с пенсии за ОСВ. Техните пенсии са отпуснати средно при 22,6 години стаж, а признатият им стаж е 12 години. Разликата в стажа при мъжете и жените е почти незначителна – съответно 23 години (признат 14,5) и 22,2 години (признат 10,1 години). Разликата в признатия стаж се явява от различната възраст, на която мъжете и жените придобиват право на пенсия за ОСВ.

Средни размери на личните пенсии за трудова дейност по пол

Разпределението по пол на пенсионерите с лични първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** към 31.12.2007 г. показва, че при мъжете средният месечен размер на пенсията, съпоставен с този на жените, е значително по-голям (232,13 лв. за мъжете и 134,63 лв. за жените). Общият средномесечен размер е 176,66 лв., като в сравнение с края на 2006 г. (145,07 лв.) е нараснал с 21,8%.

- Разликата в средномесечните размери на пенсиите на лицата, пенсионирали се по **чл. 68 от КСО**, се запазва почти същата. Пенсии на мъжете средномесечно са 223,97 лв., а на жените 134,50 лв. Общият среден размер за двата пола е 170,48 лв.

- Сравнително малка и през 2007 г. се запазва разликата в средномесечните размери на пенсиите на жените и мъжете пенсионери-кадрови военнослужещи и приравнени към тях (**чл. 69 от КСО**). Мъжете към края на 2007 г. средно са получавали лични първи пенсии в размер на 293,50 лв., а жените – 267,59 лв. Но, от друга страна, общият среден размер на пенсиите на двата пола (292,95 лв.) надвишава значително средния размер на пенсиите на лицата, придобили право на една от най-масовите пенсии – по чл. 68 от КСО (170,48 лв.).

Вследствие ниския среден размер на пенсиите за **инвалидност поради общо заболяване** (136,60 лв.) и разликата в средните размери на пенсиите на мъжете (152,54 лв.) и жените (124,29 лв.) също се запазва сравнително малка. По-значителна разлика се явява в средните размери на пенсиите на кадровите военнослужещи (181,56 лв.) и на останалите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване (136,70 лв.).

Състоянието при пенсионерите с лични първи пенсии за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** показва среден месечен размер на пенсията 139,95 лв. Според разпределението по пол мъжете вземат средно с по 27 лв. повече от жените. Средномесечната пенсия е съответно 148,04 лв. за мъжете и 120,80 лв. за жените.

Средни размери на личните пенсии за трудова дейност по възрастови групи

При среден размер на личните първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** 176,66 лв. за всички възрастови групи, пенсионерите до 40 години и между 45 и 49 години са с

най-висок средномесечен размер на пенсиите, съответно 338,38 и 289,37 лв. В тези възрастови групи попадат 12 019 пенсионери (0,7%) от съвкупност 1 672 421. Следващите по големина месечни размери (289,03 лв.) се получават от пенсионерите на възраст между 50 и 54 години и от тези между 40 и 44 години (273,0 лв.). Това са предимно хора с осигурителен стаж от първа или втора категория, придобили право на пенсия на по-ниска възраст, и кадрови военнослужещи и приравнени на тях. Те представляват 1,79% от общата съвкупност на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ. С най-ниски средномесечни размери на пенсиите са лицата на възраст над 95 години и групата на 90-94-годишните, които са 0,5% от общия брой. Най-възрастните съответно получават 132,97 и 136,78 лв., което е показателно за изоставането на размерите на пенсиите с отдалечаване във времето от момента на отпускането им.

- Според **разпределението по пол** мъжете, попадащи във възрастовата група до 40 години, са с най-висок среден месечен размер на пенсията – 338,38 лв. Следвани по размер са от групата на 50-54-годишните – 307,22 лв. При жените със значително по-висок от средния размер пенсия за всички жени (134,63 лв.) е групата на 45-49-годишните (304,97 лв.). Най-нисък размер на пенсията за мъжете и жените се наблюдава при над 95-годишните – съответно 157,46 лв. и 105,49 лв.

- Разпределението по възрастови групи при пенсиите за **инвалидност поради общо заболяване** показва, че най-висок е средният размер (145,10 лв.) на хората на възраст 70-74 години, следвани от 75-79-годишните със средна пенсия 144,25 лв. След тях е възрастовата група на 60-64-годишните, които получават средна месечна пенсия 142,75 лв. С най-ниски средномесечни размери на пенсиите е групата до 20-24-годишните – 102,80 лв., следвани от 25-29-годишните – 104,08 лв. поради ниските възнаграждения и осигурителен доход на по-младите хора и по-краткия осигурителен стаж.

- В разпределение по пол **мъжете** с най-висок средномесечен размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване са на възраст 80-84 години – 186,03 лв. С най-високи размери на пенсиите са жените между 70 и 74 години – 131,87 лв.

Най-висок средномесечен размер на пенсиите за инвалидност поради **трудова злополука и професионална болест** получават пенсионерите на възраст 65-69 години (147,28 лв.), следвани от групата на 50-54-годишните със среден размер 143,85 лв. Както при мъжете, така и при жените с най-висок среден размер са пенсионерите на възраст между 65 и 69 години, като средният размер на пенсията съответно е 157,55 лв. и 127,74 лв.

Прекратени пенсии по причина за прекратяване

Общият брой на прекратените пенсии към 31.12.2007 г. е 133 418, като от тях 118 303 са лични и 15 115 наследствени. В зависимост от причините за прекратяване най-много са прекратените пенсии поради смърт на пенсионера – 101 398, или 76,0%. На второ място са прекратените поради рехабилитиране на инвалиди – 16 203, което е 12,1% от всички прекратени пенсии. Спрямо 2006 г., когато прекратените поради смърт са били 102 892 пенсии, те са намалели с 1,5%, а прекратените поради рехабилитиране на инвалиди са нараснали с 27,4% спрямо 2006 г. (12 723 бр.).

- От всички (98 854) прекратени поради смърт **лични пенсии** 49% са на жени и 51% на мъже. Средната продължителност на получаване на тези пенсии е 19,3 години, като при мъжете е 16,8 г., а при жените – 21,9 г.

- Броят на прекратените поради смърт лични пенсии за **осигурителен стаж и възраст** е 75 559, от които 40 681 (53,8%) на мъже и 34 878 (46,2%) на жени. Този вид пенсия е получавана средно 20,3 години, като средната продължителност на получаване от жените (22,6 г.) е значително по-висока в сравнение с тази на мъжете (18,3 г.).

- След рехабилитиране на инвалиди или поради смърт през 2007 г. са прекратени 29 114 **лични пенсии за инвалидност**. От тях 14 238 (48,9%) са на мъже и 14 876 (51,1%) на жени. Средната продължителност на получаване на тези пенсии е 7,8 години. Мъжете са ги получавали средно 7,5 години, а жените – 8,0 години. От тях прекратените поради рехабилитиране (13 523) 56,7% са на жени и 43,3% на мъже. Средната продължителност

на получаването им за периода от инвалидизирането до възстановяването на работоспособността е 5,3 г., като при жените е 5 г., а при мъжете – 5,7 г.

- Прекратените (поради смърт или рехабилитиране) лични пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** през 2007 г. са 28 439, като те са получавани средно 7,4 години. Прекратените пенсии на мъже са 13 743 (48,3%), които са получавани 6,9 години, а на жени са прекратени 13 743 пенсии (51,7%) и средно са получавани 7,8 години.

- През 2007 г. са прекратени 675 пенсии за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест**. Поради различните условия за получаване на този вид пенсии спрямо инвалидните пенсии за общо заболяване те средно са получавани 25,4 години (25,3 г. мъжете и 25,6 г. жените).

Анализът на пенсиите по видове, по възрастови групи и по пол разкрива някои скрити картини от обществените отношения, от личния и социалния живот на осигурените лица преди да станат пенсионери. Пенсията е резултативна величина. За да се вземат правилните решения е ценно проникването в същността на причините, водещи до очертаните тенденции, до съсредоточаване в по-големите дялове от дадена съвкупност, до съответните размери на пенсиите.

ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ

Със Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ЗГВРСНР) към НОИ се създаде специален фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“. Този фонд е финансовият източник за получаване на начислените, но неизплатени трудови вознаграждения и парични обезщетения на работниците и служителите поради несъстоятелност на работодателя. Предназначението на фонда е да осигури защита на вземанията на работниците и служителите, произтичащи от трудовите им правоотношения, когато спрямо техните работодатели е открито производство по несъстоятелност.

Работодателите са задължени да внасят определени месечни вноски във фонда за работещите при тях по трудово правоотношение работници и служители. Вноската за фонда е за сметка на работодателя и се определя ежегодно със закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Фондът се управлява от надзорен съвет и директор.

Надзорният съвет на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ е управленски орган, който се състои от осем члена, разпределени по схемата 4:2:2 така:

- четирима представители на национално представените работодателски организации;
- двама представители на представителните синдикални организации;
- двама представители на Министерския съвет – по един от Министерство на труда и социалната политика и от Министерство на финансите.

По-голямото представителство на работодателските организации в състава на надзорния съвет се основава на обстоятелството, че вноските във фонда се правят изцяло и само от работодателите.

Мандатът на Надзорния съвет е три години. Всяка година на базата на ротационен принцип се избира председател от състава на надзорния съвет. На надзорния съвет на фонд „ГВРС“ са възложени няколко функции. Той упражнява правомощията си по чл. 11 от ЗГВРСНР като:

- Приема правилник за организацията и дейността си;
- Утвърждава Инструкция за реда и начина за осигуряване на текущия обмен на информация между Националната агенция за приходите и фонд „ГВРС“ по предложение на директора на фонда;
- Приема решения за отписване на несъбираеми вземания след приключване на производството по несъстоятелност на работодателя, въз основа на информация от Агенцията за държавни вземания и доклад на директора на фонда;
- Определя с решение размера на годишната издръжката на фонда, съгласно чл. 15, ал. 1, т. 3 от ЗГВРСНР;
- Утвърждава проекта на годишния бюджет на фонд „ГВРС“;
- Разглежда, обсъжда и приема по предложение на директора на фонда вътрешни правила за инвестиране на временно свободните парични средства;
- Взема решение за инвестиране на временно свободните парични средства на фонда по реда на чл. 16 от ЗГВРСНР, като ежегодно приема годишна инвестиционна програма на фонда;
- Утвърждава ежегодно основните насоки и плана за осигуряването със средства на фонда, които са основа за разработването на годишната инвестиционна програма;
- Утвърждава списък на банките, които обслужват фонда, определени по реда на чл. 29 от Кодекса за социално осигуряване;

- Приема отчета за изпълнение на бюджета на фонда и отчета за изпълнение на годишната инвестиционна програма като неразделна част от него;
- Прави предложение пред управителя на Националния осигурителен институт за назначаване и освобождаване на директора на фонда и определя възнаграждението му;
- Определя с решение лицето, на което ще се делегират правомощия да изпълнява функциите на директор на фонда за периодите, в които титулярът е в отпуск, командировка, трайно отсъствие, физическа или фактическа невъзможност да изпълнява функциите си и го предлага на управителя на НОИ;
- Осъществява контрол върху дейността на директора на фонда;
- Приема решения по други въпроси в съответствие с разпоредбите на ЗГВРСНР.

Директорът на фонд „ГВРС“ се назначава от управителя на НОИ по предложение на НС на фонда и има четиригодишен мандат. Директорът представлява фонда и осъществява оперативното му ръководство, като упражнява правомощията по чл. 12, ал. 3 от ЗГВРСНР, а именно :

- Действа като разпоредител с бюджета на фонда;
- Съвместно с Главна дирекция „Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване“ в Централното управление на НОИ извършва дейността по чл. 13а, ал. 1, т. 28 от Правилника за организацията и дейността на Националния осигурителен институт;
- Съвместно с Главна дирекция „Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване“ в ЦУ на НОИ разработва методически указания, формуляри и образци за изплащане на гарантираните вземания;
- Решава всички останали въпроси, които не са от изключителната компетентност на надзорния съвет и на управителя на НОИ, във връзка с дейностите по гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност;
- Прави предложения за промени в правилника за дейността на фонд „ГВРС“ и правилника за организацията и дейността на надзорния му съвет;
- Дава становища, мнения и препоръки по нормативни актове и други въпроси, свързани с дейността на фонда;
- Разработва Вътрешни правила за инвестиране на временно свободните парични средства на фонда и ги предлага за утвърждаване от надзорния му съвет;
- Разработва ежегодно Основни насоки и план за осигуряване средствата на фонда и ги предлага за утвърждаване от надзорния съвет на фонд „ГВРС“;
- Разработва и предлага изменения и допълнения на Инструкцията за реда и начина за осигуряване на текущия обмен на информация между Националната агенция за приходите и фонд „ГВРС“;
- Прави предложение пред надзорния съвет на фонда за отписване на несъбираемите вземания след приключване на производството по несъстоятелност на работодателя въз основа на предоставена от Агенцията за държавни вземания информация;
- Изработва и предлага на надзорния съвет на фонда ежегодно до края на месец декември проект на годишна инвестиционна програма;
- Ръководи изпълнението на годишната инвестиционна програма на фонда, подпомаган от сектор „Финанси, инвестиционна дейност и банково обслужване“ към Главна дирекция „Финансово-стопански дейности“ на Националния осигурителен институт, съгласно приетите Вътрешни правила за инвестиране на временно свободните парични средства на фонда;
- Подготвя отчета за изпълнението на бюджета и годишната инвестиционна програма на фонда;
- Изготвя тримесечни текущи отчети за състоянието на приходната и разходна части на фонда, а също и за достигнатата доходност от инвестиции.

Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонда се извършва от Националния осигурителен институт на основание чл. 13 от закона.

Със стартирането на Националната агенция за приходите от началото на 2006 г., и на база законови промени в сила от 1.1.2006 г., контролът по внасянето на вноските във фонд „ГВРС“ се осъществява от органите на НАП, а контролът по изплащането на гарантираните вземания се осъществява от контролните органи на Националния осигурителен институт.

Съгласно разпоредбите на чл. 28 от ЗГВРСНР, в резултат на изплащането на гарантирани вземания на работниците и служителите от средствата на фонда, в негова полза възниква правото на иск срещу работодателя в размер на масата на изплатените средства. В производството по несъстоятелност, във връзка с изплатените гарантирани вземания на работниците и служителите, фондът се представлява от Агенцията за държавни вземания (АДВ).

Задължение за внасяне на осигурителни вноски и осигурени лица във фонда

Съгласно Закона за гарантираните вземания на работници и служители при несъстоятелност на работодателя, **задължени лица са всички физически и юридически лица**, които наемат лица по трудово правоотношение и спрямо които може да се открие производство по несъстоятелност по реда на Търговския закон или по реда на специални закони. Те са длъжни да внасят задължителните месечни вноски във фонда за работещите при тях по трудово правоотношение работници и служители с изключение на лицата, които са:

- съдружници в търговските дружества;
- членове на органите на управление и контрол на търговеца;
- съпрузи и роднини по права линия на търговеца – физическо лице, на съдружниците в търговското дружество и на членовете на органите за управление и контрол на търговеца.

Вноски във фонда не се внасят от работодателите, визирани в § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на Кодекса на труда, спрямо които не може да се открие производство по несъстоятелност, тъй като не са „търговци“ по смисъла на закона. Това са държавните учреждения – министерства, изпълнителни агенции, общини, учебни заведения, висши училища, институти, регистрирани партии по Закона за политическите партии, регистрирани вероизповедания по Закона за вероизповеданията и др. Не са задължени лица по смисъла на чл. 2 от ЗГВРСНР също и неперсонифицирани дружества, търговски представителства, народни читалища, синдикални организации, нотариуси и адвокати.

Осигурителната вноска се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО, но не може да надвишава 0,5%. Тя се дължи върху изплатени или начислени брутни трудови възнаграждения, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на ДОО, който за 2007 г. е 1400 лв. При вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ не се прилага минимален осигурителен доход. Не се дължат осигурителни вноски върху плащанията на работниците и служителите от средствата за социални разходи, средствата за работно, униформено и представително облекло, както и парични обезщетения, дължими от работодателя по силата на нормативен акт. Това са паричните обезщетения по членове от 213 до 221 включително, чл. 222, ал. 2 и 3, чл. 224, 225, 331 КТ и по чл. 40, ал. 4 от КСО. С промяната на чл. 20 от ЗГВРСНР от 1.1.2007 г. са уеднаквени сроковете за внасяне на дължимите вноски за фонда със сроковете за внасяне на осигурителни вноски за ДОО.

Съгласно ал. 1 и 2 на чл. 21 от ЗГВРСНР контролът по внасянето на вноските във фонда се осъществява от НАП, а контролът по изплащането на гарантираните вземания се осъществява от контролните органи на НОИ на основание чл. 21, ал. 1 от закона.

Националната агенция за приходите ежесечно предоставя на фонд „Гарантирани

вземания на работниците и служителите“ информация за размера на събраните приходи, просрочените вземания и подлежащите на възстановяване суми от фонда. Между НАП и фонд „ГВРС“ има подписана Инструкция за реда и начина за осигуряване на текущия обмен на информация между Националната агенция по приходите и ръководството на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

Дължимите, но невнесени вноски, се събират по реда на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс, като се прилагат правилата за установяването и събирането на задължителните осигурителни вноски (чл. 20, ал. 2 от ЗГВРСНР).

Право и размер на гарантираните вземания

Право на гарантирани вземания имат работниците и служителите, за които са били внесени или дължими осигурителни вноски за всички осигурени социални рискове и на които трудовото правоотношение не е прекратено към датата на обнародване на решението за откриване на производство по несъстоятелност в Държавен вестник или е прекратено през последните три месеца преди тази дата. За да имат право работниците и служителите на гарантирано вземане, работодателят трябва да е осъществявал дейност най-малко шест месеца преди началната дата на неплатежоспособността, посочена в решението по чл. 6 от ЗГВРСНР. След промяна през 2006 г. правото на гарантирано вземане възниква не само от датата на обнародване в Държавен вестник на съдебното решение за откриване на производство по несъстоятелност на работодателя, но и в два други случая – при обнародване в Държавен вестник на съдебното решение за:

1) откриване на производство по несъстоятелност с едновременно обявяване в несъстоятелност; и

2) откриване на производство по несъстоятелност, обявяване в несъстоятелност и прекратяване на производството по несъстоятелност поради недостатъчност на имуществото за покриване на разноските по производството.

Гарантираните вземания на работниците и служителите са начислени и неизплатени:

1. **трудови възнаграждения**, дължими от работодателя по индивидуални и колективни трудови договори;

2. **парични обезщетения**, дължими от работодателя по силата на нормативен акт.

С новата редакция на чл. 4, ал. 1 от ЗГВРСНР се разширява обхватът на лицата, които имат право на гарантирани вземания. От 1 юли 2006 г. такова право вече имат всички лица, които са били в трудово правоотношение с работодателя, независимо от срока му и продължителността на работното време. Това се отнася за лицата, за които не се внасят вноски за всички осигурени социални рискове. Тук попадат включените в програмата на МТСП „От социални помощи към осигуряване на заетост“, за които не се дължат вноски за фонд „Безработица“, и лицата, осигурени по реда на чл. 4, ал. 2 от КСО, които са наетите на работа при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец. Работодателите, които имат такива работници и служители, вече дължат и за тях осигурителни вноски за фонд „ГВРС“.

➤ **Гарантираните вземания на работниците и служителите, на които трудовите договори не са прекратени** към датата на обнародване на решението за откриването на производството по несъстоятелност, **са в размер на последните три начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 6 календарни месеца**, предхождащи месеца, в който е обнародвано решението за откриване на производство по несъстоятелност. Има още едно условие – работникът или служителят да е работил по трудов договор не по-малко от три месеца.

➤ **Максималният месечен размер на гарантираните вземания се определя ежегодно със ЗБДОО и не може да бъде по-малък от две и половина МРЗ, като за 2007 г. то е 450 лв.** Ако работникът/служителят е работил по-малко от три месеца, гарантира-

ното вземане е в размер на начислените, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения. То обаче не може да бъде повече от една минимална работна заплата за страната.

- **Гарантираните вземания на работниците и служителите с прекратено трудово правоотношение през последните три месеца** преди датата на обнародване на решението за откриване на производството по несъстоятелност **са в размер на последните три начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 6 календарни месеца** преди датата на прекратяване на трудовото правоотношение. Месечно не може да са повече от определения в ЗБДОО размер на гарантираното вземане, ако са били в трудово правоотношение със същия работодател не по-малко от три месеца. Ако работникът или служителят е бил в трудово правоотношение с работодателя **по-малко от три месеца**, гарантираното вземане е в размер на начислените, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения, но не повече от една минимална работна заплата за страната.

Направените изменения (ДВ, бр. 30/11.6.2006 г.) в ал. 4, 5 и 6 на чл. 26 от ЗГВРСНР при обжалване на разпореждането на директора на фонд ГВРС са в сила от 1.3.2007 г., от когато започват да действат административните съдилища. От тази дата разпорежданията по чл. 26, ал. 1 или 3 от ЗГВРС се обжалват пред административния съд по седалището на териториалното поделение на НОИ в 14-дневен срок от получаването му по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Едновременно с изплащането на гарантираните вземания се внасят и дължимите осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване и задължителното здравно осигуряване. Осигурителните вноски се изчисляват върху изплатените гарантирани вземания и се разпределят между фонда и работника в съотношението за разпределяне вноските между работодателя и осигуреното лице за съответната година, определено в КСО. За 2007 г. то е 65:35.

Финансово състояние на фонд „ГВРС“

Годишната план-сметка за 2007 г. на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ е утвърдена в приложение към Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. Средствата на фонда не се включват в средствата на другите фондове на държавното обществено осигуряване и активите и пасивите му не могат да се обединяват с активите и пасивите на другите фондове на ДОО.

Основните параметри, заложи при разработването на бюджета на фонд „ГВРС“ през 2007 г., бяха следните:

НАТУРАЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ФОНД „ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ“			
Показатели	Бюджет 2007 г.	Отчет 2007 г.	Отчет към бюджет
Средногодишен брой лица, за които са внесени вноски за фонд „ГВРС“	1 612 316	1 961 134	121,63%
Средномесечно брутно трудово възнаграждение (лв.)	329,0	379,5	115,35%
Процент на вноската (определя се със ЗБ на ДОО)	0,5%	0,5%	
Доходност от инвестиции в ДЦК	2,6%	4,0%	
Лихвени проценти по срочни депозити	3,0%	3,58%	
Разходи за издръжка на фонда, като % от годишните приходи на фонда	0,3%	0,3%	
Разходи по дейността по чл. 13 от ЗБДОО (0,8% от приходите от вноски във фонда)	0,8%	0,8%	
Брой на лицата с изплатени гарантирани вземания	3680	45	1,22%
Размер на изплатеното средно гарантирано вземане от фонд „ГВРС“ - на лице (лв.)	592	620	104,69%

Средногодишният брой на лицата, за които са внесени вноски във фонда по отчетни данни за 2007 г., е с 348,8 хиляди повече от планирания, или с 21 на сто повече. По-големият брой спрямо планирания е в резултат на прецизиране обхвата на осигурените във фонда лица и повишаване заетостта в икономиката.

Отчетеното средномесечно брутно трудово възнаграждение (379,50 лв.) на осигурените лица е по-високо от планираното (329 лв.) с над 15 на сто, в резултат на което и размерът на средно изплатеното вземане на едно лице е с близо 5 на сто над планирания размер.

Изплатени са гарантирани вземания на 45 лица, или само на 1,2 на сто от броя на планираните. Основната причината за този малък брой лица, на които са изплатени гарантирани вземания, е че фирмите, изпаднали в несъстоятелност, въпреки новоприетите законови промени (ДВ., бр. 48 от 2006 г.), не покриват изискванията за изплащане на гарантирани вземания за работниците и служителите им от този фонд.

ОБОБЩЕНА ПЛАН-СМЕТКА НА ФОНД „ГВРС“ ЗА 2007 г.				
		ПЛАН	ОТЧЕТ	ИЗПЪЛНЕНИЕ
		(хил. лв.)	(хил. лв.)	(%)
I.	ПРИХОДИ – ОБЩО	32 127,1	41 817,9	130,2%
1.	Осигурителни вноски от работодатели за работници и служители	31 827,1	41,660,5	130,9%
2.	Главница по ревизионни актове за начет	0,0	183,9	
3.	Приходи и доходи от собственост	210,0	-107,7	-51,3%
4.	Глоби, санкции и наказателни лихви	90,0	80,9	89,9%
5.	Неразпознати преводи за уточняване	0,0	0,2	
II.	РАЗХОДИ – ОБЩО	3 045,1	438,0	14,4%
1.	За гарантирани вземания на работници и служители	2 179,3	21,7	1,0%
2.	Осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО и НЗОК	517,0	9,0	1,7%
3.	Заплати, възнаграждения и др. плащания на персонала	47,3	27,4	57,9%
4.	Издръжка на ф. „ГВРС“.	43,3	27,7	64,0%
5.	За административно обслужване на ф. „ГВРС“ от НОИ	258,2	352,2	136,4%
III.	ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	29 082,0	41 379,9	142,3%

Приходи

Приходите във фонд „ГВРС“ се набират от:

- задължителни месечни вноски за сметка на работодателите, които са и основният източник на приходи във фонда;
- приходи от встъпване в правата на удовлетворени от фонда кредитори в рамките на съдебното производство по несъстоятелност;
- възстановени от работодателя суми за изплатените от фонда гарантирани вземания и за внесените за сметка на работодателя осигурителни вноски;
- доходи от инвестиране на временно свободните парични средства на фонда, като законодателят е предвидил следните ограничения:
  - ценни книжа, издадени или гарантирани от държавата – не по-малко от 65 на сто от временно свободните средства. Именно с оглед на сигурността е предвидено най-голяма част от средствата на фонда да бъдат инвестирани по този начин по презумпция, че държавата не би могла да фалира и тези ценни книжа не носят риск;
  - общински облигации – не повече от 10 на сто от временно свободните средства;
  - депозити в банки – не повече от 25 на сто от временно свободните средства.
- дарения, временни финансови и безвъзмездни помощи, като в случаите на временен недостиг на средства във фонда за покриване на неотложни плащания той може да ползва краткосрочни безлихвени заеми от републиканския бюджет и/или от фондове със социално предназначение;

- наказателни лихви, т.е. които се дължат при ненавременно изпълнение на задължението за вноски във фонда;
- глоби в случаите на реализиране на административнонаказателна отговорност на работодателя или длъжностно лице за неизпълнение на ЗГВРСНР или на нормативните актове по прилагането му;
- други източници.

През 2007 г. общите приходи на фонд „ГВРС“ са в размер на **41 817,9 хил. лв.** Те са с 30,2% повече от планираните 32 127,1 хил. лв. Приходите бележат нарастване с 29,3 на сто спрямо 2006 г., когато са били 32 333,2 хил. лв.

- Основната част от приходите се формират **от осигурителни вноски** от работодатели за работници и служители. Техният дял през 2007 г. е 99,6%. Постъпили са общо 41 660,5 хил. лв. от осигурителни вноски, като преизпълнението е с 30,9%. То се дължи както на по-големия брой осигурени лица, за които се внасят осигурителни вноски във фонда, спрямо планирания, така и на по-високото от планираното средномесечно брутно трудово възнаграждение, върху което се внасят осигурителни вноски за фонд „ГВРС“. Освен сумата от осигурителни вноски, има и 0,2 хил. лв. неразпознати преводи, за които допълнително е направено съответствие между данните в Персоналния регистър и постъпилата информация от банките за преведените осигурителни вноски.
  - **Средногодишният брой на лицата**, за които са внесени осигурителни вноски за фонд „ГВРС“ през 2007 г., е **1 961 134**, или с 21,6 на сто повече от планирания брой лица – 1 612 316.
  - Отчетеното **средномесечно брутно трудово възнаграждение** на осигурените лица във фонда е **379,50 лв.**, което е с 15,4% повече от планираното (329 лв.).
- Приходите **от глоби, санкции и наказателни лихви** са 80,9 хил. лв. Изпълнението на плана е 89,9%, но те пък са близо 4 пъти повече спрямо постъпилите суми през 2006 г.
- Без да са планирани суми **от начети по ревизионни актове** от НАП и АДВ, през годината са събрани 183,9 хил. лв. по това перо.
- За първи път е получен доход **от лихви по срочни депозити** в размер на 251,99 хил.лв., като през втората половина на отчетната година са вложени средства за закупуване на ДЦК и срочни депозити, чиято доходност ще започне да се отчита през 2008 г.

ОБОБЩЕНА ПЛАН-СМЕТКА НА ФОНД „ГВРС“ ПО ГОДИНИ					
		2005 г.	2006 г.	2007 г.	2007 г./ 2006 г.
		(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(%)
I.	ПРИХОДИ – ОБЩО	24 872,1	32 333,2	41 817,9	129,3%
1.	Осигурителни вноски от работодатели за работници и служители	24 771,5	32 249,6	41 884,4	129,9%
2.	Глоби, санкции и наказателни лихви	8,4	20,4	80,9	396,6%
3.	Приходи и доходи от собственост			-107,7	
4.	Неразпознати преводи за уточняване	92,1	63,2	0,2	0,3%
II.	РАЗХОДИ – ОБЩО	83,2	266,2	438,0	164,5%
1.	За гарантирани вземания на работници и служители	46,4	25,0	21,7	86,8%
2.	Осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО и НЗОК	16,6	8,9	9,0	101,1%
3.	Заплати, възнаграждения и др. плащания на персонала	16,9	23,9	27,4	114,6%
4.	Издръжка на ф. „ГВРС“	3,3	0,3	27,7	9233%
5.	За административното обслужване на ф. „ГВРС“ от НОИ	0,0	208,1	352,2	169%
III.	ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	24 788,8	32 067,0	41 379,9	129,0%

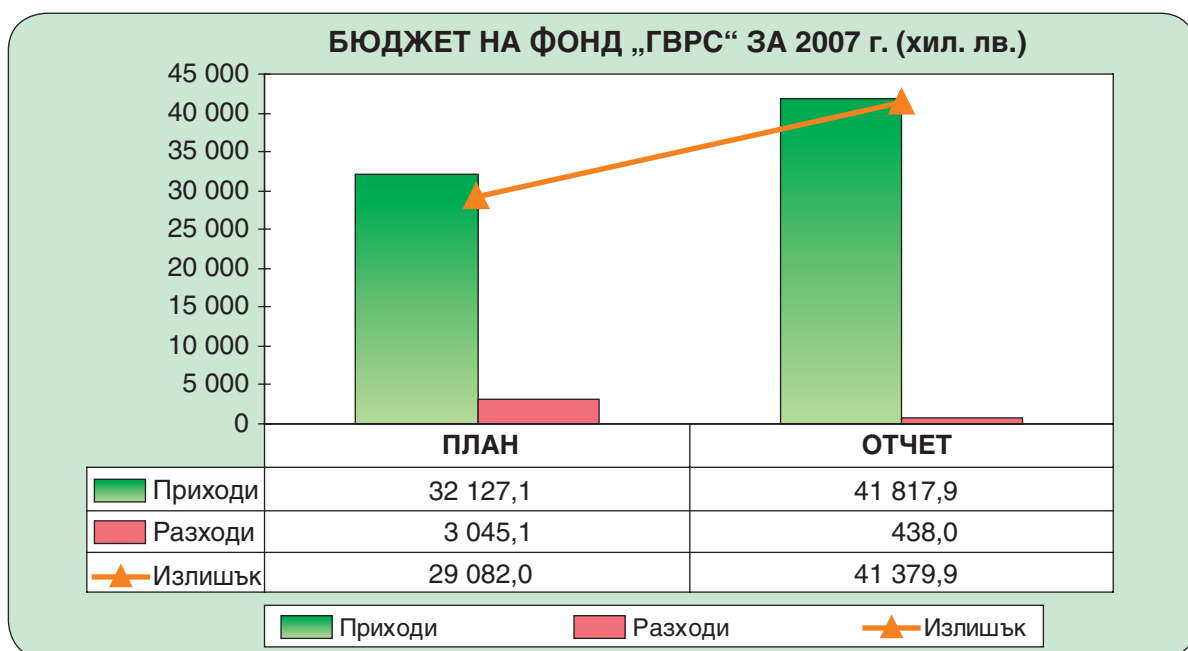
Разходи

Законът определя за какво могат да се разходват натрупаните във фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ средства и те са за:

- изплащане на гарантирани вземания;
- осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО, НЗОК;
- издръжка на дейността на фонда в размер, установен от неговия надзорен съвет, но не повече от 0,3 на сто от годишните приходи на фонда;
- разходи за административно, техническо, счетоводно, правно и информационно обслужване, което се осъществява от НОИ. Тези разходи се определят ежегодно със закона за бюджета на ДОО.

Изразходваните средства през 2007 г. от фонд „ГВРС“ са **438,0 хил. лв.** Изпълнението на планираните средства е едва 14,4%. Въпреки слабото усвояване на средствата от фонда, разходите са нараснали 1,64 пъти (или с 64,5%) спрямо 2006 г., когато са изразходени 266,2 хил. лв.

- От общите разходи на фонд „ГВРС“ за изплащане на **гарантирани вземания** са изразходени 22,8 хил. лв., но след възстановяване на 1,1 хил. лв. на работодателите за изплатени от ф. „ГВРС“ гарантирани вземания на работници и служители, сумата за изплащане на гарантираните вземания става **21,7 хил. лв.** Спрямо плана са усвоени само 1 % от предвидените средства (2 179,3 хил. лв.). Изразходената сума за обезщетения е намаляла с 13,2% (или с 3,3 хил. лв. по-малко) спрямо 2006 г., когато е била 25 хил. лв.
- През 2007 г. са изплатени обезщетения на 45 лица (1,2% от планираните 3 680 лица) със среден размер на обезщетението 620 лв. (при планиран 592 лв.). Действителните разходи за гарантирани вземания са едва 6,4% от общите разходи на фонда.
- Общо за осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО, НЗОК са изразходвани 9,1 хил. лв., което е 1,7% от планираните. Те са върху изплатените гарантирани вземания, заплати и възнаграждения на персонала.
- Изплатените възнаграждения за 2007 г. за издръжка на фонда, включително по трудови и извън трудови правоотношения на персонала, са 27,4 хил. лв.
- Направените разходи за административното, техническото, счетоводното, правното и информационно обслужване, което се извършва от НОИ, са 379,9 хил. лв. Тези разходи се определят ежегодно със закона за бюджета на ДОО.

За 2007 г. фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ приключи с излишък от 41 379,9 хил. лв., при планиран 29 082,0 хил. лв. Излишъкът е с 42,3% по-голям от планирания.

Наличността по сметката на фонд „ГВРС“ към 31.12.2007 г. е в размер 16 391,9 хил. лв.

В края на отчетния период фондът има закупени ДЦК на първичния пазар за три, пет и десет години за 59 597,3 хил. лв. със средна доходност, изплащана на купон от 4,01 %. За същият отчетен период наличността по срочни депозити е 22 000,0 хил.лв. със средна доходност от 3,89 %.

Прогнозата за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, която се разработва от Националния осигурителен институт на базата на отчета за 2007 г. показва, че през следващите години ще продължат започналите активни вложения в срочни депозити и инвестиции в ДЦК, като инвестиционният портфейл ще бъде насочен към достигане на максимална доходност съобразно конюнктурата на капиталовия пазар.

БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2007 г.

Консолидираният бюджет на ДОО за 2007 г. е разработен съобразно изискванията за бюджетната процедура за 2007 г. и последващите указания на МФ за подготовка на тригодишната бюджетна прогноза, разходните тавани и програмните бюджети за периода 2007 – 2009 г. При изготвянето на бюджета на ДОО за 2007 г. са взети предвид специфичните социалноосигурителни показатели, съгласувани с МТСП и МФ, макроикономическите показатели и действащото законодателство.

Основният финансов план на социалноосигурителната система, с който се материализира замисъла на Кодекса за социално осигуряване и се реализира определената за годината осигурителна политика, е консолидираният бюджет на държавното обществено осигуряване. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на държавното обществено осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупностите на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване ежегодно се определят:

- Минималните месечни осигурителни доходи по видове осигурени лица и максималният осигурителен доход за всички осигурени лица;
- Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст;
- Минималният и максималният размер на обезщетението за безработица;
- Размерът на паричното обезщетение за отглеждане на малко дете по чл. 53, ал. 1 и 2 от КСО;
- Размерите на вноските за фондовете на държавното обществено осигуряване, Учителския пенсионен фонд, ДЗПО и за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“;
- Съотношението при разпределянето на задължителните осигурителни вноски между работодател и осигурено лице;
- Приема се план-сметка на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и се определя максималният размер на гарантираните вземания, който не може да бъде по-малък от две и половина минимални работни заплати, установени за страната към датата на обнародване на решението.

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове показва изпълнението на една от основните функции на НОИ да управлява ефективно и прозрачно средствата на ДОО в съответствие с фондовия принцип на струк-

туриране. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социалноосигурителни програми, финансирани от тези фондове, е един действен инструмент, с който се гарантира прозрачност за набирането и изразходването на бюджетните средства, за реализацията на годишните и дългосрочните приоритети на социалноосигурителната политика, както и за постигнатите резултати и ефекти. Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО подпомага ръководните органи на НОИ да представят пред органите за управление на държавата и пред широката общественост не само конкретните резултати от изтеклата година, но и очертаните насоки на провежданата реформа в социалното осигуряване и изпълнението на поставените пред НОИ отговорности.

Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове е функция от установения подход за реализиране и разпределение на приходите от осигурителни вноски и от други източници на финансиране за съответната година, както и белег за степента на обвързаност с гарантираните от закона права на гражданите.

БРОЙ ОСИГУРЕНИ В ДОО ЛИЦА И СРЕДНОМЕСЕЧЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ЗА 2007 г.				
Показатели	План		Отчет	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 762 345	391,68	2 863 541	398,17
I. Осигурени от работодател /възложител лица	2 530 345	369,20	2 680 959	399,15
Работещи по трудови правоотношения:	2 272 747	353,28	2 423 982	384,79
– от първа категория труд	9 500	691,25	9 857	721,99
– от втора категория труд	99 000	540,23	106 273	595,46
– от трета категория труд	2 164 247	343,24	2 307 852	373,65
Държавни служители и спец. дейности	141 498	732,46	125 218	840,42
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	5 000	150,27	3 430	153,51
Лица, включени в програмите от „СПОЗ“ и „В подкрепа на майчинството“	35 000	170,99	47 197	166,65
Осигурени от възложител лица (без трудови правоотношения)	54 000	184,90	56 156	197,82
Осигурени лица за инвалидност, старост и смърт и трудова злополука	22 100	78,80	24 976	74,91
II. Самоосигуряващи се лица	232 000	200,16	238 738	208,14
Самоосигурени лица за всички социални рискове	85 000	235,65	100 739	239,51
Самоосигурени лица само за пенсия	100 000	235,04	100 826	230,83
Самоосигуряващи се земеделски произв. и тютюнопроизводители (осигурени за всички соц. рискове)	17 000	60,66	14 420	62,08
Самоосигуряващи се земеделски произв. и тютюнопроизводители (осигурени само за пенсия)	30 000	62,40	22 753	61,31
III. Лица, откупили времето на обучението си	2000 бр.		926 бр.	
Осигурителен стаж на едно лице (в месеци)	30,20 м.	180,00	27,93 м.	180,00
IV. Лица, откупили до 5 години осиг. стаж по § 9, ал. 3 от ПЗР на КСО – бр. – осиг. стаж на едно лице в месеци	190 бр.		32 906 бр.	
	30,0 м.	180,00	2 96 м.	180,00
<i>Забележка: В броя на осигурените от работодател лица са включени наетите в специалните дейности и във Висшия съдебен съвет. В отчета не са включени откупилите осигурителен стаж и осигурените от възложител лица, които са осигурени и на друго основание.</i>				

Съгласно Закона за бюджета на ДОО, консолидираният бюджет на ДОО за 2007 г. е балансиран на нула чрез планирана субсидия от Централния републикански бюджет за покриване на недостига от средства в размер на 1 447 373,0 хил. лв. На този етап от реформата, при заложените макроикономически показатели и политика по доходите, недостигът е обоснован предвид извършените радикални промени, особено в приходната част на осигурителната система: 1) намаляване на общата осигурителна вноска с 3 на сто от 1.10.2007 г. и пренасочване от началото на 2007 г. на още 1 на сто от вноската за фонд „Пенсии“ към универсалните фондове на ДЗПО за родените преди 31 декември 1959 г.; 2) институционални и организационни промени по прехвърляне събирането от НАП на приходите за ДОО. Взети са под внимание и измененията, залегнали разходната част на бюджета на ДОО за 2007 г., насочени към повишаване размерите на паричните обезщетения и помощи за временна и трайна неработоспособност. В резултат на преизпълнение

на приходите със 7,9 на сто, равняващо се на 268,3 млн. лв., от определената субсидия бяха усвоени 1 178 346,5 хил. лв., или 81,4 на сто, т.е. бяха икономисани 269 млн. лв. Едновременно с това 60 млн. лв. от ЦРБ, предвидени като резерв за реформата в социалното осигуряване, не бяха изразходвани, а допълнителни плащания за пенсии бяха осъществени за сметка на реализираната икономия от собствени средства на системата.

Отчетените резултати по бюджета на ДОО за 2007 г. кореспондират с основните макроикономически показатели, заложи в макрорамката на държавния бюджет. Определените от МФ и Министерския съвет макропоказатели, както и действащата нормативна база и реализираните политики, задават рамката на консолидирания бюджет на ДОО за 2007 г. и обуславят неговото изпълнение.

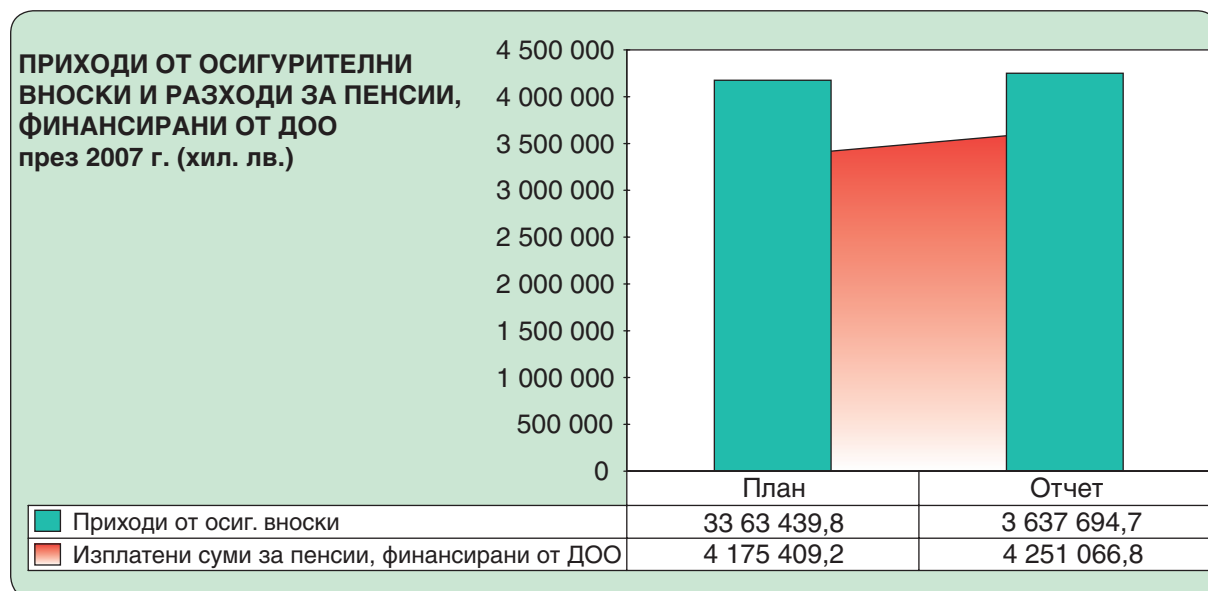
Посочените основни макроикономически параметри и политики на правителството, заложи при разработване на държавния бюджет, оказват силно влияние върху броя и структурата на осигурените лица и средния осигурителен доход. Последните по принцип се планират и наблюдават от НОИ, доколкото влияят директно върху изпълнението на приходите и разходите по бюджета на ДОО за 2007 г. Техните планови и фактически равнища в голяма степен са резултативни от провежданите политики и цялостното икономическо развитие на страната през годината, както и от нивото на доброволност на спазване на осигурителните задължения, осигурителната култура и размера на скритата икономика.

Анализът за изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2007 г. показва следното:

❖ По план приходите са **3 400 639,4 хил. лв.**, а разходите – **5 374 633,9 хил. лв.** Фактическото изпълнение на бюджета на ДОО за 2007 г. показва, че са постъпили всичко приходи **3 668 899,5 хил. лв.**, или изпълнението на плана е **107,9 на сто**. Изразходвани са **5 557 120,5 хил. лв.** (заедно с коледната добавка, пощенска такса и ДДС), което представлява **103,4 на сто** от утвърдения бюджет.

❖ В края на годината е **реализиран остатък** в размер на **12 826,5 хил. лв.** по валутните сметки на НОИ (в евро и щатски долари) за текущи разплащания по международните договори в областта на социалното осигуряване.

❖ Съгласно **Закона за бюджета на ДОО за 2007 г.** консолидираният бюджет на ДОО е **балансиран на нула** чрез субсидия от Централния републикански бюджет (ЦРБ) в размер **1 447 373,0 хил. лв.** Постигнатото преизпълнение на приходите със **7,9 на сто**, равняващо се на **268,3 млн. лв.**, позволи от тази субсидия да бъдат усвоени **1 178 346,5 хил. лв.**, или **81,4 на сто** от предвиденото в Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. Бяха икономисани **269 млн. лв.** Същевременно **60 млн. лв.** от ЦРБ, предвидени като **резерв за реформата в социалното осигуряване**, не са изразходвани.

❖ Постигнатото изпълнение на бюджета на държавното обществено осигуряване създаде предпоставки правителството да вземе решение за предоставяне на 230 млн. лв. за еднократно изплащане на допълнителна сума в размер на 100 лв. към пенсиите за месец декември (коледна добавка). Цялата сума беше преведена от републиканския бюджет.

При средномесечен разход за пенсии през годината 371,0 млн. лв. (без коледната добавка, пощенската такса и ДДС) допълнителната субсидия за покриване на недостига от средства в размер на 1 178,3 млн. лв. се равнява на разходите за пенсии за 3 месеца и 5 дни. За сравнение, през 2006 г. републиканският бюджет е финансирал ДОО със средства за покриване разходите за пенсии за 4 месеца и 7 дни, а за 2005 г. – за 1 месец и 27 дни.

Консолидираният бюджет на ДОО през 2007 г. има следната структура:

- I. Приходи
- II. Разходи
- III. Трансфери
- IV. Дефицит/Излишък
- V. Финансиране

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на бюджета на ДОО за 2007 г. по отделните части на бюджетната структура са показани по-долу.

Приходи

В областта на приходите, при действащото законодателство и спрямо заложеното в бюджета на ДОО за 2007 г., основните параметри бяха следните:

- Запазване на минималния месечен осигурителен доход за самоосигуряващите се лица в размера за 2006 г. – 220 лв.;
- Запазване на максималния осигурителен доход за всички осигурени лица в размера за 2006 г. – 1 400 лв.;
- Намаляване от 1 януари 2007 г. на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ за родените след 31.12.1959 г. с 1%, докато вноската в универсалните фондове за ДЗПО се увеличи от 4% на 5%;
- Намаляване от 1 октомври 2007 г. на общата осигурителна вноска с 3%, като за фонд „Пенсии“ намалението на вноската е с 1%, а за фонд „Безработица“ – с 2%.
- Повишаване от 1 януари 2007 г. на осигурителната вноска за универсалните пенсионни фондове от втори стълб за сметка на фонд „Пенсии“ с 1%;
- Запазване на съотношението 65:35 при разпределяне на осигурителната вноска между работодател и осигурено лице;
- Договорени са с 13,5 на сто по-високи минимални осигурителни прагове за работещите по трудови правоотношения;
- Средномесечен осигурителен доход: план – 391,68 лв., отчет – 398,17 лв.;
- Средномесечна работна заплата за страната: план – 396,34 лв., отчет – 431,0 лв., изчислена на базата на подадените от работодатели/възложители декларации;
- Минимална работна заплата за страната – 180 лв.;
- Средногодишна инфлация: план – 4,4%, отчет – 8,4%;
- Средногодишно ниво на безработица: план – под 10,0%, отчет – 7,75%;

I. Изпълнение на приходната част на бюджета на ДОО за 2007 г.

Финансирането на държавното обществено осигуряване се извършва чрез приходи от:

- 1) **собствени източници**, които съставляват **75,8 на сто** от приходите в консолидирания бюджет на ДОО (при план 70 на сто);

2) външни източници (субсидии и трансфери) – **24,2 на сто** (при план 29,9 на сто).

През 2007 г. се отчита нарастване на приходите от вноски благодарение на увеличени брой осигурени лица и разширената осигурителната база. Осигурените лица са близо 117 хиляди повече спрямо 2006 г. Бяха договорени с 13,5 на сто на по-високи осигурителни прагове по икономически дейности и квалификационни групи професии.

Приходите от **собствени източници на финансиране** през 2007 г. са **3 682 158,0 хил. лв.**, като от тях 12 458,5 хил. са остатък от предходната година и **3 669 699,5 хил. лв.** са постъпленията през годината. Преизпълнението на общите приходи със **7,9 на сто**, равняващо се на **268 260,1 хил. лв.**, се формира основно от преизпълнението с **8,2 на сто** на приходите от **осигурителни вноски**. Те са с 274 254,9 хил. лв. повече от планираните. Формират се основно от вноските на работодатели (възложители) за работници и служители, които в структурата заемат 65,4%, лични вноски – 28,6%, вноски от самоосигуряващи се лица – 4,4%, главница по ревизионни актове за начет от НАП – 0,6%, главница от ревизионни актове за начет от АДВ – 0,6% и приходи от професионални фондове по §4, ал. 4 от ПЗР на КСО – 0,5%.

ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА 2007 г.					
	ПЛАН		ОТЧЕТ		ИЗПЪЛНЕНИЕ
	хил. лв.	%	хил. лв.	%	
Осиг. вноски от работодател/възложител	2 172 849,3	64,60	2 379 383,0	65,41	109,51
1. На работещи по трудови правоотношения	1 668 477,5	76,79	1 879 764,6	79,00	112,66
3-та категория труд	1 524 073,1	91,35	1 714 545,9	91,21	112,50
1-ва и 2-ра категория труд	144 404,5	8,65	165 218,7	8,79	114,41
2. Държавни служители и наети в специални дейности	345 410,6	15,90	339 107,2	14,25	98,18
3-та категория труд	104 366,1	30,22	104 103,6	30,70	99,75
1-ва и 2-ра категория труд	241 044,5	69,78	235 003,6	69,30	97,49
3. За осигурени за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и проф. болест	2 856,0	0,13	3 074,3	0,13	107,64
3-та категория труд	2 821,1	98,78	2 979,6	96,92	105,62
1-ва и 2-ра категория труд	34,9	1,24	94,6	3,08	271,27
4. Осиг. вноски върху доходи без трудови правоотношения	17 092,9	0,79	17 928,2	0,75	104,89
5. Осиг. вноски за ФТЗПБ за лицата, осигурени за тр. зл. и проф. болест от работодатели – от 0,4 до 1,1%	71 371,1	3,28	79 137,6	3,33	110,88
6. Осиг. вноски върху обезщетенията за оставане без работа – по КТ, Закона за висшето образ. и ЗДС	971,9	0,04	669,0	0,03	68,83
7. Осиг. вноски за ф. „Пенсии“ поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	3 100,0	0,14	1 952,3	0,08	62,98
3-та категория труд	1 100,0	35,48	1 607,5	82,34	146,13
1-ва и 2-ра категория труд	2 000,0	64,52	344,9	17,66	17,24
8. Осиг. вноски за включените в програмите от соц. помощи към осигуряване на заетост и в подкрепа на майчинството	10 979,4	0,51	14 467,2	0,61	131,77
9. Осиг. вноски, дължими за периода преди 2007 г.	200,0	0,01	291,6	0,01	145,82
10. Осиг. вноски върху средствата за социални разходи	52 007,4	2,39	42 986,7	1,81	82,65
11. Осиг. вноски върху изплатени гарантирани вземания	382,5	0,02	4,2	0,00	1,09
Лични осигурителни вноски	932 108,5	27,71	1 039 688,9	28,58	111,54
Осиг. вноски от самоосигуряващи се лица, в т.ч. от:	149 482,0	4,44	159 089,5	4,37	106,43
– осигурени само за пенсия	59 994,4	40,13	58 096,4	36,52	96,84
– осиг. само за пенсия при год. изравняване за 2006 г.	27 492,3	18,39	28 250,8	17,76	102,76
– осиг. за всички осиг. рискове без тр. зл. и безработ.	58 670,9	39,25	68 802,0	43,25	117,27
– осиг. вноски върху МРЗ за времето на обучение	3036,0	5,06	1064,1	1,83	35,05
– върху МРЗ от лицата, на които не им достига 5 г. осиг. стаж за пенсия	288,4	1,05	2 876,2	1,81	997,23
Главница върху ревизионни актове за начет	99 000,0	2,94	43 100,5	1,18	43,54
Приход от професионалните пенсионни фондове	10 000,0	0,30	16 432,8	0,45	164,33
ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ	3 363 439,8	100,0	3 637 694,7	100,0	108,15

1. Приходи от осигурителни вноски

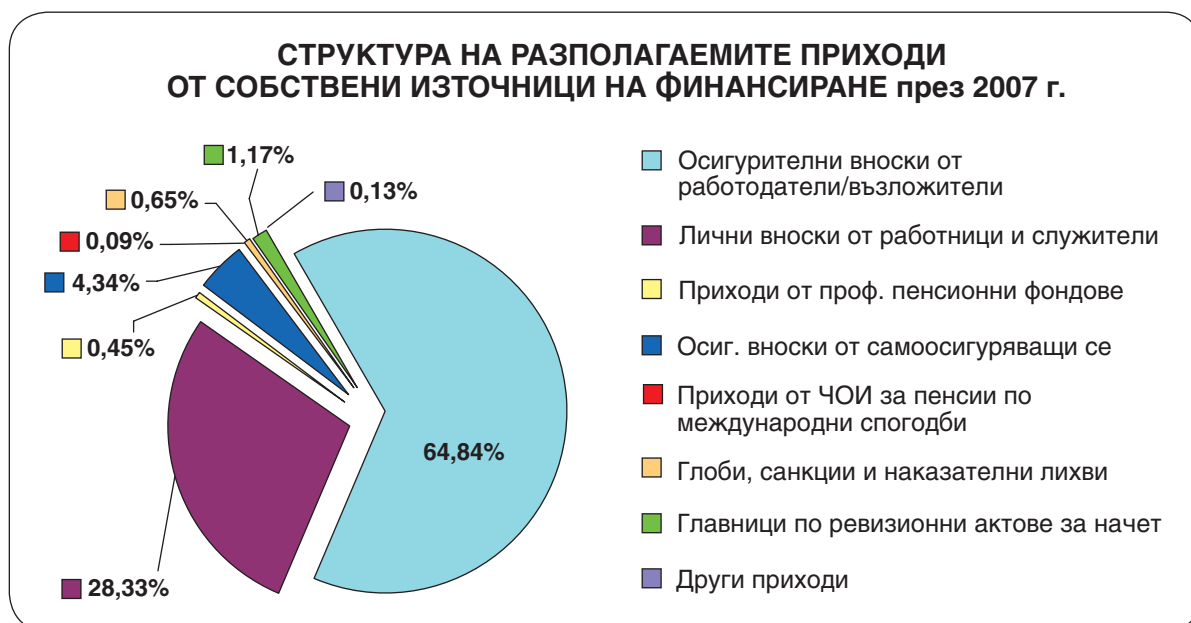
1.1. Постъпилите вноски от работодатели/възложители за работници и служители са **2 379 383,0 хил. лв.**, при план 2 172 849,3 хил. лв., или изпълнението на плана е **109,5** на сто. В тях са включени осигурителните вноски за работещите по трудови правоотношения, държавните служители и наетите в специални дейности, работещите без трудови правоотношения, вноските за включените в програмите „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и „В подкрепа на майчинството“ и други.

- Приходът от вноски от работодатели за работниците и служителите е по-голям от планирания. Дължи се на по-широкия с **6,0 на сто** обхват на осигурените лица и на **по-високия с 8,1 на сто среден осигурителен доход** за осигурените от работодател спрямо плана. Преизпълнението е в резултат най-вече **на по-големия с 6,7% брой работещи по трудови правоотношения** в сравнение с планирания (при план 2 272 747, са осигурени **2 423 982** лица), а също и на **по-големия с 4,0 на сто брой осигурени по граждански договори**. За това е допринесъл също **по-високият спрямо плана с 8,9 на сто среден осигурителен доход** на работещите по трудови правоотношения, а на осигурените без трудови правоотношения – по-висок със **7,0 на сто**.

- **За работещите по трудов договор постъпленията от вноски са 1 879 764,6 хил. лв.** общо за трите категории труд. От тях 1 714 545,9 хил. лв. за работещите при условията на 3-та категория (112,5 на сто изпълнение спрямо плана) и 165 218,7 хил. лв. за лицата от 1-ва и 2-ра категория труд (114,4 на сто изпълнение). Общо изпълнението на плана е **112,7 на сто**, като преизпълнението с 12,7 на сто се дължи основно на постъпилите 190 472,8 хил. лв. повече за осигурените от 3-та категория труд.

- **Наетите по трудови правоотношения лица** са със 151 235 повече от планираните. Вноски са постъпили за 2 423 982 души. От тях 2 307 852 са работещите от 3-та категория труд, 106 273 от 2-ра категория и 9 857 души – 1-ва категория.

- Другият основен фактор, формиращ приходите от осигурителни вноски за тази категория осигурени лица, е **средният осигурителен доход – 384,79 лв.**, при планиран 353,28 лв. Или средномесечният осигурителен доход е с **31,51 лв.** по-висок от планирания. Този показател отразява покачването в нивото на трудовите, респективно на осигурителните доходи на осигурените лица.

- **Приходите от осигурителни вноски за държавните служители и наетите в специалните дейности**, които са осигурени изцяло за сметка на държавния бюджет, са **339 107,2 хил. лв.**, което е с **6 303,4 хил. лв.** по-малко от планираната сума. Неизпълнението се дължи на по-малкия с 16 280 брой осигурени лица от планирания.

• **Наетите лица без трудови правоотношения** (членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения и осигурени от възложител) през 2007 г. са **59 586** (при план 59 000). За тях са постъпили **17 928,2 хил. лв.** от осигурителни вноски, или **104,9%** изпълнение на плана. Средномесечният осигурителен доход за тези лица по отчет е **195,27 лв.**, при план 181,97 лв., или със **7,3%** над планирания.

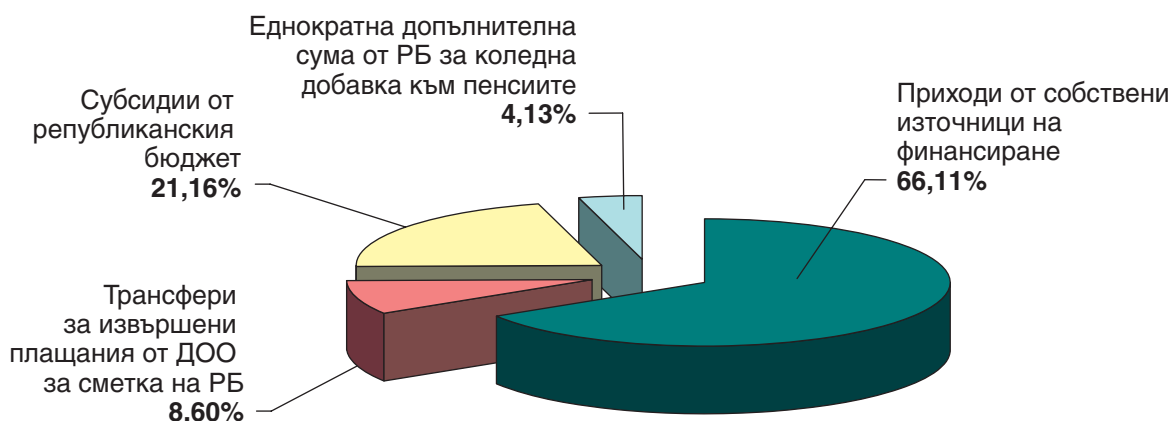
1.2. Постъпилите **лични вноски от работници и служители** са в размер **1 039 688,9 хил. лв.**, като изпълнението спрямо плана е **111,5%**. Преизпълнението се дължи на по-големия брой осигурени лица и по-високия среден осигурителен доход от планираните стойности.

1.3. **Вноските от самоосигуряващи се лица** по отчета за 2007 г. са в размер **159 089,5 хил. лв.**, а по план – 149 482,0 хил. лв. Преизпълнението с 6,4% е вследствие **по-големия брой самоосигурени лица** от предвидените. При план 232 000 лица (заедно със земеделските производители), те са **238 738 души**, или с **6 738 повече**.

• **Средният осигурителен доход**, на който са се осигурявали самонаетите, е с **4,0% по-висок** от планирания. При план 200,16 лв., е отчетен **208,14 лв.** С годишното изравняване на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се акумулират допълнителни приходи в бюджета на ДОО. Постъпилите от този приходоизточник средства през 2007 г. са в размер на **28 250,8 хил. лв.**, или с **2,8% над планираните**.

1.4. В групата приходи от осигурителни вноски се отнасят и постъпленията от **главниците по ревизионните актове за начет**, събрани от контролните органи на НАП и от Агенцията за държавни вземания (АДВ). Общо постъпилите суми са с **55 899,5 хил. лв.** по-малко спрямо планираните (99 000 хил. лв.), или изпълнението на плана е **43,5 на сто**. Неизпълнението се дължи главно на събраните с **46 621,7 хил. лв.** по-малко от планираните суми (69 000 хил. лв.) от контролните органи на НАП. Събраните приходи от АДВ са **20 722,2 хил. лв.**, при план 30 000,0 хил. лв., или с **9 277,8 хил. лв.** по-малко от планираните. Изпълнението спрямо плана е **32,4%** от контролните органи на НАП и **69,1%** от АДВ, което определено е **незадоволително**.

СТРУКТУРА НА ПОСТЪПИЛИТЕ ПРИХОДИ В КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ПО ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНСИРАНЕ ПРЕЗ 2007 Г.

1.5. Прехвърлените средства от осигурителни вноски от професионалните пенсионни фондове за пенсиониралите се по чл. 157, ал. 7 от КСО и §4, ал. 4 от ПЗР на КСО лица са **16 432,8 хил. лв.**, при план **10 000 хил. лв.** Осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване в професионален пенсионен фонд за лицата, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст, се превеждат във фонд „Пенсии“ на ДОО. В случай, че работещите по първа и втора категория труд реализират правата си за ранно пенсиониране в първия стълб, набраните средства в професионалния пенсионен фонд се прехвърлят във фонд „Пенсии“ на ДОО.

2. Други собствени приходи

В консолидирания бюджет на ДОО постъпват и т. нар. **неданъчни приходи**, които включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП, АДВ и НОИ) и други собствени неданъчни приходи. В структурата на постъпленията през годината от собствени източници на финансиране техният дял е **0,8%** (27 895,6 хил. лв.), при заложен в закона за бюджета **0,98%** (33 399,6 хил. лв.).

2.1. Събраните суми от глоби, санкции и наказателни лихви са в размер 24 001,0 хил. лв., при планирани 31 760,0 хил. лв., или 75,6 на сто изпълнение. Следва да се отбележи, че в структурата на тези приходи се констатира много ниско изпълнение на планираните постъпления от НАП. Събраните лихви по ревизионните актове за начет от НАП са в размер на **8 075,3 хил. лв.** или 40,4% спрямо планираните 20 000,0 хил. лв. (11 924,7 хил. лв. по-малко), а от АДВ при план 7 000,0 хил. лв. са постъпили **10 744,2 хил. лв.,** или с **53,5% повече.** По ревизионни актове за начет, **съставени от контролните органи на НОИ** след 31 декември 2005 г., са постъпили начети и лихви в размер на **1 984,2 хил. лв.,** а от глоби, санкции, неустойки и обезщетения по наказателни постановления събраните суми са **109,6 хил. лв.**

2.2. Приходите и доходите от собственост (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) са с **3 142,9 хил. лв. повече** от планираните 1 355,0 хил. лв.

2.3. Приходите от чуждестранни осигурителни институти за изплащане на пенсията по международни спогодби в отчета за 2007 г. са в размер **3 309,2 хил. лв.,** при планирани 3 800,0 хил. лв., или с **12,9% по-малко.**

СТРУКТУРА НА ПРИХОДИТЕ В КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ПРЕЗ 2007 Г. ПО ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ					
	ПЛАН		ОТЧЕТ		ИЗПЪЛ- НЕНИЕ
	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	%
Приходи от собствени източници на финансиране	3 401 439,4	70,15%	3 682 158,0	75,76%	108,25%
Остатък по валутни сметки от предходния период			12 458,5	0,34%	
ПОСТЪПЛЕНИЯ ПРЕЗ ГОДИНАТА	3 401 439,4	100,0%	3 669 699,5	99,66%	107,89%
Общо от осигурителни вноски, в т.ч. от:	3 363 439,8	98,88%	3 637 694,7	99,13%	108,15%
– работодатели/възложители	2 172 849,3	64,60%	2 379 383,0	65,41%	109,51%
– лични вноски от работници и служители	932 108,5	27,71%	1 039 688,9	28,58%	111,54%
– самоосигуряващи се	149 482,0	4,44%	159 089,5	4,37%	106,43%
– главница по рев. актове за начет от НАП	69 000,0	2,05%	22 378,3	0,62%	32,43%
– главница по рев. актове за начет от АДВ	30 000,0	0,89%	20 722,2	0,57%	69,07%
– приходи от проф. пенсионни фондове по §4, ал. 4 от ПЗР на КСО	10 000,0	0,30%	16 432,8	0,45%	164,33%
Трансфер от РБ за зачетен осигурителен стаж (по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 и чл. 26а т. 3 от КСО)	800,0	0,02%	800,0	0,02%	100,00%
Приходи от ЧОИ за пенсии по международни спогодби	3 800,0	0,11%	3 309,2	0,09%	87,08%
Глоби, санкции и наказателни лихви	31 760,0	0,93%	24 001,0	0,65%	75,57%
Други приходи	1 639,6	0,05%	3 894,6	0,11%	237,53%
Приходи от външни източници на финансиране	1 447 373,0	29,85%	1 178 346,5	24,24%	81,41%
Субсидии от ЦРБ за покриване на недостига	1 447 373,0	29,85%	1 178 346,5	24,24%	81,41%
ВСИЧКО ПРИХОДИ	4 848 812,4	100%	4 860 504,5	100%	100%

Разходи

В областта на разходите, спрямо действащото законодателство и Закона за бюджета на ДОО за 2006 г., бюджета за 2007 г. беше обусловен от следните параметри и политики:

- Планирано беше увеличаване размерите на пенсиите чрез индексирането им от 1 юли 2007 г. с 8,5 на сто, като минималният размер на личната пенсия за осигурителен стаж и възраст да стане 92,23 лв., а социалната пенсия за старост – 68,36 лв. Фактически обаче пенсиите през 2007 г. бяха индексирани двукратно с по 10 на сто:

- пенсиите, отпуснати до 31.12.2006 г. се индексираха от 1 юли и 1 октомври 2007 г.;
- пенсиите, отпуснати от 1 януари до 30 юни 2007 г. се индексираха от 1 октомври 2007 г.

- Повишаване размера на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст и на социалната пенсия за старост, които служат за измерители на други пенсии и на добавки:

- определяне на по-висок минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-3 от КСО (от 1 юли 2007 г. – 93,50 лв.; от 1 октомври 2007 г. – 102,85 лв.)
- определяне на по-висок размер на социалната пенсия за старост (от 1 юли 2007 г. – 69,30 лв.; от 1 октомври 2007 г. – 76,23 лв.)

- Увеличаване от 1 юли 2007 г. на максималния размер на пенсията или сбор от пенсиите, получавани от един пенсионер – от 455 на 490 лв. (35 на сто от максималния осигурителен доход за предходната година – 1400 лв.).

- Увеличаване размера на добавката към пенсиите на ветераните от войните, която от 1 юли 2007 г. е 100% от размера на социалната пенсия за старост – 69,30 лв., а от 1 октомври става 76,23 лв.

- Към пенсията или сбора от пенсиите за декември 2007 г. на всеки пенсионер беше изплатена еднократно допълнителна сума в размер на 100 лв. Право на добавката имаха всички пенсионери, на които пенсията е отпусната с начална дата до 31.12.2007 г. включително.

- Намаляване броят на неправомерно отпуснатите пенсии за инвалидност поради общо заболяване чрез участието на доверени лекари от НОИ за допълнителен контрол при препотвърждаване на експертните решения за степента на загубена работоспособност от органите на лекарската експертиза в ТЕЛК и НЕЛК.

- Промяна на механизма за изчисляване на паричните обезщетения за временна и трайна неработоспособност, като в базата на осигурителния доход от 1 януари 2007 г. се включва освен изплатеното, също и начисленото, но неизплатено трудово възнаграждение.

- Запазване на положението работодателят да изплаща първия ден от временната неработоспособност за негова сметка в размер на среднодневното брутно трудово възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност.

- Увеличаване на времето, през което осигурената майка има право на обезщетение за бременност и раждане (от 135 на 315 календарни дни).

- Промяна от 1 януари 2007 г. в начина на администриране на паричните обезщетения и помощи за временна неработоспособност и майчинство, като изчисляването и изплащането им се извършва от териториалните поделения на НОИ.

- Запазване на минималния (90 лв.) и увеличаване на максималния (от 160 на 180 лв.) размер на обезщетението за безработица, при редуциране размера на осигурителната вноска от 1 октомври 2007 г. на 1 на сто;

- Увеличаване месечния размер на паричното обезщетение за отглеждане на малко дете – от 160 на 180 лв.;

- Подобрен и по-ефективен контрол върху разходите за временна неработоспособност с поемането на практическата дейност по изчисляване и изплащане на паричните обезщетения при временна нетрудоспособност от НОИ и освобождаването на работодателите от тази дейност;

- Повишаване ефективността и качеството на услугите за осигурителите и бенефициентите на системата чрез разширяване използването на информационните и комуникационните технологии и обучение на персонала на НОИ;

II. Изпълнение на разходната част на бюджета на ДОО

За разходите през 2007 г. в бюджета са заложили **5 374 633,9 хил. лв.** В тях са включени социалноосигурителните разходи (пенсии, социални помощи и обезщетения), здравноосигурителни вноски, разходите за издръжка на службите по социално осигуряване, разходите за отбранително-мобилизационна подготовка и планиран резерв за реформата. По отчета на консолидирания бюджет на ДОО за 2007 г. разходите възлизат на **5 557 120,5 хил. лв.** Те включват:

- **Разходи за пенсии – 4 707 515,3 хил. лв.,** или **84,7%** от общите разходи. В тях са включени и **223 179,1 хил. лв.** за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за декември 2007 г., в т.ч. и за минали години, плюс **32 075,2 хил. лв.** пощенска такса и ДДС;

- **Разходи за социални помощи и обезщетения** (в т.ч. и преведените на НЗОК здравноосигурителни вноски) – **781 348,0 хил. лв.,** или **14,1 на сто** от общите разходи. Изплатените суми само за социални помощи и обезщетения по КСО са **507 621,6 хил. лв.,** или **65,0%** от разходите за социални помощи и обезщетения и **9,1%** от общите разходи;

- **Разходи за издръжка на службите по социално осигуряване – 64 598,3 хил. лв.** (при планирани 81 422,5 хил. лв.), или **1,2 %** от общите разходи (план 1,5%);

- **Разходи по програми за временна заетост – 41,9 хил. лв.;**

- **Разходи за отбранително-мобилизационна подготовка – 2 416,1 хил. лв.,** при планирани 2 940,0 хил. лв.;

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА РАЗХОДИТЕ ПО ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАСИРАНЕ В КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ПРЕЗ 2007 Г.			
	ПЛАН	ОТЧЕТ	ИЗПЪЛНЕНИЕ
	хил. лв.	хил.лв	%
1. РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ БЮДЖЕТА НА ДОО	4,799,194.8	4,832,096.6	100.69%
Пенсии за сметка на ДОО	4 131 009,2	4 213 522,0	102,00%
Пенсии по международни спогодби	44 400,0	37 544,8	84,56%
Социални помощи и обезщетения по КСО	532 415,5	507 621,6	95,34%
Издръжка на службите по соц. осигуряване	81 422,5	64 598,3	79,34%
Здравноосигурителни вноски за безработни	5 888,8	5 151,0	87,47%
Други (лихви по заем от СБ, програми за временна заетост и др. финансови услуги)	1 118,8	1 242,8	111,08%
Отбранително-мобилизационна подготовка	2 940,0	2 416,1	82,18%
2. РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЦР БЮДЖЕТ	536 586,1	692 290,0	129,02%
Пенсии за сметка на РБ	208 810,8	201 194,2	96,35%
Еднократна допълнителна сума към пенсиите	0,0	223 179,1	
Здравноосигурителни вноски за пенсионери	245 731,3	242 939,4	
Здравноосигурителни вноски за деца до 18-год. възраст	22 044,0	24 977,3	113,31%
Резерв за реформата	60 000,0	0,0	
3. РАЗХОДИ ПО ИЗПЛАЩАНЕ НА ПЕНСИИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ПРИ БЕЗРАБОТИЦА (пощенска такса, ДДС и др.)	38 853,0	32 733,9	84,25%
ОБЩО	5 374 633,9	5 557 120,5	103,40%

Изпълнението на плана по разходите е **103,4%**. Преразходът от **182 486,6 хил. лв.** се дължи на преразход в средствата, изплатени за пенсии, в т.ч. разходите за коледната добавка. Без допълнителната сума (223 179,1 хил. лв.) за коледната добавка за месец декември (в т.ч. и за минало време), отчетените общи разходи възлизат на **5 333 941,4 хил. лв.**, което представлява **99,2 на сто** от плана.

1. В структурата на разходите най-съществено значение имат **разходите за пенсии**, които по отчета за 2007 г. възлизат на **4 707 515,3 хил. лв.** (включително еднократната допълнителна сума към пенсиите и пощенската такса и ДДС), или **84,7 на сто** от общите разходи. Основно перо в този разход са **изплатените суми за пенсии** (без пощенската такса и ДДС) в размер на **4 675 440,1 хил. лв.** В рамките на тези разходи са пенсиите, **финансирани от ДОО** и по **международни спогодби**, и разходът за пенсии от **републиканския бюджет**. Изплатените суми за пенсии са надхвърлили плана с **6,6%**. Основните фактори, влияещи върху разходите за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер. Преразходът на средствата за пенсии се дължи най-вече на **по-високия среден размер** пенсия спрямо планирания поради не планираното допълнително индексирание на всички пенсии от 1 октомври с още 10%.

Освен това, изплатените средства за еднократната допълнителна сума към пенсиите през месец декември не беше предвидена в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, поради което и фактическите разходи за изплатените пенсии са с **6,6%** над планираните. Без коледната добавка, разходите за пенсии са само с **1,5%** над планираните за годината.

1.1. За пенсиите, финансирани от ДОО, през 2007 г. са изразходвани **4 430 840,3 хил. лв.** В тези средства са включени 217 318,3 хил. лв. за еднократна допълнителна сума към пенсиите за месец декември, в т.ч. и за минало време. Те не са предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, поради което разходът за пенсии от ДОО **надхвърля планирания със 7,3%**. Без коледната добавка превишението над плана е с **2%**, което се дължи на двукратното индексирание на пенсиите, увеличението на минималния и максималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст.

При пенсиите за **трудова дейност** изпълнението на плана е **102,3%**, а при тези за **кадрови военнослужещи** – **98,2%**. Увеличението на два пъти през годината на минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст и обвързването с нея на останалите видове пенсии за трудова дейност, двукратното индексирание на личните пенсии за трудова дейност, увеличението на максималния размер на пенсията от 1 юли 2007 г. и по-високите размери на новоотпуснатите пенсии в сравнение с прекратените през 2007 г., обуславят допълнителния разход от ДОО в размер на **82 512,8 хил. лв.** над планирания. Ако към тях прибавим и еднократното изплащане в края на годината на допълнителна сума от 100 лв. на всеки пенсионер общият преразход възлиза на 299 831,1 хил. лв..

1.2. Разходът за пенсии, финансирани от републиканския бюджет, е 207 055,0 хил. лв., при план 208 810,8 хил. лв. В общия разход за пенсии са включени и изплатените средства за еднократната допълнителна сума към тези видове пенсии за декември, в т.ч. и за минало време, в размер **5 860,8 хил. лв.** Фактически разходваните средства за сметка на републиканския бюджет, включително коледната добавка, са по-малко от планираните с **0,8%**. Без тях разходът за сметка на републиканския бюджет е с **7 616,6 хил. лв.** по-малко от планирания, или изпълнението е **96,3%**.

- За пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и пенсии, отпуснати по отменени закони, през 2007 г. са изразходвани **180 485,0 хил. лв.**, при планирани 191 260,7 хил. лв., или с **5,6 на сто по-малко**. На два пъти през годината беше определен нов размер на социалната пенсия за старост, а всички пенсии, несвързани с трудова дейност, се определят в процент от социалната пенсия за старост.
- Превишена е с **53,3%** планираната сума за изплащане на добавки към пенсиите на ветераните и пострадалите във войните (**16 657,0 хил. лв.**, при план 10 868,3 хил. лв.).

Преразходът е в резултат на промяната от 1 юли 2007 г. на чл. 5 от Закона за ветераните от войните, съгласно която ветераните от войните получават към пенсията си добавка в размер на 100% от социалната пенсия за старост.

- Разходът за изплащане на добавките към пенсиите на репресираните по чл. 9 от ЗПГРРЛ е в размер 4 052,2 хил. лв., при план 6 681,8 хил. лв., или с 39,4% по-малко. Във връзка с прилагането на чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРЛЛ), от 1 януари 2007 г. всички добавки към пенсиите на тези лица бяха автоматично преизчислени въз основа на по-високата средна пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2006 г. в размер на 157,57 лв. В резултат на това планът беше разработен за 10 000 добавки с очакван среден месечен размер на добавката 55,68 лв. Отчетеният разход се дължи както за по-малък брой добавки – 8 709, така и на по-нисък месечен размер на добавката – 38,77 лв.

1.3. За пенсии по международни спогодби са изразходвани 37 544,8 хил. лв. Разходът за тези пенсии е с 15,4 на сто по-нисък от плана, като разликата се дължи на факта, че бяха предвидени средства за плащания по спогодби, някои от които влязоха в сила по-късно.

1.4. За пощенска такса и ДДС през 2007 г. е изплатена сумата **32 075,2 хил. лв.**, което е 84,1% от предвидените за тази цел разходи. Икономията от 6 071,2 хил. лв. е в резултат на увеличаване броя на пенсиите, изплащани по банков път. В нея са включени пощенска такса и ДДС за пенсиите от ДОО в размер 30 465,9 хил. лв., пощенска такса и ДДС за пенсиите от републиканския бюджет и за добавките към пенсиите на ветераните от войните в размер 1 606,4 хил. лв., както и пощенска такса и ДДС за коледната добавка на всички пенсионери.

2. Следващи по значимост са разходите за социални помощи и обезщетения, които по отчет са **781 348,0 хил. лв.**, или **14,1%** от всички разходи. По план общо за тази група разходи са предвидени 806 786,2 хил. лв., но са изплатени **96,9%** от тях. В тази група разходи са включени изплатените суми за парични обезщетения и помощи по КСО – 507 621,6 хил. лв., здравноосигурителни вноски за пенсионери, безработни лица и деца – 273 067,7 хил. лв., и пощенска такса и ДДС за изплащане на обезщетенията за безработица – 658,7 хил. лв.

ИЗПЛАТЕНИ СУМИ ЗА ПАРИЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ през 2007 г.			
	План	Отчет	Изпълнение
	хил. лв.	хил. лв.	%
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	511 569,5	489 072,2	95,60
– поради общо заболяване и трудоустрояване	217 196,5	188 478,3	86,78
– трудова злополука и проф. болест	4 438,9	4 086,6	92,06
– бременност, ражд. и трудоустрояване	116 791,1	95 357,3	81,65
– отглеждане на малко дете	74 696,6	114 797,3	153,68
– безработица	98 446,4	86 352,7	87,72
Помощи общо, в т.ч.:	20 846,0	18 549,4	88,98
– профилактика и рехабилитация	19 755,0	17 623,1	89,21
– еднократна помощ при смърт	1 088,0	926,3	85,14
– за инвал.поради общо заболяване	3,0	0,0	0,00
Общо обезщетения и помощи	532 415,5	507 621,6	95,34

Разходите само за социални помощи и обезщетения по КСО са **508 280,3 хил. лв.**, или **9,1%** от всички разходи. В тази група са включени разходите за парични обезщетения и помощи по КСО – 507 621,6 хил. лв., пощенска такса и ДДС – 658,7 хил. лв. за изплащане на обезщетенията при безработица.

• Най-голям дял в изплатените парични обезщетения и помощи по КСО заемат обезщетенията за **общо заболяване и трудоустрояване – 37,1%**. При план 217 196,5 хил. лв. са изплатени **188 478,3 хил. лв.**, или с **13,2 на сто по-малко**. Изплатените обезщетения за бременност, раждане и трудоустрояване са с **18,4% по-малко от планираните**. Обезщетенията за отглеждане на малко дете са с **53,7% над планираните**.

При останалите парични обезщетения и помощи изплатените суми са значително по-малки от планираните, поради което и общо изплатената сума за социални помощи и обезщетения по КСО (без издръжката) е **95,3%** от предвидените средства.

Разходът за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, зависи от броя на осигурените лица, размера на среднодневното парично обезщетение на едно осигурено лице и броя на изплатените работни дни.

• Спрямо планираното за 2007 г. (217 196,5 хил. лв.) разходите за **обезщетения при общо заболяване** (включително и нетрудовите злополуки) **и за трудоустрояване** по отчет са с **13,2%** по-малко. Дължи се на отчетените по-малко работни дни на един осигурен във временна неработоспособност спрямо планираните, а също и на по-ниското среднодневното парично обезщетение. Предвидените работни дни с обезщетение поради общо заболяване на осигурен са били 5,71, а отчетените – **5,40**. При този риск изплатеното среднодневното парично обезщетение е **11,32 лв.**, а планираното – 13,29 лв. Преразход с 49,7% се наблюдава при изплатените обезщетения за нетрудови злополуки. То е в резултат на повече загуби на работни дни във временна неработоспособност спрямо планираните. Съответно при нетрудовите злополуки беше планирана загуба от 0,40 работни дни на осигурен със среднодневното парично обезщетение 13,56 лв., а по отчет загубените работни дни на един осигурен са **0,66** със среднодневното парично обезщетение **11,57 лв.**

• При **разходите по майчинство (210 154,6 хил. лв.)** също има преразход спрямо плана (191 487,7 хил. лв.). Основните при тях са обезщетенията за бременност, раждане и отглеждане на малко дете.

■ За обезщетенията за **бременност и раждане и трудоустрояване** са изплатени **95 357,3 хил. лв.**, или с **18,4%** по-малко, което е в резултат на по-малкия с **32%** среден брой работни дни, ползвани от една жена годишно. Независимо от по-високото с 19,1% среднодневното парично обезщетение изплатено спрямо планираното, по-малко изплатените с **2,67** работни дни средно на една осигурена жена води и до икономията на средства в размер на 21 433,8 хил. лв.

■ За **отглеждане на малко дете до 2 годишна възраст** на майките са изплатени **114 797,3 хил. лв.**, при план 74 696,6 хил. лв., или с **53,7%** повече. Преразходът се дължи на изплатените почти двойно повече работни дни на осигурена (**11,10**) спрямо планираните (6,78), тъй като изплатеното среднодневното парично обезщетение (**8,08 лв.**) е малко по-ниско от планираното (8,45 лв.). Общо преразходът в обезщетенията по майчинство **18 666,9 хил. лв.** (с 9,7% повече) е поради изплатените повече работни дни на осигурена жена за отглеждане на малко дете спрямо предвидените в ЗБ за 2007 г.

• Разходите за изплатени парични обезщетения (**4 086,6 хил. лв.**) за **трудова злополука и професионална болест и трудоустрояване** са почти равни на планираните (4 438,9 хил. лв.).

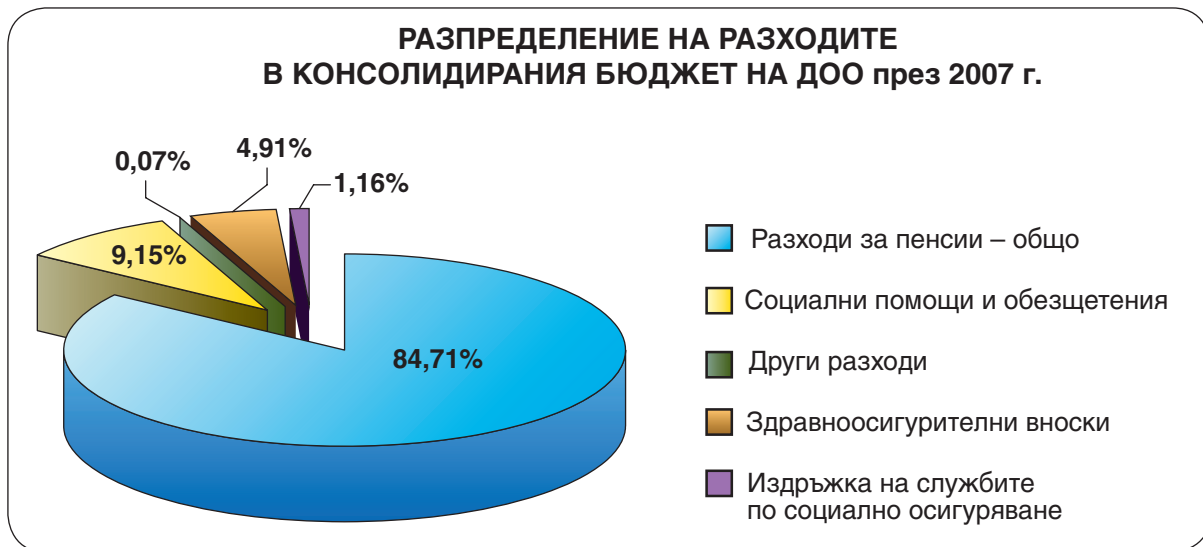
• За дейността по **профилактика и рехабилитация** на осигурените лица за 2007 г. бяха планирани средства за медицински услуги, нощувки и частична парична помощ за хранене, в размер на 19 755,0 хил. лв. От тях са изразходвани **17 623,1 хил. лв.**, или **89,2%**. През годината в заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали **48 008** правоимащи лица (при план 52 616). Планираният среден разход за едно лице е в размер на 375,46 лв., а действително изразходваният – **367,09 лв.**

• Анализът на изпълнението на плана по другите видове обезщетения и помощи показва, че значима икономия е реализирана при **обезщетенията и помощите за безработни**. Извършените разходи за **86 352,7 хил. лв.** са 87,7% от предвидените за 2007 г. От тях

268,5 хил. лв. са по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ.

3. Разходите за службите по социално осигуряване за 2007 г. са в размер 64 598,3 хил. лв. и представляват 1,16% от общите разходи на ДОО. Спрямо плана са усвоени 79,3%, като е реализирана икономия 16 824,2 хил. лв. По всички параграфи на издръжката са изразходвани по-малко от предвидените средства в резултат на оптимизиране на административните разходи и подобрения контрол при тяхното отчитане.

Усвояването на капиталовите разходи също е по-ниско от заложеното в Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (54,9%). Основната икономия е от неусвоените средства за основен ремонт на дълготрайни материални активи. От планираните 2 300,0 хил. лв. са усвоени едва 25% (574,8 хил. лв.). Средствата са предназначени за проектирането и изграждането на регионални архивни стопанства за поместване архива на всички прекратили дейността си осигурители в дадения регион. Неусвояването на средствата е в резултат на дългите съгласувателни процедури за смяна предназначението на предоставените стари сгради. Икономия от 3 800 хил. лв. е реализирана също и при придобиването на дълготрайни материални активи. Тя е в резултат на голямата конкуренция по проведените тръжни процедури за закупуване на сървъри, която е довела до значително снижаване на стойността им. Усвоените средства за придобиването на нематериални дълготрайни активи са едва 40,3% от планираните. Изразходваните суми са за внедряване на външни програмни продукти и услуги (антивирусни програми, системни и офис програми, абонаментна поддръжка).

III. Трансфери (субсидии, вноски)

Получени трансфери за ДОО

Разликата между приходите и разходите в консолидирения бюджет се покрива чрез субсидии от републиканския бюджет. За отчетната 2007 г. по консолидирения бюджет на ДОО е получен трансфер от ЦРБ в размер 1 887 684,3 хил. лв., или 98 885,1 хил. лв. по-малко от планираната сума 1 986 569,4 хил. лв.

Чрез субсидията държавата участва в поемането на разходи на средства, предвидени за изплащане на някои социални ангажименти:

➤ Пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги, пенсии по отменените Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и за индексациите, компенсациите и добавките към тях, в т.ч. и добавките по чл. 84 от КСО (вкл. пощенската такса и ДДС). Планираната сума е 192 918,9 хил. лв.

➤ Добавки към пенсиите на ветераните и пострадалите от войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война (вкл. пощенска такса и ДДС). Планираната сума е 10 962,5 хил. лв.

➤ Добавки към пенсиите по чл. 9 от Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресираните лица (вкл. пощенска такса и ДДС). Сумата е 6 739,7 хил. лв. по план.

➤ За здравноосигурителни вноски за пенсионери – 245 731,3 хил. лв. по план, а по отчет – 242 939,4 хил. лв., или с 2 791,9 хил. лв. по-малко, които са разчитания за 2006 г. и са преведени на НЗОК.

➤ За здравноосигурителни вноски за децата до 18-годишна възраст – 22 044,0 хил. лв. по план, а по отчет – 24 977,3 хил. лв., т.е. с 2 933,3 хил. лв. повече, които също са разчитания за 2006 г. и са преведени на НЗОК.

➤ Осигурителни вноски във фонд „Пенсии“ за осигурителен стаж по чл. 9, ал.3, т.3 и ал. 6 и 7 от КСО, зачетен при пенсиониране, които се поемат от държавния бюджет – по план 500,0 хил. лв.

➤ Обезщетения по чл. 233 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО – по план 300,0 хил. лв.

➤ Трансфер за резерва за реформата в социалното осигуряване – 60 000,0 хил. лв. по план.

➤ За изплащането на еднократна допълнителна сума към пенсиите за месец декември (коледна добавка) беше преведена сумата от 230 000,0 хил. лв. без да е планирана.

➤ Допълнителни субсидии от ЦРБ за покриване на недостига от средства във фонд „Пенсии“ на ДОО в размер на 1 447 373,0 хил. лв. по план.

Реално получените допълнителни субсидии от ЦРБ за покриване на недостига от средства са 1 178 346,5 хил. лв., или с 269 026,5 хил. лв. по-малко поради преизпълнението на планираните приходи.

Преведени трансфери от ДОО

За уреждане на законово установени обществени отношения с други институции и фондове от средствата на държавното обществено осигуряване през 2007 г. бяха предоставени следните трансфери:

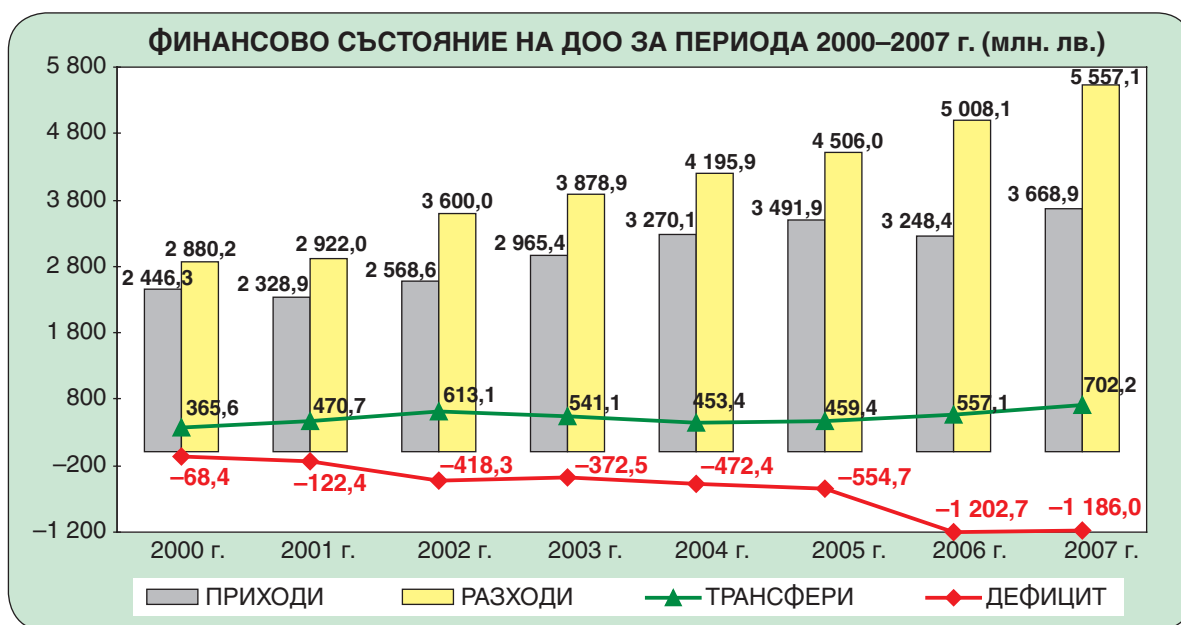
➤ На Агенцията за хората с увреждания към министъра на труда и социалната политика за ортопедични и други технически средства на осигурените лица – 2 500,0 хил. лв. (при план 3 500,0 хил. лв.).

➤ На фонд „Условия на труд“ към МТСП, в т. ч. за намаляване на трудовите злополуки и професионалните болести и за диагностика на професионалните болести – 3 500,0 хил. лв. (планирани 6 000,0 хил. лв.).

➤ На Държавната агенция за информационни технологии и съобщения е преведена сума 800,0 хил. лв., равна на планираната.

➤ Към бюджета на МТСП по програмата „В подкрепа на майчинството“ са преведени 396,9 хил. лв., без планиран за това разход, когато са спестени средства за изплащане на майката на обезщетение за отглеждане на малко дете.

Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО в края на 2007 г. завърши с остатък от **12 826,5 хил. лв.**

IV. Дефицит/Излишък

Дефицитът по фондовете на ДОО се финансира с излишъка по бюджета на НОИ. Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет (12 826,5 хил. лв.).

В изпълнението на бюджетите на отделните фондове през 2007 г. се отчете следното:

- ◆ Фонд „Пенсии“ – при планиран дефицит от **1 603 358,0 хил. лв.** бяха отчетени **1 400 157,6 хил. лв.**, или с **203 200,4 хил. лв.** по-малко;
- ◆ Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, който по план е балансиран на нула, завърши с остатък **1 945,5 хил. лв.**;
- ◆ Фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – при планиран излишък **27 904,9 хил. лв.** се отчете излишък от **36 046,9 хил. лв.**, или с **8 142,0 хил. лв.** повече;
- ◆ Фонд „Общо заболяване и майчинство“ – при планиран недостиг от **38 390,7 хил. лв.** беше реализиран излишък от **37 214,6 хил. лв.**;
- ◆ Фонд „Безработица“ – при планиран излишък в края на годината от **221 627,4 хил. лв.** реализираният е **180 032,1 хил. лв.**, или с **41 595,3 хил. лв.** по-малко.
- ◆ По бюджета на НОИ (като общ административен фонд) – при планиран излишък в края на периода **1 392 216,4 хил. лв.** беше отчетен такъв от **1 157 745,0 хил. лв.**, или с **234 471,4 хил. лв.** по-малко.

СТРУКТУРА НА ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ ПО ФОНDOBETE НА ДОО ЗА 2007 г.

Фондове	Приходи по отчет		Разходи по отчет		Трансфери	Дефицит /-/ Излишък +/-
	хил. лв.	%	хил. лв.	%		
Ф. „Пенсии“	2 833 661,2	77,23%	4 707 258,2	84,71%	473 439,4	-1 400 157,6
Ф. „Пенсии, несвързани с трудова дейност“		5,74%	208 675,6	3,76%	210 621,1	1 945,5
Ф. „Общо заболяване и майчинство“	456 311,5	12,44%	416 200,0	7,49%	-2 896,9	37 214,6
Ф. „Трудова злополука и проф. болест“	79 136,7	2,16%	39 589,8	0,71%	-3 500,0	36 046,9
Ф. „Безработица“	271 894,5	7,41%	92 162,4	1,66%	300,0	180 032,1
Бюджет на НОИ	27 895,6	0,76%	93 234,5	1,68%	1 202 565,7	1 137 226,8
ОБЩО	3 668 899,5	105,74%	5 557 120,5	100,00%	1 880 529,3	-7 691,7

В таблицата за приходите и разходите по фондове на ДОО в позицията на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност не са отразени приходи, защото това са трансфери от РБ в размер на 210 621,1 хил. лв.

Следва да се има предвид, че разходите и трансферът за коледната добавка са отчетени по фондове.

Дефицитите по фондовете на ДОО в рамките на консолидирания бюджет се финансират с наличността в края на периода по бюджета на НОИ. **Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода (12 826,5 хил. лв.)** по отчета на консолидирания бюджет на ДОО.

КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2007 г.			
	ПЛАН	ОТЧЕТ	ИЗПЪЛНЕНИЕ
	хил. лв.	хил. лв.	%
1. ПРИХОДИ	3 400 639,4	3 668 899,5	107,89
Осигурителни вноски	3 363 439,8	3 637 694,7	108,15
- Вноски от работници, работодатели и самонаети	3 254 439,8	3 578 161,4	109,95
- Главници по ревизорни актове за начет	99 000,0	43 100,5	43,54
- Приходи от проф. пенсионни фондове	10 000,0	16 432,8	164,33
Глоби, санкции и наказателни лихви	31 760,0	24 001,0	75,57
Приходи от ЧОИ за пенсии по международни спогодби	3 800,0	3 309,2	87,08
Приходи и доходи от собственост	1 355,0	4 497,9	331,95
Други данъчни и неданъчни приходи	284,6	-603,3	-211,98
2. РАЗХОДИ	5 374 633,9	5 557 120,5	103,40
Пенсии	4 422 366,4	4 707 515,3	106,45
Пенсии за сметка на ДОО, в т. ч.:	4 131 009,2	4 430 840,3	107,26
- пенсии за трудова дейност	3 828 590,4	3 916 412,7	102,29
- пенсии за кадрови военнослужещи, офицери и сержанти	302 418,8	297 109,3	98,24
- еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо		217 318,3	
Пенсии по международни спогодби	44 400,0	37 544,8	84,56
Пенсии за сметка на РБ, в т. ч.:	208 810,8	207 055,0	99,16
- пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отменените ЗП и Закон за общ. осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и за индексациите, компенсациите и добавките към тях, в т.ч. и добавките по чл. 84 от КСО	191 260,7	180 485,0	94,37
- добавки на ветераните и пострадалите във войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война	10 868,3	16 657,0	153,26
- добавки към пенсиите по чл. 9 от ЗПГР и реприсиранията лица	6 681,8	4 052,2	60,65
- еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо		5 860,8	
Разходи по изплащане (пощенска такса и ДДС)	38 146,4	32 075,2	84,08
Социални помощи и обезщетения по КСО	532 415,5	507 621,6	95,34
- обезщетения за общо заболяване и трудоустрояване	217 196,5	188 478,3	86,78
- обезщ. за трудова злополука и професионална болест	4 438,9	4 086,6	92,06
- обезщ. за бременност, раждане и трудоустрояване	116 791,1	95 357,3	81,65
- обезщ. за отглеждане на малко дете	74 696,6	114 797,3	153,68
- еднократна помощ при смърт	1 088,0	926,3	85,14
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	19 755,0	17 623,1	89,21
- обезщетения и помощи за безработни	98 446,4	86 352,7	87,72
- парична помощ за инвалидност поради общо заболяване	3,0	0,0	0,00

Разходи по изплащане (пощенска такса и ДДС за изплащане на ПОБ)	706,6	658,7	93,22
Здравноосигурителни вноски за безработни	5 888,8	5 151,0	87,47
Здравноосигурителни вноски за пенсионери	245 731,3	242 939,4	98,86
Здравноосигурителни вноски за деца до 18-год. възраст	22 044,0	24 977,3	113,31
Служби по соц. осигуряване	81 422,5	64 598,3	79,34
- Заплати, възнаграждения на наетите по труд. правоотношения	35 384,1	34 625,5	97,86
- Социалноосигурителни вноски (ДОО+НЗОК+ДЗПО)	8 048,0	7 450,3	92,57
- Постелен инвентар, облекло, материали, библиотека и горива	6 831,1	4 914,2	71,94
- Командировки	1 157,6	715,4	61,80
- Външни услуги	11 174,6	6 907,2	61,81
- Текущ ремонт	2 008,5	883,6	43,99
- Други разходи, платени данъци, мита и такси	1 928,8	1 109,5	57,52
- Разходи за застраховки и други финансови услуги	505,9	89,9	17,77
- Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	33,9	32,2	94,99
- Капиталови разходи	14 350,0	7 870,5	54,85
Лихви по заеми от международни организации и институции (СБ)	1 118,8	1 200,9	107,34
Програми за временна заетост		41,9	
Резерв за реформата в социалното осигуряване	60 000,0		
Отбранително-мобилизационна подготовка	2 940,0	2 416,1	82,18
3. ТРАНСФЕРИ	1 976 269,4	1 880 529,3	95,16
Трансфери между бюджетните сметки	-10 300,0	-7 155,0	69,47
Предоставени трансфери от ДОО /-/:	-10 300,0	-7 196,9	69,87
- на Агенцията за хората с увреждания към МТСП	-3 500,0	-2 500,0	71,43
- за ф. "Условия на труд"	-6 000,0	-3 500,0	58,33
- за ДАИТС	-800,0	-800,0	
- трансфер към МТСП по програми „В подкрепа на майчинството“	-	-396,9	
Получени трансфери /+/:		41,9	
- трансфер от МТСП по програми за осигуряване на заетост		41,9	
ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ /СУБСИДИИ/ ОТ ЦРБ +/-	1 986 569,4	1 887 684,3	95,02
Получен трансфер от ЦРБ за: +/-	539 196,4	709 337,8	131,55
- за извършени плащания за сметка на ЦБ	539 196,4	479 337,8	88,90
- за коледна добавка към пенсиите за м. XII. 2006 г.		230 000,0	
Получени субсидии от ЦРБ +/-	1 447 373,0	1 178 346,5	81,41
- допълнителни субсидии от ЦРБ за покриване недостига на средства	1 447 373,0	1 178 346,5	81,41
4. ДЕФИЦИТ /-/ ИЗЛИШЪК +/-	2 274,9	-7 691,7	-338,11
5. ФИНАНСИРАНЕ	2 274,9	7 691,7	338,11
Външно финансиране – погашения по заеми от СБ /-/ Наличност в началото на периода +/-	-2 274,9	-2 285,3	100,46
Друго вътрешно финансиране (-)		-1 733,8	
Суми по разчети за поети осигурителни вноски		12 508,8	
Наличност в края на периода +/-		12 826,5	
в т.ч.: преоценка на валутни наличности		430,0	

ПРИХОДИ

Общо постъпилите за 2007 година приходи в бюджета на държавното обществено осигуряване са **3 669 699,5 хил. лв.** В сравнение с предходната 2006 г. постъпленията в консолидирания бюджет на ДОО са с **420 131,4 хил. лв.**, или с **12,9 на сто** повече.

Финансирането на държавното обществено осигуряване с приходи от **собствени източници** от **73,1 на сто** през 2006 г. нараства на **75,8 на сто** през 2007 г., а от **външни източници** (субсидии и трансфери) от **26,9 на сто** за 2006 г. намалява на **24,2 на сто** за отчетната 2007 година.

СТРУКТУРА НА ПРИХОДИТЕ В БЮДЖЕТА НА ДОО ПО ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2004 - 2007 г.									
	2004 г.		2005 г.		2006 г.		2007 г.		2007/ 2006 г.
	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	%
Приходи от собствени източници на финансиране	3 279 495,9	87,47%	3 501 000,6	85,70%	3 262 026,5	73,13%	3 682 158,0	75,76%	112,88%
Остатък по валутни сметки от предходния период	9 442,2	0,29%	9 101,0	0,26%	12 458,4	0,38%	12 458,5	0,34%	100,00%
ПОСТЪПЛЕНИЯ ПРЕЗ ГОДИНАТА	3 270 053,7	99,71%	3 491 899,6	99,74%	3 249 568,1	99,62%	3 669 699,5	75,50%	112,93%
Общо от осигурителни вноски, в т.ч. от:	3 212 242,7	98,23%	3 422 899,3	98,02%	3 221 563,7	99,14%	3 637 694,7	99,13%	112,92%
- работодатели/възложители	2 312 385,3	71,99%	2 351 290,8	68,69%	2 074 832,9	64,40%	2 379 383,0	65,41%	114,68%
- лични вноски от работници и служители	623 964,9	19,42%	804 448,5	23,50%	899 222,5	27,91%	1 039 688,9	28,58%	115,62%
- самоосигуряващи се	156 277,4	4,87%	171 007,4	5,00%	158 786,4	4,93%	159 089,5	4,37%	100,19%
- главница по ревиз. актове за начет от НОИ	90 599,9	2,82%	71 420,5	2,09%					
- главница по рев. актове за начет от НАП					51 478,2		22 378,3	0,62%	43,47%
- главница по рев. актове за начет от АДВ	14 562,3	0,45%	12 222,0	0,36%	24 982,7	0,78%	20 722,2	0,57%	82,95%
- приходи от проф. пенсионни фондове по §4, ал. 4 от ПЗР на КСО	14 452,9	0,45%	12 510,1	0,37%	12 261,0	0,38%	16 432,8	0,45%	134,02%
Трансфер от РБ за зачетен осигурителен стаж (по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 и чл. 26а т. 3 от КСО)			1200 0	0,03%	1200 0	0,04%	800 0	0,02%	66,67%
Приходи от ЧОИ за пенсии по международни спогодби	3 082,1	0,09%	3 399,3	0,10%	3 696,5	0,11%	3 309,2	0,09%	89,52%
Глоби, санкции и наказателни лихви	50 570,7	1,55%	60 707,0	1,74%	19 839,8	0,61%	24 001,0	0,65%	120,97%
Други приходи	4 158,2	0,13%	4 894,0	0,14%	3 268,1	0,10%	3 894,6	0,11%	119,17%
Приходи от външни източници на финансиране	469 886,7	12,53%	584 091,5	14,30%	1 198 590,7	26,87%	1 178 346,5	24,24%	98,31%
Субсидии от ЦРБ за покриване на недостига	469 886,7	100%	584 091,5	100%	1 198 590,7	100%	1 178 346,5	100%	98,31%
ВСИЧКО ПРИХОДИ	3 749 382,6	100%	4 085 092,1	100%	4 460 617,2	100%	4 860 504,5	100%	108,96%

I. Приходи от собствени източници на финансиране

Разполагаемите собствени приходи през 2007 г. са **3 682 158,0 хил. лв.** Те са с **12,9** на сто повече отколкото през 2006 г.

Постъпленията от собствени приходи (без бюджетния остатък от предходната година в размер 12 458,5 хил. лв.) възлизат на **3 669 699,5 хил. лв.** Събраните приходи през годината са с **12,9 на сто** (420 131,4 хил. лв.) повече от тези през 2006 г.

През 2007 г. 99,1 на сто от постъпленията са от осигурителни вноски; 0,1 на сто са приходи от чужди осигурителни институти (ЧОИ) по международни спогодби; 0,7 на сто са приходите от глоби, санкции и наказателни лихви и 0,1 на сто – други приходи.

1. Приходи от осигурителни вноски

Приходите от осигурителни вноски растат с **8,2 на сто** спрямо планираните в ЗБДОО за 2007 г. и с 12,9 на сто спрямо отчетените през 2006 г. От 1 октомври 2007 г. общата осигурителна вноска беше намалена с 3 процентни пункта (за фонд „Пенсии“ с 1 и за фонд „Безработица“ с 2). Вноската, която се заделя за универсалните пенсионни фондове на втория стълб, се увеличи от 4 на 5%. Това беше компенсирано с нарастване на минималните осигурителни прагове с 12,6% спрямо 2006 г. Разширяването на осигурителната база се отрази в номинално нарастване на средномесечния осигурителен доход на осигурено лице с 12,3% спрямо предходната година.

Поради запазване на съотношението при разпределението на осигурителната вноска между работодател и осигурено лице (**65:35**) и през 2007 г. се наблюдава тенденция за изпреварващ ръст на приходите от лични осигурителни вноски спрямо тези от работодател/възложител. Той е с близо **16 на сто** повече спрямо предходната година, при ръст **14,7 на сто** на приходите от вноски от работодател/възложител.

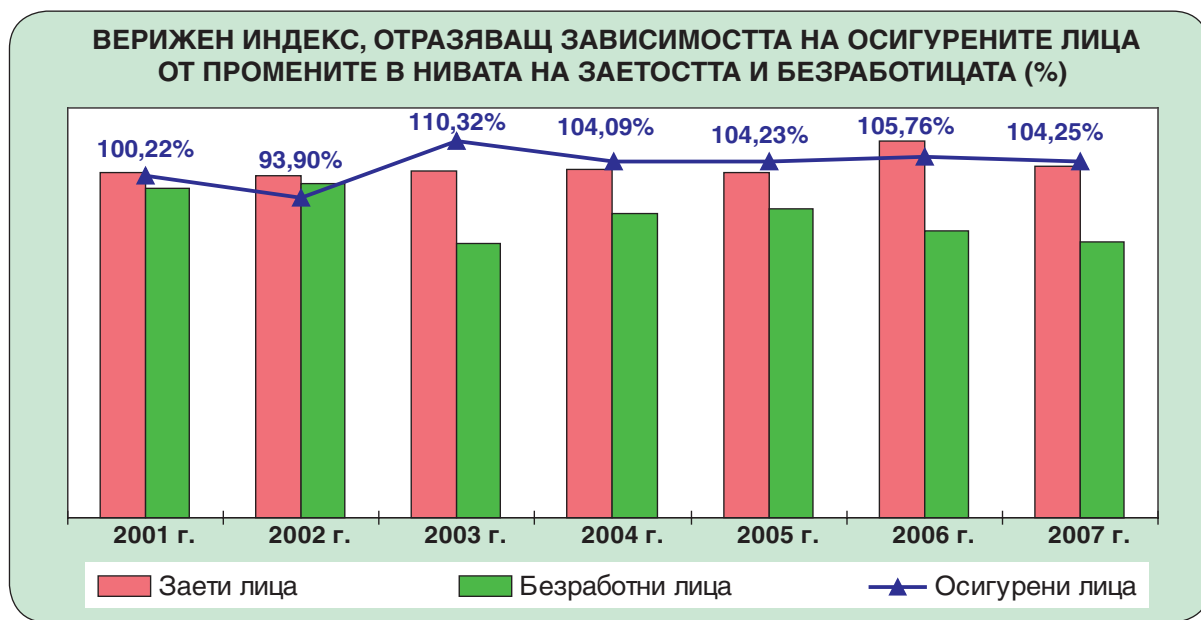
Броят на осигурените лица, средните осигурителни доходи, размерът на осигурителната вноска и нормата на събираемост определят прихода от осигурителни вноски.

СТРУКТУРА НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА ЗА ПЕРИОДА 2002 - 2007 г.						
	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.
	в %	в %	в %	в %	в %	в %
I. Осигурени от работодател/възложител	92,52%	92,57%	92,32%	91,86%	91,67%	91,82%
1. Работещи по трудов договор	92,11%	87,95%	87,91%	90,65%	88,84%	90,41%
- I категория труд	0,67%	0,59%	0,52%	0,45%	0,42%	0,41%
- II категория труд	4,83%	4,84%	4,73%	4,45%	4,38%	4,38%
- III категория труд	94,50%	94,58%	94,75%	95,10%	95,19%	95,21%
2. Осигурени за инвалидност старост, смърт и за тр. злополука и професионална болест	0,82%	0,89%	0,92%	0,90%	0,94%	0,93%
3. Държавни служители и наети в спец. дейности	5,02%	5,92%	5,27%	5,39%	5,37%	4,67%
4. Работещи без трудови правоотношения	2,05%	2,26%	2,29%	2,29%	2,31%	2,22%
5. Лица, включени в програмите „СПОЗ“ и „В подкрепа на майчинството“		2,98%	3,61%	3,06%	2,54%	1,76%
II. Самоосигурени лица - общо	7,48%	7,43%	7,68%	8,14%	8,33%	8,18%
- всички социални рискове без трудова злополука	45,48%	44,27%	43,96%	44,57%	45,94%	48,24%
- само за пенсия	54,52%	55,73%	56,04%	55,43%	54,06%	51,76%
Осигурени лица общо	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Забележка: В т. 5. СПОЗ означава от социални помощи към осигуряване на заетост.

❖ **Броят на осигурените лица** е следствие от редица икономически и демографски фактори, но най-важните от тях са заетостта, безработицата, недекларираната заетост. Броят на осигурените лица нараства успоредно с нарастване броя на заетите лица и обратно – намалява с увеличаването на безработните. От следващата графика се вижда как двата основни макроикономически параметъра директно влияят върху броя на осигурените. Средногодишният брой на осигурените през 2007 г. е **2 863 541 души** и е нараснал с **4,3%** спрямо 2006 г. Дължи се на увеличението на заетите лица с **2,8%** и на намаляването на безработните с **19,4%**. Средногодишното равнище на безработица е **7,75%** при отчитане на **спад от 1,85** процентни пункта спрямо 2006 г. Основната причина за спада на безработицата в страната е нарастването на заетостта, тъй като обхвата на програмите за субсидирана заетост през 2007 г. отново бе стеснен и влиянието им върху процесите на пазара на труда продължи да отслабва. Ниското равнище на безработица се обуславя от повишеното търсене на труд и нарасналия брой работни места на първичния трудов пазар. Създаването на работни места в частния сектор на икономиката и повишеното ниво на участие в работната сила са в основата на отчетения ръст на заетостта на годишна база. Наблюдава се и ефектът от снижаване на съвкупната социално осигурителна вноска с рефлексия върху намаляване на недекларираната заетост, като един от лостовите за ограничаване на скритата икономика.

Нарасналите възможности за заетост, заедно с повишеното участие в работната сила, обусловиха коефициента на икономическа активност на населението, в резултат на което коефициентът на заетост през 2007 г. стигна 61,7 на сто.

❖ **Осигурителната база** за изчисляване и внасяне на осигурителните вноски включва получените или начислени и неизплатени брутни трудови вознаграждения и други доходи от трудова дейност на осигурените по **трудова правоотношения**, брутните вознаграждения, намалени с нормативно признатите разходи за работещите по **граждански договори**, и размера на осигурителния доход на **самоосигуряващите се** лица (между минималния за тази категория осигурени и максималния, определен със закона за бюджета). Осигурителният доход на **осигурените от работодател** е изплатеното или начислено и неизплатено брутно трудово вознаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя. Включва всички вознаграждения и други доходи от трудова дейност с ограничение до максималния му месечен размер, определен със ЗБ на ДОО за съответната година. От 1 януари 2007 г. към осигурителната база се включва и първия работен ден от временната неработоспособност, за който работодателят изплаща среднодневното брутно трудово вознаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспо-

собност. За лицата, които получават доходи от дейности на различни основания, осигурителните вноски се внасят върху сбора от осигурителните им доходи в следния ред:

1) доходи от трудови и/или служебни правоотношения, от договори за управление и контрол на търговски дружества и от трудова дейност като член кооператори;

2) осигурителен доход като ЕТ, собственици или съдружници в търговски дружества, упражняващи свободни професии и/или занаятчийска дейност, и регистрирани земеделски производители и тютюнопроизводители;

3) доходи за работа без трудови правоотношения (известни неофициално като граждански договори).

За осигурените от работодател лица минималният осигурителен доход за 2007 г. е диференциран в 73 групи основни икономически дейности и 9 квалификационни групи професии. Средният минимален осигурителен доход за 2007 г. е 230 лв. Най-ниският осигурителен праг е равен на минималната работна заплата за страната, която от 1.1.2007 г. е 180 лв. Фиксираният максимален размер на осигурителния доход за 2007 г. е 1 400 лв. месечно за всички осигурени лица.

Осигурителният доход за самоосигуряващите се лица, упражняващи трудова дейност като **еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества и физическите лица – членове на неперсонифицирани дружества**, е декларируаният от тях доход между минималния и максималния месечен размер, определен със ЗБ на ДОО за съответната година.

Осигурителният доход за самоосигуряващите се лица, **регистрирани като упражняващи свободна професия или занаятчийска дейност**, е облагаемият доход, намален с нормативно признатите разходи за упражняваната дейност.

Окончателният осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (без земеделските производители) се определя като разлика между декларируания въз основа на годишната данъчна декларация и сбора от доходите, върху които авансово са внасяни осигурителни вноски.

Средномесечният осигурителен доход (СОД) за всички осигурени лица през 2007 г. е **398,17 лв.** Спрямо отчетения през 2006 г. (354,50 лв.) бележи ръст с **12,3 на сто**.

Средната месечна работна заплата е основен макроикономически показател, чиято стойност оказва пряко въздействие върху размера на **средния осигурителен доход**, а оттам и върху приходите от осигурителни вноски. Средната работна заплата за страната за 2007 г. нараства с **19,7%** спрямо предходната година (от 360,33 лв. през 2006 г. на **431,17 лв.** през 2007 г.), а средномесечният осигурителен доход на осигурените лица нараства с **12,3%** (от 354,50 лв. на **398,17 лв.**). Основен двигател за растежа на работната заплата е развитието на частния сектор в икономиката, където изменението на показателя възлезе на 21,6% в номинално и 12,3% в реално изражение, отчетено на годишна база. Работната заплата в общественния сектор също се повиши. Номиналният ѝ ръстът е 17,95%, а реалният е 8,68%, отчетен на годишна база.

Номиналното нарастване на средномесечната работна заплата през 2007 г. при база предходната година е **19,7%**, а нарастването на средния осигурителен доход, който е функция на нарастването на работна заплата и нормата на събираемост, е **12,3%**. Както се вижда, разликата между двата темпа е 7,4 процентни пункта и е показателна, че има резерв за увеличаване размера на средния осигурителен доход най-вече на работещите по трудови правоотношения в частния сектор. Част от скритите доходи вече се отчитат в нарастването на средната работна заплата в този сектор, чийто номинален ръст е 21,56% спрямо 2006 г.

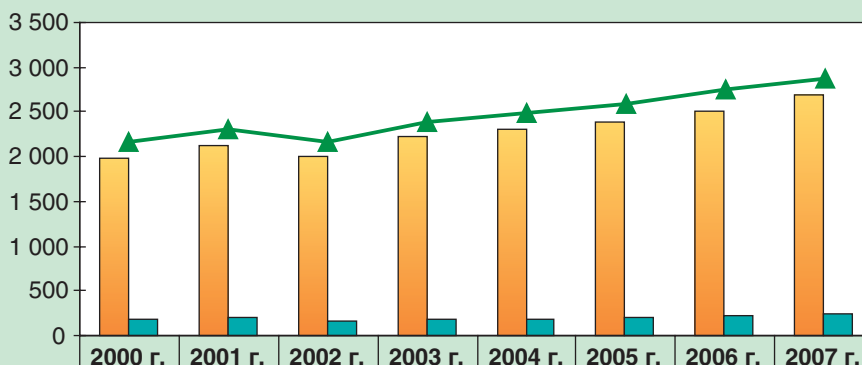
В общественния сектор средната работна заплата нараства от 441,0 лв. през 2006 г. на **520,17 лв.**, а в частния сектор от 326,44 лв. на **396,83 лв.** за 2007 г. Средномесечната работна заплата за работещите в частния сектор е нараснала с близо 22,0%, но продължава да е едва **76,3%** от средния размер на отчетената в общественния сектор през 2007 г.

БРОЙ И СРЕДНОМЕСЕЧЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД НА ОСИГУРЕНИТЕ В ДОО ЛИЦА										
	2003 г.		2004 г.		2005 г.		2006 г.		2007 г.	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 393 927	280,76	2 491 829	308,80	2 597 197	331,62	2 746 729	354,50	2 863 541	398,17
I. Осигурени от работодател/възложител	2 216 078	259,61	2 300 550	292,93	2 390 042	322,72	2 518 021	343,82	2 680 959	399,15
1. Работещи по трудов договор - общо	1 949 092	259,01	2 022 423	280,79	2 118 158	302,22	2 236 900	336,80	2 423 982	384,79
в т.ч:										
От първа категория труд	11 416	452,34	10 450	518,13	9 535	599,28	9 455	666,57	9 857	721,99
От втора категория труд	94 269	413,95	95 736	438,43	94 175	467,83	98 066	529,79	106 273	595,46
От трета категория труд	1 843 407	249,89	1 916 237	271,62	2 014 448	293,07	2 129 379	326,45	2 307 852	373,65
2. Държавни служители и специални дейности	131 205	531,51	121 318	600,57	125 995	642,05	135 288	675,29	125 218	840,42
3. Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	5 467	94,77	4 583	110,35	3 638	139,99	3 886	136,61	3 430	153,51
4. Осигурени от възложител лица, работещи без трудови правоотношения	44 680	138,66	48 083	147,67	49 760	162,84	54 182	178,19	56 156	197,82
5. Осигурени лица за инвалидност, старост и смърт и трудова злополука	19 699	58,71	21 085	57,91	21 001	64,85	23 731	69,31	24 976	74,91
6. Лица, включени в програмите „СПОЗ“ и „В подкрепа на майчинството“	65 935	110,09	83 058	120,99	71 490	112,03	64 034	143,29	47 197	166,65
II. Самоосигуряващи се лица	177 849	191,98	191 279	193,70	207 155	200,87	228 708	205,23	238 738	208,14
Самоосигурени лица за всички соц. рискове	75 931	198,73	78 242	206,87	82 467	224,66	91 481	235,60	100 739	239,51
Самоосигурени лица само за пенсия	94 571	197,02	96 956	205,83	96 472	222,53	100 191	230,97	100 826	230,83
Самоосигуряващи се земеделски произв. и тютюнопроизводители (осигурени за всички социални рискове)	2 801	59,08	5 845	55,42	9 862	57,16	13 598	58,99	14 420	62,08
Самоосигуряващи се земеделски произв. и тютюнопроизводители (осигурени само за пенсия)	4 546	56,13	10 236	57,09	18 354	57,39	23 438	61,59	22 753	61,31
*В броя на осигурените от работодател лица са включени наетите в специалните дейности и във Висшия съдебен съвет. В общия брой на осигурените лица не са включени откупилите осигурителен стаж и осигурените от възложител лица, които са осигурени и на друго основание.										

Реалният ръст на средната работна заплата следва темпа на нарастване на производителността на труда и на средногодишната инфлация. **Реалният темп** на нарастване на средната работна заплата за 2007 г., при база предходната година, е **10,39%**, а на средния осигурителен доход – **3,62%**.

Всички работодатели са длъжни да осигуряват наетите при тях лица най-малко върху минималния осигурителен доход за съответната икономическа дейност и професия. Ако реалните им заплати обаче са по-високи, вноските задължително трябва да се правят върху тях до определената горна граница на осигурителния доход за годината (за 2007 г. – 1400 лв.).

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА ПО ОСИГУРИТЕЛЕН СТАТУС (хил. бр.)

Осигурени от работодател/възложител	1 981	2 117	2 008	2 216	2 301	2 390	2 518	2 681
Самоосигуряващи се	187	194	162	178	191	207	229	239
Общо осигурени	2 168	2 311	2 170	2 394	2 492	2 597	2 747	2 864

Приходите от осигурителни вноски се формират от вноски на работодатели/възложители, осигурени и самоосигуряващи се лица. Съотношението на приходите от осигурителни вноски към brutния вътрешен продукт, като измерител на осигурителното участие, е **6,4%**. Намалението от **0,2%**, в сравнение с предишната година (6,6%), се дължи основно на намалението в размера на осигурителната вношка от 1.10.2007 г. с 3 на сто и увеличението на осигурителната вношка за ДЗПО в универсалните фондове от 4 на 5 на сто също за сметка на фонд „Пенсии“, в съответствие с договореностите между българското правителство и Международния валутен фонд и Световната банка.

❖ Благоприятните тенденции в макроикономическата среда обусловиха изпълнението с **8,2 на сто** на заложените в плана приходи от осигурителни вноски за 2007 г.

Добрите резултати в изпълнението на Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (с **274 254,9 хил. лв. повече** приходи от осигурителни вноски от планираните) се дължат основно на следните мерки:

➤ Преговаряне със социалните партньори на минималните осигурителни прагове по икономически дейности и квалификационни групи професии – с **12,6 на сто** е **по-високо** нивото от това през 2006 г.;

➤ С промените в кръга на осигурените лица за държавното обществено осигуряване и допълнителното задължително пенсионно осигуряване от 1 януари 2007 г. се разшири обхватът на лицата, осигурени от работодател/възложител с близо 163 хил. души спрямо броя им за 2006 г.;

➤ След допълненията в КСО на осигуряване за всички осигурени социални рискове подлежат и изпълнителите по договори за управление и контрол на търговските дружества, едноличните търговци, неперсонифицираните дружества, както и синдиките и ликвидаторите;

➤ С промени в разпоредбата, регламентираща осигуряването на лицата, работещи по Закона за съдебната власт, в кръга на осигурените за всички осигурени социални рискове се включиха и държавните съдебни изпълнители;

➤ На задължително осигуряване за всички осигурени социални рискове подлежат работниците и служителите, наети на работа за повече от 5 работни дни, или 40 часа през един календарен месец, а също и лицата, включени в програмата на МТСП „В подкрепа на майчинството“ (без осигуряване за безработица);

➤ От 1 януари 2007 г. се разшири кръгът и на самоосигуряващите се лица, като задължително осигурени за инвалидност поради общо заболяване, за старост и смърт се считат и физическите лица – членове на неперсонифицирани дружества;

➤ Промени от 1 януари 2007 г. настъпиха и във връзка със задължението на осигурителите за внасяне на осигурителни вноски. Задължението за тях възниква също и в случаите, когато възнагражденията на осигурените лица са начислени без да са действително изплатени.

ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ПО ГОДИНИ							
	2005 г.		2006 г.		2007 г.		2007/ 2006 г.
	хил. лв.	%	хил. лв.	%	хил. лв.	%	%
Осиг. вноски от работодател/възложител, в т.ч.:	2 351 290,8	68,69	2 074 832,9	64,40	2 379 383,0	65,41	114,68
1. За работещи по трудови правоотношения	1 835 601,2	78,07	1 614 093,5	77,79	1 879 764,6	79,00	116,46
3-та категория труд	1 676 534,2	91,33	1 470 217,8	91,09	1 714 545,9	91,21	116,62
1-ва и 2-ра категория труд	159 067,0	8,67	143 875,7	8,91	165 218,7	8,79	114,83
2. Държавни служители и наети в специалните дейности	351 153,4	14,93	310 656,6	14,97	339 107,2	14,25	109,16
3-та категория труд	69 220,6	19,71	63 202,4	20,34	104 103,6	30,70	164,71
1-ва и 2-ра категория труд	281 932,8	80,29	247 454,2	79,66	235 003,6	69,30	94,97
3. За осигурени за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и проф. болест	3 207,7	0,14	2 809,0	0,14	3 074,3	0,13	109,44
4. Осиг. вноски върху доход без трудови правоотношения	19 923,3	0,85	16 547,0	0,80	17 928,2	0,75	108,35
5. Осиг. вноски върху обезщетенията за оставане без работа – по КТ, Закона за висшето образ. и ЗДС	1 236,3	0,05	877,2	0,04	669,0	0,03	76,27
6. Осиг. вноски за ф „Пенсии“ поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	1 811,8	0,08	1 798,2	0,09	1 952,3	0,08	108,57
3-та категория труд	1 511,6	83,43	1 504,2	83,65	1 607,5	82,34	106,87
1-ва и 2-ра категория труд	300,2	16,57	294,0	16,35	344,9	17,67	117,31
7. Осиг. вноски за включените в програми от соц. помощи към осигуряване на заетост и в помощ на майчинството	20 457,9	0,87	17 374,4	0,84	14 467,2	0,61	83,27
8. Осиг. вноски, дължими за периода преди 2007 г.	4 593,8	0,20	441,7	0,02	291,6	0,01	66,02
9. Осиг. вноски върху средствата за социални разходи	62 789,9	2,67	47 418,0	2,29	42 986,7	1,81	90,65
10. Осиг. вноски за ФТЗПБ за осигурените за тр. злополука и проф. болест от работодател - от 0,4 до 1,1%	50 503,8	3,01	62 812,3	3,03	79 137,6	3,33	125,99
11. Осиг. вноски върху изплатени гаранции вземания	11,7	0,01	5,0	0,00	4,2	0,00	84,00
Лични осигурителни вноски	804 448,5	23,50	899 222,4	27,91	1 039 688,9	28,58	115,62
Осиг. вн. от самоосигуряващи се лица, в т.ч. от:	171 007,4	5,00	158 786,4	4,93	159 089,5	4,37	100,19
- осигурени само за пенсия, в т.ч.:	73 805,0	43,16	60 855,4	38,33	58 096,4	36,52	95,47
- земеделски производители	3 488,5	0,05	3 638,0	0,06	3 369,8	0,06	92,63
- осиг. само за пенсия при годишно изравняване за 2006 г.	24 836,5	14,52	31 602,8	19,90	28 250,8	17,76	89,39
- осиг. за всички осигурителни рискове, в т.ч.:	69 161,2	40,44	64 291,6	40,49	68 802,0	43,25	107,02
- земеделски производители	2 043,8	0,03	2 315,6	0,04	2 462,8	0,04	106,36
- осиг. вноски за времето на обучение			934,4		1 064,1	0,43	113,88
- от лицата, на които не им достигат 5 г. осиг. стаж за пенсия	3 204,7	1,87	1 102,2	0,69	2 876,2	1,81	260,95
Главница по ревизионни актове за начет	83 642,5	2,44	76 461,0	2,37	43 100,5	1,18	56,37
Приходи от проф. пенс. фондове по §4 от ПЗР на КСО	12 510,1	0,37	12 261,0	0,38	16 432,8	0,45	134,02
Общо приходи от осигурителни вноски	3 422 899,3	100	3 221 563,7	100	3 637 694,7	100	112,92

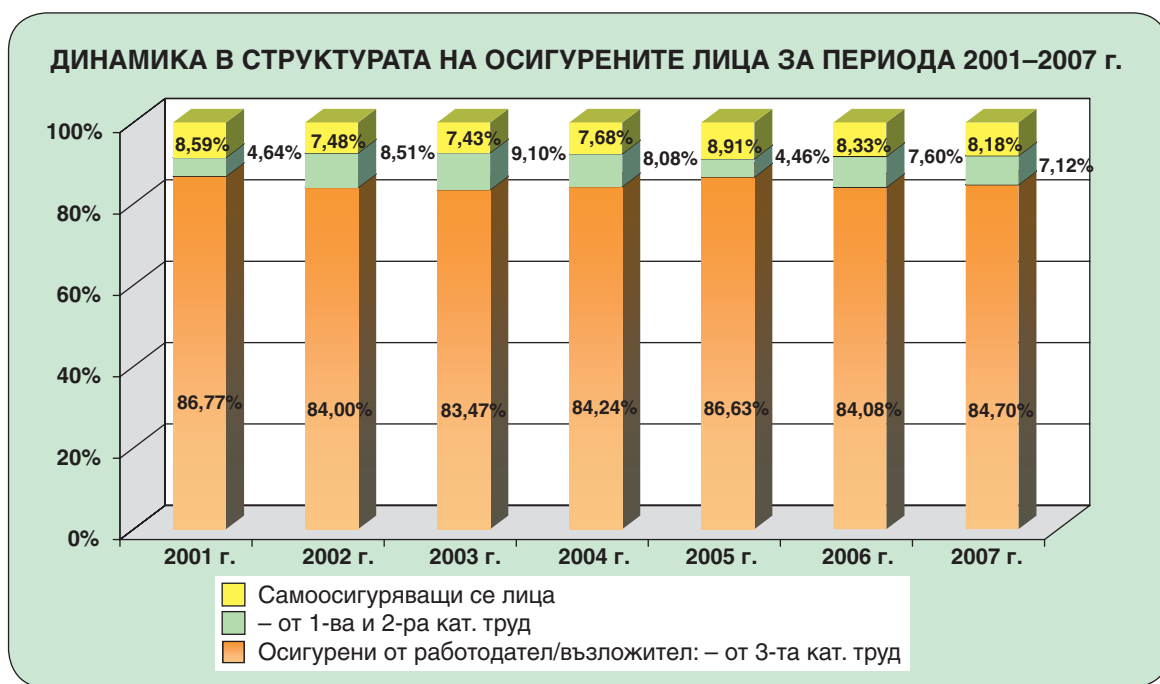

❖ Постъпленията от осигурителни вноски през 2007 г. са **3 637 694,7 хил. лв.** и са с **12,9 на сто повече** от тези през 2006 г. (3 221 563,7 хил. лв.).

1) В структурата на общите приходи най-голям дял заемат вноските от **работодатели/възложители за наетите от тях лица – 65,4 на сто**, при 64,4 на сто през 2006 г. Увеличаването на дела на осигурителните вноски по този показател през 2007 г. се дължи на едновременното увеличаване на броя на осигурените и на средния осигурителен доход спрямо 2006 г., при **запазено съотношение в разпределянето на осигурителната вноска** между работодател/възложител и осигурено лице на **65:35**. В приходите от осигурителни вноски от работодателите са включени преведените суми за осигуровки за наетите по трудови правоотношения от първа, втора и трета категория труд, държавните служители, наетите в специални дейности, работещите без трудово правоотношение и други. През 2007 г. тези приходи възлизат на **2 379 383,0 хил. лв.**, като изпълнението спрямо 2006 г. е **114,7 на сто**. През отчетната година **осигурените от работодател/възложител** са се увеличили със **162 938 (6,5%)** спрямо 2006 г. В структурата на осигурените лица през 2007 г. те заемат най-съществения дял – **91,8 на сто**, колкото и през 2006 г. При повечето групи осигурени от работодател се наблюдава нарастване на броя им в сравнение с отчетеното през предходната година. За тях средният осигурителен доход през 2007 г. е **399,15 лв.**, което е с **16,1 на сто** повече от този през 2006 г. (343,82 лв.). Размерът на средния осигурителен доход при тази категория осигурени е в пряка зависимост от размера на средната работна заплата за страната, която през 2007 г. има номинален ръст от **19,7 на сто** спрямо предходната година (360 лв.).

◆ Най-съществен дял (79%) в групата на приходите от осигурителни вноски от работодател/възложител са постъпленията за **работещите по трудов договор**. През 2007 г. са преведени **1 879 764,6 хил. лв.**, или с **16,5 на сто повече** от предишната година. По **трудова договори** са работили 2 423 982 души, което е със **187 082 души** повече в сравнение с 2006 г. От тях **4,8 на сто**, както и през 2006 г. (4,9 на сто), са от първа и втора и **95,2 на сто** са от трета категория труд. Броят на осигурените от **първа и втора категория** труд през 2007 г. се увеличава спрямо 2006 г. с **8 609 души** и със **178 473 души** при **трета категория** труд. Работещите по **трудова договор** през 2007 г. са се осигурявали върху осигурителен доход в размер на **384,79 лв.** Нарастването на СОД за тази категория осигурени лица спрямо предходната година е с **14,2 на сто**, или с близо 48,0 лв. Това увеличение се дължи както на отчетената по-висока средна месечна работна заплата, така и на по-високите размери на определените минимални осигурителни прагове през 2007 г. Увеличаването на работещите по трудов договор с **8,4 на сто** в сравнение с 2006 г. и ръстът от **14,2 на сто** за размера на средния им осигурителен доход се отразяват в нарастване на постъпленията от осигурителни вноски от тази група осигурени във всички фондове на ДОО. Работещите по трудов договор са основният контингент осигурени в ДОО (**90,4 на сто**) от осигурените от работодател/възложител.

◆ Вноските за **държавните служители и наетите в специални дейности** през 2007 г. са **14,3%** в структурата на вноските от работодател/възложител и възлизат на **339 107,2 хил. лв.** В сравнение с 2006 г. за тази категория осигурени, за които осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя (или от РБ), са постъпили **28 450,6 хил. лв. повече**. Относителният им дял **4,7 на сто** в структурата на осигурените от работодател е по-нисък от този през 2006 г. (5,4%). В абсолютни цифри те са с **10 070 души** по-малко в сравнение с предишната година поради проведените съкращения в администрацията. Средният осигурителен доход, върху който са осигурявани **държавните служители и наетите в специални дейности**, е **840,42 лв.**, или с **24,5 на сто** по-висок от отчетения през 2006 г. (675,29 лв.), на което се дължат и по-големите приходи от осигурителни вноски през 2007 г. за тази категория осигурени лица.

◆ Приходите от осигурителни вноски общо за работещите без трудови правоотношения през 2007 г. (**17 928,2 хил. лв.**) са се увеличили с **8,4 на сто** спрямо 2006 г. Този приход се формира от внесените осигурителни вноски от възложителя за работещите без трудови правоотношения (в т.ч. и за членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения) върху изплатеното им възнаграждение след приспадане на нормативно признатите разходи. Броят им е нараснал с **1 518** души при намаляване на относителния им дял от 2,3% през 2006 г. на **2,2%** в структурата на осигурените от работодател/възложител лица. От тях броят на **работещите без трудови правоотношения (т. нар. граждански договори)** се е увеличил с **3,6 на сто**, а средният им осигурителен доход бележи ръст от **11,0 на сто** в сравнение с 2006 г. Членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения, в сравнение с 2006 г. са намалели с **11,7 на сто** (с 456 души по-малко), а средният осигурителен доход, върху който са се осигурявали, е нараснал с **12,4 на сто**.

◆ За **наети на работа за не повече от пет работни дни (40 часа)** през един календарен месец, които са осигурени за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест, приходите от осигурителни вноски през 2007 г. (**3 074,3 хил. лв.**) са **9,4 на сто** повече от тези през 2006 г. В сравнение с предходната година броят им е увеличен с **1 245** души, или с **5,2 на сто**. Относителният им дял (**0,93 на сто**) в структурата на осигурените от работодател е почти равен на този през 2006 г. (**0,94 на сто**). През 2007 г. те са осигурявани върху **74,91 лв.**, като спрямо 2006 г. СОД за тях е нараснал с **8,1 на сто**.

◆ Осигурителните вноски за включените лица в програмите на МТСП „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и „В подкрепа на майчинството“ са **14 467,2 хил. лв.** Осигуряваните лица по двете програми през 2007 г. са **47 197**. Техният дял е **1,8 на сто** в структурата на осигурените от работодател/ възложител. Средният им осигурителен доход е **166,65 лв.** Сравнение с 2006 г. по този параграф би било некоректно, тъй като Националната програма „В подкрепа на майчинството“ стартира през 2007 г.

◆ Увеличение на приходите спрямо предходната година има при осигурителните вноски за фонд „Пенсии“, дължими за лицата, които не са работили поради обективни причини. Те са незаконно **недопускане или отстраняване от работа** или оставане без работа поради **уволнение**, което е признато за незаконно от компетентните органи, за **трудоустроени бременни**, на които не е предоставена подходяща работа и пр. За тези лица осигурителната вноска е изцяло за сметка на работодателя и е в размера за фонд „Пенсии“. При постъпления в размер на **2 675,4 хил. лв.** през 2006 г., през отчетната го-

дина са преведени **2 621,3 хил. лв.**, което е с **2,0 на сто** по-малко от предходната година.

2) Следващи в структурата на приходите от осигурителни вноски са **личните вноски** от наетите по трудови и без трудови правоотношения, като техният дял нараства на **28,6 на сто**, при 27,9 на сто през 2006 г. През 2007 г. са внесени **1 039 688,9 хил. лв.**, или **15,6 на сто повече**. За увеличените постъпления от лични осигурителни вноски, при запазено съотношение в разпределението на осигурителната вноска между работодател и осигурен, допринасят както увеличеният брой, така и по-високият среден осигурителен доход на осигурените по трудови и без трудови правоотношения.

3) Приходите от осигурителни вноски на **самоосигуряващите се лица** през 2007 г. са **159 089,5 хил. лв.** В сравнение с 2006 г. е отчетено нарастване с **0,2 на сто**, или с 303,1 хил. лв. Делът им в общите приходи от осигурителни вноски през 2007 г. (**4,4 на сто**) е с 0,5 процентни пункта по-малък от този през 2006 г., когато е бил 4,9 на сто. Броят на **осигуряващите се за собствена сметка** се е увеличил с **10 030**, но относителният им дял в структурата на общо осигурените лица незначително намалява (от 8,33 на сто през 2006 г. на **8,18 на сто** през 2007 г.) поради значителното нарастване на общия брой (вкл. работещите без трудови правоотношения). През 2007 г. за самоосигуряващите се лица беше определен **минимален осигурителен доход 220 лв.** и **максимален**, както за всички осигурени лица – 1400 лв. Осигурителният доход за тази категория осигурени лица е избраният от тях месечен доход между нормативно определения минимален и максимален размер. За земеделските производители и тютюнопроизводителите специалните облекчения се състоят в това, че те могат да се осигуряват месечно върху 50% от минималния размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, а тези от тях, които упражняват единствено земеделска дейност – върху 25% от този размер. Размерът на **средния осигурителен доход** за всички самоосигуряващи се през 2007 г. е **208,14 лв.**, като спрямо 2006 г. се отчита увеличение от **1,42 на сто**, което се дължи основно на по-високия осигурителен доход на самоосигурените лица за всички социални рискове. Нарастването на приходите от осигурителни вноски при тази категория осигурени е следствие от сумарния ефект от нарастването на броя на осигурените и средния осигурителен доход, както и от увеличението на дела с **2,3 на сто** на осигурените за своя сметка, които са избрали да се осигуряват за всички социални рискове, за сметка на дела на тези, които се осигуряват само за пенсия.

4) В структурата на осигурените за собствена сметка през 2007 г. най-висок относителен дял (**51,8%**) заемат лицата, осигуряващи се **само за пенсия**. Те са 123 579 души, което е **с 2,3 на сто (50 осигурени) по-малко** отколкото през 2006 г. Това е в резултат на намалението при осигурените само за пенсия **земеделски производители и тютюнопроизводители**. През 2007 г. те са **с 2,9 на сто**, или с 685 **по-малко** от броя им през предишната година, когато са били 23 438 души. **Самоосигуряващите се само за пенсия** през 2007 г. са се осигурявали месечно върху 230,83 лв., който е почти равен на СОД от предходната година (230,97 лв.). Осигурените само във фонд „Пенсии“ **земеделски производители и тютюнопроизводители** са внасяли осигуровки върху среден доход **61,31 лв.**, който също е съвсем малко по-нисък от този през 2006 г. (61,59 лв.). Приходите от осигурителни вноски за осигурените само за пенсия възлизат на **58 096,4 хил. лв.**, което е **с 4,5 на сто по-малко** от същите за 2006 г.

■ Увеличен е броят на самоосигуряващите се **за всички социални рискове** спрямо предходната година. **С 9 258 души** повече са **самоосигурените лица** и **с 822 повече** са осигурените за своя сметка **земеделски производители и тютюнопроизводители**. Относителният дял, който заемат в структурата на самоосигурените през 2007 г., е съответно **42,2 на сто** (при 40,0 през 2006 г.) за първите и **6,0 на сто** (при 5,95 през 2006 г.) за вторите.

■ Средният осигурителен доход, върху който са внасяли вноски лицата, избрали да се осигуряват **за всички осигурени социални рискове**, е **239,51 лв.**, или **с 1,66 на сто** по-висок от този за 2006 г. **Земеделските производители и тютюнопроизводителите** през 2007 г. са се осигурявали върху по-висок **с 5,24 на сто** среден осигурителен доход от предишната година – **62,08 лв.** (при 58,99 лв. за 2006 г.). **Постъпленията от осигурителни вноски** са в размер на **66 339,2 хил. лв.** (61 976,0 хил. лв. за 2006 г.), или увеличението е със **7,0 на сто** за осигурените за собствена сметка, а за земеделските производители и тютюнопроизводителите приходите от осигурителни вноски (**2 462,8 хил. лв.**) са **с 6,4 на сто** повече отколкото през 2006 г.

В резултат от отчетените положителни тенденции на увеличаване с 10 030 общият брой на **осигурените лица за собствена сметка** и нарастване с 2,91 лв. размера на СОД, върху който са се осигурявали през 2007 г. в сравнение с предходната година, общо приходите от вноски са нараснали с **303,1 хил. лв.**

■ В тази група приходи следва да се отбележи значителното повишение на осигурителните вноски от осигуряващите се за собствена сметка (без земеделските производители и тютюнопроизводители). При осигурените за **всички социални рискове** постъпленията са с 4 363,2 хил. лв., или **7,0% повече** от тези през 2006 г., а при осигурените **само за пенсия** намаляват с **4,5%** (2 490,8 хил. лв. по-малко). Общо увеличеният брой (с 9 893 бр.) и нарасналият СОД (с 2,0 лв.) при тях води и до съответното нарастване в постъпленията от осигурителни вноски през 2007 г. – **1 872,4 хил. лв. повече**. Тъй като относителният дял на приходите **от тази категория самоосигуряващи се лица** е над 95,4 на сто от общите приходи на самоосигуряващите се лица, крайният резултат е ръст на реализираните приходи спрямо 2006 г. **с 1,6 на сто**. Основно за това допринася увеличеният спрямо предходната година със **7 на сто** брой на избралите да се осигуряват за всички социални рискове за сметка на тези, които се осигуряват само за пенсия.

■ Най-съществено е увеличението (с 93,5 на сто спрямо 2006 г.) на приходите от осигурителни вноски за откупване на **осигурителен стаж за времето на обучение от лицата, на които не им достига 5 г. осигурителен стаж до пенсия**. Вероятно това се дължи на облекчените условия за разсрочено изплащане на вноските при откупване на осигурителен стаж за пенсия, както и на нарасналата осведоменост за тази възможност.

■ При годишното **изравняване на осигурителния доход** за самоосигуряващите се през 2007 г. са постъпили **28 250,8 хил. лв.** В сравнение с предишната година приходите от осигурителни вноски от лицата, които са внасяли авансово вноски върху по-ниски доходи и след това довнесли дължимите вноски при годишното изравняване с декларирането на по-високи доходи, са с 3 352 хил. лв., или **с 10,6 на сто по-малко**. Осигуряването при тях е само за пенсия и то с размера на осигурителната вноска за 2006 г.

5) В приходите от осигурителни вноски са включени и тези от **главницата по ревизионните актове за начет**, които през 2007 г. са **1,2 на сто** от общите приходи от вноски през годината. Включват събраните суми от контролните органи на НАП (**22 378,3 хил. лв.**) и от Агенцията за държавни вземания (**20 722,2 хил. лв.**). В сравнение с 2006 г. постъпленията от този приходоизточник са с **43,6 на сто, или 33 360,5 хил. лв.** по-малко. За втора поредна година намаляват приходите от главници по ревизионни актове за начет, събрани от контролните органи на НАП. Те са едва **32,4** на сто от планираните. Намаляват и събраните суми от АДВ (69% спрямо плана), или с **9 277,8 хил. лв. по-малко**. Както от страна на НАП, така и от АДВ, събирането на тези задължения е незадоволително и подсказва необходимост от разработване на политики и мерки за комплексно подобряване събираемостта на осигурителните приходи.

6) Постъпленията **от професионалните фондове** на ДЗПО за ранно пенсиониране се отчитат в групата на приходите от осигурителни вноски. Това са събраните и преведени осигурителни вноски по индивидуалните сметки на осигурените лица от първа и втора категория труд в професионалните пенсионни фондове на ДЗПО. Размерът на осигурителната вноска за първа категория труд е 12%, а за втора е 7% върху изплатените трудови възнаграждения и е изцяло за сметка на работодателя. Съгласно §4, ал. 4 от ПЗР на КСО, когато тези лица се възползват от правото за ранно пенсиониране, набраните средства се прехвърлят във фонд „Пенсии“ на ДОО за изплащане на пенсиите им. Приходите от професионалните пенсионни фондове не зависят от събираемостта през годината, а от броя на лицата в двете категории труд, които се пенсионираат през 2007 г. при облекчен режим по временно действащите разпоредби. Преведените суми (16 432,8 хил. лв.) са **0,45 на сто** от постъпленията от осигурителни вноски през годината. В сравнение с 2006 г. те са нараснали с **34,0 на сто**, или с 4 171,8 хил. лв., което е вследствие реализираното право за пенсия на повече осигурени лица в тази съвкупност в сравнение с предходната година.

2. Други собствени приходи

■ Събраните суми от **глоби, санкции и наказателни лихви (24 001,0 хил. лв.)** заемат **0,65 на сто** в структурата на събраните собствени приходи през годината, което е с **0,04 на сто повече** от тези през 2006 г. Приходите от тази група са нараснали с **21%** (постъпили са 4 161,2 хил. лв. повече). Делът на тези суми остава незначителен в структурата на собствените приходи.

■ Делът на **останалите приходи** е **0,2 на сто** от постъпленията през годината и включва: **1) Приходите от чуждестранни осигурителни институти (ЧОИ)** за изплащане на пенсиите на пенсионери, живеещи в страната, но придобили право на пенсия или на част от нея в друга страна, с която България има сключена двустранна спогодба. От 0,11 на сто през 2006 г. намаляват на **0,09 на сто** през 2007 г.; **2) Други приходи** – от 0,10 на сто през 2006 г. нарастват на **0,11 на сто**. В абсолютни стойности при тях няма съществена промяна спрямо нивото им през предишната година.

■ **Бюджетният остатък** от предходната година в размер на **12 458,5 хил. лв.** в абсолютна сума се запазва в същите размери както отчетения в края на 2006 г. (12 458,4 хил. лв.). Като относителен дял в общите приходи от собствени източници на финансиране от 0,38 на сто за 2006 г. намалява на **0,34 на сто** за 2007 г.

II. Приходи от външни източници на финансиране

Приходите от външни източници на финансиране през 2007 г. са с **20 244,2 хил. лв.** по-малко от тези през 2006 г. и представляват **24,2 на сто** от общите приходи. Тук са включени:

◆ Трансферът от ЦРБ за **резерв на реформата** в размер на 60 000,0 хил. лв., който и през двете години не е усвоен поради икономии в разходите на консолидирания бюджет на ДОО;

◆ Получената **допълнителна субсидия** за покриване недостига от средства във фонд „Пенсии“ в размер на **1 178 346,5 хил. лв.** през 2007 г. е с **близо 2 на сто по-малка** от тази през 2006 г.

Верижни индекси

При анализа на верижния индекс за **броя на осигурените лица** за периода 2002-2007 г. се наблюдава следното:

➤ През 2003 г. е прекъсната тенденцията на намаление в броя на осигурените от работодател/възложител лица спрямо предходната година, като започналото нарастване на броя им продължава и през отчетната 2007 г. Това до голяма степен се дължи на значителното намаляване на безработните и увеличаване на заетите с 15,3% за сметка на ръста на наетите от работодател лица с 19,6% за този период. За наблюдаваната положителна тенденция допринесе и стартиралата през 2003 г. Националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и реализацията през 2007 г. на програмата „В помощ на майчинството“, с което в кръга на осигурените лица се включиха и работещите по тези две активни мерки на пазара на труда.

ВЕРИЖЕН ИНДЕКС НА БРОЯ НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА ЗА ПЕРИОДА 2001–2007 г. (в %)							
ПОКАЗАТЕЛИ	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2007/ 2001 г.
I. Осигурени от работодател/възложител	94.80%	110.38%	103.81%	103.89%	105.35%	106.47%	126.60%
1. Работещи по трудов договор	95.40%	105.40%	103.76%	104.73%	105.61%	108.36%	125.05%
- I категория труд	113.43%	91.81%	91.54%	91.24%	99.16%	104.25%	89.92%
- II категория труд	94.49%	105.45%	101.56%	98.37%	105.71%	108.37%	112.33%
- III категория труд	95.34%	105.49%	103.95%	105.13%	105.71%	108.38%	125.92%
2. Осигурени лица за инвалидност, старост и смърт и за тр. злополука и професионална болест	44.66%	120.59%	107.04%	99.60%	113.00%	105.25%	68.29%
3. Държавни служители и наети в спец. дейности	97.81%	130.10%	92.46%	103.86%	107.38%	92.56%	121.45%
4. Работещи без трудови правоотношения	92.60%	121.86%	107.62%	103.49%	108.89%	103.64%	141.83%
5. Членове на кооперации, работещи без тр. правоотн.		120.74%	83.83%	79.38%	106.82%	88.27%	
6. Лица, включени в програмите „СПОЗ“ и „В подкрепа на майчинството“			125.97%	86.07%	89.57%	73.71%	
II. Самоосигурени лица - общо	83.98%	109.50%	107.55%	108.30%	110.40%	104.39%	123.44%
- самоосигурени за всички социални рискове без тр. злополука и безработица	82.01%	105.62%	103.04%	105.40%	110.93%	110.12%	114.92%
- самоосигурени само за пенсия	83.65%	109.46%	102.52%	99.50%	103.86%	100.63%	97.62%
- земеделски производители, осигурени за всички социални рискове	152.63%	141.82%	208.68%	168.73%	137.88%	106.05%	1114.37%
- земеделски производители, осигурени само за пенсия	185.42%	210.27%	225.16%	179.31%	127.70%	97.08%	1951.37%
Осигурени лица общо	93.90%	110.32%	104.09%	104.23%	105.76%	104.25%	123.90%

➤ Значително е увеличението в броя на осигурените лица в групата на работещите по трудов договор, като най-съществено до 2007 г. то е при заетите в 3-та категория труд. Сравнено с базовата 2001 г. темпът на нарастване през 2007 г. е над 25 процентни пункта. Осигурените от 3-та категория труд са основният контингент (95,2 на сто през 2007 г.) от работещите по трудов договор и увеличението на броя им вдигна ръста на работещите по трудов договор. Продължава очерталата се тенденция през 2006 г. на значителен ръст на осигурените от първа и втора категория труд, като темпът на нарастване при втора категория е толкова голям, че навакхва изоставането през предходните години за двете категории труд и изпреварва с 12,3 на сто достигнатото равнище от 2001 г. Това е белег за съживяване на реалната икономика, в чиито сектори се полага труд от първа и втора категория.

➤ За разглеждания период прави впечатление, че от 2002 г. през всяка следваща година нараства броят на осигурените, работещи без трудови правоотношения. Разликата от началото и края на периода (2001-2007 г.) е с 16 561 души повече.

➤ При държавните служители и наетите в специалните дейности се наблюдава вариране в броя на осигурените спрямо предишната година. През 2002 г. те са намалели в сравнение с 2001 г., след което през 2003 г. е отчетено съществено увеличение (с 30 358 човека повече) спрямо предходната година. През 2004 г. броят им отново намалява с 9 887 души. За 2005 г. увеличението спрямо 2004 г. е с 4 677, а за 2006 г. – с 9 293 повече осигурени лица. През 2007 г. отново има намаление спрямо предходната година със 7,4 на сто или с 10 070 души.

➤ Общо при самоосигуряващите се лица (без земеделските производители) в началото на периода (2002-2001 г.) се отчита намаление с над 32 хил. души. През 2003 г. броят им нараства спрямо предходната година с 12 214. Нарастването се запазва и през следващите четири години, като за 2004 г. увеличението спрямо предходната година е с 4 696 души, за 2005 г. – с 3 741, за 2006 г. – с 12 733 и за 2007 г. – с **9 893**. Постепенното нарастване в броя на самонаетите лица, което е преобладаващо и непрекъснато при осигурените за всички социални рискове, допринесе за ръст от **5,6 на сто (с 10 622 повече)** през 2007 г. спрямо 2001 г.

➤ При броя на осигурените за своя сметка земеделски производители се наблюдава тенденция на непрекъснато увеличение. Разликата в началото и в края на разглеждания период е с **34 713** души повече.

➤ Броят на общо осигурените в ДОО лица през годините на разглеждания период варира. През 2002 г. намалява спрямо 2001 г. След това през 2003 г. има съществено увеличение (10,3 на сто) спрямо 2002 г., а през следващите четири години нарастването е плавно в рамките от 4,09 до 5,76 на сто спрямо предшестващата година. Достигнатото ниво през 2007 г. в броя на осигурените лица (2 863 541 души) е сравнително добро, имайки предвид икономическата и демографската ситуация в страната и положените през последните години усилия за намаляване на безработицата, увеличаване на заетостта, ограничаване на сивата икономика.

От анализа на **верижния индекс на средния осигурителен доход** за периода 2001-2007 г. могат да се открият следните по-важни заключения:

Средният осигурителен доход на осигурените от работодател/възложил бележи тенденция на повишаване през целия разглеждан период, като ръстът за периода 2001-2007 г. е **79,5 на сто**, или със 176,74 лв. повече.

➤ При работещите **по трудов договор**, които са над 90% от осигурените от работодател/възложител, средният осигурителен доход следва същата тенденция на повишаване. Увеличението за периода 2001-2007 г. е със **79,7 на сто**. То е в резултат на намаляването размера на осигурителната вноска и разширяване на осигурителната база. Ефективното прилагане на законовите норми за минималните осигурителни прагове гарантира задължително плащане на социални осигуровки върху доходи, по-близки до реално получените, а не върху формално записаните в много от трудовите договори и разплащателните документи. От 1.1.2007 г. в осигурителния доход се включват и начислените, но неизплатени трудови възнаграждения при тази категория осигурени лица.

ВЕРИЖЕН ИНДЕКС НА СРЕДНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА							
ПОКАЗАТЕЛИ	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2007/ 2001 г.
I. Осигурени от работодател/въз-ложител	112,97%	107,82%	112,83%	110,17%	106,54%	116,09%	179,47%
1. Работещи по трудов договор в т.ч. от:	112,09%	105,47%	108,41%	107,63%	111,44%	114,25%	179,66%
- I категория труд	108,62%	105,47%	114,54%	115,66%	111,23%	108,31%	182,85%
- II категория труд	112,20%	105,72%	105,91%	106,71%	113,24%	112,40%	170,63%
- III категория труд	112,05%	108,19%	108,70%	107,90%	111,39%	114,46%	181,26%
2. Държавни служители и наети в специални дейности	113,28%	99,95%	112,99%	106,91%	105,18%	124,45%	179,02%
3. Работещи без трудови правоотношения	98,16%	93,46%	106,50%	110,27%	109,43%	111,02%	130,88%
4. Членове на коопер., работещи без тр. правоотношения		107,02%	116,44%	126,86%	97,59%	112,37%	
5. Осигурени лица за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест	156,23%	95,53%	98,64%	111,98%	106,88%	108,07%	190,39%
II. Самоосигуряващите се лица - общо	105,98%	107,07%	100,90%	103,70%	102,17%	101,42%	123,03%
- самоосигурени за всички рискове без трудова злополука, професионална болест и безработица	107,72%	108,76%	104,10%	108,60%	104,87%	101,66%	
- самоосигурени само за пенсия	106,54%	108,03%	104,47%	108,11%	103,79%	99,94%	134,84%
- земеделски производители, осигурени за всички рискове без тр. злополука, проф. болест и безработица	83,97%	106,72%	93,81%	103,14%	103,20%	105,24%	94,16%
- земеделски производители, осигурени само за пенсия	78,41%	100,34%	101,71%	100,53%	107,32%	99,55%	85,94%
Средномесечен осигурителен доход на едно лице	106,91%	108,09%	109,99%	107,39%	106,90%	112,32%	163,88%

➤ Очерталата се тенденция на намаляване на средния осигурителен доход при **работещите без трудови правоотношения** (т. нар. граждански договори) спрямо предходната година се прекъсва през 2004 г. През 2005 и 2006 г. темпът на нарастване спрямо предходната година е почти еднакъв (в рамките на 10%), а за 2007 г. годишният ръст е над 11%. За периода 2001-2007 г. ръстът е 30,9 на сто.

➤ Средният осигурителен доход на **държавните служители и наетите в специални дейности** в първата година от разглеждания период бележи съществено увеличение от 13,3 на сто спрямо предходната година. След това през 2003 г. размерът му се задържа почти на същото ниво, като дори има незначително намаление от 0,05 на сто. През 2004 г. нараства с 13 на сто, през 2005-2006 г. се нормализира в рамките на 5-6 на сто, а през 2007 г. значително нараства (с 24,5 на сто) спрямо предходната година. Общо за 7-годишния период е отчетен ръст от 79%.

➤ Намаление през 2003-2004 г. от разглеждания период се наблюдава за осигурителния доход на **наетите до 5 работни дни** (40 часа) през един календарен месец. Те са се осигурявали върху най-висок размер през 2002 г., когато увеличението спрямо предходната година е над 50 на сто. След това размерът започва да намалява и отново през 2005-2007 г. нараства, като реализираният ръст за периода 2001-2007 г. е **90,4 на сто**.

➤ По отношение осигурителния доход на **самоосигуряващите се лица** се наблюдава увеличение през всяка следваща година спрямо предходната. За първи път през 2004-2007 г. отчетеният среден осигурителен доход е по-висок от нормативно изискуемия минимум. Това се отнася както за осигурените само за пенсия, така и за осигуряващите се за всички осигурени социални рискове.

➤ За самоосигуряващите се **земеделски производители** през разглеждания период се наблюдава вариране в стойността на СОД. През 2002 г. той е по-нисък от този през 2001 г., след което през 2003 г. се увеличава. През 2004 г. отново е с по-ниски стойности, дължащо

се на отчетения спад при осигурените за всички социални рискове. За 2005-2006 г. нараства както при осигурените за всички социални рискове, така и за осигурените само за пенсия. През 2007 г. СОД на земеделските производители, осигурени за всички социални рискове бележи ръст от 5,2% спрямо от 2006 г., а при осигурените само за пенсия (които са над 61 на сто от земеделските производители през 2007 г.) е по-нисък с 0,5%. Този ръст не е в състояние да навакса спадомите през предходните години, особено при осигурените само за пенсия. Поради това СОД за 2007 г. е по-нисък от този през 2001 г. с **3,85 лв.** за осигурените за всички осигурителни случаи и с **10,03 лв.** за осигурените само за пенсия.

➤ Като цяло тенденцията е към постепенно нарастване на средния осигурителен доход за всички осигурени в ДОО лица. За периода 2001-2007 г. стойността му е нараснала с **63,9 на сто**, като разликата между края и началото на периода е със **155,21 лв.** повече.

Размери на осигурителните вноски

Размерите на осигурителните вноски за различните социални рискове са диференцирани по отделните фондове и според вида на осигуреното лице и на осигурителя – дали е осигурителна вноска, дължима само от работодателя, осигурителна вноска, разпределена в определеното за съответната година съотношение между работодател и наето лице или вноска за сметка на самонаетия/самоосигуряващия се. Точните размери на вноските, съотношението при разпределянето между работодател и наето лице и разпределението им по фондовете на ДОО се определят със Закона за бюджета на ДОО за всяка календарна година и се съобразяват с обхванатите осигурени социални рискове. Това позволява ежегодно определяне оптималния размер на вноските, като по този начин се държи сметка за финансовата стабилност на държавното обществено осигуряване като цяло и в частност на обособените осигурителни фондове. Финансовото състояние на отделните фондове, демографската и макроикономическата обстановка в страната, актюерските разчети относно броя, тежестта и честотата на обхванатите осигурени социални рискове и изплатените осигурителни обезщетения са определящи при установяване на оптималния размер на осигурителните вноски.

Общо *отчетената средна осигурителна вноска* (без ТЗПБ) за работещите по трудови правоотношения (от I, II и III категория труд) през 2007 г. е **25,706%**. В сравнение с 2006 г. (29,270%) **намалява с 3,564%**. Това се дължи на:

- нормативно намаления размер общо на осигурителната вноска с 3,0 процентни пункта (за сметка на фонд „Пенсии“ с 1 процентен пункт и за фонд „Безработица“ с 2 процентни пункта от 1.10.2007 г.);
- увеличения брой осигурени лица от трета категория труд със 178 473, или с 8,4% повече при почти запазване броя на осигурените от първа и втора категория труд в структурата на работещите по трудов договор;
- нарастване (със 157 261, или с 11,1%) броят на осигурените лица, родени след 31.12.1959 г., за сметка на родените преди 1 януари 1960 г., за които осигурителната вноска за ДОО е с 5 пункта по-ниска от тази за родените преди 1 януари 1960 г.

През 2007 г. разпределението на осигурителната вноска между работодател и осигурен се запази съотношението 65:35, валидно за 2006 г. За осигурените от работодател лица разпределението на **средногодишната осигурителна вноска за ДОО по отчет** е следното:

➤ за работещите при **I категория труд** е **28,04%**. Разпределението ѝ между работодател и осигурен е:

- работодател – **19,277%**, при 19,03% през 2006 г.;
- лична вноска – **8,764%**, при 10,24% през 2006 г.

➤ за **II категория труд** е **28,520%**, при 29,27 за 2006 г.:

- работодател – **19,589%**, при 19,03% през 2006 г.;
- лична осигурителна вноска – **8,931%**, при 10,22% през 2006 г.

➤ за **III категория труд** е **25,480%**, при 27,08 за 2006 г.:

– работодател – **16,569%**, при 17,60% през 2006 г.;

– лична осигурителна вноска – **8,911%**, при 9,48% през 2006 г.

◆ За осигурените изцяло от работодател **държавни служители**, общо за трите категории труд, средната осигурителна вноска също е **по-ниска с 2,249%**. От 28,06% през 2006 г. намалява на **25,811%**. Причината за отчетената по-ниска осигурителна вноска е същата, както при работещите по трудови правоотношения.

◆ Осигурените от възложител лица, работещи по т. нар. **граждански договори**, могат да се осигуряват **само за пенсия**. Осигурителните вноски за фонд „Пенсии“ се разпределят между възложител и осигурен също в съотношение 65:35. Средната осигурителна вноска е **19,475%**, при 20,54% за 2006 г. За варирането в размера на осигурителната вноска, при нормативно намален размер с 1% през 2007 г., единствено влияние оказва съотношението между броя на родените преди и след 1960 г.

◆ Отчетената средногодишната осигурителна вноска за лицата, **осигуряващи се за собствена сметка**, от 22,30% през 2006 г. намалява на **21,283%**. За осигурените за **всички социални рискове**, без трудова злополука, професионална болест и безработица – от 23,96% през 2006 г. пада на **22,912%**. Размерът на осигурителната вноска при осигуряващите се **само за пенсия** намалява от 20,60% през 2006 г. на **19,595%** за 2007 г. Наблюдаваната тенденция и при другите видове осигурени лица за промяна в съотношението през двете години в структурата на осигурените, родени преди 1 януари 1960 г., и тези, родени след 31.12.1959 г., в полза на вторите най-силно е изразена при самоосигуряващите се лица. Броят на родените след 31.12.1959 г., които задължително се осигуряват и в УнПФ, е нараснал с близо **10%**. Друга тенденция, която оказва влияние върху размера на средната осигурителна вноска, е съотношението между осигуряващите се за всички социални рискове и осигуряващите се само за пенсия. За разлика от предходната година, когато осигурените за всички социални рискове са с 1,64% повече от осигурените само за пенсия, през 2007 г. съотношението е почти паритетно.

◆ Отчетената средногодишна осигурителна вноска за **земеделските производители и тютюнопроизводители** от 22,49% през 2006 г. намалява на **21,224%** за 2007 г., като за осигуряващите се за **всички социални рискове** – съответно от 24,06% на **22,926%**. Размерът на осигурителната вноска при осигуряващите се **само за пенсия** намалява от 21,00% през 2006 г. на **20,131%** за 2007 г. Върху размера на вноската оказва влияние както положителната тенденция на увеличаване (с **6,0%** спрямо 2006 г.) на броя на осигуряващите за всички осигурителни рискове, така и нарастването с 3,5% в броя на родените след 31.12.1959 г. в сравнение с 2006 г.

◆ Средносписъчният брой на **осигурените за трудова злополука и професионална болест** по отчет за 2007 г. е **2 689 815**, при 2 441 977 през 2006 г. Средномесечният осигурителен доход, върху който работодателят е превеждал осигурителните вноски на работниците и служителите е **369,92 лв.**, при 326,12 лв. през 2006 г. Отчетената средна осигурителна вноска за този осигурителен риск е **0,663%**, при 0,657% за 2006 г. Разликата през двете години е в резултат на различното структуриране на осигурените по групи основни икономически дейности.

РАЗХОДИ

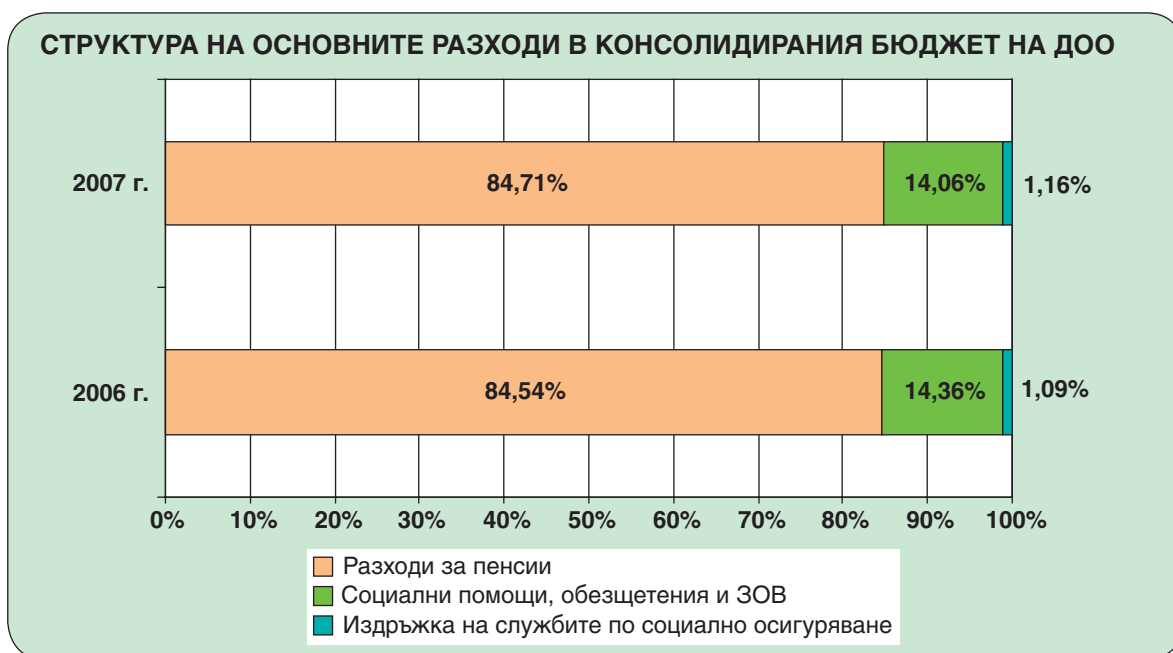
Разходите в консолидирания бюджет на ДОО са основно за пенсии, за краткосрочни обезщетения и помощи и за издръжка на службите по социално осигуряване. Нивото на разходите на ДОО за изплащане на помощите и паричните обезщетения за временна и трайна неработоспособност реално отразява резултатите от провежданите политики и мястото, което заема тази значителна част от социалната защита на населението, адекватно на социално-икономическото състояние на страната.

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАПРАВЕНИТЕ РАЗХОДИ В КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО за 2006 и 2007 г. (хил. лв.)			
	2006 г.	2007 г.	2007/ 2006 г.
	отчет	отчет	%
РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ – общо	4 233 720,1	4 707 515,3	111,19%
в т. ч.: - за трудови пенсии, изплатени от ДОО	3 977 561,5	4 430 840,3	111,40%
- за пенсии по Международни спогодби	34 178,1	37 544,8	109,85%
- за пенсии, финансирани от Републиканския бюджет	192 042,2	207 055,0	107,82%
- за издръжка (пощенска такса и ДДС)	29 938,3	32 075,2	107,14%
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	464 675,5	508 280,3	109,38%
в т. ч.: парични помощи и обезщетения по КСО	464 019,1	507 621,6	109,40%
ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ	254 371,3	273 067,7	107,35%
в т. ч.: здравноосигурителни вноски за безработни	5 323,1	5 151,0	96,77%
ИЗДРЪЖКА НА СЛУЖБИТЕ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ	54 367,8	64 598,3	118,82%
ДРУГИ РАЗХОДИ	1 010,8	3 658,9	361,98%
ОБЩО	5 008 145,5	5 557 120,5	110,96%

През 2007 г. отчетените разходи от консолидирания бюджет на ДОО са **5 557,1 млн. лв.** В сравнение с 2006 г. (5 008,1 млн. лв.) **нарастването е с 11%**. С най-голям относителен дял в общите разходи на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (84,7%) и през 2007 г. са **общите разходи за пенсии – 4 707,5 млн. лв.** Относителният дял на разходите за пенсии расте с 0,2% в сравнение с 2006 г., когато е бил 84,5%, а абсолютната сума се е увеличила с 11,2%.

Следващата по големина група разходи са за изплащане на **социални помощи, обезщетения и здравноосигурителни вноски (ЗОВ)**. През 2007 г. за тях са изразходени **781,3 млн. лв.**, или 14,1% от извършените разходи за цялата година. В сравнение с 2006 г. са се увеличили с 8,7%, но относителният им дял е почти същия (от 14,4% намалява на 14,1% през 2007 г.). Третата основна група разходи са за **издръжка на службите по социално осигуряване – 64,6 млн. лв.**, с относителен дял **1,16%** в структурата на общите разходи, при 1,09% за 2006 г.

От направените 5 557 120,5 хил. лв. разходи през 2007 г. **за сметка на бюджета на ДОО са 4 859 565,2 хил. лв.** Те са основно за пенсии, социални обезщетения и помощи по КСО и за издръжка на службите по социално осигуряване. Представяват **87,5%** от всички разходи и са с 9% повече от тези за 2006 г. Финансирането на останалите **12,5%** (693 896,4 хил. лв.) е за сметка на републиканския бюджет (РБ). Делът на разходите за сметка на РБ се е увеличил през 2007 г. с 25,14% в сравнение с предходната година, тъй като близо 2 пъти е по-голяма преведената сума за изплащане на коледни добавки към пенсиите. Другите разходи, които са съпътстващи основните разходи (за отбранително-мобилизационна подготовка, лихви по заема от Световна банка, програми за временна заетост и др.) заемат едва **0,06%** в структурата на общите разходи за 2007 г.

РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ

В структурата на разходите най-съществено място заемат разходите за пенсии. През **2007 г.** те са **4 707 515,3 хил. лв.** В сравнение с 2006 г., когато са били 4 233 720,1 хил. лв., нарастват с 11,2%. В тази сума са включени разходите за: пенсии за трудова дейност, пенсии по международни спогодби, финансирани от РБ пенсии, издръжка (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги за изплащането на пенсиите) и разходът за еднократна допълнителна сума към пенсиите за месец декември. Чистият разход през 2007 г. за пенсиите, финансирани от ДОО и от РБ и изплатените пенсии по международни спогодби, без пощенската такса и ДДС, е **4 675 440,1 хил. лв.** и представлява **8,3% от БВП.**

Процентното изражение на разходите за пенсии към БВП през 2007 г. е намаляло в сравнение с 2006 г., когато е било 8,5%. Дължи се на по-високия темп (14,5%) на растеж на БВП отколкото темпа на растеж на пенсиите (10,4%). Четвърта поредна година делът на разходите за пенсии, като процент от БВП, намалява.

Върху разходите за пенсии влияние оказват основните параметри на пенсионната система през годината, включително и законодателните промени през 2007 г., пряко повлияващи тези разходи:

- Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях от 1 юли 2007 г. се увеличи на 490 лв.
- Всички добавки по чл. 9 от ЗПГРРЛ с начална дата до 31.12.2006 г. бяха автоматично преизчислени и увеличени от 1.1.2007 г. въз основа на определената средна пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2006 г. в размер 157,57 лв.
- Ветераните от войните от 1 юли 2007 г. получават към пенсията си добавка в размер на социалната пенсия за старост.
- Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-3 от КСО беше увеличен на 93,50 лв. за периода от 1 юли до 30 септември 2007 г., а за последното тримесечие на годината (1 октомври – 31 декември) беше увеличен на 102,85 лв. Минималните пенсии за трудова дейност се определят в процентно съотношение спрямо минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст.
- Отпуснатите до 31 декември 2006 г. пенсии се индексират два пъти с по 10% от 1 юли и 1 октомври 2007 г., а тези, отпуснати в периода от 1 януари до 30 юни 2007 г. – с 10% от 1.10.2007 г.
- От 1 юли 2007 г. бе определен нов размер на социалната пенсия за старост – 69,30 лв., а от 1 октомври 2007 г. – 76,23 лв. Тя служи за база при изчисляването на всички минимални, гарантирани размери на пенсиите, несвързани с трудова дейност и на някои от добавките към пенсиите.
- Към пенсията или сбора от пенсиите за декември 2007 г. на всеки пенсионер беше изплатена еднократно допълнителна сума в размер на 100 лв. Право на коледна добавка имаха всички пенсионери, на които пенсията е отпусната с начална дата до 31.12.2007 г. включително. Еднократно допълнителна сума към пенсиите получиха 2 257 603 пенсионери, от които 23 906 към пенсиите, изплащани в Турция.
- При определянето размера на пенсията за осигурителен стаж и възраст на лицата, които имат осигурителен стаж без превръщане 37 години за мъжете и 34 години за жените и продължават да работят след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1-3 без да им е отпусната пенсия, за всяка година осигурителен стаж след тази възраст процентът от 1 се завиши на 3.
- От 1 януари 2007 г. при определянето на осигурителния доход на осигурените лица по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО, освен изплатените, се включват и начислените, но неизплатени трудови възнаграждения при изчисляване размера на пенсията. За този период се приема, че лицето е осигурено и вече няма прекъсване на осигурителния му стаж.

Средни показатели за пенсиите

Разходите за пенсии са най-големият разход на ДОО. Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.

СРЕДЕН БРОЙ ПЕНСИОНЕРИ И ПЕНСИИ И СРЕДЕН МЕСЕЧЕН РАЗМЕР ПЕНСИЯ НА ПЕНСИОНЕР ПРЕЗ 2007 г.			
ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери	Среден брой пенсии	Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер
	брой	брой	лева
ВСИЧКО (I+II+III)	2 251 966	2 733 567	171,62
ПЕНСИИ, ИЗПЛАЩАНИ ОТ ДОО (I + II)	2 190 752	2 220 084	173,81
I. ФОНД „ПЕНСИИ“	2 175 700	2 186 345	173,71
1. Пенсии за трудова дейност	2 082 217	2 092 842	169,26
– Осигурителен стаж и възраст	1 663 734	1 669 787	176,45
– Инвалидност общо заболяване	418 483	423 055	140,65
2. Пенсии за кадрови военнослужещи, офицери и сержанти	93 483	93 503	272,91
– Осигурителен стаж и възраст	93 276	93 295	273,18
– Инвалидност общо заболяване	207	208	152,81
II. ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФ. БОЛЕСТ“	15 052	33 739	158,26
1. Пенсии за трудова дейност	15 019	33 669	158,28
2. Пенсии за кадрови военнослужещи, офицери и сержанти	33	70	152,23
III. ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	61 214	513 483	100,52
– Военна инвалидност	4 138	8 880	108,92
– Гражданска инвалидност	258	462	112,46
– Социални пенсии за инвалидност	48 756	496 078	102,50
– Персонални пенсии	3 234	3 234	72,47
– Социални пенсии за старост	4 089	4 089	87,14
– Други	739	740	115,47

➤ **Средният брой пенсионери** през 2007 г. е **2 251 966** души, при 2 284 794 през 2006 г. Броят им през 2007 г. е намалял с 32 828 души спрямо 2006 г., или с **1,4%**, което е следствие от предприетите мерки за покачване на възрастта за пенсиониране и точковия критерий за право на пенсия.

Броят на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст е намалял с 26 294, или с 1,5%, в резултат на завишените критерии за достъп до пенсия. Намалението обаче е незначително, защото продължават да се прилагат преходните разпоредби на КСО с облекчени условия за придобиване право на пенсия на по-ниска възраст по първа и втора категория труд.

За първи път през 2007 г. намаление от 0,6% отбелязва и средният брой на пенсионерите с първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване. От общо 421 268 през 2006 г. те са станали 418 690, или са намалели с 2 578 души.

➤ **Средногодишният брой на изплатените пенсии** през **2007 г.** е **2 733 567**. За втора поредна година броят на пенсиите намалява с 30 029 спрямо предходната. Намаление от 31 919 (с 1,4%) бележи броят на пенсиите, изплащани от ДОО.

Създадената възможност от началото на 2000 г. да се получава социална пенсия за инвалидност към друг вид пенсия провокира много хора със заболявания, и особено възрастни пенсионери, да продължават да искат освидетелстване от органите на експертизата, за да се възползват от правото. Средният брой пенсии от този вид достигна 496 078 през 2007 г. Спрямо 2006 г., когато са били 493 103, те са се увеличили с 0,6%.

За първа година след реформата намаляването на общия брой пенсии е съпроводено и с **намаление в броя на пенсиите за инвалидност**. Средният им брой през 2007 г. е **962 422**, като тук са включени както трудовите пенсии за инвалидност поради общо заболяване и трудова злополука и професионална болест, така и социалните пенсии за инвалидност, военна и гражданска инвалидност. Сnižаването в броя им спрямо 2006 г., когато са били 964 818, е с 0,25%. Най-голям спад спрямо 2006 г. се наблюдава при пенсиите за трудова злополука и професионална болест (5,2%), при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (0,7%), докато при социалните пенсии за инвалидност се наблюдава ръст от 0,6%. В общата съвкупност на пенсиите за инвалидност се наблюдава почти 6% спад в броя на трудовите пенсии за инвалидност.

Факторите за намаляване броя на пенсиите за инвалидност са комплексни, с директно или индиректно въздействие. По-съществените за анализирания период са:

- Подобрен и по-ефективен контрол върху органите на лекарската експертиза чрез участието на доверени лекари от НОИ в ТЕЛК и НЕЛК;
- Въвеждане на допълнителен контрол от специални комисии на НОИ за препотвърждаване на експертните решения за степента на загубена работоспособност преди отпускане на пенсии за инвалидност поради общо заболяване;
- Засилен контрол в административното пенсионно производство при преценяване на правото за отпускане на пенсии за инвалидност;
- Намалената безработица в страната. (Вместо да кандидатстват за пенсия за инвалидност, дееспособни лица с остатъчна и използваема работоспособност се включват в състава на заетите.);
- Създадена възможност за получаване на парично обезщетение за дълготрайна безработица за период от 30 месеца за навършилите пенсионна възраст, чийто сбор от възрастта и осигурителния стаж е 60 месеца по-малък от изисквания за съответната година (чл. 54и от КСО). Някои от бенефициентите на новото обезщетение вместо да кандидатстват за пенсия за инвалидност, се насочват към него.)
- Продължава прилагането на приетата през 2005 г. нова Наредба за медицинската експертиза на работоспособността. С промени в системата за оценка се постави бариера пред достъпа до пенсия за инвалидност. (Когато лицето страда от множество заболявания, които го правят неработоспособно, те не се вземат предвид, а оценката се основава само на едно основно заболяване. Някои тежки, социално значими болести са извън списъка на приетите заболявания, даващи право на инвалидизиране.);
- Забавено с месеци и години освидетелстване поради дефекти в организацията на медицинската експертиза на работоспособността. (Затрудненията в протичането на процеса отдалечава много осигурени лица от момента на реализиране на правото на пенсия за инвалидност, а някои дори не дочакват този момент.);

➤ От 2000 г. насам се наблюдава ясно изразена тенденция на увеличаване **средния брой пенсии, изплащани на един пенсионер**. Към 31.12.2007 г. този показател се запазва в стойността, отчетена за 2006 г. (1,21) и тенденцията вече е затихваща. Дължи се преди всичко на намаляване броя на пенсиите за трудова злополука и професионална болест, които могат да се получават с друг вид пенсия. Втора съществена причина е намаляване темпа на нарастване броя на социалните пенсии за инвалидност, изплащани в размер 25 на сто към друг вид пенсия.

Пенсиите, получавани като втора, трета или четвърта, към 31.12. 2007 г. са 477 264, а в края на 2006 г. – 483 751, или и за двете години представляват 17,6% от всички пенсии.

Пенсионерите, получаващи повече от една пенсия, както и в края на 2006 г., са 17,6%.

➤ През 2007 г. **средният изплатен месечен размер пенсия на пенсионер е 171,62 лв.** В него са включени вдовишки добавки, добавки за чужда помощ, добавки за ветерани от войните, миньорски добавки, изплатени еднократни допълнителни суми към пенсиите за декември 2007 г. и добавки към пенсиите на участниците и пострадалите от войните. **Номиналното нарастване** спрямо 2006 г., когато средният размер пенсия на пенсионер беше 152,08 лв., е **12,9%**, а **реалното нарастване** – **4,1%**, при средногодишна инфлация за 2007 г. 8,4%.

След двукратното индексирание през 2007 г. средното общо увеличение на изплащания размер пенсия на един пенсионер е 12,85%, при средногодишна индексация от 7,75%, или фактическото нарастване е с 5,1% по-високо. Дължи се основно на значителното нарастване на гарантираните минимални размери на пенсията за осигурителен стаж и възраст и социалната пенсия за старост, а от тях – и производните гарантирани размери на останалите пенсии. За растежа допринася и увеличеният максимален размер на получаваните една или повече пенсии (т. нар. таван) и изплатената на всички пенсионери в края на годината коледна добавка. Средният размер на един пенсионер с пенсия за ОСВ се увеличи с 20,86 лв. (от 160,72 стана 181,58 лв.), или с 12,98%. Средният размер пенсия

за финансираните от ДОО пенсии се увеличи с 19,96 лв. (от 153,85 лв. на 173,81 лв.), или нарастването е същото – 12,97%

➤ През 2007 г. **новоотпуснатите** пенсии са с 6 745 по-малко от тези през 2006 г. Техният среден размер е 117,82 лв. и е с 8,78 лв. по-висок от средния размер на новоотпуснатите пенсии през 2006 г.

➤ **Изменените пенсии** през 2007 г. са с нов среден размер 199,76 лв., при стар размер 178,70 лв. Увеличението им е с 21,06 лв., а през 2006 г., е било с 20,26 лв.

➤ Нарастване отбелязва и средният размер на **прекратените пенсии** – от 110,02 лв. през 2006 г. на 123,80 лв. през 2007 г.

Разходи за пенсии по източници на финансиране

Националният осигурителен институт администрира всички видове пенсии и добавки от първия стълб на пенсионната система в България – за старост, за инвалидност, наследствени и несвързаните с трудова дейност. Отпускането, изплащането и финансирането е регламентирано в част първа на Кодекса за социално осигуряване и поднормативните актове за прилагането му.

При администрирането на пенсионната система в България се спазват принципите на задължителност и всеобщност на осигуряването, социалният диалог при управлението на осигурителната система, солидарност и равнопоставеност на осигурените лица и фондова организация на социалните рискове и осигурителните средства.

Пенсии се изплащат от три фонда на ДОО: фонд „Пенсии“, фонд „Трудова злополука и професионална болест“ и фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“. Чрез първите два се изплащат пенсии за трудова дейност, които са покрити с осигурителни вноски – за осигурителен стаж и възраст, за инвалидност и наследствени. От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ се изплащат пенсии, финансирани от републиканския бюджет.

СТРУКТУРА НА ОТЧЕТЕНИТЕ РАЗХОДИ В КОНСОЛИДИРНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО за 2006 и 2007 г. (хил. лв)					
	2006 г.	Структура	2007 г.	Структура	2007/ 2006 г.
	отчет	%	отчет	%	%
РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ – общо	4 233 720,2	84,54%	4 707 515,3	84,71%	111,19%
в т. ч.: за пенсии, финансирани от бюджета на ДОО	3 899 848,4	92,11%	4 251 066,8	90,30%	109,01%
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	464 675,5	9,28%	508 280,3	9,15%	109,38%
в т. ч.: парични помощи и обезщетения по КСО	464 019,1	99,86%	507 621,6	99,87%	109,40%
ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ	254 371,2	5,08%	273 067,7	4,91%	107,35%
в т. ч.: здравноосигурителни вноски за безработни	5 323,1	2,09%	5 151,0	1,89%	96,77%
ИЗДРЪЖКА НА СЛУЖБИТЕ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ	54 367,8	1,09%	64 598,3	1,16%	118,82%
ДРУГИ	1 010,8	0,02%	3 658,9	0,07%	361,98%

➤ В разходите за пенсии най-съществена част заемат разходите за изплащането на пенсии и добавки, финансирани от ДОО. За тях през **2007 г.** са изразходени **4 251 066,8 хил. лв.**, а през 2006 г. разходът е бил 3 899 848,4 хил. лв. Нарастването на разходите през 2007 г. в абсолютна сума е с 351 218,4 хил. лв., или с 9%. Включени са изплатените суми за трудови пенсии, пенсии за кадрови военнослужещи и пенсии по международни спогодби, а също и за някои добавки към пенсиите – вдовишка добавка, добавка за чужда помощ и др. Не е включена еднократната допълнителна сума, изплатена към тези пенсии, в размер 217 318,3 хил. лв., която е за сметка на републиканския бюджет.

➤ Разходите за **пенсии и добавки от ДОО** (без пенсиите по международни спогодби) са **4 430 840,3 хил. лв.** Нарастването им спрямо 2006 г., когато са били 3 977 561,5 хил.

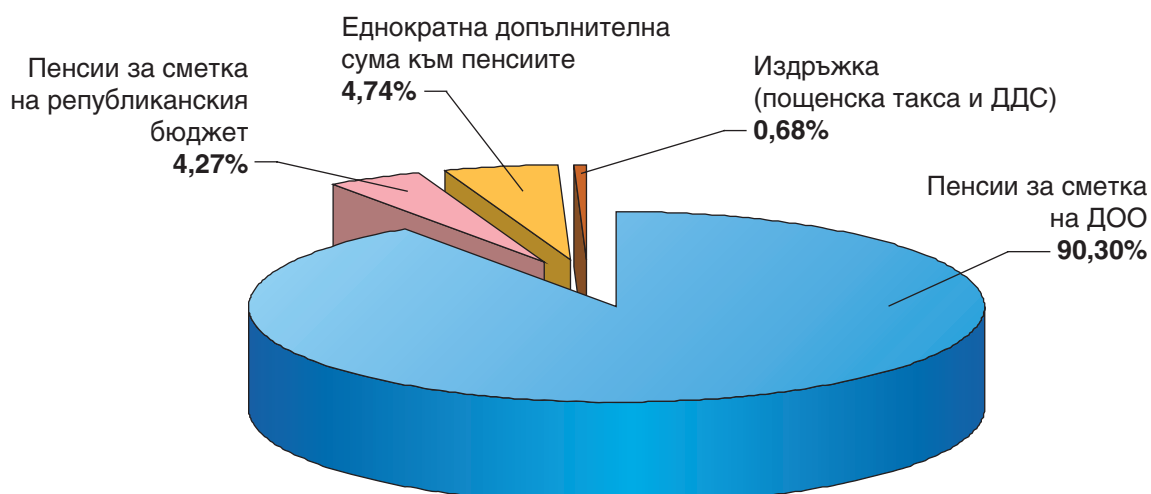
лв., е с 11,4%, а в абсолютна стойност – с 453 278,8 хил. лв. В сумата е включена и коледната добавка към пенсиите от ДОО, която е 217 318,3 хил. лв. и е изплатена с трансфер от републиканския бюджет. С нея разходите за пенсии от ДОО надхвърлят планираните със 7,3%, а без нея – с 2,0%.

➤ Отчетеният дефицит във фонд „Пенсии“ през 2007 г. е 2,48% от БВП при отчетен през 2006 г. 2,84%.

➤ Разходите за пенсии и добавки, финансирани от републиканския бюджет, през 2007 г. са **207 055,0 хил. лв.** (Без еднократната допълнителна сума към пенсиите за месец декември те са 201 194,2 хил. лв.). В тях се включват разходите за изплащане на:

- социални пенсии по КСО и пенсии по отменени закони, за които не се е изисквал осигурителен стаж;
- компенсации и добавки към пенсиите;
- добавки към пенсиите на участниците и пострадалите във войните;
- добавки към пенсиите на репресирани лица, съгласно чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица;
- еднократна допълнителна сума към пенсиите за месец декември на лицата, чиито пенсии са за сметка на републиканския бюджет.

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА ПЕНСИИ ПРЕЗ 2007 г.

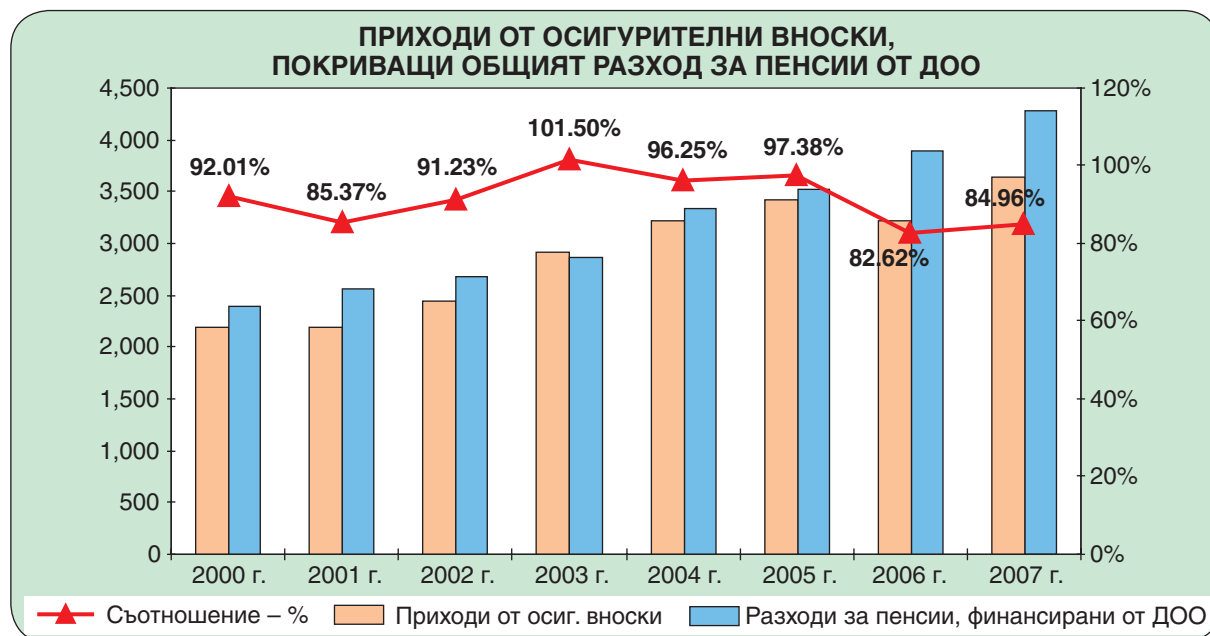

➤ През 2007 г. разходите за пенсиите, финансирани от републиканския бюджет, са се увеличили със 7,8% спрямо същите през 2006 г. От 192 042,2 хил. лв. за 2006 г. са станали **207 055,0 хил. лв.** през 2007 г. Средногодишно през 2007 г. от този фонд са изплатени с 0,4% повече пенсии спрямо 2006 г.

❖ Към 31 декември 2007 г. действат **7 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение** за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

От 1.1.2007 г. всички спогодби в областта на социалното осигуряване с държави-членки на ЕС бяха заместени от Регламент 1408/71. Останаха да действат само двустранните спогодби с държавите извън ЕС. За пенсии по международни спогодби през 2007 г. са изразходвани **37 544,8 хил. лв.** Разходите са с 9,9% повече в сравнение с изразходваните през 2006 г. (34 178,1 хил. лв.) и представляват 84,6 на сто от планираните 44 400,0 хил. лв. През 2007 г. броят на пенсионерите с пенсии по международни спогодби е 8 112, от които 2 887 живеят в чужбина и 5 225 живеят в България. Освен тях се изплащат 28 545 пенсии по споразумението с Турция, което се прилага спрямо лица, преселили се в Турция след 1.5.1989 г., на които са отпуснати пенсии по българското законодателство или са придобили право на пенсия след тази дата съгласно българското законодателство.

➤ И през 2007 г. приходите от осигурителни вноски не могат да покрият разходите за изплащане на пенсиите за сметка на ДОО. Те покриват 85,0% от направените разходи. Негативната тенденция приходите да не покриват разходите за пенсии от ДОО беше прекъсната само през 2003 г., което беше вследствие въведените мерки от началото на 2003 г. за регистрация на трудовите договори и договорените на национално ниво минимални осигурителни прагове по икономически дейности и квалификационни групи професии. През 2007 г. се подновява тенденцията за нарастване на приходите от осигурителни вноски спрямо предходната година (прекъсната през 2006 г.), като се отчита ръст 12,9%, или с близо 416 млн. лв. повече спрямо 2006 г. За същия период разходите за пенсии, финансирани от ДОО, са нараснали с 382 млн. лв., а при такова съотношение постигането на финансовата стабилност и независимост на ДОО се затруднява и забавя.

Покриването на разходите за пенсии от приходите от осигурителни вноски зависи също и от броя и размера на минималните пенсии в гарантиран размер.

➤ С **гарантиран минимален размер** за съответния вид пенсия са **547 345** пенсионери, или 24,5% от общия брой пенсионери към 31 декември 2007 г. В сравнение с края на 2006 г. те са намалели с 4,4%. Това се дължи на: 1) средният основен месечен размер на новоотпуснатите пенсии през 2007 г. (117,82 лв.) е с **8,1% по-висок** от същия за предходната година и значително надвишава нормативно гарантираните минимални размери на пенсиите за 2007 г.; 2) сходна тенденция се наблюдава и при изменените пенсии – средният им нов размер през 2007 г. (199,76 лв.) е с 22,2% по-висок от този през 2006 г., като разликата между новия и стария размер е 21,06 лв., при 20,26 лв. за 2006 г.

- С минимални размери лични пенсии са 485 908, или 88,8%, а от получаващите наследствени – 61 437, или 11,2% от пенсионерите с минимални пенсии.
- От фонд „Пенсии“ минимални размери получават 487 877 души, които са 22,6% от общия брой пенсионери към фонда. От тях 428 530 са с лични (87,8% от пенсионерите с минимални пенсии) и 59 347 са с наследствени пенсии в минимален размер.
- С минимални размери на пенсиите, изплащани от фонд „Трудова злополука и професионална болест“, са 3 406 пенсионери, или 23,3% от всички пенсионери, получаващи пенсии от този фонд. Разпределението им е в полза на личните пенсии – 63,2%, а наследствените са 36,8%.
- При пенсионерите, получаващи първа пенсия от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, с пенсия в минимален размер са 93,7% от броя на пенсионерите, получаващи пенсия от този фонд.

➤ От 1 юли 2007 г. максималният ограничен размер на получаваната пенсия или сбор от пенсии, без добавките към тях, се увеличи на 490 лв. Към 31.12.2007 г. с **максимален размер пенсии са 38 272** пенсионери. Делът им от всички пенсионери е 1,7%. В сравнение с края на 2006 г. те са се увеличили с 81,5%. Една от основните причини за това е, че през 2007 г. пенсиите се индексираха на два пъти с по 10 на сто, в резултат на което се увеличи и броят на пенсионерите с максимален размер пенсия. От тавана на пенсията са ограничени 37 182 души, като над 87% от тях са в границите между 490 и 700 лв. Основно с ограничен максимален размер са пенсионерите с пенсии от фонд „Пенсии“ – 37 164 и 18 пенсионери с пенсии от фонд „ГЗПБ“.

Факторите, влияещи върху разходите за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.

➤ **Броят на пенсионерите** към 31.12.2007 г. е **2 233 697**. От тях с лични първи пенсии са 2 108 341 пенсионери (94,4%), а с наследствени – 125 356 (5,6%). Спрямо края на 2006 г. общият брой пенсионери е намалял с 37 495, или с 1,7%, Продължава тенденцията на намаление на броя на пенсионерите след 2000 г. Намаление е отчетено както при пенсионерите с лични пенсии (с 1,7%), така и при тези с наследствени пенсии (с 1,2%).

През 2007 г. са се пенсионирали общо 85 750 лица, от които с пенсии за инвалидност поради общо заболяване – 33 684, за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 на КСО – 46 654 и 1 284 кадрови военнослужещи с пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 на КСО, плюс 299 за трудова злополука и професионална болест. Останалите са от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, от които най-многобройни са с новоотпуснати социални пенсии за инвалидност – 3 298.

➤ **Съотношението между жени и мъже в броя на пенсионерите** е в полза на жените – те преобладават значително. Пенсионерите **мъже са 937 362**, а техният дял е **42%**. **Жените са 1 296 335**, а делът им е **58%**. Обратно е съотношението единствено при пенсионерите с водеща пенсия от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, където делът на мъжете е 51,6%, а на жените – 48,4%. Тук се включват два от видовете пенсии (за военна и гражданска инвалидност), които се получават предимно от мъже.

➤ Към 31 декември 2007 г. **пенсионерите**, които получават **лични пенсии за осигурителен стаж** и възраст по чл. 68 от КСО, са 1 613 754. В резултат от действието на точковата система и постепенното увеличение на пенсионната възраст при тях е отчетено намаление 1,5% спрямо края на 2006 г. Приблизително същият темп на намаление (1,4%) се наблюдава при броя на пенсионерите, получаващи лични пенсии по чл. 69 от КСО (кадрови военнослужещи, офицери и сержанти). Към 31.12.2007 г. техният брой е 87 647. Намалението на броя на пенсионерите кадрови военнослужещи се дължи на изчерпване на срока за прилагане на преходните разпоредби в КСО за облекчени условия за пенсиониране на тази категория лица по отменения Закон за пенсиите.

➤ Наблюдаваната от 2000 г. **тенденция** към значително **увеличение** в общия брой на пенсионерите с лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване през 2007 г. **се прекъсва**. Към 31 декември 2007 г. те са 340 749, като е констатирано намаление с 1,9 на сто в сравнение с броя им в края на 2006 г. (347 160). В голяма степен се дължи на засиления контрол от страна на НОИ върху експертните решения на ТЕЛК при освидетелстване за инвалидност, даваща право на пенсия. На основание чл. 105, ал. 3 от Закона за здравето в състава на всяка ТЕЛК е включен лекар-представител на съответното ТП на НОИ. Главният експерт по експертизата на трайно намалената работоспособност е равнопоставен член на състава на ТЕЛК и дейността му е насочена към подобряване на качеството на медицинската експертиза на временната и трайно намалената работоспособност. През 2007 г. са включени представители на ТП на НОИ в 92 ТЕЛК в страната, от които 73 в общи ТЕЛК и 19 в специализирани състави на ТЕЛК. През 2007 г. ТЕЛК са постановили 207 861 пълни експертни решения (ЕР), което е с 11 284 по-малко в сравнение с издадените 219 145 броя през 2006 г. Лицата с призната трайно намалена работоспособност са 190 771. На тях съответства 91,8% от общия брой експертни решения. Броят на лицата, които са освидетелствани от ТЕЛК по повод на временна неработоспособност, е 10 293.

По повод „особено мнение“ са обжалвани 862 експертни решения, което е с 532 по-малко от предходната година. Проследяването на едни и същи показатели в динамика през периода 2005-2007 г. показва, че:

- броят на експертните решения незначително намалява;
- броят на първично освидетелстваните лица, на които е определен процент трайна неработоспособност (ТНР) в диапазон от 71% до 90% значително намалява;
- броят на преосвидетелстваните лица, на които е определен процент ТНР от 71% до 90%, се запазва;

На основание чл. 106, ал. 2 от Закона за здравето в специализираните състави на НЕЛК са включени 9 лекари от отдел „Профилактика, рехабилитация и експертизи“ от НОИ. Лекарите, представители на НОИ в НЕЛК, са участвали в постановяването на 8 965 експертни решения, което е с 8,5% по-малко от постановените 9 800 експертни решения през 2006 г. От тях 33,3 на сто (както и за 2006 г.) са обжалвани от контролните органи на НОИ. Анализът на резултатите от обжалваните експертни решения на ТЕЛК пред НЕЛК показва следното:

- лицата, които са били с процент трайно намалена работоспособност, определящ правото на пенсия за инвалидност, след освидетелстването от НЕЛК са намалели с 441, или с 10,7%, при 1 560 (28,7%) за 2006 г.;
- лицата с трайно намалена работоспособност над 70,99 на сто, която носи и допълнителни социални придобивки, след освидетелстването от НЕЛК са намалели с 292, или с 16,2%, при 967 (38%) за 2006 г.

На основание чл. 98, ал. 4 от КСО към ТП на НОИ бяха изградени медицински комисии (МК) за преценка основателността за отпускане на пенсии за инвалидност и за добавка за чужда помощ на освидетелстваните от ТЕЛК/НЕЛК лица. Контролът, осъществяван от МК, обхваща само една част от ЕР на ТЕЛК, а именно тези, които касаят в най-голяма степен първично освидетелстваните лица. По статистически данни те са около 40% от всички експертни решения. МК вземат отношение и по ЕР на НЕЛК, но те са незначителна част от общия брой и не оказват съществено влияние върху общите резултати. Количественият сравнителен анализ на контрола по експертизата на трайно намалената работоспособност, осъществен от МК за 2006 и 2007 г., показва:

- Броят на Решенията на МК за 2007 г. е 71 694, което представлява 73,7% от броя на решенията за 2006 г.;
- Броят на обжалваните от МК експертни решения за 2007 г. е 2 006, което представлява 58,7% от тези за 2006 г.;
- Намалява процентът на обжалвани ЕР спрямо общия брой решения на МК – 2,8% през 2007 г., при 3,5% за 2006 г.;
- Увеличава се делът на решенията на МК по ЕР на НЕЛК спрямо общия брой решения на МК – 4,5% през 2007 г., спрямо 3,5% през 2006 г.

Анализът на резултатите от обжалваните от МК експертни решения на ТЕЛК/НЕЛК показва:

- От освидетелстваните лица 2,42% са определени като работоспособни;
- Снижава се със 713 (45,4%) броят на лицата с определен процент трайно намалена работоспособност, даващ право на пенсия за инвалидност;
- Снижава се с 550 (60,8%) броят на лицата с намалена работоспособност над 70,99%, носеща и допълнителни социални придобивки;
- Снижава се с 9 (15,8%) броят на лицата с определена чужда помощ.

➤ **Прекратените пенсии** през 2007 г. са 133 418, от които 118 303 лични и 15 115 наследствени. Пенсията се прекратява при отпадане на основание за получаването ѝ. Най-много пенсии са прекратени поради смърт на пенсионера – 101 398, следвани от рехабилитиране на инвалиди – 16 203 и промяна вида на пенсията – 13 852 броя.

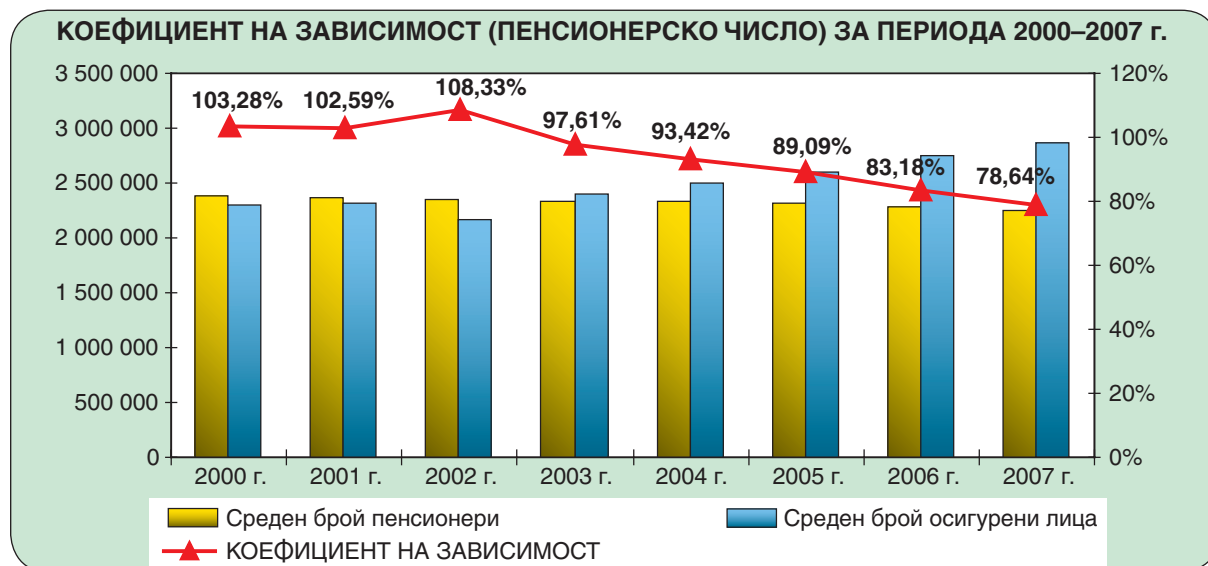
➤ Общо **средната продължителност за получаване на лична пенсия** е 19,3 години. За жените е 21,9 години, а при мъжете намалява на 16,8 години. За личните пенсии за **осигурителен стаж и възраст** тя е общо 20,3 години, като при жените е 22,6, а при мъжете 18,3 години. От тях работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 21,5 години, втора категория – 16,1 години и трета категория – 21,7 години. Личните пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** се получават средно 7,4 година, а тези за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** – 25,4 години.

Коефициент на зависимост

Съотношението между среден брой пенсионери и среден брой осигурени лица се нарича коефициент на зависимост. Известен е още като пенсионерско число, тъй като показва колко пенсионери се издържат от 100 работещи/осигурени лица.

От една страна продължават да действат негативи на наследството от старото законодателство, „произвело“ голям брой млади пенсионери при твърде либерални условия за отпускане на пенсия. Освен това през преходния период пенсионната система беше използвана за временни решения, но с дълготрайни последствия, по различни социални проблеми. Заплахата от оставане без работа често беше трансформирано в преждевременно пенсиониране по един или друг начин. Разширяването обхвата на рисковите категории труд с включването на още професии в техните списъци от началото на 90-те години на ХХ век и продължаващото действие на преходните законови разпоредби с облекчени условия за придобиване право на пенсия при първа и втора категория труд доведоха до допълнително натоварване на пенсионната система. През 2007 г. 29,7% от населението на страната са пенсионери. Ето защо, ако „точковата система“ за преценяване правото на пенсия не се запази във вида, в който функционира, застрашават се не само достиженията на пенсионната реформа, но и адекватността на пенсиите на сегашните и бъдещите пенсионери. Заплахата е толкова по-реална, колкото сравнително по-нисък остава броят на заетите и осигурените лица и колкото по-голям е дялът на скритата икономика. От друга страна засиленият интерес към сдобиване с пенсия за инвалидност поради повишените критерии за достъп до пенсия за ОСВ бе улеснен от недостатъчния контрол върху експертизата на трайната неработоспособност. За последното допринесе много и ниският морал както на някои от извършващите лекарската експертиза на работоспособността, така и на кандидатстващите за такава, допускаяки редица злоупотреби и нарушения.

Предприетите политически и организационни мерки за ограничаване отпускането на нови пенсии, както и за повишаване броя на осигуряващите се лица, подобриха коефициента на зависимост, но той все още остава в тревожно високи стойности. Неусвоен резерв за подобряване на съотношението между пенсионери и осигурени лица остава изкарването на светло колкото може повече трудова заетост и легализиране на сенчест бизнес.

Съотношението между среден брой пенсионери и среден брой осигурени лица (**коэффициент на зависимост или пенсионерско число**) през 2007 г. е **78,6%**. В сравнение с 2006 г., когато стойността на показателя е 83,2%, има **подобрене** от **4,6** процентни пункта. Подобренето на показателя се дължи на намаляването на средногодишния брой пенсионери с **1,4%** и на нарастването на средногодишния брой осигурени лица с **4,3%**. За пенсиите, **финансирани от ДОО**, коэффициентът на зависимост за 2007 г. е **76,5%**. През 2006 г. е бил 80,9%, а през 2005 г. – 81,4%

Коефициентът на зависимост може да се подобри също и със създаването на нормативни условия за оставането на хората със запазена или остатъчна работоспособност по-дълго време на пазара на труда и реализация на работната им сила, вместо пенсиониране. Ранното пенсиониране влошава коефициента на зависимост и застрашава стабилността на пенсионната система. То може да се избегне, ако успешно се прилагат мерки за повишаване на квалификацията, насърчаване на заетостта на трудоспособните възрастни, създаване на благоприятна бизнес-среда за разкриване на работни места или за разгръщане на предприемаческа инициатива, подобряване на условията на труд, намаляване дела на сивата икономика и повишаване на декларираната заетост, подобряване на здравословното състояние на гражданите и пр. Специалните мерки за увеличаване заетостта на хората с увреждания с трудов потенциал също благоприятства коефициента на зависимост. Сиреч трудното или невъзможно намиране на работа за по-възрастната работна сила и за част от инвалидите, както и препятствията пред малкия и средния бизнес, са причините тласкащи към търсене на по-лесния изход от ситуацията чрез пенсионната система, вместо да се разчита на механизмите за увеличаване на заетостта сред тези лица. Гъвките форми за по-ранно пенсиониране може да са добро решение за справяне с бедността днес, но ерозират пенсионната система утре. Една от мерките на лисабонската стратегия е т. нар. обучение през целия живот, което цели да направи възрастните хора по-адекватни на изискванията на трудовия пазар. Въвеждането на гъвкаво работно време, което повече се асоциира със студенти и майки с малки деца, би могло да се прилага и за работещи пенсионери. Европейският съюз няма единен пенсионен модел, но в общи линии страните членки прилагат няколко подхода за подобряване коефициента на зависимост – увеличаване на пенсионната възраст, стимули за оставане по-дълго време на пазара на труда в и след пенсионна възраст, активно стареене, учене през целия живот, по-голяма отговорност на работодателите да изпълняват осигурителните задължения, повишаване ефективността на контрола и борба със скритата икономика.

Беше направено съществено изменение в правната уредба с цел **стимулиране на отложеното пенсиониране** от лицата, които са изпълнили необходимите условия за право на пенсия и продължат да работят. За тях тежестта на годините осигурителен стаж, придобит след неизползвано право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, се увеличи от 1 на 1,5 процента за всяка година стаж при изчисляване размера на пенсията.

- ◆ **Броят на пенсиите**, изплащани към 31 декември 2007 г., е 2 710 961. Спрямо края на 2006 г. е намалял с 1,6%. Личните пенсии са 2 566 723, а наследствените – 144 238. Освен всички първи пенсии, които са 2 233 697, тук се включва и броят на пенсиите, получавани като втора, трета или четвърта. Продължаващото втора поредна година намаление на броя на пенсиите е в резултат на по-малкия с 6 745 брой отпуснати пенсии през 2007 г. в сравнение с предходната година. От тях с 6 210 по-малко са личните и с 535 – наследствените пенсии. Основно намалението е за сметка на отпуснатите по-малко от предходната година 7 020 пенсии за инвалидност поради общо заболяване, от които с 6 631 по-малко са личните и с 389 – наследствените. Незначително намаление в сравнение с 2006 г. е отчетено и при пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (общо с 6 по-малко). С 994 са се увеличили новоотпуснатите пенсии за осигурителен стаж и възраст, като увеличението е за сметка на личните пенсии – с 1 063 повече, а отпуснатите през 2007 г. наследствени пенсии са с 69 по-малко отколкото през предходната година.
- ◆ Към 31.12.2007 г. се изплащат **1 706 373 лични пенсии за осигурителен стаж и**

- възраст.** Те представляват 66,5% от всички лични пенсии. В този брой са включени и пенсиите по отменени закони, които все още продължават да се изплащат.
- ◆ Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст за трудова дейност са 1 618 717 и представляват 63,1% от всички лични пенсии (вкл. с пенсиите по ЗПЗСК). От тях 1,7% са отпуснати на лица, работили при условията на първа категория труд, 6,7% – на работили при условията на втора категория и 61,8% – при трета. Със смесен осигурителен стаж са 29,7% от личните пенсии. Към 31.12.2007 г. личните пенсии за осигурителен стаж и възраст на кадровите военнослужещи са 3,4% от личните пенсии, или 87 656 броя.
  - ◆ От **новоотпуснатите** лични пенсии за осигурителен стаж и възраст 63,3% са със смесен осигурителен стаж, 36,5% – трета категория труд, 0,2% – втора, 0,04% – първа категория и 0,012% с превърнат осигурителен стаж в съотношение 1:2 и 1:3.
  - ◆ Общо **личните пенсии за инвалидност** към 31 декември 2007 г. са **854 658**, което представлява 33,3% от всички лични пенсии. С най-голям дял (49,5%) са инвалидните пенсии при намалена работоспособност от 71% до 90%. Те наброяват 422 755. Пенсиите на лица с намалена работоспособност над 90 на сто са 34,2%. Останалите 16,3% са пенсиите с намалена работоспособност от 50 до 70,99%.
  - ◆ От тях **трудовете пенсии за инвалидност** към края на 2007 г. са **358 858**. Броят им намалява спрямо 2006 г. с 2,1%.
  - ◆ **Новоотпуснатите** лични пенсии за инвалидност през 2007 г. са **27 208** и са със **7 278** по-малко в сравнение с 2006 г. От тях **трудовете пенсии за инвалидност** към края на 2007 г. са **23 882**. Броят им спрямо същите през 2006 г. намалява с 6 614, или с 21,7%.

Добавки към пенсиите

Всички добавки, които се изплащат към пенсиите към 31.12.2007 г. (като състояние – заварени и новоотпуснати), общо са 1 034 272, или с 32 266 повече отколкото в края на 2006 г. (1 066 538).

➤ От тях най-голям относителен дял имат **добавките по чл. 84 от КСО**, или така наречените вдовишки добавки. Отпускат се на преживелия съпруг/а в размер 20 на сто от пенсията/те на починалия наследодател. Към 31 декември 2007 г. техният брой е 667 984. Нарастването им спрямо 2006 г. е почти 2%. Размерът на добавката се изчислява от пенсията или сбора от пенсиите на починалия наследодател, но не повече от ограничени максимален размер. **Средният месечен размер** на добавките към 31.12.2007 г. е **29,70 лв.**, като при жените е 31,81 лв., а при мъжете – 21,48 лв. Статистиката показва, че мъжете получават по-високи пенсии от жените и съответно добавките, изчислени от техните пенсии, също са по-високи. В противовес на това обаче жените, получаващи вдовишки добавки (531 322), са почти 4 пъти повече от мъжете, получаващи вдовишки добавки (136 662).

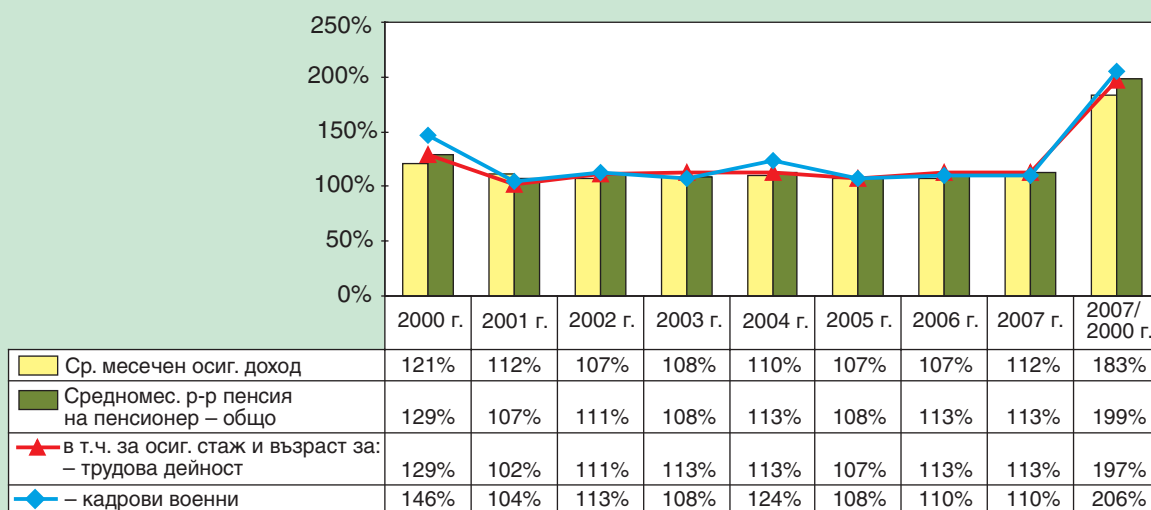
➤ Пенсионерите със загубена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, имат право на добавка към пенсията в размер 75 на сто от социалната пенсия за старост (от 1 юли – 51,98 лв., а от 1 октомври 2007 г. – 57,17 лв.). Към края на 2007 г. се изплащат **122 044 добавки за чужда помощ**. В сравнение с края на 2006 г. броят им е намалял с 5,1%. За сметка на ДОО се изплащат 107 534 добавки (88,1% от всички добавки за чужда помощ), а останалите са със средства от републиканския бюджет.

➤ Добавките по отменени закони вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. Такива са добавките за навършена 75- и 80-годишна възраст, които (съответно 0,15 лв. и 0,23 лв.) в пренебрежително малкия си размер отдавна са обезсмислени. Продължава да се изплаща и добавката в размер на 33,30 лв. за лица, пенсионирали се като миньори по отмененото ПМС №40/68 г. или отговаряли на неговите условия. Общо се изплащат **165 459 добавки за старост** и **44 909 миньорски добавки**.

➤ През 2004 г. в Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица беше създаден нов чл. 9, според който лицата, пребивавали в затвори, трудово-възпитателни общежития, лагери и места за задържане, получават към пенсията си или към сбора от пенсиите си месечна добавка в размер от 30 до 50 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната година в зависимост от периода на задържането им. Добавките се преизчисляват ежегодно от 1 януари на базата на средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната година (средната пенсия за ОСВ за 2006 г. е в размер 157,57 лв.). През 2005 г. кръгът на лицата с право на добавка беше разширен с нови категории лица. Към края на 2007 г. се изплащат **8 724** такива добавки. През 2007 г. за тях са изразходени 4 052,2 хил. лв., което е с 39,4% по-малко от планираното за годината и с над 9% повече от изразходеното през 2006 г.

**ВЕРИЖЕН ИНДЕКС, ОТРАЗЯВАЩ ПРОМЕНЕТЕ
В СРЕДНОМЕСЕЧНИТЕ РАЗМЕРИ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД И ПЕНСИИТЕ**

Средният месечен размер пенсия на пенсионер през 2007 г. е 171,62 лв. Нарастването спрямо 2006 г. е с **12,85% в номинално изражение** и **4,10% в реално изражение**. Средният размер на изплащаните за сметка на ДОО пенсии (включително за трудова злополука и професионална болест) от 153,85 лв. за 2006 г. е станал 173,81 лв. за 2007 г., или е нараснал с **13%**.

Най-голямото нарастване на средния размер пенсия на пенсионер през 2007 г. спрямо предходната бележат пенсиите за ТЗПБ – 13,46%, следвани от пенсиите за ОСВ – 13,28% и пенсиите за инвалидност поради общо заболяване – 12,24%. Ръстът при трудовите пенсии се дължи основно на увеличението от 1 юли и 1 октомври 2007 г. на минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст и извършеното двукратно индексирание на всички пенсии за трудова дейност.

През 2007 г. за изплащането на пенсиите на кадровите военнослужещи са изразходвани 297 109,3 хил. лв., което е със **7,4%** повече от изразходените през 2006 г. за тях 276 610,1 хил. лв. Средният размер пенсия на пенсионер на кадровите военнослужещи, изплащана от фонд „Пенсии“, през 2007 г. е 272,91 лв. Нарастването спрямо 2006 г. е с **9,6%**.

Средният размер пенсия на пенсионер от фонд „Трудова злополука и професионална болест“ е нараснала с 18,78 лв. (от 139,48 лв. на 158,26 лв. през 2007 г.). С 10,21 лв., или с **11,3%** са нараснали средните месечни размери на пенсиите на пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ (от 90,31 лв. на 100,52 лв.).

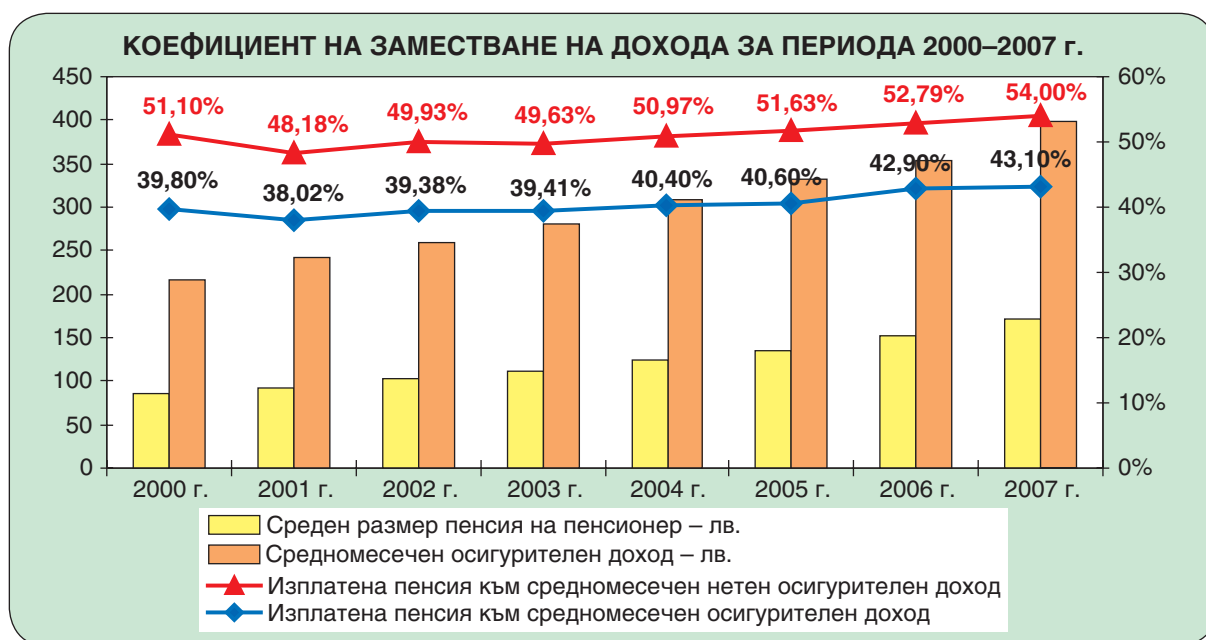
Коефициент на заместване на дохода

Коефициентът на заместване на дохода е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход за страната.

Един от проблемите на пенсионните системи е как да се постигне задоволително ниво на доходите след излизане в пенсия. Измерител за това е **коефициентът на заместване** на доходите от трудова дейност с пенсионните доходи. Той отразява до каква степен след пенсиониране среднестатистическият пенсионер запазва или намалява жизнения си стандарт, измерен чрез нивото на средната пенсия. Коефициентът на заместване зависи от нарастването на средните основни месечни размери на пенсиите, броя на получаваните пенсии от един пенсионер и нарастването на нетния доход от пенсия.

По-прецизното определяне на коефициента на заместване на дохода е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния брутен осигурителен доход (с включени лични осигурителни вноски и данък общ доход, които се удържат от brutното трудовото възнаграждение). За 2007 г. коефициентът на заместване на дохода е **43,1%**, при 42,9% за 2006 г. и 40,6% за 2005 г. При **пенсиите, финансирани от ДОО**, коефициентът на заместване на дохода през 2007 г. е **43,7%**. За сравнение: през 2006 г. е бил 43,4%, а през 2005 г. – 41,1%.

Коефициентът на заместване за 2007 г., изчислен чрез съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и **средния нетен осигурителен доход** (без задължителните лични удържки върху заплатата), общо е 54,0%, а за пенсиите, финансирани от ДОО – 54,6%. Това съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са чист доход без удържки и би следвало да се съотнасят също към чист, или нетен трудов доход. Сиреч след като се пенсионира лицата получават средно 54,0% от нетните си доходи, а осигурените лица, придобили финансирани от ДОО пенсии, получават 54,6% от нетните си доходи от трудова дейност.

Този коефициент вече трета година надхвърля стойността от 2000 г. (51,1%), когато поради преизчислението на всички пенсии по §7 от ПЗР на КСО по новата формула доходите от пенсии нараснаха спрямо 1999 г. с 30,4%. След хиперинфлацията в България през 1996-1997 г. стойността на показателя се е подобрила с близо 20 процентни пункта.

При равни базови стойности, коефициентът на заместване се подобрява, ако средният осигурителен доход нараства в по-голяма степен отколкото е нарастването на средната пенсия. През последните години се наблюдава трайна тенденция на нарастване коефициента на заместване на доходите в резултат на реализираните политики за ежегодно повишаване размера на пенсиите, паралелно с покачването на средния осигурителен доход.

Годишното нарастване през 2007 г. на средния размер пенсия на пенсионер (ръст 12,85%) е по-високо от нарастването на средния нетен осигурителен доход (ръст 10,32%) Въпреки нарастването на доходите от пенсии и стойностите на средните пенсии, ши-

роко разпространено и затвърдено е мнението, че пенсиите са изключително ниски и не се прави достатъчно от органите за управление на държавата за значителното им повишаване, адекватно на поскъпналата издръжка на живота. Независимо доколко обществеността приема обясненията и причините за незадоволителното нарастване на пенсиите за по-голямата част от тях, ниските им размери в масовия случай демотивират работещите за доброволно изпълнение на осигурителните задължения, тласкат ги към скритата икономика и използване на всякакви начини за избягване на осигуряването. От една страна негативното действие на този фактор води до финансово дестабилизиране на пенсионната система. От друга страна, когато за целите на борбата с бедността се прибегва до уравниловъчни мерки и се загърбва принципа за тясна връзка между участието в осигуряването и размера на пенсията, това демотивира осигуряване върху по-високи трудови възнаграждения. Тези фактори влошават коефициента на заместване на дохода.

Повишаване производителността на труда и на трудовите/осигурителните доходи, както и изкарването на светло на повече заетост и доходите от нея са, на този етап са основни фактори за подобряване коефициента на заместване и финансовата устойчивост на пенсионната система.

Поддържането на пенсиите в актуално състояние, чрез индексирването им с балансиран коефициент между инфлацията и нарастването на осигурителния доход, както и преодоляване изоставането в размерите на пенсиите на по-старите генерации пенсионери чрез редовно осъвременяване с осигурителния доход от последните години, е подход който повишава доверието към осигурителната система и намалява дела на сивия сектор в икономиката. Впрочем, както при коефициента на зависимост, така и при коефициента на заместване на дохода, размерът на скритата икономика, или сивия сектор, има определящо влияние за стойностите на двата коефициента в настоящите социално-икономически условия и в идущите десетилетия.

Показателят коефициент на заместване на доходите все още е в незадоволително ниска стойност и ще са необходими целенасочени политики и мерки за повишаването му. Следва обаче да се вземе предвид, че той отразява доходи от пенсии само от първия стълб на пенсионната система – основното задължително пенсионно осигуряване. В изчислението коефициент на заместване не са включени доходите от пенсии от допълнителното задължително и доброволно пенсионно осигуряване, които допълват пенсионните доходи от първия стълб. Значителни средства, които до скоро постъпваха в ДОО за пенсии, вече ежегодно се пренасочват към втория стълб на пенсионната система за допълнително задължително пенсионно осигуряване в универсални и професионални фондове. Процентът на осигурителната вноска за универсалния фонд в ДЗПО се увеличава всяка година за сметка на вноската за фонд „Пенсии“ и това ще продължи и през следващите години. Всъщност един от водещите мотиви при създаване на тристълбовия пенсионен модел беше, че с пенсии от допълнителното осигуряване може да се повиши значително коефициента на заместване на дохода преди пенсионирането, релевантен на цялата пенсионна система, а не само на частта, управляваната от НОИ.

Среден индивидуален коефициент (ИК)

◆ Средният индивидуален коефициент на пенсионер за личните първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** към 31.12.2007 г. е **1,308**, като при мъжете е 1,603, а при жените – 1,084. Новоотпуснатите пенсии са с по-нисък среден индивидуален коефициент (1,295). За мъжете е 1,440, а за жените – 1,070.

- С индивидуален коефициент **до 1 са 32,2%** (541 815) от общия брой лични първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** (ОСВ). От тях 15,9% (86 156) се получават от мъже, а останалите 84,1% (455 659) – от жени.
- С коефициент **от 1 до 2 са 56,7%** (954 933 пенсионера). От тях мъжете са 51,4% (490 887), а жените – 48,6% (464 046).
- Получаваните пенсии с индивидуален коефициент **от 2 до 3 са 8,8%** (147 461) от

- личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст. Получавани от мъже са 120 781 (81,9%), а от жени – 26 680 (18,1%).
- С коефициент **от 3 до 4** са **1,4 %** (22 762) от пенсиите. От тях мъжете са 82,5% (18 780), а жените – 17,5% (3 982).
  - С коефициент **над 4** са **0,3%** (5 450) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 80,3% (4 376) са мъжете и 19,7% (1 074) са жените.
  - Без индивидуален коефициент (отпуснати на минимален размер) са **0,6%** (10 524) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 38,1% (4 007) са мъжете и 61,9% (6 517) са жените.
- ◆ По **категории труд** средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** към 31.12.2007 г. е както следва:
- Общо за работилите при условията на **първа категория труд** ИК е **1,753**. При мъжете е 1,818, а при жените – 1,531. За **новоотпуснатите** пенсии ИК е **2,306** (2,263 за мъжете и 2,394 за жените).
  - Общо за **втора категория труд** средният ИК е 1,450 (мъже – 1,551 и жени – 1,255). При **новоотпуснатите** пенсии средният ИК намалява на 1,384 (за мъжете нараства на 1,693, а за жените – на 1,284).
  - За работилите при най-масовата **трета категория труд** средният ИК е 1,145 (1,434 – мъже и 1,044 – жени). При **новоотпуснатите** пенсии ИК нараства на 1,193 (за мъже – 1,416, за жени – 1,083).
- ◆ На пенсионерите с лични пенсии за инвалидност поради **трудова злополука и професионална болест** средният индивидуален коефициент е **1,154** (мъже – 1,250 и жени – 0,928), като за новоотпуснатите пенсии е **1,185** (мъже – 1,139 и жени – 1,365). С коефициент **до 1** са 3 954 (43,4%) от пенсионерите, получаващи лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест.
- ◆ Средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** е **0,966** (мъже – 1,099 и жени – 0,863), като за новоотпуснатите е 1,078 (мъже – 1,191 и жени – 0,949). С коефициент **до 1** са 57,8% (195 764) от получаващите такива пенсии, като от тях 99,3% (194 489) са пенсионери с пенсия от трудова дейност.

При по-голяма част от новоотпуснатите пенсии ИК се увеличава поради нарастването на доходите на осигурените лица спрямо средните доходи за страната. За това влияние оказаха и някои мерки за ограничаване дела на сивата икономика. За по-пълно деклариране доходите на работниците и служителите. спомага ежегодното тристранно договаряне за увеличаване на минималните осигурителни прагове по икономически дейности и квалификационни групи професии, намаляването размера на осигурителната вноска за ДОО и намаляването дела на осигурителната вноска от работодателя за сметка на осигуреното лице. Тези мерки благоприятстват доближаването на осигурителния доход до действително изплатените трудови възнаграждения, което пряко рефлектира и върху нарастването на индивидуалния коефициент.

Запазва се тенденцията индивидуалните коефициенти на мъжете да са по-високи от тези на жените. Мъжете работят в по-тежки условия на труд или по-често заемат ръководни длъжности в икономиката или в управлението на държавата, получават по-високо заплащане в сравнение с жените и формират по-високи индивидуални коефициенти и пенсии. За отбелязване е, че при новоотпуснатите пенсии от първа категория труд вече се забелязва обратната тенденция – ИК на жените е по-висок от този на мъжете.

Среден осигурителен стаж

Осигурителният стаж се изчислява в години, месеци, дни и часове. За осигурителен стаж при пенсиониране се зачита времето, през което лицата, работили по трудово или служебно правоотношение, или без трудово правоотношение, за което са внесени или дължими осигурителните вноски; на самоосигуряващите се лица – времето, за което са внесени осигурителни вноски.

Без да се внасят осигурителни вноски се зачита времето:

- 1) на платен и неплатен отпуск за отглеждане на малко дете;
- 2) на платени и неплатени отпуски за временна неработоспособност и за бременност и раждане;
- 3) на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година;
- 4) през което лицето е получавало обезщетение за безработица;
- 5) самоосигуряващите се лица, осигуряващи се за всички осигурителни рискове, за периодите на платени и неплатени отпуски за временна неработоспособност, бременност и раждане и за отглеждане на малко дете.

За осигурителен стаж при пенсиониране се зачита и времето:

- 1) след 1 януари 1996 г., през което време родител/осиновител на дете-инвалид е полагал постоянни грижи за него до навършване на 16-годишна възраст, поради което не е работил по трудово или по служебно правоотношение и не е бил осигурен;
- 2) след 1 януари 2001 г., времето през което родител/осиновител или съпруг/съпруга са полагали грижи за инвалиди със загубена работоспособност над 90 на сто, постоянно нуждаещи се от чужда помощ, поради което не са били осигурени или не са получавали пенсия;
- 3) на наборна или мирновременна алтернативна служба;
- 4) за осигурителен стаж при пенсиониране по чл. 68, ако това е по-благоприятно за лицата, се зачита в съотношение 4 години за 5 години от трета категория времето, през което лицата едновременно са работили по трудов договор при пълно работно време и по допълнителен или втори трудов договор за не по-малко от 3 часа, като еднолични търговци и собственици или съдружници в търговски дружества, а също така ако са упражнявали свободна професия и/или занаятчийска дейност;
- 5) на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование, за което са внесени осигурителни вноски.

◆ **Средният осигурителен стаж**, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2007 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 36,0 години, а при новоотпуснатите – 39,3 години. За мъжете е 42,6, като при новоотпуснатите намалява на 41,5 години. При жените е 31,1, а при новоотпуснатите нараства до 35,9 години. **Действителният стаж** при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст към края на 2007 г. е 32,2 години (мъже – 35,3; жени – 29,9). При новоотпуснатите действителният стаж е 35,4 години (мъже – 36,3; жени – 34,2).

◆ При пенсиите за **инвалидност поради общо заболяване** към 31.12.2007 г. действително положеният осигурителен стаж е средно 22,6 години, а признатият – 12 години. За **мъжете** се увеличава както средният действителен стаж (23,0 години), така и средният признат стаж (14,5 г.). При жените продължителността и на двата вида стаж намалява – действителният е 22,2 г., а признатият – 10,1 година.

Средна възраст на пенсионерите

Върху средната възраст на пенсионерите влияние оказват редица фактори като: средна продължителност на живота в България, средна възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии, нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия и др. През 2007 г. възрастта за придобиване **право на пенсия за мъжете е 63 г., а за жените – 59 години**. С приемането на КСО през 2000 г. беше заложено постепенното ѝ увеличаване всяка година с 6 месеца до достигане на 63 години за мъжете и 60 за жените. Това се наложи вследствие задълбочилата се демографска криза и негативната тенденция на увеличаване на пенсионерите, докато в същото време броят на осигурените лица намаляваше.

◆ **Средната възраст** на пенсионерите с лични пенсии към 31.12.2007 г. е **68,0 години**. В края на 2006 г. тя е била 67,7 години, а в края на 2005 г. – 67,4. След рязкото повишаване на средната възраст през 2000 г. спрямо 1999 г., през следващите години се наблюдава по-

плавното ѝ покачване. На мъжете пенсионери средната възраст е 66,9 години, а на жените – 68,8. Или разликата е с 1,9 години повече за жените. Средната възраст на пенсионерите, получаващи **лични пенсии за осигурителен стаж и възраст**, е 70,5 години, като при мъжете е 70,1, а при жените – 70,9 години. От тях пенсионираните по **чл. 68 от КСО** са на възраст 71,0 години, като за мъжете е 71,2, а за жените – 70,8 години, а за тези по **чл. 69 от КСО** съответно е 61,8 години при мъжете и 63,3 години при жените.

◆ Средната възраст на **пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии** през 2007 г. е **60,2 години**. Мъжете средно са се пенсионирали на 60,8 години, а жените – на 59,1 години. Тук се включват пенсионерите, получаващи всички видове пенсии. Възрастта, на която са придобивали право на лична пенсия за **осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО**, средно през 2007 г. е 60,3 години – мъжете на 61,2 години, а жените на 59,1 години. През 2006 г. средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии е 59,6, а през 2005 г. – 58,6 години. Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии се увеличава, но все още е ниска, защото продължават да действат преходните разпоредби на КСО и много лица се възползват от възможността за по-ранно пенсиониране по облекчените условия на отменения пенсионен закон. Тази е и основната причина за намаляване с 0,5 години на възрастта на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии през 2007 г. в сравнение с 2006 г.

◆ Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за **осигурителен стаж** и възраст по реда на **чл. 69 от КСО** на кадрови военнослужещи, офицери и сержанти е 51,3 години. В сравнение с 2006 и 2005 г., когато е съответно 50,4 и 50,3 години, тя се увеличава. Преходната разпоредба на КСО за пенсиониране по условията на отменения Закон за пенсиите на тази категория лица действаше до 31.12.2003 г., но след промените (ДВ, бр. 67 от 2003 г.) офицерите и сержантите от МВР можеха да се пенсионира по отменения Закон за пенсиите до края на 2005 г., ако до 31.12.2003 г. имат необходимия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия. С допълнителни промени на чл. 69 от КСО в края на 2006 г. (ДВ, бр. 102 от 2006 г.) списъкът на лицата, които могат да се пенсионира по реда на чл. 69 от КСО се допълни със служителите от Главна дирекция „Национална служба Гражданска защита“ на МДПБА, изпълняващи някоя от дейностите по чл. 71, ал. 1, т. 3-6 от Закона за защита при бедствия. Освен това (ДВ, бр. 68 от 2006 г., в сила от 1.5.2006 г.) се даде възможност на лицата, които имат право да се пенсионира по реда на чл. 69 от КСО да се възползват от това си право при уволнение, независимо от възрастта, при наличие на определен осигурителен стаж на някои длъжности.

◆ Средната възраст на получаващите лична пенсия за **инвалидност** поради общо заболяване през 2007 г. е нараснала на 58,2 години (за 2006 г. е 57,9 години). При новоотпуснатите пенсии средната възраст за 2006 и 2007 г. е 50,9 години. По групи намалена работоспособност средната възраст през 2007 г. се увеличава в сравнение с предходната година при новоотпуснатите пенсии с намалена работоспособност над 90% (от 52,5 на 52,8 години) и от 71 до 90% (от 51,1 на 51,2 години), а намалява при групата от 50 до 70% намалена работоспособност (от 50,5 на 50,2 години).

РАЗХОДИ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ПО КСО

Следващата по значимост и големина група разходи в консолидирания бюджет на ДОО, след разходите за пенсии, са тези за изплащане на социално-осигурителни обезщетения и помощи. Техният дял е 14,1% от общите разходи, а икономията спрямо планираното в закона за бюджета е 3,2%.

През 2007 г. разходите за социални помощи и обезщетения са **781 348,0 хил. лв.** В сравнение с 2006 г., когато са били 719 046,7 хил. лв., те са нараснали с 8,7%. В тази група са включени разходите за парични обезщетения и помощи по КСО – 507 621,6 хил. лв., здравноосигурителни вноски за пенсионери, безработни и за деца – 273 067,7 и пощенска такса и ДДС – 658,7 хил. лв. за изплащане на обезщетенията при безработица. Планираните средства за тази група разходи са 806 786,2 хил. лв., като са изразходвани 96,9% от тях и е реализирана икономия от 25 438,2 хил. лв.

Изразходваните средства за изплащане на **паричните обезщетения и помощи** по КСО през 2007 г. са **507 621,6 хил. лв.** и са с 9,4% повече от отчетените за 2006 г. Изпълнението на планираните 532 415,5 хил. лв. е 95,3%. По-малко от предвиденото са и разходите за обезщетения и разходите за помощи, като икономията при помощите е по-значителна.

ПАРИЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ЗА ВРЕМЕННА НЕРАБОТОСПОСОБНОСТ					
	Отчет 2006 г.		Отчет 2007 г.		2007/ 2006 г.
	хил. лв.	%	хил. лв.	%	%
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	446 080,0	96,13	489 072,2	96,35	109,64
– болест поради общо заболяване	201 356,4	45,14	188 373,5	38,52	93,55
– трудова злополука и проф. болест	4 010,9	0,90	4 086,6	0,84	101,89
– бременност, раждане и отгл. на дете	151 378,8	33,94	210 121,3	42,96	138,80
– трудоустрояване	170,2	0,04	138,1	0,03	81,14
– безработица	89 163,7	19,99	86 352,7	17,66	96,85
Помощи общо, в т.ч.:	17 939,1	3,87	18 549,4	3,65	103,40
– за профилактика и рехабилитация	17 071,0	95,16	17 623,1	95,01	103,23
– еднократни помощи при смърт	868,1	4,84	926,3	4,99	106,70
В-ко парични обезщетения и помощи	464 019,1	100,0	507 621,6	100,0	109,40

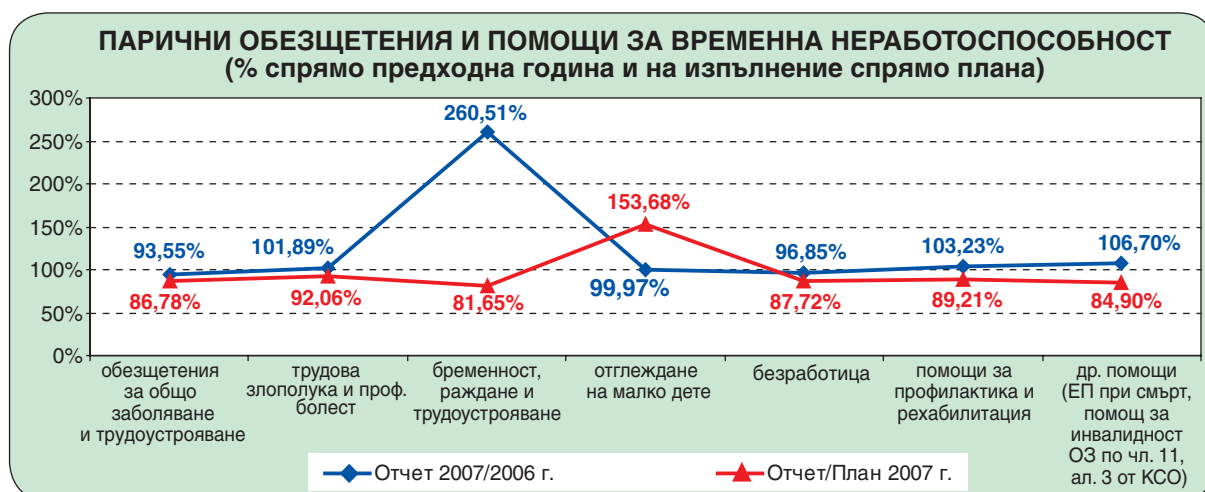
- Спрямо планираните 511 569,5 хил. лв. за **парични обезщетения по КСО** през 2007 г. са изразходени с 4,4% по-малко, или общият разход е **489 072,2 хил. лв.** По-малко от планираните са изразходваните средства за парични обезщетения за общо заболяване и трудоустрояване, трудова злополука и професионално заболяване, за бременност и раждане и за безработица. Отчетените разходи превишават планираните при паричните обезщетения за отглеждане на малко дете с 53,7% и за нетрудова злополука – с 49,7%.
- Изразходваните **средства за помощи** са по-малко от планираните с 11,0%. През 2007 г. са изразходени **18 549,4 хил. лв.**, или с 2 296,6 хил. лв. по-малко от планираните. Икономия на разходите за помощи се наблюдава при всички видове изплатени помощи.

През 2007 г. за **парични обезщетения и помощи по КСО** са изплатени **507 621,6 хил. лв.**, като от тях за парични обезщетения са изплатени 489 072,2 хил. лв. и 18 549,4 хил. лв. за помощи. Нарастването на разходите за изплащане на обезщетения и помощи е в резултат на отчетените през 2007 г. по-големи загуби на работни дни във временна неработоспособност на един осигурен и на изплатеното по-високо среднодневно парично обезщетение.

❖ През 2007 г. разходите за **обезщетения по КСО** са **489 072,2 хил. лв.** и са се **увеличили с 42 992,2 хил. лв.** (или с 9,6%) спрямо 2006 г., когато са били 446 080,0 хил. лв. Средногодишното парично обезщетение за временна неработоспособност на едно осигурено лице за всички осигурителни рискове (с изключение на работещите без трудови правоотношения и самоосигуряващите се само за пенсия) е **180,37 лв.** Увеличението е с 2,8% спрямо 2006 г., когато е било 175,53 лв.

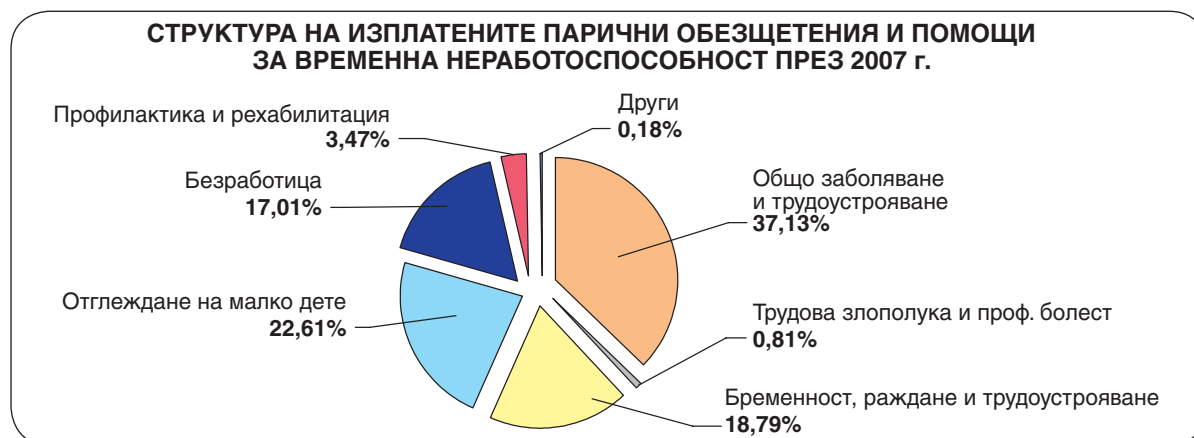
- Най-голям относителен дял в тези разходи заемат изплатените **обезщетения за майчинство**, които включват бременност, раждане и отглеждане на дете до 2-годишна възраст. За тях са изплатени **210 121,3 хил. лв.** и представляват 43,0% от разходите за парични обезщетения по КСО и 41,4% от общите разходи за временна неработоспособност. През 2006 г. за тези обезщетения са изразходени 151 378,8 хил. лв. Нарастването през 2007 г. спрямо 2006 г. е с 38,8%. Дължи се, от една страна, на нарастването на средния осигурителен доход, от който се изчислява обезщетението за бременност и раждане, а оттам и среднодневния размер на обезщетението (от 9,85 лв. през 2006 г. е нараснал на 12,74 лв. през 2007 г.). С увеличаването на периода за бременност и раждане със 180 календарни дни през 2007 г. почти двойно са увеличени и изплатените работни дни на една осигурена жена – от 2,90 работни дни за 2006 г. на 5,73 за 2007 г. От друга страна, обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, чийто размер е фиксиран и се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО, също се увеличи от 160 лв. за 2006 г. на 180 лв. за 2007 г. С колкото се увеличи периода за бременност и раждане, с толкова се намали периода за отглеждане на малко дете до 2-годишна възраст. В резултат на това изплатените работни дни за отглеждане на малко дете на осигурена жена през 2007 г. са 11,10, при изплатени през предходната година 12,80, или намаляват с 13,3%.
- Следващата по големина група (38,5%) в структурата на изплатените парични обезщетения е на обезщетенията за **болест поради общо заболяване (ОЗ)**. В тях се включват обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване, поради нетрудови злополуки, трудоустрояване и гледане на болен член от семейството. За тези обезщетения през 2007 г. са изплатени **188 373,5 хил. лв.**, които са 37,1% от общите разходи за временна неработоспособност. **Намалението** им спрямо 2006 г. е с **6,5%** и се дължи на изплатените с 11,7% (с 21 045,8 хил. лв.) по-малко парични обезщетения поради общо заболяване. Увеличение на разходите отбелязват останалите два вида обезщетения, като с най-висок процент (58,2%) са нараснали обезщетенията за нетрудови злополуки, а за гледане на болен член от семейството и карантина – със 7,6%.
- За **обезщетения за безработни** през 2007 г. са изплатени **86 352,7 хил. лв.**, при планирани 98 446,4 хил. лв. Усвоени са 87,7% от предвидените средства. В тях са включени обезщетения и помощи за безработни и обезщетения по чл. 233 от Закона за отбраната и въоръжените сили. Планирано е било 74 353 лица да получат обезщетение за безработица със средномесечен размер 110,0 лв. (при норматив от 90 до 180 лв. месечно). Отчетните данни показват, че през 2007 г. средномесечно са изплащани обезщетения на **65 060 лица**, а средният размер на обезщетението е 110,26 лв. По-малък разход за безработица се отчита и спрямо 2006 г., когато са изплатени 89 163,7 хил. лв. Въпреки, че през 2007 г. се запази минималният и се завиши максималният (от 160 на 180 лв.) размер на обезщетението за безработица и се регламентираха условията за отпускане и изплащане на парично обезщетение за дълготрайна безработица (на лицата с навършена възраст 60 г. и 6 месеца за мъжете и 57 г. и 6 месеца за жените и сбор от възраст и осигурителен стаж до 60 месеца по-малък от изисквания по чл. 68, ал. 1-3 от КСО), разходите са спаднали. Това е в резултат от намалението със 7,1% на средногодишния брой на безработните лица с право на обезщетение, независимо от нарастването с 4,1% на изплатеното средномесечното парично обезщетение на безработно лице за 2007 г. Разходите за изплащане на обезщетенията за безработица са 17,7% от разходите за обезщетения по КСО и 17% от общите разходи за временна неработоспособност.

❖ За помощи по КСО през 2007 г. са изплатени **18 549,4 хил. лв.**, които заемат 3,6% в структурата на изплатените обезщетения и помощи. В сравнение с 2006 г., когато са изразходени 17 939,1 хил. лв., те са се увеличили с 3,4%.

- С най-висок относителен дял в структурата на тези разходи са **помощите за профилактика и рехабилитация**. За тях през 2007 г. са изплатени **17 623,1 хил. лв.**, което представлява 95,0% от общите разходи за помощи и 3,5% от общите разходи за обезщетения и помощи. Те са нараснали спрямо 2006 г. (17 071,0 хил. лв.) с 3,2%. Използвали програмата през 2007 г. са 48 008 осигурени лица, което е с 1,7% по-малко в сравнение с 2006 г. – 48 829 лица. Средният разход на едно лице за профилактика и рехабилитация през 2007 г. е 367,09 лв. и е нараснал с 5,0% спрямо 2006 г., когато е бил 349,61 лв. За осъществяване на профилактика и рехабилитация на осигурените лица през 2007 г. НОИ е сключил договори с 18 юридически лица за 47 заведения. Размерът на паричната помощ за едно лице включва средствата за не повече от 5 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, ношувки и частична парична помощ за хранене. От преминалите през 2007 г. по програмата за профилактика и рехабилитация с най-голям относителен дял са лицата със заболявания на опорно-двигателния апарат – 27 010, на периферната нервна система – 10 309 и на централната нервна система – 4 296.
- Следващата по големина група разходи са за изплащане на **еднократна помощ при смърт** на осигурено лице в размер на две минимални работни заплати общо за всички наследници. За тях през 2007 г. са **изплатени 926,3 хил. лв.** за 2 996 смъртни случая със среден размер на помощта 309,17 лв. Спрямо 2006 г. разходът е нараснал с 58,2 хил. лв., или 6,7%. Дължи се както на по-големия брой смъртни случаи (154 повече), така и на изплатения по-голям размер (с 1,2%) на средната помощ вследствие нарастването на минималната работна заплата (от 160 лв. през 2006 г. на 180 лв. през 2007 г.).

- През 2007 г. са планирани **3,0 хил. лв.** за **парични помощи за инвалидност поради общо заболяване**, когато няма основания за отпускане на пенсия, или по-точно осигуреното лице няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Нормативно размерът на помощта е 60-кратния размер на обезщетението за временна неработоспособност. По отчет за този вид помощ втора поредна година няма изплатени суми. Вероятно причината е, че правоимащите не знаят за съществуването на законовата възможност да получат помощта, за да я поискат изрично.
- **Общият брой на изплатените работни дни** за временна неработоспособност поради общо заболяване, бременност, раждане, отглеждане на малко дете и трудова злополука и професионална болест през 2007 г. е **38 617 203** дни, при планирани 36 311 483 работни дни. Спрямо плана са изплатени 2 305 720 работни дни повече, а спрямо 2006 г. те са с 1 462 743 повече. Нарастването в броя на изплатените работни дни спрямо плана (със **101 196**) и спрямо предходната година (със 116 812) се дължи на нарастване в броя на осигурените лица. Основната причина за този ръст е значително увеличеният брой на осигурените от работодател лица (членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения и включените в програмите „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и „В подкрепа на майчинството“, които са осигурени за всички социални рискове без безработица), работещите по трудови и служебни правоотношения, които са осигурени за всички рискове. За това допринася също и нарасналият брой на самоосигуряващите се за всички социални рискове, без ТЗПБ и безработица. Нарастването в броя на посочените категории осигурени лица предполага увеличаването на изплатените работни дни през 2007 г. за временна нетрудоспособност.
- **Общо изплатените работни дни на осигурено лице** във временна неработоспособност (без дните за отглеждане на малко дете) през 2007 г. са **12,21**, при планирани 14,91 дни. Загубените работни дни средно на едно лице през 2007 г. са с 2,70 по-малко от планираните и с 2,59 повече от отчетените за 2006 г. При отчетена средногодишна заетост 239,48 работни дни на едно осигурено лице, броят на лицата, получаващи обезщетения за временна неработоспособност, през годината е 101 907. Техният брой е намалял с 54,5% спрямо 2006 г. и с 11,0% спрямо заложеното в плана за 2007 г. През 2007 г. на всеки 100 осигурени лица с право на обезщетение 3,6 (или близо 4 души) целогодишно са разчитали на доход от парични обезщетения.
- За осигурителния риск **майчинство** през 2007 г. са направени разходи в размер **210 154,6 хил. лв.** В тях са включени **паричните обезщетения за бременност и раждане и трудоустрояване (95 357,3 хил. лв.)** и **обезщетенията за отглеждане на малко дете (114 797,3 хил. лв.)**. Общият разход за обезщетения за майчинство е нараснал спрямо същия за 2006 г. с 58 775,8 хил. лв., или с 38,8%, което се дължи изцяло на нарастването на изплатените обезщетения за бременност и раждане със 160,8% (58 772,7 хил. лв. повече). Освен с почти двойното нарастване на изплатените дни на осигурена жена (с 97,6%) спрямо предходната година, тъй като от 1.1.2007 г. отпускът за бременност и раждане нормативно се увеличи със 180 дни, то през 2007 г. расте и изплатеното среднодневно парично обезщетение с 29,3%. В сравнение с планираното в Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. преразходът е при паричните обезщетения за отглеждане на малко дете с 53,7%, а при паричните обезщетения за бременност и раждане и трудоустрояване е реализирана икономия от 21 433,8 хил. лв. Или разходите са с 18,4% по-малко от планираните.
- Поради установените случаи на неправомерно получаване и злоупотреби с паричните обезщетения и помощи за временна неработоспособност, от 1.1.2007 г. работодателите заплащат на осигурения за първия работен ден от временната неработоспособност среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е боледувал. Поемането изцяло от НОИ на обслужването по изчисляване и изплащане на краткосрочните обезщетения и помощи създаде предпоставки за засилване на контрола

в областта на експертизата на временната неработоспособност. НОИ осъществява перманентен контрол върху издаването на първичните документи. Контролната дейност по експертизата на временната неработоспособност се осъществява от лекари-експерти в териториалните поделения на НОИ. За намаляване на загубите при временна неработоспособност, в т.ч. и злоупотребите с издаването на болнични листове, през 2007 г. са извършени **2 234** методични проверки на лечебни заведения, 10 398 проверки по обжалвани болнични листове и 1 523 проверки съвместно с експерти към регионалните центрове по здравеопазване. По реда на условията на чл. 112 от Закона за здравето от ТП на НОИ са обжалвани 6 916 болнични листа за временната неработоспособност (за 68 516 дни), което е с 42% повече отколкото през 2006 г. От тях въз основа на решение на органите за медицинска експертиза са отменени **3 182 болнични листове** за **27 060** дни. Броят на отменените болнични листове е с 28,6% повече спрямо 2006 г.

- През 2007 г. е проведена активна методична дейност по разясняване на нормативните документи и по решаване на отделни случаи от практиката. Отговорено е на 4 799 преписки по сигнали, молби и жалби на заинтересовани лица и органи. Извършени са 394 мероприятия за обучение на лекари в лечебните заведения. Направени са и 5 553 проверки на документи за получаване и отчитане на бланките болнични листове от лечебните заведения.

Подобрена е организацията на контрола върху общопрактикуващите лекари от контролните органи на НОИ и НЗОК с цел ограничаване необоснованото нарастване на разходите за краткосрочни обезщетения.

Разходите за издръжка на службите за социално осигуряване заемат най-малък дял в структурата на разходите. В тях са включени разходите за заплати, осигуровки, издръжка на системата, членски внос и капиталовите разходи. През 2007 г. направените разходи са **64 598,3 хил. лв.** и представляват **1,16%** от общите разходи на ДОО. Спрямо плана са усвоени 79,3%, като е реализирана икономия от **16 824,2 хил. лв.** По всички параграфи на издръжката са изразходвани по-малко от предвидените средства в резултат на усъвършенстване организацията и управлението на системата, както и вътрешния финансов контрол.

Спрямо 2006 г. разходите за обслужване дейността на цялата администрация на Националния осигурителен институт **са нараснали с 18,8%**. Съпоставянето с отчета за 2006 г. показва, че по всички пера за **издръжката на администрацията** направените разходи са с 10 230,5 хил. лв. повече, което е в резултат основно на индексацията на трудовите възнаграждения на персонала и увеличените разходи за капиталови вложения. Изплатените суми за възнаграждения на наетите по трудови договори са с 22,6% повече от тези

през 2006 г. и с 2,1% по-малко от планираните за 2007 г. От това следва и съответното нарастване или намаление на изплатените осигурителни вноски за сметка на работодателя (ДОО+НЗОК+ДЗПО) с 18,7% повече спрямо 2006 г. и със 7,4% по-малко от планираните.

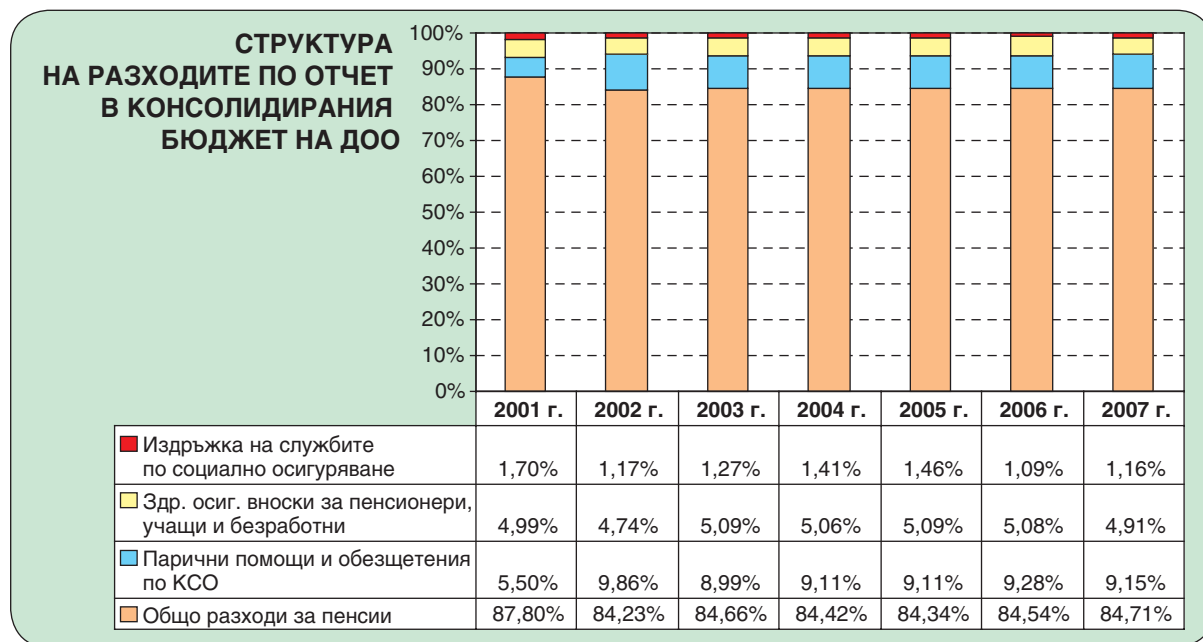
Националният осигурителен институт и териториалните му поделения в страната администрират задължителните осигурителни програми за инвалидност, старост и смърт, болест и майчинство, трудови злополуки и професионални заболявания, безработица, гарантирани вземания на работниците при несъстоятелност на работодателя, както и информационното обслужване на осигурителите и осигурените лица, в това число и в интернет среда. Наред с това институтът обслужва и други държавни органи и структури като предоставя или извършва обработка на информация, участва с експертна подкрепа в различни междуведомствени комисии и работни групи и др.

Много по-ниски от планираните и почти в рамките на отчетените през 2006 г. са разходите за командировки, външни услуги, текущ ремонт и разходи за застраховки и други финансови услуги през 2007 г.

Най-голям относителен дял (47,2%) в разходите за издръжка на службите за социално осигуряване през 2007 г. имат разходите за външни услуги. Те са с 16,1% повече отколкото за 2006 г. и с 38,2% по-малко от планираните за 2007 г. В тези разходи са включени изплатените суми за телекомуникационни и транспортни услуги, наеми, разходи за поддръжка и ремонт на хардуер и софтуер, за сканиране и индексирание на разплащателните документи в архивното стопанство и други разходи за външни услуги.

Разходите за членски внос и участие в нетърговски организации са за членски внос в МАСО и в Българския институт за стандартизация. Отчетените 32,2 хил. лв. са 5,0% по-малко от планираните за 2007 г. и с 1,2% по-малко от преведените през 2006 г.

Усвояването на капиталовите разходи също е по-малко от планираното. Отчетените средства са 54,9% от заложените в бюджета, тъй като планираните суми за основен ремонт на дълготрайни материални активи са усвоени едва 25,0%.

Чрез оптимизиране и реструктуриране на административния капацитет, през 2007 г. на НОИ, като компетентна държавна институция по социалното осигуряване, бяха поставени нови задачи:

- С членството на България в Европейския съюз от 1.1.2007 г. влизат в сила правилата, утвърждаващи координацията на социалното осигуряване чрез прилагането на регламенти №1408/71 и 547/72. От началото на годината започна практическото

прилагане на принципите на координация в осигурителните схеми с всички държави-членки на ЕС, с което се гарантира по-добра осигурителна защита на българските граждани при свободното им движение в границите на общността.

- От 1.1.2007 г. се въведе нов ред за изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО с прилагането на действащия вече десетилетия модел в развитите европейски държави. От началото на годината осигурените лица започнаха да получават паричните обезщетения и помощи за временна неработоспособност чрез териториалните поделения на НОИ. По този начин между осигурителната институция и осигурения отпадна посредничеството на работодателя, ограничи се възможността за злоупотреби при краткосрочните осигурителни плащания и се гарантира разходването им по предназначение.
- Във всички териториални поделения на НОИ се структурираха сектори „Архивно стопанство“, на които беше възложена дейността по обработването, събирането, регистрирането, съхраняването и използването на разплащателните ведомости на прекратените осигурители без правоприменик. За създаване на оптимален режим за съхранение на приетата документация бяха организирани архивохранилища с архивни центрове в гр. Пловдив, с. Невестино, гр. Силистра, а в процес на изграждане са в градовете Стара Загора, Търговище и Тетевен. Реалната регистрация на документите на прекратени осигурители без правоприменик за ТП на НОИ стартира от 19.2.2007 г. и до края на годината броят на регистрираните дела е 213 533. Основната цел при създаването на архивното стопанство е улесняване на осигурените лица да докажат положен стаж и осигурителен доход за минали периоди, когато предприятията, в които те са работили, са ликвидирани и нямат правоприменик. НОИ има задължение да създаде и поддържа информационна система за съдържанието на приетите документи под формата на електронно досие на всеки осигурител. Крайната цел на тази задача е да се състави пълна осигурителна история в електронен вид, на основата на обработката на документацията за осигурителен стаж за минали периоди и по данни от Персоналния регистър на НОИ. Създава се възможност за пълноценно реализиране на осигурителните права на гражданите, свеждане до минимум на опитите за злоупотреби, както и някои технически грешки при изготвяне на документите. Инициативата за създаване на архивно стопанство с такова съдържание е в подкрепа на стремежа на НОИ за по-добро обслужване на бенефициентите на системата.

БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО

Една от основните функции на Националния осигурителен институт е да управлява средствата на ДОО в съответствие с фондовия принцип, спецификата на осигурителните рискове и съвкупността на осигурените лица.

Анализът на изпълнението на бюджетите по фондове спомага ръководните органи на НОИ да представят пред органите на управление на държавата и пред широката общественост не само конкретните резултати от изтеклата година, но очертаните тенденции и насоки на провежданата реформа в социалното осигуряване в краткосрочна и дългосрочна визия. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социално-осигурителни програми, финансирани от тези фондове, позволява прозрачност за изразходването на бюджетните средства, за приоритетите в социално-осигурителната политика и за отчетените резултати и ефекти.

Фондовата структура на бюджета на държавното обществено осигуряване включва бюджетите на петте осигурителни фонда: „Пенсии“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и бюджета на НОИ като административен план.

Фонд „Пенсии“

Бюджетът на фонд „Пенсии“ включва приходите, разходите, трансфера от републиканския бюджет за здравноосигурителни вноски на пенсионерите и резерв за реформата в социалното осигуряване.

Приходите в бюджета на фонд „Пенсии“ се набират от:

- ◆ осигурителни вноски от работодатели, наети и самонаети;
- ◆ суми от държавния бюджет за времето, зачетено за стаж при пенсиониране, през което родител/осиновител или съпруг/а са полагали грижи за инвалиди със загубена работоспособност над 90 на сто;
- ◆ суми от държавния бюджет за времето, зачетено за стаж при пенсиониране на лицата, отслужили наборна или мирновременна алтернативна служба и на неработещите майки, гледали дете до 3-годишна възраст;
- ◆ суми от държавния бюджет за времето, зачетено за стаж, през което уволненият, поради задържане от органите на властта, установено в последствие като неоснователно, е останал без работа;
- ◆ приходи от професионалните пенсионни фондове (ППФ) за лицата от I и II категория труд, упражнили правото да се пенсионира по условията на отменения Закон за пенсиите. (За лицата, пенсионирали се по-рано по условията на §4 от ПЗР на КСО, набраните средства по индивидуалните им партиди в ППФ се прехвърлят във фонд „Пенсии“ на ДОО);
- ◆ главницата по ревизионни актове за начет, събирани от контролните органи на Националната агенция за приходите (НАП) и от Агенцията за държавни вземания (АДВ);
- ◆ приходи от чуждестранни осигурителни институти за изплащане на пенсии по международни спогодби;
- ◆ субсидии от РБ, предвидени в Закона за държавния бюджет.

БЮДЖЕТ НА ФОНД „ПЕНСИИ“ ЗА 2007 г.			
	ЗБ – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
ПРИХОДИ	2 577 079,2	2 833 661,2	109,96
1. Осигурителни вноски – общо	2 573 279,2	2 830 352,0	109,99
1.1. Вноски от работодатели/възложители	1 611 758,8	1 811 908,9	112,42
1.2. Вноски от работници и служители (лични вноски)	711 884,1	810 330,1	113,83
1.3. Вноски от самонаети (самоосигуряващи се) лица	140 636,3	148 579,7	105,65
1.4. Главница по ревиз. актове за начет в приход на ДОО от НАП	69 000,0	22 378,3	32,43
1.5. Главница по ревиз. актове за начет в приход на ДОО от АДВ	30 000,0	20 722,2	69,07
1.6. Приходи от ППФ по §4, ал. 4 от ПЗР на КСО	10 000,0	16 432,8	164,33
2. Приходи от ЧОИ за пенсии по международни спогодби	3 800,0	3 309,2	87,08
РАЗХОДИ	4 486 668,5	4 707 258,2	104,92
1. Пенсии	4 142 769,1	4 433 178,8	107,01
1.1. Пенсии за сметка на ДОО	4 098 369,1	4 395 634,0	107,25
– пенсии за осиг. стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и за индексирание и компенсирание на пенсиите и добавките към тях	3 796 019,1	3 882 708,5	102,28
– пенсии за кадрови военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ и държавни служители - офицери и сержанти и граждански лица по Закона за МВР, както и за индексациите, компенсациите и добавките към тях	302 350,0	297 039,5	98,24
– еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. XII. 2004 - 2006г.		2 509,8	
– еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2007 г		213 376,2	
1.2. Пенсии по международни спогодби	44 400,0	37 544,8	84,56
1.3. Издръжка (пощенска такса и ДДС)	36 053,1	30 215,6	83,81
2. Резерв за реформата в социалното осигуряване	60 000,0		
3. Социални помощи и обезщетения	247 846,3	243 863,8	98,39
– парични помощи за профилактика и рехабилитация	2 115,0	924,4	43,71
– здравноосигурителни вноски за пенсионерите	245 731,3	242 939,4	98,86
4. Получен трансфер от ЦРБ	306 231,3	473 439,4	154,60
– за здравноосигурителни вноски	245 731,3	242 939,4	98,86
– вноски за фонд „Пенсии“ за осиг. стаж, зачетен при пенсиониране по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО	500,0	500,0	100,00
– резерв за реформата в социалното осигуряване	60 000,0		
– еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2007 г.		230 000,0	
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-1 603 358,0	-1 400 157,6	87,33

Във фонд „Пенсии“ задължително се осигуряват всички лица, получаващи трудово възнаграждение. Размерът на осигурителната вношка е 22 на сто за работещите при условията на трета категория труд и 25 на сто за работещите при условията на първа и втора категория труд, в т.ч. кадровите военнослужещи от МО и държавните служители – офицери, сержанти и граждански лица по ЗМВР и Закона за изпълнение на наказанията (ЗИН). Разликата (3 на сто) над определената за фонда вношка за тези лица е за сметка на осигурителя и също се внася във фонд „Пенсии“.

За учителите вношка от 22 на сто се внася във фонд „Пенсии“ и още 4,3 на сто, за сметка на осигурителя, се внася в Учителския пенсионен фонд.

За допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДЗПО) на лицата, родени

след 31 декември 1959 г., през 2007 г. се задели 5 на сто от осигурителната вноски за фонд „Пенсии“ и се пренасочи към универсалните пенсионни фондове на ДЗПО.

За осигуряване в професионален фонд на ДЗПО се запазиха същите условия както и през 2006 г. – 12% за лицата, работещи при условията на първа категория труд и 7% за лицата, работещи при условията на втора категория труд. Те са изцяло за сметка на работодателя.

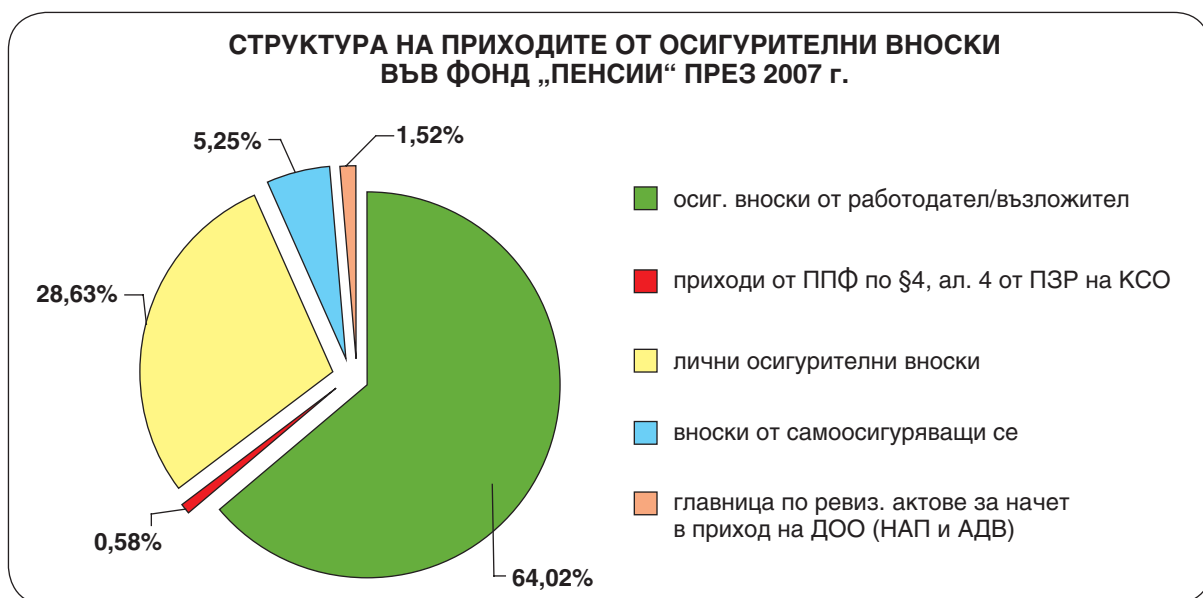
Осигурителната вноски за наетите лица се разпределя между работодател и осигурен в съотношение 65:35.

Самоосигуряващите се лица задължително се осигуряват във фонд „Пенсии“. Осигурителната вноски е изцяло за тяхна сметка. Размерът на осигурителната вноски е същият както при работещите при условията на трета категория труд – 22 на сто, а за родените след 31 декември 1959 г. 5 на сто от осигурителната вноски отива по персонална партида на самоосигурения в универсален фонд на ДЗПО. Месечният осигурителен доход на тази категория лица не може да бъде по-малък от 220 лв. и по-голям от 1400 лв.

Осигурителните вноски за държавните служители и за кадровите военнослужещи, офицерите, сержантите и гражданските лица от МО и МВР, Националната следствена служба, Специалната куриерска служба на Министерството на транспорта и съобщенията, ГД „Изпълнение на наказанията“ и за следователите са за сметка на държавния бюджет. За тези лица от 1 януари 2004 г. се внасят вноски и за ДЗПО в универсален пенсионен фонд.

Приходите в бюджета на фонд „Пенсии“ са **2 833 661,2 хил. лв.** при планирани 2 577 079,2 хил. лв., или **110% изпълнение**. Постъпленията от осигурителните вноски заемат **99,88 на сто** от приходите във фонда.

◆ В структурата на приходите от **осигурителни вноски 64,0%** (при план 62,6%) са от **вноски на работодатели и възложители** за осигурените от тях лица. Те включват приходите от осигурителни вноски върху изплатените трудови възнаграждения на наетите по трудови и без трудови правоотношения. Събраните суми са с **12,4%**, или с **200 150,1 хил. лв. повече** от планираните.

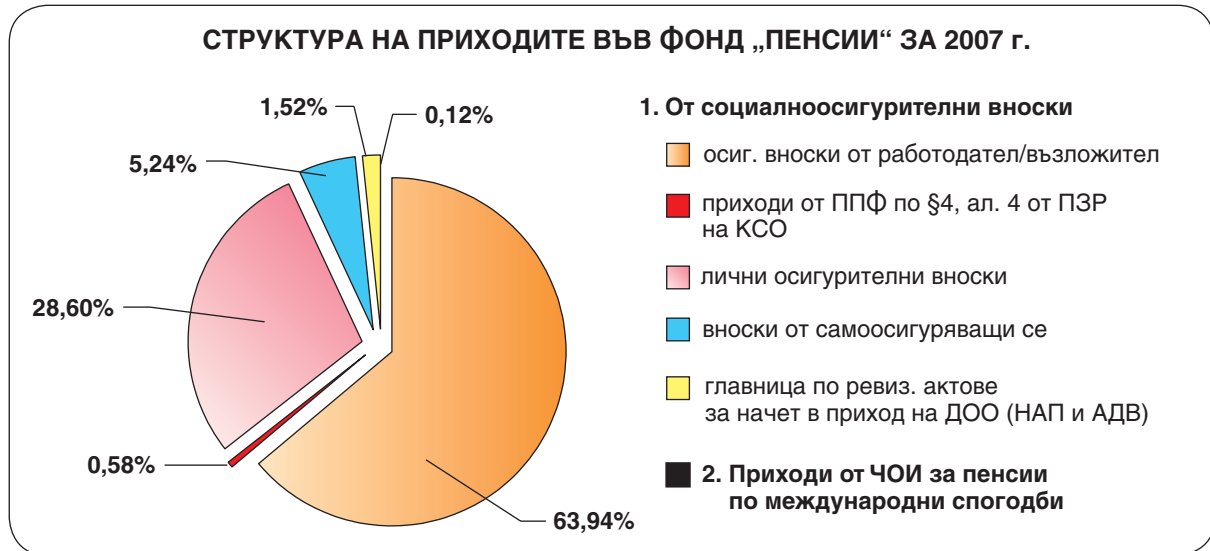
◆ Останалите приходи от осигурителни вноски върху изплатените трудови възнаграждения са от **личните вноски** на осигурените лица – **28,6%** в структурата на приходите от осигурителни вноски, при план 27,7%. Постъпленията от тях са с **98 446,0 хил. лв.**, или **13,8 на сто повече** от планираните.

◆ Приходите от осигурителни вноски от **самонаети лица** са **148 579,7 хил. лв.** и са с **5,7 на сто повече** от планираните. Относителният им дял в структурата на приходите от осигурителни вноски е **5,3%**, при планиран 5,5%.

След годишното изравняване на доходите на самоосигуряващите се лица за 2006 г. върху разликата между декларираните в края на годината трудови доходи и тези, за които авансово са внесени осигурителни вноски, се дължат осигуровки само за фонд „Пенсии“ и ДЗПО. Постъпилите вноски по този ред представляват **19,0%** от вноските на осигуряващите се за собствена сметка (при планирани 19,5%). Този приход е с **2,8 на сто повече** от планирания.

◆ Общо събраните от контролните органи на НАП и от Агенцията за държавни вземания **приходи от главницата по ревизионни актове за начет** възлизат на **43 100,5 хил. лв.** (по план 99 000,0 хил. лв.) и са **1,5%** от събраните осигурителни вноски. **Неизпълнението** на плана е общо с **56,5 на сто** и се дължи на голямото неизпълнение на планираните приходи от НАП. При план 69 000,0 хил. лв. са събрани 22 378,3 хил. лв., или с 46 621,7 хил. лв. по-малко. Изпълнението е само 32,4 на сто.

◆ Прехвърлените средства от ППФ (**16 432,8 хил. лв.**) за пенсиониралите се лица по **§4 от ПЗР на КСО** са с **64,3 на сто** повече от планираните в закона за бюджета 10 000,0 хил. лв.

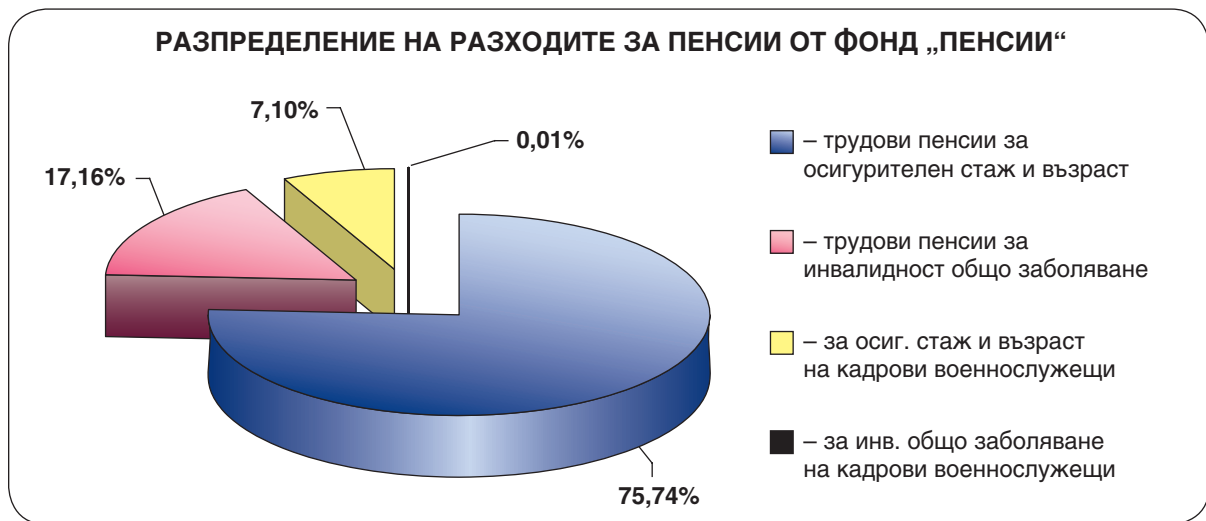
◆ В приход на фонда са и от постъпилите суми от **чуждестранни осигурителни институти** за изплащането на пенсиите на живеещи в България, но осигурени в съответните държави, с които имаме сключени двустранни спогодби. Те са **0,1%** от общите приходи. Постъпили са с **12,9 на сто по-малко** от планираните суми за изплащане пенсиите на тези лица.

Разходите в бюджета на фонд „Пенсии“ са за изплащане на:

- ◆ пенсии за сметка на ДОО и добавките към тях (с изключение на пенсиите за трудова злополука и професионална болест);
- ◆ пенсии по международни спогодби;
- ◆ осъвременяване, индексирание и компенсиране на тези пенсии;
- ◆ парични помощи за профилактика и рехабилитация;
- ◆ здравноосигурителни вноски за пенсионери;
- ◆ помощно-технически средства, свързани с увреждане при общо заболяване;
- ◆ еднократна допълнителна сума към пенсиите за месец декември;
- ◆ резерв за реформата в социалното осигуряване;
- ◆ издръжка – разходи по изплащане на пенсиите, включващи пощенска такса (в т.ч. подмяна на изплащателните картони) и ДДС.

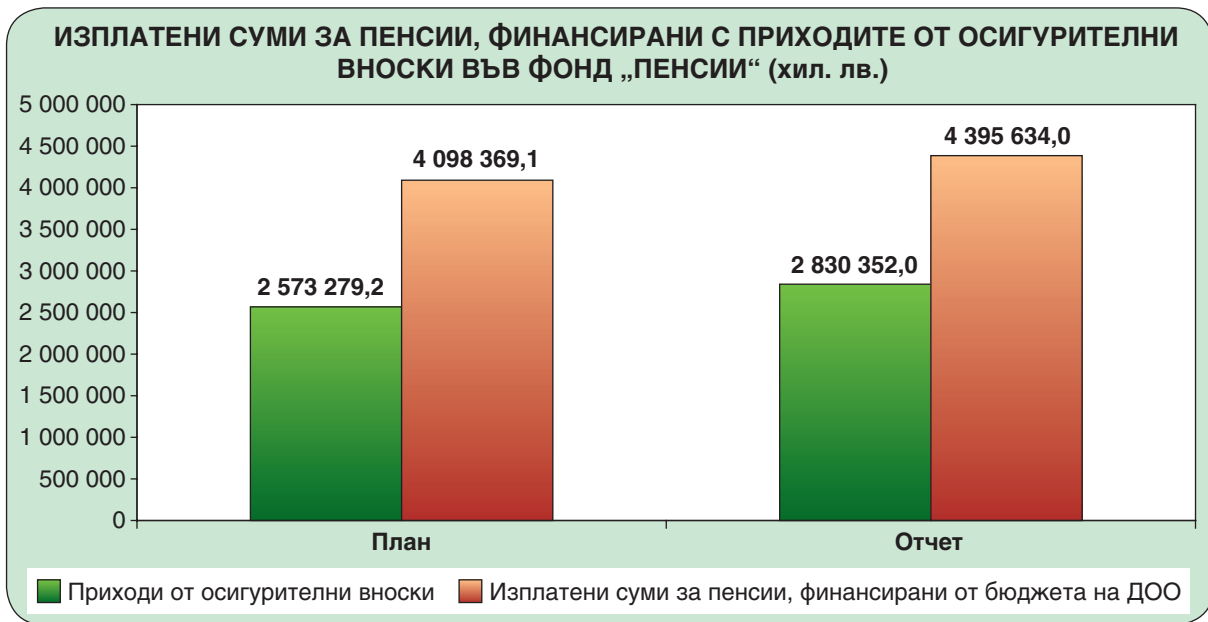
Разходите, покриващи всички плащания в бюджета на фонд „Пенсии“, са **4 707 258,2 хил. лв.** и представляват **84,7%** от общите разходи на консолидирания бюджет на ДОО. Те са с **220 589,7 хил. лв. повече** от планираните, или преразходът е 4,9 на сто.

◆ Разходите за пенсии са **4 433 178,8 хил. лв.**, или **94,2 на сто** от общите разходи на фонд „Пенсии“. Изразходвани са **290 409,7 хил. лв.** повече от планираните. За пенсиите за сметка на ДОО изплатените суми са със **7,3 на сто повече**, а за пенсиите по международни спогодби – с **15,4 на сто по-малко** от планираните. В разходите за пенсии е отнесена и издръжката, включваща **пощенска такса и ДДС** за обслужване изплащането на пенсиите в размер на **30 215,6 хил. лв.** Изпълнението спрямо плана – 36 053,1 хил. лв., е **83,8 на сто**. Относителният дял на издръжката спрямо разхода за пенсии е **0,7%**. В структурата на общите разходи за пенсии в КБ на ДОО съществен дял **88,8%** (при план 92,7%), заемат разходите за изплащане на **пенсиите, добавките и компенсациите към тях във ф“Пенсии“, финансирани от ДОО.**

◆ За **пенсии, финансирани от ДОО**, са изразходвани **4 395 634 хил. лв.**, или с **297 264,9 хил. лв. повече** от планираните. Тук са включени еднократните добавки към пенсиите за декември 2007 г. – **213 376,2 хил. лв.** Включени са също средствата в размер на 2 509,8 хил. лв. за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсия за декември 2004-2006 г., отпуснати със стара дата или със забавено отпускане по международни спогодби поради удължаване процедурата при администрирането им от оторизираните чуждестранни институции. Сумите за еднократни добавки към пенсиите за месец декември не са предвидени в бюджета на фонд „Пенсии“. Това е и основната причина разходът за пенсии от ДОО да надхвърли планирания със **7,25 на сто**. Без еднократната сума превишението над плана е с 1,02 на сто.

Разходите за пенсии за осигурителен стаж и възраст, за пенсии за инвалидност поради общо заболяване и за индексирание на пенсиите и добавките към тях (**4 395 634,0 хил. лв.**) **превишават** планираните (4 098 369,1 хил. лв.) със **7,3 на сто**. Преразходът от **297 264,9 хил. лв.** се дължи основно на увеличението два пъти през годината на минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст и индексацията с по 10 на сто на всички пенсии от 1 юли и от 1 октомври 2007 г., както и определянето от 1 юли 2007 г. на нов висок максимален размер на получаваните една или повече пенсии от един пенсионер. Основната причина е, че увеличението на пенсиите от 1 октомври не беше планирано в бюджета на фонда. Другата причина е и общото нарастване на средните размери на новоотпуснатите, изменени и преизчислени пенсии в сравнение с прекратените през годината пенсии.

Изразходваните средства за изплащане на пенсиите за трудова дейност са **3 882 708,5 хил. лв.** и са с 86 689,4 хил. лв., или с 2,3 на сто повече от планираните.

За пенсиите на кадровите военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили и държавните служители – офицери, сержанти и граждански лица по ЗМВР, са изплатени **297 039,5 хил. лв.** Те са с 5 310,5 хил. лв., или с **1,8 на сто по-малко** от планираните.

♦ За **пенсиите по международни спогодби** са изплатени **37 544,8 хил. лв.**, при план 44 400,0 хил. лв. Те заемат **0,85%** от разходите за пенсии и **0,80%** от общите разходи на фонда. Разходът за тях е с **6 855,2 хил. лв.**, или 15,4 на сто по-нисък от планирания. Разликата се дължи на това, че бяха предвидени средства за плащания по спогодби, някои от тях влязоха в сила по-късно.

♦ Сумите за финансиране на дейността за **профилактика и рехабилитация** от фонд „Пенсии“ са **0,02%** от общите разходи на фонда. Изпълнението на разходите за тези парични помощи е **43,7 на сто**, като изплатената сума е с **1 190,6 хил. лв. по-малка** от планираната.

♦ Разходваните средства за **здравноосигурителни вноски за пенсионерите** представляват **5,2%** от отчетените разходи на фонда. Планираните разходи са 245 731,3 хил. лв., а изплатените суми за тях – **242 939,4 хил. лв.**, или с 2 791,9 хил. лв. по-малко. Тези разходи заедно с планирания резерв от 60 млн. лв. за реформата в социалното осигуряване се покриват чрез трансфер от централния републикански бюджет (ЦРБ).

Полученият трансфер от републиканския бюджет е **473 439,4 хил. лв.** при план 306 231,3 хил. лв., или със 167 208,1 хил. лв. повече. Разликата между планираните и преведените трансферни суми от ЦРБ се дължи на: 1) не предоставените поради икономии 60 млн. лв. за резерв на реформата; 2) преведения трансфер за изплащане на еднократната допълнителна сума към пенсиите за декември 2006 г. в размер на 230 000 хил. лв., който не беше предвиден в ЗБ на ДОО за същата година.

Планираните приходи от осигурителни вноски покриват 62,8 на сто от очакваните разходи за пенсии от ДОО. Постъпленията от осигурителни вноски са обезпечили **64,4 на сто** (при 63,1 на сто през 2006 г.) от направените разходи за изплащане на пенсиите за сметка на ДОО. Разликата от **1,6 на сто** (при 1,9 на сто през 2005 г.) се дължи на сумарния ефект от постъпилите с 9,99 на сто повече от планираните суми от осигурителни вноски и изплатените със 7,25 на сто повече от предвидените със Закона за бюджета суми за пенсии от ДОО.

Планираният **дефицит** на фонд „Пенсии“ е 1 603,4 млн. лв., а отчетеният в края на 2007 г. е **1 400,2 млн. лв.** Равносметката показва, че дефицитът е с **203,2 млн. лв.**, или с

12,7 на сто **по-малко** от планирания. Планираният дефицит е 2,84% от БВП. Благодарение на реализираните икономии в бюджета на НОИ отчетеният дефицит е 2,48% от БВП, или по-малко с 0,36%.

Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“

От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ се изплащат пенсиите, несвързани с осигурителен принос и независещи от полагаането на труд и зачитането на стаж. Фондът изцяло се финансира чрез трансфери от републиканския бюджет.

БЮДЖЕТ НА ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“ ЗА 2007 г.			
	ЗБ – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние (%)
ПРИХОДИ	210 621,1	210 621,1	100,00
Получени трансфери от ЦРБ	210 621,1	210 621,1	100,00
– за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и за индексациите, компенсациите и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО и за ПТ и ДДС	192 918,9	192 918,9	100,00
– за добавки към пенсиите на участниците и пострадалите във войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война (вкл. ПТ и ДДС)	10 962,5	10 962,5	100,00
– добавки към пенсиите на репресираните по чл. 9 от ЗПГРРЛ (вкл. ПТ и ДДС)	6 739,7	6 739,7	100,00
РАЗХОДИ	210 621,1	208 675,6	99,08
Пенсии за сметка на републиканския бюджет	208 810,8	207 055,0	99,16
– за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и за индексациите, компенсациите и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО	191 260,7	180 485,0	94,37
– за добавки към пенсиите на ветераните и пострадалите във войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война	10 868,3	16 657,0	153,26
– добавки към пенсиите на репресираните по чл. 9 от ЗПГРРЛ	6 681,8	4 052,2	60,65
– еднократна допълнителна сума към пенсиите за декември 2004–2006г.	–	176,5	
– еднократна допълнителна сума към пенсиите за декември 2007 г.	–	5 684,3	
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	1 810,3	1 606,4	88,74
Парични помощи за профилактика и рехабилитация		14,2	
ДЕФИЦИТ (–), ИЗЛИШЪК (+)	–	1 945,5	

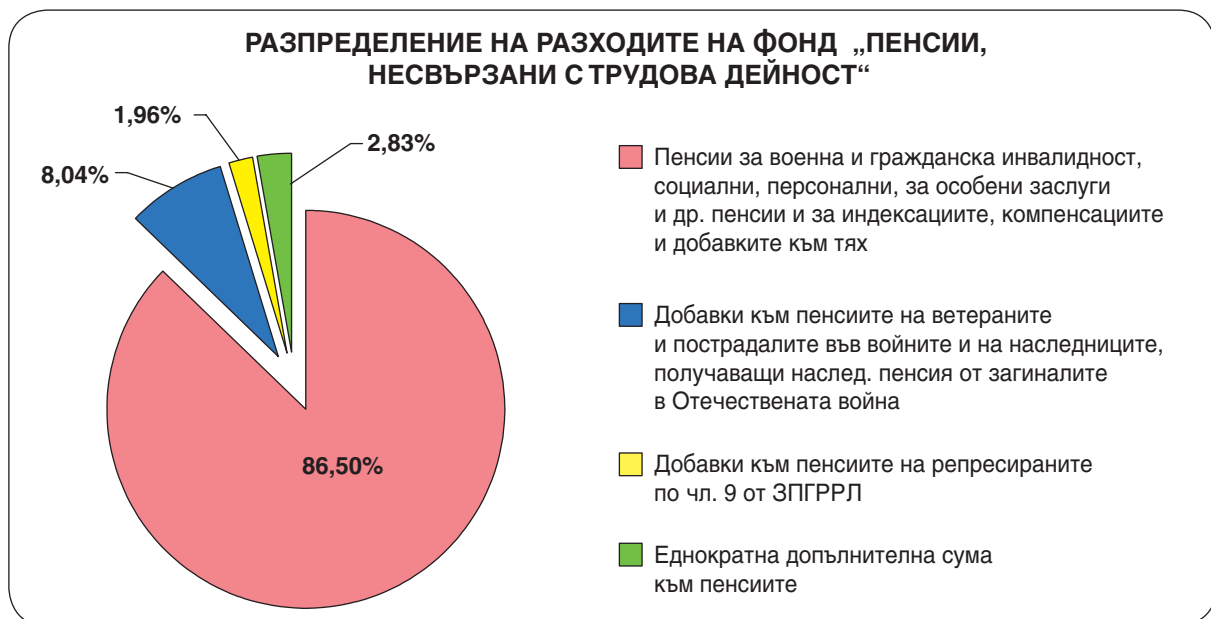
◆ **Приходите** в бюджета на фонда се формират от преведените суми от ЦРБ за изплащане на **пенсиите за военна и гражданска инвалидност, за социални пенсии поради старост и/или инвалидност, както и за индексациите и добавките към тях**. Тук са включени и средствата, необходими за изплащане добавките на ветераните и пострадалите от войните и наследствените пенсии от загиналите в Отечествената война, а от 2004 г. – и добавките към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска рехабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ). Отчетените приходи от направените трансфери от ЦРБ за тези плащания през 2007 г. са **210 621,1 хил. лв.** и са равни на планираните трансфери в Закона за бюджета на ДОО.

◆ **Разходите** на фонда са **208 675,6 хил. лв.** В сравнение с планираните те са с 1 945,5 хил. лв., или 0,92 на сто по-малко. Икономията се дължи на изплатените по-малко от планираните 10 775,7 хил. лв. за пенсии за военна и гражданска инвалидност, за социални пенсии поради старост и/или инвалидност, както и за индексациите и добавките към тях

и с 2 629,6 хил. лв. по-малко от планираните за изплащане на добавки към пенсиите на репресираните по чл. 9 от ЗПГРРЛ. Направената икономия за тези плащания компенсира преразхода от 5 788,7 хил. лв. за добавки към пенсиите на ветераните и пострадалите от войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война, а също и изплатените, но не планирани 5 860,8 хил. лв. за еднократна допълнителна сума към пенсиите. Общо за пенсиите, несвързани с трудова дейност, са изразходвани 201 194,2 хил. лв., което е с 3,7 на сто по-малко от плана, като се изключат непланираните разходи за еднократна допълнителна сума (ЕДС).

Изплатената сума за пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и други пенсии е **180 485,0 хил. лв.**, което е **87,2%** от общо отчетените разходи за пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и други пенсии и **94,4%** от планираните средства за изплащането на тези пенсии. В рамките на тези разходи изплатените суми за **социалните пенсии за инвалидност са 165 218,5 хил. лв.** и съставляват **79,8%** от изплатената сума за пенсии. В сравнение с края на 2006 г. като абсолютен брой намаляват с 6 653, но относителният им дял в общия брой на пенсиите, несвързани с трудова дейност, се е увеличил с **0,2%**. И за двете години над 90 на сто от броя на тези пенсии се получават като втора, и трета пенсия. Продължава да расте и разходът за тези пенсии през всяка следваща година. В сравнение с 2006 г. ръстът е **4,6 на сто**.

Сумите, изразходвани за **добавки на ветераните и пострадалите от войните** и за наследствени пенсии от загиналите в Отечествената война, са **16 657,0 хил. лв.**, или с **53,3 на сто повече** от предвидените 10 868,3 хил. лв. Разходите за изплащане на **добавките към пенсиите на ветераните и пострадалите от войните са 7,98%** от общите разходи и **8,04%** от изплатените суми за пенсии на фонда. Тенденцията за намаляване на разходите с всяка изминала година се запазва до края на 2006 г. През 2007 г. изплатените суми вече са повече с 4 086,2 хил. лв. от тези през 2006 г. и с 5 788,7 хил. лв. повече от планираните. Дължи се на направеното изменение в чл. 5 от Закона за ветераните от войните, съгласно което от 1 юли 2007 г. тези лица получават към пенсията си добавка в размер равен на социалната пенсия за старост. Тя беше увеличена на два пъти през годината – от 1 юли (69,30 лв.) и от 1 октомври 2007 г. (76,23 лв.).

Изплатените суми за **добавки към пенсиите на репресираните лица** по чл. 9 от ЗПГРРЛ са в размер на **4 052,2 хил. лв.** Те съставляват **1,96%** от разходите за пенсии и **60,65%** от планираните. Увеличеният брой на правоимащите (със 136) и по-големият с **11,3 на сто** размер на добавката спрямо отчетените през 2006 г. обуславя по-големия

с 336,4 хил. лв. разход за 2007 г. Тъй като размерът на тази добавка към пенсията се определя от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната година, то с нарастването ѝ с над 11 на сто от 1 януари 2007 г. със същия процент автоматично са индексирани отпуснатите до края на 2006 г. добавки по чл. 9 от ЗПГРРЛ.

За **еднократната допълнителна сума** към пенсиите са изразходвани **5 860,8 хил. лв.**, или **2,8%** от общите разходи за пенсии, несвързани с трудова дейност. Тези плащания продължават и през 2008 г. за лицата, на които правото на пенсия е възникнало през 2007 г., но отпускането е забавено по различни причини.

Разходите по изплащане на пенсиите – **пощенска такса и ДДС**, са в размер на **1 606,4 хил. лв.**, което е с 203,9 хил. лв. по-малко от средствата, планирани в бюджета на фонда. Сумата за издръжка при обслужване изплащането на пенсиите и добавките съставлява **0,8%** от общите разходи. Изразходвани са с **11,3 на сто по-малко** от планираните средства.

За първи път от създаването на фонда има направени разходи за изплащане на **парични помощи за профилактика и рехабилитация** без да са планирани такива през 2007 г. Изплатената парична помощ е за **14,2 хил. лв.** и е 0,01% от общите разходи.

Изпълнението на бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, който по план е балансиран на нула, завърши с **остатък 1 945,5 хил. лв.**

Фонд „Трудова злополука и професионална болест“

Приходите на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ се набират от осигурителните вноски от работодателите за наетите от тях лица. Осигурителната вноска за 2007 г. е в диференциран размер в диапазона от 0,4% до 1,1% съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху brutното трудово възнаграждение на работещите по трудови и приравнени към тях правоотношения, в т. ч. и за наетите до 5 работни дни (40 часа) в един календарен месец и е изцяло за сметка на работодателя.

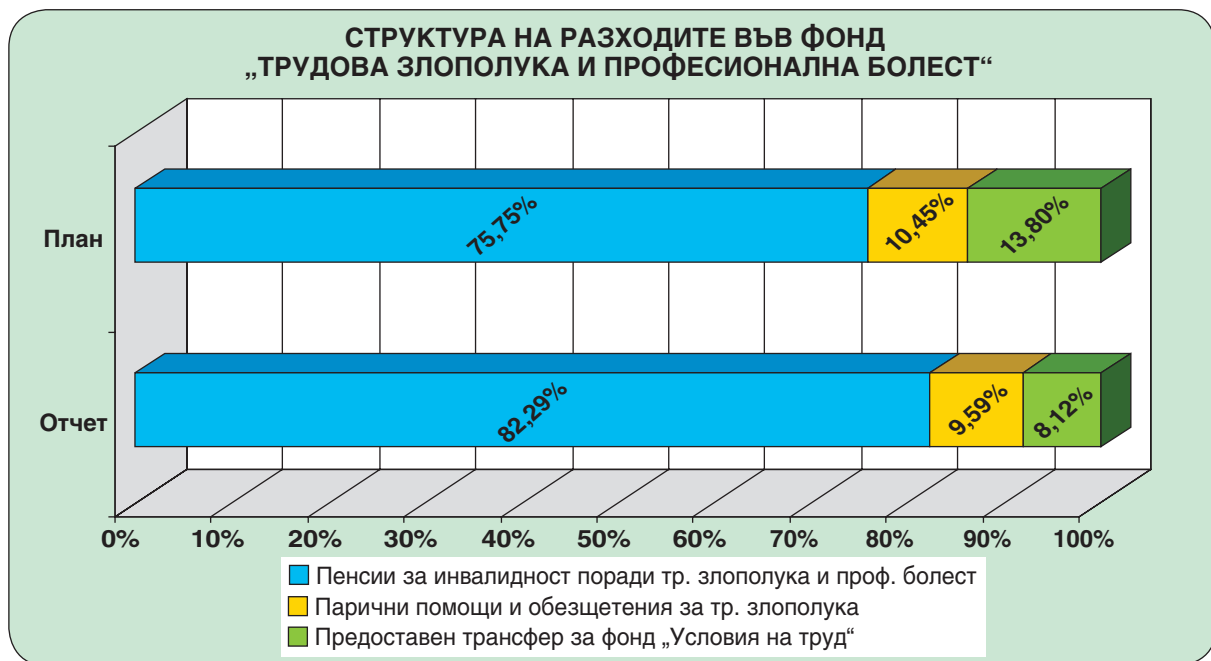
БЮДЖЕТ НА ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“ ЗА 2007 г.			
	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние (%)
ПРИХОДИ	71 371,1	79 136,7	110,88
Осигурителни вноски от работодатели за наетите от тях лица по трудови и служебни правоотношения	71 371,1	79 136,7	110,88
РАЗХОДИ	37 466,2	39 589,8	105,67
Пенсии за сметка на ДОО	32 640,1	35 206,3	107,86
– пенсии за инвалидност поради тр. злополука и проф. болест и за индексирани и компенсирани на пенсиите и добавките към тях	32 571,3	33 704,2	103,48
– пенсии за кадрови военносслужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ и държавните служители – офицери, сержанти и граждански лица по Закона за МВР и за индексирани и компенсирани на пенсиите и добавките към тях	68,8	69,8	101,45
– еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. XII. 2004–2006 г.		17,6	
– еднократна допълнителна сума към пенсиите за декември 2007 г.		1 414,7	
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	283,0	253,2	89,47
Социални помощи и обезщетения	4 543,1	4 130,3	90,91
Парични обезщетения за:	4 481,3	4 100,0	91,49
– трудова злополука и професионална болест	4 438,9	4 086,6	92,06
– трудоустрояване поради тр. злополука и проф. болест	42,4	13,4	31,60
Еднократна помощ при смърт поради тр. злополука и проф. болест	21,8	20,5	94,04
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	40,0	9,8	24,50
ПРЕДОСТАВЕНИ ТРАНСФЕРИ	-6 000,0	-3 500,0	58,33
– предоставени трансфери за ф. „Условия на труд“ (-)	-6 000,0	-3 500,0	58,33
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	27 904,9	36 046,9	129,18

Работещите по трудови или служебни правоотношения, както и наетите на работа при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец, независимо от размера на полученото месечно възнаграждение, са задължително осигурени за трудова злополука и професионална болест. Самоосигуряващите се лица и работещите без трудови правоотношения не се осигуряват за този риск.

Събраните средства във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ се изразходват за изплащане на парични обезщетения, пенсии, помощи, както и за осъвременяването и индексирането на тези плащания; парични помощи за профилактика и рехабилитация; за мероприятия за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести; за помощно-технически средства, свързани с увреждането, и други произтичащи от осигуряването за този социален риск разходи.

◆ **Приходите** от осигурителни вноски, постъпили във фонда през 2007 г., са **79 136,7 хил. лв.**, или с **10,9 на сто над** планираните в Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. Спрямо предходната година бележат ръст от 26 на сто.

◆ **Разходите** на фонда, отчетени в края на 2007 г., възлизат на **39 589,8 хил. лв.** Преразходът спрямо плана е **2 123,6 хил. лв.**, или 5,7 на сто. От тях: 35 206,3 хил. лв. за изплащане на пенсии, **4 130,3 хил. лв.** за социални помощи и обезщетения и 253,2 хил. лв. за издръжка. Ако се прибави и направеният трансфер за фонд „Условия на труд“ в размер на 3 500,0 хил. лв. (при планиран в бюджета 6 000,0 хил. лв.), общо отчетените разходи стават **43 089,8 хил. лв.** (при план 43 466,2 хил. лв.), като дори се реализира икономия от 376,4 хил. лв. От тези разходи **82,3%** (при план 75,8%) са реализирани за изплащане на пенсиите за трудова злополука и професионална болест (включително пощенска такса и ДДС); **9,6%** (при план 10,5%) са за изплащане на социални помощи и обезщетения и **8,1%** (при план 13,8%) са предоставени на фонд „Условия на труд“ към МТСП.

В резултат на едновременното намаляване броя на новоотпуснатите лични и наследствени пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест с 1,97%, на прекратените пенсии с 6,6% и намаляването с над 5 пъти броя на изменените пенсии спрямо 31.12.2006 г., се запазва тенденцията за намаляване броя на пенсиите от фонда с 1 828 и броя на пенсионерите с 962. **Средният размер** на пенсията на един пенсионер за 2007 г. е **158,26 лв.**, като се отчита повишение с 13,5% спрямо предходната година. То се дължи на нарастването със 17% на средния основен размер на изменените пенсии и на новоотпуснатите в по-висок размер с 11,8% пенсии през годината.

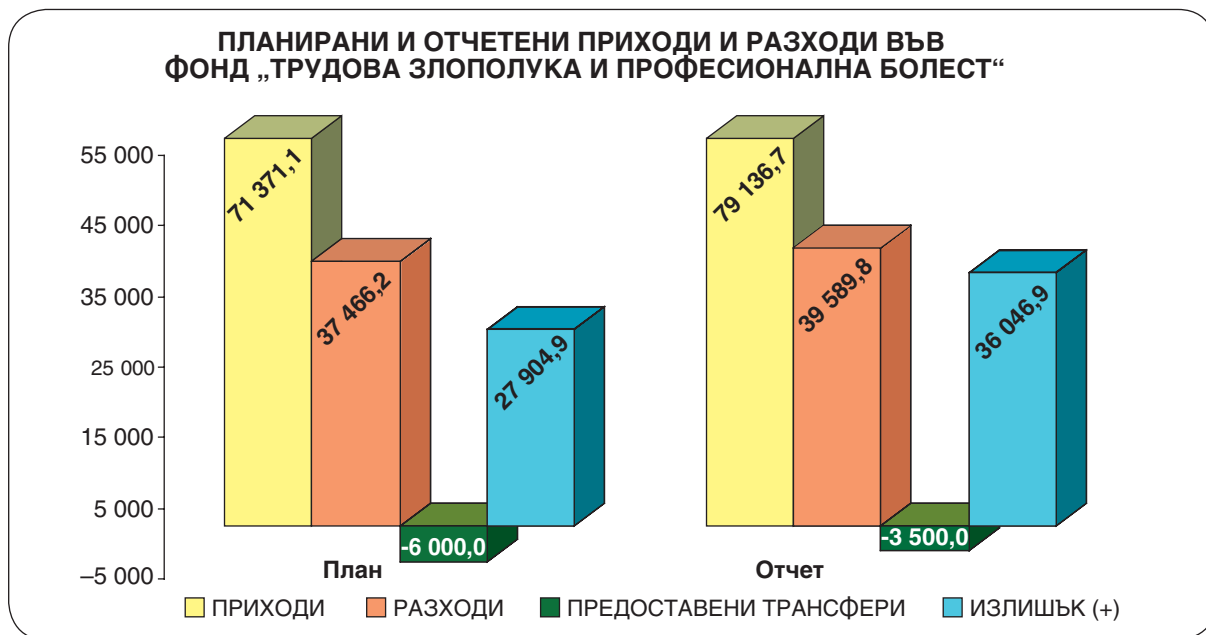
От общо направените разходи за пенсии за инвалидност поради трудова злополука и

професионална болест **95,7%** са за изплащане на **пенсии за трудова дейност** и за индексирани и компенсирани на добавките към тях. Изплатените суми са с **3,5%** над планираните за 2007 г. **Средният размер** на пенсията за трудова дейност се е увеличил с близо **13,5 на сто** в сравнение с 2006 г. (от 139,48 на **158,28** лв.), а **средният брой на пенсиите и пенсионерите** е намалял съответно с 1 866 и 1 468 за същия период.

Направените разходи за изплащане на пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест на **кадровите военнослужещи, офицери и сержанти** са **0,2%** от общите разходи за пенсии и с **1,5%** повече от планираните за тях суми. При тези пенсии тенденцията е към **запазване броя на пенсионерите** и на **пенсиите** в сравнение с предходната година, като се **увеличава средният размер** на пенсията на пенсионер с **6,4%**.

За изплащане на **еднократната допълнителна сума към пенсиите за декември** (коледна добавка) е предоставен трансфер от **1 432,3 хил. лв.**, от които 1 414,7 хил. лв. са за 2007 г. и 17,6 хил. лв. се отнасят за дължими добавки за минал период 2004-2006 г. Изплатената сума има дял **4,1%** от разходите за пенсии от този фонд.

За **пощенска такса и ДДС** във връзка с изплащане на пенсиите за трудова злополука и професионална болест и добавките към тях са изразходвани **253,2 хил. лв.**, които са с 10,5% по-малко от планираните в ЗБ. В сравнение с предходната година тези разходи се увеличават с 2,1 на сто, въпреки запазването на броя на пенсиите и пенсионерите във фонда. Това се дължи на обслужването на все още големия брой изменени и преизчислени в по-висок размер пенсии през годината.

Средствата, които са изплатени за **социални помощи и обезщетения** за временна неработоспособност от този фонд през 2007 г. са с **9,1% по-малко** от планираните, като е реализирана **икономия** от **412,8 хил. лв.** Почти при всички обезщетения и помощи отчетеният разход е по-малък от планирания в ЗБ. Най-голяма икономия спрямо плана (със 75,5%) се отчита при помощите за профилактика и рехабилитация и паричните обезщетения за трудоустрояване (с 68,4%), следвани от изплатените парични обезщетения за временна нетрудоспособност поради ТЗПБ (със 7,9%) и еднократната помощ при смърт на осигурено лице (с 6,0%). Спрямо предходната година разходът за обезщетения и помощи е нараснал с 1,6%. Реализираната икономия се дължи най-вече на изплатеното с **1,90 лв. по-ниско** среднодневно парично обезщетение от планираното (17,06 лв.), тъй като загубата на работни дни на едно осигурено за този риск лице е почти равна на планираната – **0,10 работни дни** при план 0,12.

Бюджетът на фонда за 2007 г. приключи с излишък **36 046,9 хил. лв.**, или с **29,2% повече** спрямо планиран излишък от 27 904,9 хил. лв.

Фонд „Общо заболяване и майчинство“

В бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ се включват приходите от осигурителни вноски на работодатели, осигурени и самоосигуряващи се, разходите за помощи и парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, бременност, раждане и отглеждане на малко дете и трансферът към Агенцията за хората с увреждания.

БЮДЖЕТ НА ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“ ЗА 2007 г.			
	ЗБ – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние %
ПРИХОДИ	392 420,3	456 311,5	116,28
Социалноосигурителни вноски – общо	392 420,3	456 311,5	116,28
– вноски от работодатели за работници и служители	264 538,2	306 606,0	115,90
– лични осигурителни вноски	119 036,4	139 195,7	116,94
– вноски от самоосигуряващи се лица	8 845,7	10 509,8	118,81
РАЗХОДИ	427 311,0	416 200,0	97,40
Парични обезщетения и помощи за временна неработоспособност за сметка на ДОО:	427 311,0	416 200,0	97,40
– обезщетения поради общо заболяване	194 023,0	159 611,2	82,26
– обезщетения за гледане на болен и карантина	9 382,1	8 469,6	90,27
– обезщетения поради нетрудови злополуки	13 555,8	20 292,7	149,70
– доплащане разликата за трудоустроени болни	193,2	91,4	47,31
– обезщетения при бременност и раждане	116 723,8	95 324,0	81,67
– доплащане разликата при трудоустройство поради бременност и кърмене	67,3	33,3	49,48
– обезщетения за отглеждане на малко дете	74 696,6	114 797,3	153,68
– еднократна помощ при смърт	1 066,2	905,8	84,96
– парични помощи за профилактика и рехабилитация	17 600,0	16 674,7	94,74
– парични помощи за инвалидност поради общо заболяване по чл. 11, ал. 3 от КСО	3,0		
ТРАНСФЕРИ	-3 500,0	-2 896,9	82,77
– предоставен трансфер /–/ на Агенцията за хората с увреждания към МТСП	-3 500,0	-2 896,9	82,77
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-38 390,7	37 214,6	-96,94

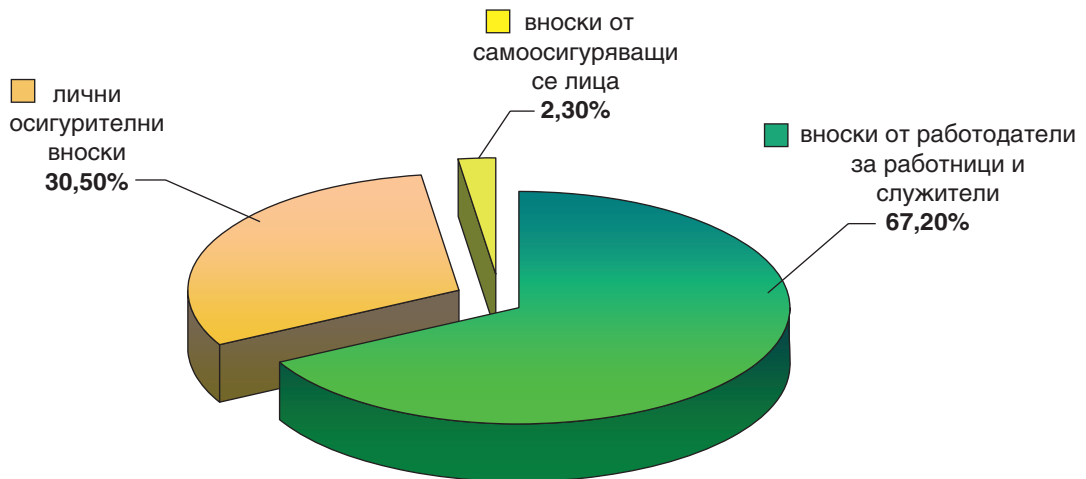
Задължително осигурени в този фонд са **работещите по трудови и служебни правоотношения** и наетите на работа за повече от пет работни дни (40 часа) през един календарен месец, независимо от характера на работата, от начина на заплащането и от източника на финансиране, както и лицата, включени в програмите за стимулиране на заетостта „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и „В подкрепа на майчинството“. Размерът на осигурителната вношка е **3,5 на сто**, разпределена между работодател и осигурено лице в съотношение **65:35**. **Самоосигуряващите се** могат да се осигуряват за този риск **по свое желание**, като осигурителната вношка от 3,5 на сто е **за тяхна сметка**.

◆ **Приходната част** в бюджета на фонда се формира изцяло от постъпления от осигурителни вноски. Отчетените приходи възлизат на **456 311,5 хил. лв.** Налице е преизпълнение на плана с **16,3 на сто**, дължащо се на постъпилите в повече от планираните суми както от работодателите, така и от наетите и самоосигуряващите се лица. Превишението над очакваните постъпления е в резултат на по-високия с близо **8%** от планирания средномесечен осигурителен доход и с над **155 хил. души повече** от планирания брой осигурени от работодател лица. В постъпленията от вноски 306 606,0 хил. лв. са от работодатели, 139 195,7 хил. лв. са лични осигурителни вноски и 10 509,8 хил. лв. са от осигурени за собствена сметка.

➤ Осигурителните **вноски от работодатели** съставляват **67,2%** от приходите на фонда, при план 67,4%. Постъпили са с 42 067,8 хил. лв. повече от планираните, като изпълнението е **115,9 на сто**.

➤ От **лични осигурителни вноски** постъпленията са **30,5%**, при план 30,3% от общите приходи. Отчетени са **139 195,7 хил. лв.** приходи от лични осигурителни вноски, при планирани 119 036,4 хил. лв., с което планът е преизпълнен с **16,9 на сто**.

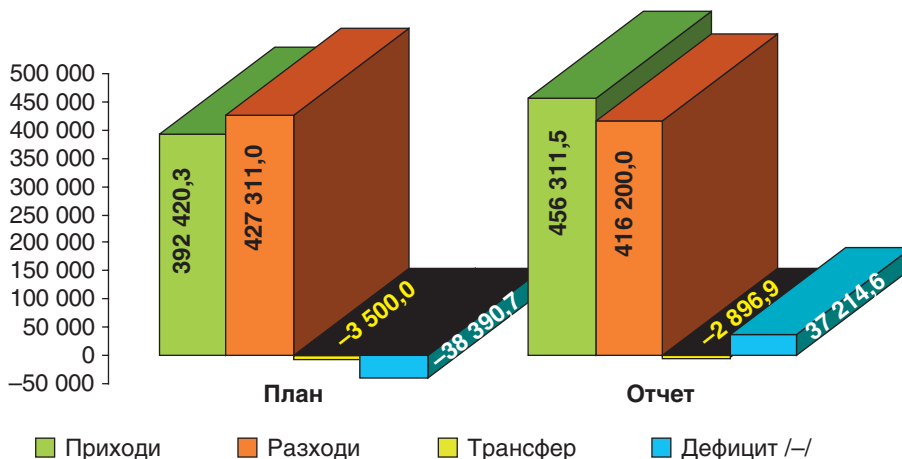
СТРУКТУРА НА ПРИХОДИТЕ ВЪВ ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“

➤ В структурата на общо отчетените приходи **вноските от самоосигуряващи се лица** са **2,3%**, при планирани 2,2%. Те са с **1 664,1 хил. лв.** повече от планираните, или изпълнението е 118,8 на сто. Дължи се основно на по-големия с 13 159 брой самоосигуряващи се лица за всички социални рискове спрямо планирания. Същевременно почти е запазено съотношението между осигуряващите се за всички осигурителни случаи и осигуряващите се само за пенсия в рамките на общия брой самоосигуряващи се лица – съответно по план (44:56) и отчет (48:52).

◆ **Отчетените разходи** възлизат на **416 200,0 хил. лв.**, а са планирани 427 311,0 хил. лв. Изразходваните средства са с 2,6 на сто по-малко.

СЪОТНОШЕНИЕ МЕЖДУ ПЛАНИРАНИТЕ И ОТЧЕТЕНИ ПРИХОДИ И РАЗХОДИ ВЪВ ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“ (хил. лв.)

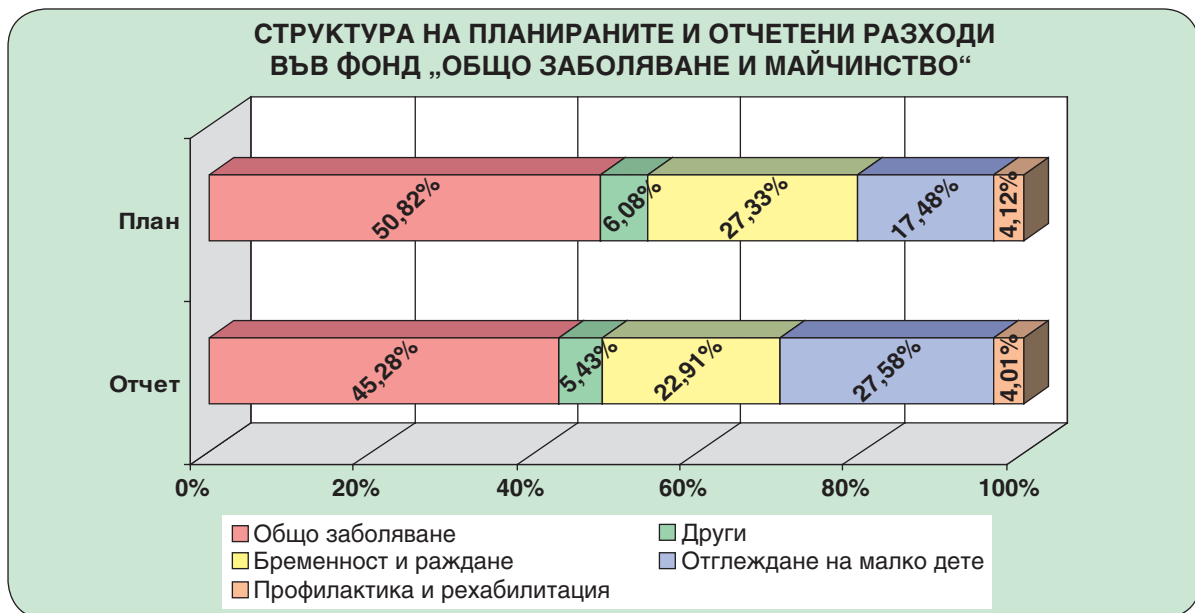

Извършените за сметка на ДОО разходи на фонда **се разпределят за:** помощи и парични обезщетения за общо заболяване и майчинство; дейности за намаляване на заболяемостта чрез профилактика и рехабилитация; осигуряване с помощно-технически

средства на осигурените лица чрез предоставен трансфер на Агенцията за хората с увреждания към МТСП.

Най-голям относителен дял в разходите за обезщетения при временна неработоспособност заемат обезщетенията поради общо заболяване (45,3%), следвани от паричните обезщетения за отглеждане на малко дете до 2-годишна възраст (27,6%) и обезщетенията за бременност и раждане (22,9%).

Изплатените суми за помощи и парични обезщетения за временна неработоспособност, финансирани от ДОО, са с **11 111 хил. лв.** по-малко от планираните. Икономията се дължи основно от изплатените по-малко с **13,2 на сто** обезщетения поради **общо заболяване**. Включва изплатените обезщетения за общо заболяване, за гледане на болен и карантина, трудоустрояване и обезщетения за нетрудова злополука. От тях единствено с **49,7 на сто** над планираните са изплатените обезщетения за **нетрудова злополука**. Разходът за тях възлиза на **20 292,7 хил. лв.**, при план 13 555,8 хил. лв. Те са 10,8 на сто от разходите за обезщетения поради общо заболяване и представляват едва 4,9% от общия разход за помощи и парични обезщетения за временна неработоспособност, поради което и преразходът при тях се компенсира от икономията, направена при всички останали обезщетения поради общо заболяване. Средната загуба на работни дни на едно осигурено лице за временна неработоспособност поради общо заболяване, гледане на болен член от семейството и нетрудови злополуки през 2007 г. е **6,38** работни дни при планирани 6,39 и отчетени 6,90 работни дни за 2006 г.

Икономия **18,4 на сто** е реализирана спрямо планираните обезщетения **при бременност и раждане**. Включва изплатените обезщетения за бременност и раждане и трудоустрояване поради бременност и кърмене. Относителният им дял в общите разходи е **22,9 на сто**, поради което и влиянието на отчетената икономия от 21 433,8 хил. лв. върху общия разход също е значително. Реализираната икономия е в резултат на изплатените с 2,67 работни дни по-малко от планираните (8,40) на осигурена жена, въпреки по-високото с 2,04 лв. среднодневно парично обезщетение спрямо планираното за 2007 г. (10,70 лв.).

Превишение с **53,7 на сто** спрямо плана има при изплатените суми за парични обезщетения **за отглеждане на дете до 2-годишна възраст**. Те съставляват **27,6 на сто** от общия разход на фонда. Месечният размер на това обезщетение за цялата година се определя със закона за бюджета на ДОО. За 2007 г. е фиксиран на **180 лв.** Основната причина за преразхода е почти двукратното превишение на изплатените работни дни на осигурена жена – при план 6,78 са изплатени **11,10** работни дни при среднодневно парично обезщетение с **0,37 лв. по-малко** от планираното (8,45 лв.).

Общо изплатените работни дни за майчинство (за бременност и раждане и отглеж-

дане на малко дете) на осигурена жена са **16,83** при планирани 15,18 и изплатени 16,33 работни дни през 2006 г.

Отчетена е икономия от 1 088,7 хил. лв. при изплатените парични помощи, като за профилактика и рехабилитация е 925,3 хил. лв., за еднократна помощ при смърт на осигурено лице – 160,4 хил. лв. От планираните 3,0 хил. лв. за помощ за инвалидност поради общо заболяване няма отчетени разходи.

В резултат на реализираната икономия при обезщетенията за общо заболяване, за гледане на болен и карантина, бременност и раждане, доплащане разликата на трудоустроени болни и бременност и кърмене, както и икономията при всички останали парични помощи, общо реализираната икономия в разходната част на бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ е 11 111,0 хил. лв., или изразходваните средства са с **2,6 на сто по-малко** от планираните за 2007 г.

От средствата на ДОО за 2007 г. с **трансфер** за ортопедични средства на осигурените лица са предоставени на Агенцията за хората с увреждания към МТСП **2 896,9 хил. лв.** Уسوените средства са със **17,2 на сто по-малко** от планираните 3 500 хил. лв.

В бюджета на фонда е планиран **недостиг** (дефицит) от 38 390,7 хил. лв., а в края на годината е реализирана икономия от **37 214,6 хил. лв.**

Съпоставяйки **общо изплатените** суми за парични обезщетения и помощи от бюджета на ДОО **и по отделните видове** помощи и обезщетения с тези от 2006 г. се вижда, че повечето структуроопределящи разходи през 2007 г. превишават съответните през предходната година. Единствено изключение се наблюдава при паричните обезщетения поради общо заболяване. Най-голяма е разликата при паричните обезщетения за бременност и раждане, като за 2007 г. изплатените суми са с 58 772,7 хил. лв. повече от тези през 2006 г. Разликата е нормативно обоснована, тъй като от 1 януари 2007 г. отпускът за бременност и раждане се увеличи с още 180 дни. Общо направените разходи през 2007 г. са с 46,8 млн. лв. повече от тези за 2006 г. Тенденцията през последните години (2001-2007 г.) е на непрекъснато нарастване на тези разходи, както следва: с 20,4 млн. лв. – 2002/2001 г., с 33,3 млн. лв. – 2003/2002 г., с 56,1 млн. лв. – 2004/2003 г., с 38,2 млн. лв. – 2005/2004 г., с 55,4 млн. лв. – 2006/2005 г. и с **46,8 млн. лв.** за разглеждания период (2007/2006 г.).

По-големите разходите за краткосрочни обезщетения и помощи по КСО са свързани основно с нарастване дела на лицата с право на парични помощи и обезщетения за временна неработоспособност, осигуряващи се за всички социални рискове – от 92,5% през 2006 г. на **94,8%** през 2007 г. (при план 94,4%). Едновременно с това в структурата на осигурените за всички социални рискове значително се увеличи делът на осигурените жени във фертилна възраст, ползващи парични обезщетения за бременност и раждане, трудоустройство поради бременност и кърмене и отглеждане на малко дете. Друг важен фактор за това е, че от 1 януари 2007 г. отпускът за бременност и раждане нормативно се удължи от 135 на 315 календарни дни.

От 1 януари 2007 г. бяха направени промени в КСО, отнасящи се до разпоредбите, свързани с правото на парични обезщетения за временна неработоспособност, осигурителния доход от който се изчисляват и начина на изплащането им. Създадоха се условия за намаляване на злоупотребите с паричните обезщетения за временна неработоспособност, за директното им получаване от бенефициента и правото на осигурения да получи парично обезщетение, без да прекъсва осигурителния си стаж, и за времето, когато работодателят е начислил, но не е изплатил трудовото възнаграждение за даден период.

Фонд „Безработица“

В периода 2000-2007 г. се наблюдава трайна положителна тенденция на спад на безработицата в страната. Основни предпоставки за това са макроикономическата стабилност в страната, характеризираща се с висок икономически ръст и значителни инвестиции, пряка последица от които е и отчетеното намаление на съкратените лица от икономика-

та. Реализиращите се активни програми, мерки и професионална квалификация, както и ефективното трудово посредничество на първичния пазар също дават своя принос за намаляване на безработицата. Не е за пренебрегване и факта, че много млади хора и други в трудоспособна възраст напуснаха трайно страната, за да търсят реализация в чужбина и така отпаднаха от съвкупността на безработните у нас.

Седма поредна година продължава тенденцията на спад на безработицата, като през 2007 г. средногодишният брой на безработните достигна най-ниската си численост от 1991 г. насам – 286 980 души. Намаляването спрямо предходната година е с 69 074 безработни, или с 19,4%. Активната политика за насърчаване на заетостта и посредничеството при започване на работа, квалификация и преквалификация на безработните се провежда от Агенцията по заетостта. Пасивната политика по заетостта се реализира чрез мерки, насочени към социалната защита на осигурените безработни лица, които се финансират от фонд „Безработица“.

БЮДЖЕТ НА ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“ ЗА 2007 г.			
	ЗБ – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
ПРИХОДИ	326 369,2	271 894,5	83,31
1. Осигурителни вноски – общо	326 369,2	271 894,5	83,31
1.1. Вноски от работодатели	225 181,2	181 731,4	80,70
1.2. Вноски от работници и служетели (лична вноска)	101 188,0	90 163,1	89,10
РАЗХОДИ	105 041,8	92 162,4	87,74
Обезщетения за безработица	98 146,4	86 084,2	87,71
Обезщетения по чл. 233, ал. 1–4 и ал. 6 от ЗОВС на РБ	300,0	268,5	89,50
Здравноосигурителни вноски за безработни	5 888,8	5 151,0	87,47
Издръжка (пощ. такса и ДДС за изплащане на обезщ.)	706,6	658,7	93,22
ПОЛУЧЕН ТРАНСФЕР ОТ ЦРБ	300,0	300,0	100,00
Обезщетения по чл. 233 от ЗОВС на РБ	300,0	300,0	100,00
ДЕФИЦИТ (–), ИЗЛИШЪК (+)	221 627,4	180 032,1	81,23

Лицата, осигурени за всички социални рискове по КСО, задължително се осигуряват и за безработица. Вноската от 1.1.2007 до 30.9.2007 г. е 3,0 на сто, а от 1.10. 2007 г. е намалена с 2,0% и до края на годината е 1,0 на сто. Разпределя се между работодател и осигурен в съотношение 65:35.

Самоосигуряващите се лица, работещите без трудови правоотношения и наетите лица по програмите за заетост и в помощ на майчинството не подлежат на осигуряване за безработица.

◆ **Приходите** във фонда се набират от осигурителните вноски на работодателите и осигурените лица.

Постъпилите през 2007 г. приходи са в размер на **271 894,5 хил. лв.**, при планирани в закона за бюджета 326 369,2 хил. лв. Неизпълнението на приходната част на бюджета с 16,7% се дължи на събраните с 19,3% по-малко от планираните осигурителни вноски от работодатели и с 10,9% по-малко лични вноски. Постъпленията от осигурителни вноски от работодателите формират 66,8% от общите приходи на фонда, а вноските за сметка на лицата – над 33,2%.

◆ Средствата на фонд „Безработица“ се разходват за изплащане на обезщетения за безработица, обезщетения по чл. 233 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, както и за здравноосигурителни вноски на безработните за периода на получаване на паричното обезщетение.

Общо **отчетените разходи** за изплащане на обезщетенията и здравноосигурителните вноски възлизат на **91 503,7 хил. лв.** и са с **12,3% по-малко** от планираните в Закона за бюджета. **Икономията** спрямо плана е **12 831,5 хил. лв.** Дължи се основно на усвоените

по-малко от планираните суми за изплащане на паричните обезщетения за безработица с 12,3 на сто и за здравни осигуровки на безработните с 12,5 на сто.

При разходите за издръжка, включващи **пощенска такса и ДДС** за изплащане на обезщетенията, е реализира икономия спрямо плана от 47,9 хил. лв., или 6,8 на сто.

Изплатените обезщетения за безработица заемат най-голям дял – 93,4%, а заедно със сумата за пощенска такса и ДДС те са **94,1%** от общите разходи. Здравноосигурителните вноски за безработните, преведени на НЗОК, са **5,6%**, а обезщетенията по чл. 233 от ЗОВС – **0,3%** от извършените разходи. **Икономията** при обезщетенията за безработица от **12 879,4 хил. лв.** включва: неусвоени средства в размер на **12 062,2 хил. лв.** за обезщетения по КСО, **47,9 хил. лв.** от издръжката за пощенска такса и ДДС, **31,5 хил. лв.** за обезщетения по чл. 233 от ЗОВС на РБ и **737,8 хил. лв.** от здравноосигурителни вноски за безработни. По план се предвиждаше да се изплатят обезщетения на 74 353 безработни със среден месечен размер 110,0 лв. (при нормативно определени от 90 до 180 лв. месечно). Изплатени са обезщетения на 65 060 лица при среден месечен размер 110,26 лв., който е близък до долната граница на норматива.

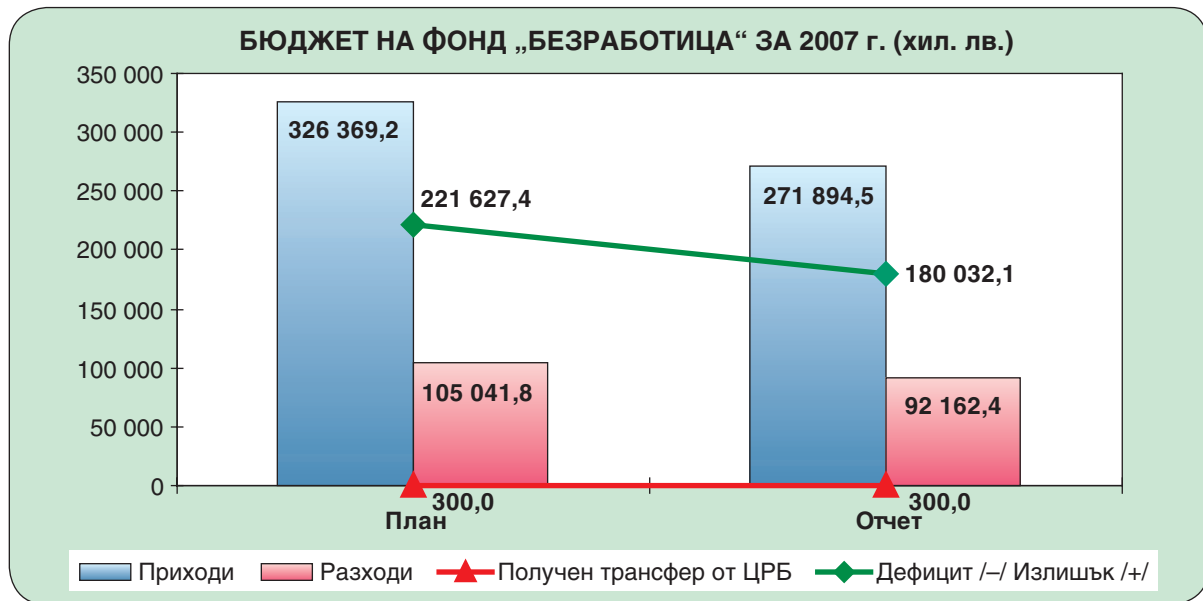
С трансфер от републиканския бюджет се покриват разходите за обезщетения, дължащи се по реда на чл. 233 от Закона за отбрана и въоръжените сили на Република България (ЗОВС на РБ). Полученият трансфер за изплащане на тези обезщетения е равен на планирания **300 хил. лв.**

Динамиката на безработицата през годината се характеризира с нарастващ отрицателен средномесечен темп – 3,0%, при 2,2% през предходната година. Това е предпоставка за намаляването и на броя на лицата с право на обезщетение и оказва своето влияние и върху бюджета на фонд „Безработица“. Средногодишното равнище на безработица през 2007 г. е 7,75% и в сравнение с 2006 г. се отчита спад от 1,85 процентни пункта. Този мотив беше използван за намаляването на осигурителната вноска от 1.10.2007 г. с **2%**. Въпреки намалената осигурителна вноска, която от същата дата стана 1%, бюджетът на фонда приключи със **180 032,1 хил. лв.** излишък при планиран 221 627,4 хил. лв.

Продължаващата трайна тенденция от последните седем години за намаляване броя на безработните лица създаде възможност за постепенно доближаване и изравняване през 2007 г. със средното равнище на безработица в Европейския съюз.

Върху изплатените обезщетения за безработица от фонда през 2007 г. на НЗОК са преведени **5 151,0 хил. лв.**, при план 5 888,8 хил. лв., или с 12,5 на сто по-малко. Следва обаче да се отбележи, че постигнатата икономия на средства във фонд „Безработица“ е до голяма степен условна, защото от този фонд има един вътрешен трансфер към фонд

„Пенсии“, тъй като времето на получаване на обезщетение за безработица се зачита за осигурителен стаж за пенсия, но от началото на 2002 г. вноски не се правят.

Бюджет на Националния осигурителен институт

Бюджетът на Националния осигурителен институт е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване. Разработва се по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация. Приема се ежегодно от Народното събрание със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване и действия за срок от една година.

Бюджетът на НОИ, като общ административен фонд, включва неданъчните приходи, разходите за административната издръжка на института, трансферите между бюджета на НОИ и други бюджети и външното финансиране.

Средствата в бюджета на НОИ се набират основно от: 1) приходи и доходи от собственост; 2) глоби, санкции и наказателни лихви; 3) други неданъчни приходи.

◆ **Постъпилите приходи**, през 2007 г. в бюджета на НОИ, са 28 648,0 хил. лв., но от тях като приспадне внесенията суми за ДДС и др. данъци върху приходите от стопанска дейност **общите приходи са 27 895,6 хил. лв.**, при планирани 33 399,6 хил. лв. Отчетено е **неизпълнение** спрямо заложените в ЗБ суми с **16,5 на сто**. Към тези приходи трябва да прибавим и наличността в началото на годината (12 458,5 хил. лв.) и тогава получаваме действителните приходи – **40 354,1 хил. лв.**, при планирани 33 399,6 хил. лв.

Най-голям относителен дял от постъпленията през годината (28 648,0 хил. лв.) имат приходите от **глоби, санкции и наказателни лихви (83,8%)**. При план 31 760,0 хил. лв. са постъпили **24 001,0 хил. лв.** Изпълнението е **75,57 на сто**.

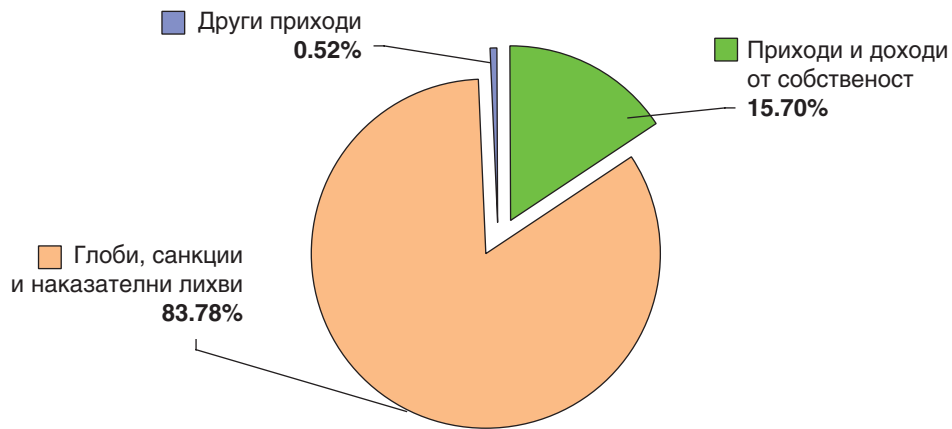
Приходите и доходите от собственост (4 497,9 хил. лв.) формират **15,7%** от годишните постъпления в бюджета на НОИ. Планирано е да постъпят приходи и доходи от собственост в размер на 1 355,0 хил. лв., или изпълнението е 332,0 на сто. **Другите приходи** включват сумите от неданъчните приходи и продажба на нефинансови активи. При план 284,6 хил. лв. са отчетени **149,1 хил. лв.**, т.е. изпълнението е **52,4 на сто**.

◆ **Разходите в бюджета на НОИ** се утвърждават от Надзорния съвет по предложение на управителя и са определени за: 1) издръжка на дейностите по ДОО; 2) капиталови разходи за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи и за основни ремонти, свързани с цялостната дейност на института; 3) погасяване на задължения по заеми; 4) плащане на здравните осигурителни вноски за лицата до 18-годишна възраст и над нея, ако учат редовно, до завършване на средно образование (дейност 519 „Социални помощи и обезщетения“ съгласно ЕБК); 5) разходи за отбранително-мобилизационна подготовка.

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ ЗА 2007 г.			
	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
ПРИХОДИ	33 399,6	27 895,6	83,52
Приходи и доходи от собственост	1 355,0	4 497,9	331,95
Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	800,0	3 732,8	466,60
Приходи от наеми на имущество	100,0	192,0	192,00
Приходи от лихви по текущи банкови сметки	15,0	22,9	152,67
Приходи от лихви по срочни депозити	120,0	282,7	235,58
Приходи от други лихви	320,0	267,5	83,59
Глоби, санкции и наказателни лихви	31 760,0	24 001,0	75,57
Други неданъчни приходи	284,6	148,5	52,18
Постъпления от продажба на нефинансови активи		0,6	
Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите		-752,4	
РАЗХОДИ	107 525,3	93 234,5	86,71
СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ГРИЖИ	103 466,5	89 617,5	86,61
Здравноосигурителни вноски за лицата до 18-годишна възраст	22 044,0	24 977,3	113,31
СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ	81 422,5	64 598,3	79,34
Заплати и възнаграждения на персонала	31 825,3	31 380,3	98,60
Други възнаграждения и плащания на персонала	3 558,8	3 245,2	91,19
Осигурителни вноски от работодателя	8 048,0	7 450,0	92,57
Издръжка, в т. ч.:	23 606,5	14 619,8	61,93
Постелен инвентар, облекло, материали, библиотека и горива	7 161,1	4 914,2	68,62
Командировки	1 157,6	715,4	61,80
Външни услуги	11 174,6	6 907,2	61,81
Текущ ремонт	2 008,5	883,6	43,99
Други разходи, платени данъци, мита и такси	2 104,7	1 199,4	56,99
Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	33,9	32,2	94,99
Капиталови разходи	14 350,0	7 870,5	54,85
Основен ремонт на ДМА	2 300,0	574,8	24,99
Придобиване на материални и нематериални дълготрайни активи	12 050,0	7 295,7	60,55
Разходи за лихви по заеми от межд. организации и институции и др. разходи за лихви	1 118,8	1 200,9	107,34
Програми за временна заетост		41,9	
Отбранително-мобилизационно подготовка	2 940,0	2 416,1	82,18
ТРАНСФЕРИ	1 468 617,0	1 202 565,7	81,88
ТРАНСФЕРИ МЕЖДУ ЦРБ И ДРУГИ БЮДЖЕТИ	1 469 417,0	1 203 323,8	81,89
Получени трансфери от ЦБ за ДОО	22 044,0	24 977,3	113,31
Здравноосигурителни вноски за лицата до 18-годишна възраст	22 044,0	24 977,3	113,31
Допълнителна субсидия от ЦРБ за покриване на недостига от средства	1 447 373,0	1 178 346,5	81,41
ТРАНСФЕРИ МЕЖДУ БЮДЖЕТНИ СМЕТКИ	-800,0	-758,1	94,76
Получен трансфер от МТСП по програми за осигуряване на заетост		41,9	
Предоставен трансфер за Д А за информационни технологии и съобщения	-800,0	-800,0	100,00
ФИНАНСИРАНЕ	-1 394 491,3	-1 137 226,8	81,55
- Погашения по заеми от СБ и МБВР	-2 274,9	-2 285,3	100,46
- Суми по разчети за поети осигурителни вноски		12 508,8	
- Друго финансиране		-1 733,8	
- Наличност в началото на периода		12 458,5	
- Наличност в края на периода	1 392 216,4	1 157 745,0	83,16
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	1 394 491,3	1 137 226,8	81,55

СТРУКТУРА НА ПРИХОДИТЕ ЗА ИЗДРЪЖКА НА АДМИНИСТРАЦИЯТА НА НОИ

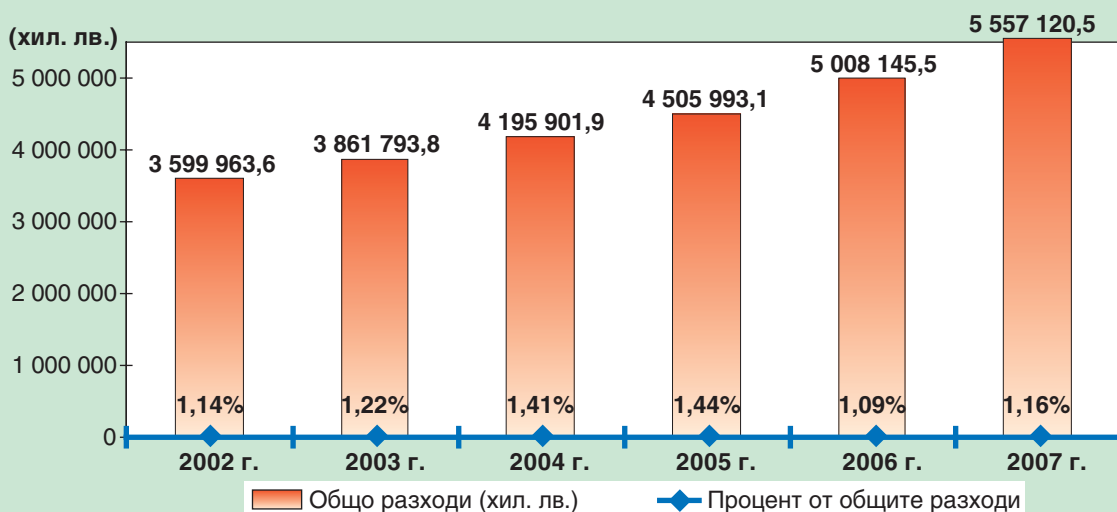

Общите разходи за 2007 г. са в размер на **93 234,5 хил. лв.** Спрямо плана са усвоени **86,7 на сто** от разходите и е реализирана икономия от **14 290,8 хил. лв.**

Средствата, изразходвани за **издръжка на службите по социално осигуряване**, са **64 598,3 хил. лв.** и представляват **1,16 на сто** от общите разходи на ДОО. Спрямо плана са усвоени **79,3 на сто**, като е реализирана икономия от **16 824,2 хил. лв.** По всички параграфи на издръжката **са изразходвани по-малко от предвидените средства**, което е в резултат както на оптимизиране на административните разходи, така и на подобрения контрол при тяхното извършване.

Усвояването на **капиталовите разходи** също е по-ниско от заложеното в Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. (54,9 на сто). Планираните средства за основен ремонт на дълготрайните материални активи са усвоени едва 25,0 на сто. Най-съществената причина е забавянето на преустройството на новозакупената сграда за РУСО – Сливен. Реализирана е икономия от **3 799,2 хил. лв.** при придобиване на **дълготрайни материални активи** в резултат на закупуването на сървъри и други ДМА на по-изгодни цени. Усвоените средства за придобиване на **нематериални дълготрайни активи** са **40,3 на сто** от планираните, тъй като конкурсите се проведоха през 2007 г., но плащанията се извършиха през 2008 г. Общата икономия от придобиване на материални и нематериални дълготрайни активи е **4 754,3 хил. лв.** Капиталовите разходи са на стойност **7 870,5 хил. лв.** и представляват **12,2 на сто** от общите разходи за издръжка на службите по социално осигуряване.

СЪОТНОШЕНИЕ МЕЖДУ ОБЩИТЕ РАЗХОДИ И ИЗДРЪЖКАТА НА АДМИНИСТРАЦИЯТА НА НОИ

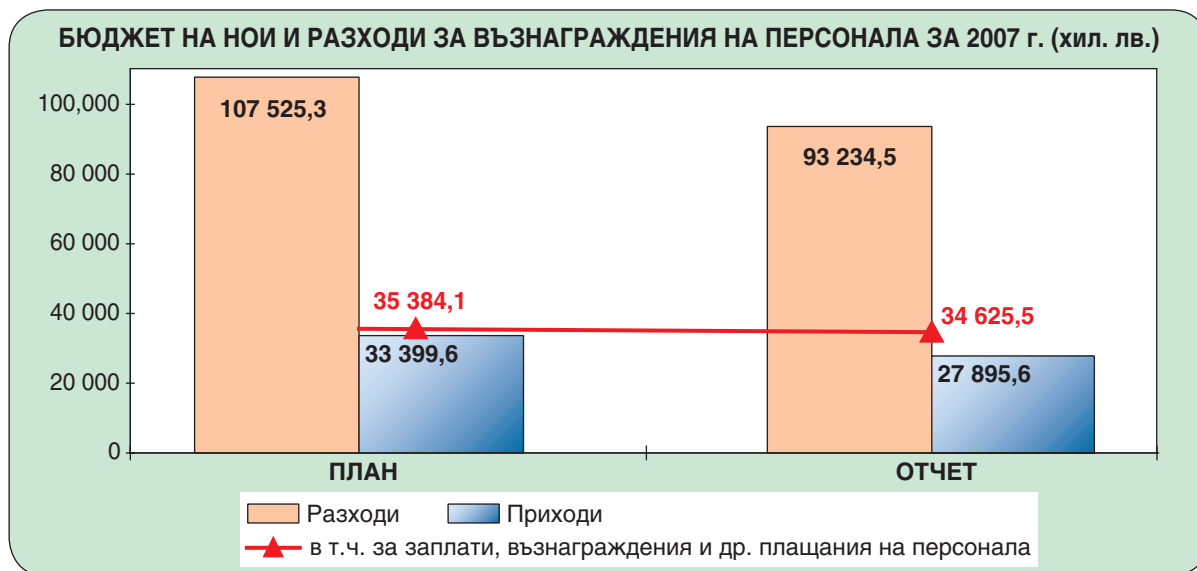

За **заплати, възнаграждения и други плащания** на персонала са изразходвани **34 625,5 хил. лв.** Спрямо плана е реализирана икономия от **758,6 хил. лв.**, като изпъл-

нението е **97,9 на сто**. Тези разходи представляват **37,1%** от общите разходи в бюджета на НОИ и **53,6%** от разходите за издръжка на службите по социално осигуряване. Разходите, покриващи **осигурителните вноски** за сметка на работодателя (за ДОО, ДЗПО и здравно осигуряване) на заетите лица в системата на НОИ, са в размер **7 450,0 хил. лв.** Те са със **7,4 на сто по-малко** от планираните и заемат **11,5%** от разходите за издръжка на службите по социално осигуряване. Отчетените **разходи за издръжка** (горива, електроенергия, текущ ремонт, командировки, външни услуги и др.) са в размер на **14 619,8 хил. лв.** Те представляват **22,6%** от разходите за издръжка на службите по социално осигуряване и **61,9%** от планираната сума в Закона за бюджета. В издръжката на службите по социално осигуряване са включени още дължимите лихви по заема от Световната банка за административната реформа и други разходи за лихви в размер на **1 200,9 хил. лв.**; членския внос и участие в нетърговски организации (МАСО) – **32,2 хил. лв.**; **41,9 хил. лв.**, изразходвани по програми за временна заетост; и **2 416,1 хил. лв.** за отбранително-мобилизационна подготовка.

◆ **Трансферите** между бюджета на НОИ и други бюджети съгласно Закона за бюджета на ДОО за 2007 г. са в размер **1 468 617,0 хил. лв.** Отчетената сума обаче възлиза на **1 202 565,7 хил. лв.** Тя е **по-малка с 266 051,3 хил. лв.** и представлява **81,9 на сто** от планираните средства.

Разходите по програми за временна заетост се покриват чрез трансфер от МТСП. Предоставената сума от **41,9 хил. лв.** е равна на планираната със ЗБ на НОИ. Плащането на здравните осигурителни вноски за лицата до 18-годишна възраст и след това, ако учат редовно, до завършване на средно образование, също се покрива чрез трансфер от ЦБ. Предоставена е сума от **22 044,0 хил. лв.**, а действително изразходваната е **24 977,3 хил. лв.**, или с **13,3 на сто** над планираната.

◆ В бюджета на НОИ, при планиран излишък в края на периода **1 394 491,3 хил. лв.**, беше отчетен такъв в размер **1 137 226,8 хил. лв.**, или с **257 264,5 хил. лв.** по-малко. Реализираният излишък е по-малък от планирания в резултат най-вече на по-малката с **269 026,5 хил. лв.** сума, преведена като допълнителна субсидия от ЦРБ, спрямо планираната в бюджета за 2007 г. За това е допринесло също и неизпълнението на приходната част на бюджета, дължащо се на непостъпили приходи от глоби, санкции и наказателни лихви от НАП и АДВ в размер **7 759,0 хил. лв.** Сумарно ефектът от това неизпълнение щеше да бъде много по-голям, ако не беше **реализираната икономия от 16 824,2 хил. лв. за издръжката на службите по социално осигуряване.**

Като се включат операциите по финансирането и бюджетния остатък от 2006 г., наличността по бюджета на НОИ в края на периода е **1 157 745,0 хил. лв.**, при план **1 392 216,4 хил. лв.** Реализираният излишък е с **18,5 на сто по-малък** от планирания.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА ПЕРИОДА 01.01.2007 Г. – 30.09.2007 Г. (БЕЗ ТЗПБ И ГВРС)

Осигурени лица	Доход, върху който се правят вноските	Обхват на осигуряването	Размер на осигур. вноска	Разпределение на осигур. вноска		
				работодател	осигурен	
Лица, работещи по трудови договори, сключени за срок повече от 5 работни дни или 40 часа, през един календарен месец, както и работещите по втори или допълнителен трудов договор: 3-та категория труд	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	29,5%	19,175%	10,325%	
						2-ра категория труд
						1-ва категория труд
Лицата, включени в програмите "От социални помощи към осигуряване на заетост" и "В подкрепа на майчинството;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове, без безработица	39,5 44,5%	29,175% 34,175%	10,325% 10,325%	
Учители;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове (4,3% от вноската е за УПФ)	33,8%	23,475%	10,325%	
Кадрови военносслужещи по ЗОВС на РБ и държавните служители по ЗМВР и Закона за изпълнение на наказанията (ЗИН) и следователите;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	32,5%	32,5%	не	
Държавни служители, съдии, прокурори, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебни служители;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	29,5%	29,5%	не	
Изпълнителите по договори за управление и контрол на Търговски дружества, еднолични търговци и неперсонифицирани дружества, както и синдикатите и ликвидаторите на всички видове Търговски дружества (в т.ч. и пенсионерите на тези длъжности)	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	29,5%	19,175%	10,325%	
Членове на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията или работещи без трудово правоотношение в кооперацията;	размерът на изплатеното възнаграждение	всички осигурени рискове без безработица	26,5%	17,225%	9,275%	
Лицата, получаващи възнаграждения на изборни длъжности, служителите на Българската православна църква и другите регистрирани вероизповедания по ЗВ;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	29,5%	19,175%	10,325%	
Работниците и служителите, наетите при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за тр. злоп. и проф. болест	III кат. – 23% II кат. (+ 7% в ППФ) – 33% I кат. (+12% в ППФ) – 38%	14,95% 24,95% 29,95%	8,05% 8,05% 8,05%	
Упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност; упражняващи трудова дейност като еднолични търговци, собственици или съдружници в Търговски дружества и физическите лица – членове на неперсонифицираните дружества;	Избран месечен осигурителен доход от 220 лв. до 1400 лв. и годишно върху доходите по данъчната декларация	1) задължително за пенсия 2) по свой избор за всички рискове без тр. злоп и проф. болест и безработица	23,0% 26,5%	не не	23,0% 26,5%	
Регистрираните земеделски производители и тютнопроизводители; * За упражняващите само земеделска дейност;	избран осигурителен доход от 110 лв. до 1400 лв. от 55 до 1400 лв.	1) задължително за пенсия 2) по свой избор за всички рискове без тр. злоп. и проф. болест и безработица	23,0% 26,5%	не не	23,0% 26,5%	
Полтащи труд без трудово правоотношение, с възнаграждение равно или над една МРЗ, след намалването му с нормативно признатите разходи, а осигурените и на друго основание – независимо от размера на възнаграждението;	възнаграждението по договора, след припадане на нормативно признатите разходи и годишно върху доходите от данъчната декларация	инвалидност, поради общо заболяване, старост и смърт	23,0%	14,95%	8,05%	

ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА ПЕРИОДА 01.10.2007 Г. – 31.12.2007 Г. (БЕЗ ТЗПБ И ГВРС)

Осигурени лица	Доход, върху който се правят вноските	Обхват на осигуряването	Размер на осигур. вноска	Разпределение на осигур. вноска						
				работодател	осигурен					
Лица, работещи по трудови договори, сключени за срок повече от 5 работни дни или 40 часа, през един календарен месец, както и работещите по втори или допълнителен трудов договор: 3-та категория труд	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	26,5%	17,225%	9,275%					
						Лица, включени в програмите "От социални помощи към осигуряване на заетост" и "В подкрепа на майчинството";	всички осигурени рискове, без безработица	25,5%	16,575%	8,925%
Лица, работещи по трудови договори, сключени за срок повече от 5 работни дни или 40 часа, през един календарен месец, както и работещите по втори или допълнителен трудов договор: 2-ра категория труд	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	29,5%	29,5%	не					
Лица, включени в програмите "От социални помощи към осигуряване на заетост" и "В подкрепа на майчинството";	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове, без безработица	26,5% 29,5%	26,5% 29,5%	не					
Учители;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	29,5%	29,5%	не					
Кадрови военносслужещи по ЗОВС на РБ и държавните служители по ЗМВР и Закона за изпълнение на наказанието (ЗИН) и следователите;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	26,5%	17,225%	9,275%					
Държавни служители, съдии, прокурори, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебни служители;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	26,5%	16,575%	8,925%					
Изпълнителите по договори за управление и контрол на търговски дружества, еднолични търговци и неперсонифицирани дружества, както и синдиките и ликвидаторите на всички видове търговски дружества (в т.ч. и пенсионерите на тези длъжности)	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	26,5%	17,225%	9,275%					
Членове на кооперации, упражняващи трудова дейност и по-малка част от трудово правоотношение в кооперацията или работещи без трудово правоотношение в кооперацията;	размерът на изплатеното възнаграждение	всички осигурени рискове без безработица	25,5%	16,575%	8,925%					
Лицата, получаващи възнаграждения на изборни длъжности, служителите на Българската православна църква и другите регистрирани вероизповедания по ЗВ;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	всички осигурени рискове	26,5%	17,225%	9,275%					
Работниците и служителите, наети при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец;	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за тр. злоп. и проф. болест	III кат. – 22% II кат. (+7% в ППФ) – 32% I кат. (+12% в ППФ) – 37%	14,30% 24,30% 29,30%	7,70% 7,70% 7,70%					
Упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност; упражняващи трудова дейност като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества и физическите лица – членове на неперсонифицираните дружества;	Избран месечен осигурителен доход от 220 лв. до 1400 лв. и годишно върху доходите по данъчната декларация	1) задължително за пенсия 2) по свой избор за всички рискове без тр. злоп и проф. болест и безработица	22,0% 25,5%	не не	22,0% 25,5%					
Регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводителите; * За упражняващите само земеделска дейност;	избран осигурителен доход от 110 лв. до 1400 лв. от 55 до 1400 лв.	1) задължително за пенсия 2) по свой избор за всички рискове без тр. злоп и проф. болест и безработица	22,0% 25,5%	не не	22,0% 25,5%					
Полтащи труд без трудово правоотношение, с възнаграждение равно или над една МРЗ, след намаляването му с нормативно признатите разходи, а осигурените и на друго основание – независимо от размера на възнаграждението;	възнаграждението по договора, след приспадане на нормативно признатите разходи и годишно върху доходите от данъчната декларация	инвалидност, поради общо заболяване, старост и смърт	22,0%	14,30%	7,70%					

*От 1 януари 2007 г. осигурителните вноски за наетите от работодател лица, са дължими и се внасят както върху изплатените възнаграждения, така и върху начислените, но неизплатени трудови възнаграждения. Минималният месечен размер на осигурителния доход не може да бъде по-нисък от определените за годината осигурителни прагове по основните икономически дейности и квалификационни групи професии.

*От 1 януари 2007 г. не се внасят осигурителни вноски върху ваучерите за храна в размер на 40 лв. месечно на работник или служител или на лице, работещо по договор за управление и контрол.

*От 1 януари 2007 г. върху възнаграждението за първия ден от временната неработоспособност, която се изплаща от осигурителя, се дължат осигурителни вноски в съотношение 65:35, разпределени между работодателя и осигурено лице.

*От 1 октомври 2007 г. общият размер на осигурителната вноска за ДОО се намалява с 3%, като за фонд "Пенсии" намалението е с 1%, а за фонд "Безработица" с 2%.

*За всички лица, родени след 31.12.1959 г., осигурени за всички осигурителни случаи или само за пенсия, 5% от осигурителната вноска НОИ превежда в УПФ за ДЗПО.

*Осигурителният доход включва всички възнаграждения и други доходи от трудова дейност, но не повече от месечния максимален осигурителен доход, определен в Закона за бюджета на ДОО, който за 2007 г. е 1400 лв.

*Осигурителните вноски за фондовете на ДОО се разпределят между осигурители и осигурени в съотношение 65:35;

*Осигурителната вноска за фонд "Трудова злополука и професионална болест" (ТЗПБ) е диференцирана от 0,4 % до 1,1%, съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху брутно трудово възнаграждение на работещите по трудови договори и приравнените към тях, в т.ч. и за наетите до 5 раб. дни (40 часа) и е изцяло за сметка на осигурителя.

*Вноската за фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите" (ГВРС) е в размер на 0,5 % върху изплатените или начислени трудови възнаграждения, но върху не повече от 1400 лв. Тя е изцяло за сметка на осигурителя и при нея не се прилага минималния осигурителен доход, определен със Закона за бюджета на ДОО. Вноска във фонда не внасят държавните учреждения, партиите и вероизповеданията.

*Върху изплатените гарантирани вземания от фонд "ГВРС" НОИ внася осигурителни вноски за фонд "Пенсии", "Общо заболяване и майчинство" и за фонд "Безработица" определени в зависимост от категорията труд.

**Осигурителни вноски и обхват на ДОО
за периода 01.01.2007 г. – 30.09.2007 г. (без ТЗПБ и ГВРС)**

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
1. Вноски от работодатели за работници и служители			
За работници и служители – за всички осигурени социални рискове, работещи при условията на: <ul style="list-style-type: none"> • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	19,175% 22,175%	15,925% 18,925%
За кадрови военнослужещи по ЗОВС на РБ, държавните служители по ЗМВР и ЗИН и следователите по ЗСВ и лицата по чл. 69, ал. 5 от КСО (за сметка на държавния бюджет) – за всички осигурени социални рискове.	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	32,5%	27,5%
За държавни служители, съдии, прокурори, държавните съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебните служители (за сметка на държавния бюджет) – за всички осигурени социални рискове.	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	29,5%	24,5%
За работниците и служителите, наети при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец – за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест. <ul style="list-style-type: none"> • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	14,95% 17,95%	11,7% 14,7%
Лицата, осигурени за всички осигурени социални рискове без безработица: <ul style="list-style-type: none"> • включените в програмите „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и „В подкрепа на майчинството“; • членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност или работещи без трудово правоотношение в кооперацията. 	месечния размер на възнаграждението	17,225%	13,975%
Осигурителни вноски от възложители за работещите без трудово правоотношение след намаляването с нормативно признатите разходи с месечно възнаграждение – за пенсия: <ul style="list-style-type: none"> • равно или над 1 МРЗ; • по-малко от 1 МРЗ, но получаващи и други трудови доходи от възложител/работодател; • по-малко от 1 МРЗ и не получаващи други трудови доходи. 	– годишно върху дохода деклариран в данъчната декларация, но не повече от 1400 лв. – месечно в/у изплатено възнаграждение; – върху сбора от осигурителния доход през месеца; – месечно не се дължат осигурителни вноски.	14,95% не	11,7% не
Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда и по Закона за висшето образование – за пенсия.	размерът на обезщетението	14,95%	11,7%
Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа по Закона за държавния служител (за сметка на държавния бюджет) – за пенсия.	размерът на обезщетението	23,0%	18,0%
Осигурителни вноски за времето, през което лицата не са работили поради: <ul style="list-style-type: none"> – незаконно недопускане или отстраняване от работата; – били са без работа поради уволнение, признато за незаконно от компетентните органи – за пенсия; – както и ако са работили през този период с по-ниско възнаграждение – за пенсия. • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	– последното изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение – разликата между последното брутно възнаграждение и осиг. доход за периода	23,0% 26,0%	18,0% 21,0%
Осигурителни вноски за трудоустроени лица, които не работят поради непредоставена им подходяща работа от осигурителя – за пенсия. <ul style="list-style-type: none"> • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	размерът на обезщетението	23,0% 26,0%	18,0% 21,0%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
Осигурителни вноски за работниците и служителите върху средствата за социални разходи – за пенсия. <ul style="list-style-type: none"> • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	размерът на социалните разходи	14,95% 17,95%	11,7% 14,7%
Осигурителни вноски за държавни служители върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за пенсия.	размерът на социалните разходи	23,0%	18,0%
Осигурителни вноски за кадрови военносслужещи, офицери, сержанти и граждански лица по специални закони и следователи върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за пенсия.	размерът на социалните разходи	26,0%	21,0%
2. Лични осигурителни вноски			
От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудово правоотношение – за всички осигурени социални рискове.	месечно изплатено брутно трудово възнаграждение	10,325%	8,575%
От работещите без трудово правоотношение с възнаграждение равно или над 1 МРЗ след намаляването му с нормативно признатите разходи – за пенсия.	възнаграждението след приспадане на нормат. признатите разходи	8,05%	6,3%
От наетите при един или повече работодатели за не повече от 5 раб. дни (40 часа) през календарния месец – за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест.	месечно изплатено брутно трудово възнаграждение	8,05%	6,3%
Лицата, осигурени за всички осигурени социални рискове без безработица : <ul style="list-style-type: none"> • включените в програмите “От социални помощи към осигуряване на заетост” и “В подкрепа на майчинството”; • членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение и работещи без трудово правоотношение в кооперацията. 	размерът на възнаграждението	9,275%	7,525%
От работници и служители върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда и по Закона за висшето образование – за пенсия.	размерът на обезщетението	8,05%	6,3%
От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудови правоотношения върху средствата за социални разходи – за пенсия.	размерът на социалните разходи	8,05%	6,3%
За времето на обучение на лицата завършили висше или полувисше образование и придобитият осигурителен стаж по § 9, ал. 3 от ПЗР на КСО – за пенсия.	мин. раб. заплата за страната към момента на внасяне на вноската	23,0%	23,0%
3. Вноски от самонаети (самоосигуряващи се) лица			
Вноски от самоосигуряващи се – свободни професии, занаятчийска дейност, собственици или съдружници в търговски дружества и членовете на непersonифицираните дружества : <ul style="list-style-type: none"> • задължително осигурени за пенсия; • по свой избор за всички осигурени социални рискове, без трудова злополука и проф. болест и безработица. Самоосигуряващите се, на които е отпусната пенсия се осигуряват по свое желание.	от 220 до 1400 лв., и годишно върху дохода от данъчната декларация	23,0% 26,5%	18,0% 21,5%
Вноски от земеделски производители и тютюнопроизводители , регистрирани по съответния ред: <ul style="list-style-type: none"> • задължително осигурени за пенсия; • по свой избор за всички осигурени социални рискове без трудова злополука и проф. болест и безработица. 	от 110 до 1400 лв.	23,0% 26,5%	18,0% 21,5%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
Вноски от земеделски производители и тютюнопроизводители , извършващи само земеделска дейност , регистрирани към областните дирекции „Земеделие и гори“: <ul style="list-style-type: none"> задължително осигурени за пенсия; по свой избор – за всички осигурени социални рискове без трудова злополука и професионална болест и безработица. 	от 55 до 1400 лв.	23,0% 26,5%	18,0% 21,5%
За самонаетите лица при изплащане на месечното възнаграждение за работа без трудово правоотношение , осигурителни вноски не се дължат – за пенсия годишно върху окончателния размер на дохода.	окончателният размер на осиг. доход се определя за периода, през който е упражнявана трудовата дейност, чрез годишната данъчна декларация	23,0%	18,0%
4. Осигурителни вноски за сметка на републиканския бюджет			
Осигурителни вноски за времето, през което уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа и не е бил привлечен като обвиняем или е бил оправдан, или наказателното производство е било прекратено, или наложеното наказание лишаване от свобода е признато по съответния ред за неоснователно наложено поради това, че не е извършил деянието или че извършеното деяние не съставлява престъпление – за пенсия. <ul style="list-style-type: none"> за трета категория труд; за първа и втора категория труд 	върху последното месечно брутно трудово възнаграждение	23,0% 26,0%	18,0% 21,0%
Осигурителни вноски за времето, през което родител/осиновител или съпруг/съпруга са полагали грижи за инвалиди със загубена работоспособност над 90 на сто, постоянно нуждаещи се от чужда помощ, поради което не са били осигурени или не са получавали пенсия; за периода на наборна или мирновременна алтернативна служба ; за времето, през което неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст – за пенсия.	минималната работна заплата за страната към момента на отпускане на пенсия	23,0%	23,0%

□ От 1 януари 2007 г. осигурителните вноски за наетите от работодател лица (с изключение на наетите по без трудови правоотношения) са дължими и се внасят както върху изплатеното, така и върху начисленото, но неизплатено месечно брутно трудово възнаграждение.

□ Осигурителните вноски се разпределят между осигурители и осигурени в **съотношение 65:35**.

□ Осигурителната вноска за фонд „**Трудова злополука и професионална болест**“ (ТЗПБ) е определена в размер **от 0,4% до 1,1%**, съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху брутно трудово възнаграждение на работещите по трудови договори, в т.ч. и за наетите до 5 раб. дни (40 часа) и е изцяло за сметка на осигурителя.

□ Осигурителната вноска за **Учителския пенсионен фонд** е в размер на **4,3%**. Начислява се месечно върху изплатеното брутно трудово възнаграждение и е за сметка на осигурителя.

□ Вноската за фонд „**Гарантирани вземания на работниците и служителите**“ (ГВРС) е в размер на **0,5 %** върху изплатените брутни трудови възнаграждения, но върху не повече от 1400 лв. Тя е изцяло за сметка на осигурителя и при нея не се прилага минималния осигурителен доход, определен със Закона за бюджета на ДОО. Вноска във фонда не внасят държавните учреждения, партиите, и вероизповеданията.

□ Върху изплатените гарантирани вземания от фонд „ГВРС“ **НОИ внася осигурителни вноски** за фонд „Пенсии“, „Общо заболяване и майчинство“ и за фонд „Безработица“, определени в зависимост от категорията труд. За всички лица, **родени след 31.12.1959 г.**, осигурени за всички осигурителни случаи или само за пенсия, **5%** от осигурителната вноска, която се разпределя между работодател и осигурен 65:35, **НОИ** превежда в УПФ на ДЗПО.

□ Осигурителната вноска за **ДЗПО в ППФ** е в размер на **12% за I-ва и 7% за II-ра категория труд**. Начислява се месечно върху изплатеното брутно трудово възнаграждение и е за сметка на осигурителя.

**Осигурителни вноски и обхват на ДОО
за периода 01.10.2007 г. – 31.12.2007 г. (без ТЗПБ и ГВРС)**

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
1. Вноски от работодатели за работници и служители			
За работници и служители – за всички осигурени социални рискове, работещи при условията на: <ul style="list-style-type: none"> • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	17,225% 20,225%	13,975% 16,975%
За кадрови военнослужещи по ЗОВС на РБ, държавните служители по ЗМВР и ЗИН и следователите по ЗСВ и лицата по чл. 69, ал. 5 от КСО (за сметка на държавния бюджет) – за всички осигурени социални рискове.	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	29,5%	24,5%
За държавни служители, съдии, прокурори, държавните съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебните служители (за сметка на държавния бюджет) – за всички осигурени социални рискове.	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	26,5%	21,5%
За работниците и служителите, наети при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец – за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест. <ul style="list-style-type: none"> • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение	14,3% 17,3%	11,05% 14,05%
Лицата, осигурени за всички осигурени социални рискове без безработица : <ul style="list-style-type: none"> • включените в програмите „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и „В подкрепа на майчинството“; • членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност или работещи без трудово правоотношение в кооперацията. 	месечния размер на възнаграждението	16,575%	13,325%
Осигурителни вноски от възложители за работещите без трудово правоотношение след намаляването с нормативно признатите разходи с месечно възнаграждение – за пенсия: <ul style="list-style-type: none"> • равно или над 1 МРЗ; • по-малко от 1 МРЗ, но получаващи и други трудови доходи от възложител/работодател; • по-малко от 1 МРЗ и не получаващи други трудови доходи. 	– годишно върху дохода деклариран в данъчната декларация, но не повече от 1400 лв. – месечно в/у изплатено възнаграждение; – върху сбора от осиг. доход през месеца; – месечно не се дължат осигурителни вноски.	14,3%	11,05%
Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда и по Закона за висшето образование – за пенсия.	размерът на обезщетението	14,3%	11,05%
Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа по Закона за държавния служител (за сметка на държавния бюджет) – за пенсия.	размерът на обезщетението	22,0%	17,0%
Осигурителни вноски за времето, през което лицата не са работили поради: <ul style="list-style-type: none"> – незаконно недопускане или отстраняване от работа; – били са без работа поради уволнение, признато за незаконно от компетентните органи – за пенсия; – както и ако са работили през този период с по-ниско възнаграждение – за пенсия. • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	– последното изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение – разликата между последното брутно възнаграждение и осиг. доход за периода	22,0% 25,0%	17,0% 20,0%
Осигурителни вноски за трудоустроени лица, които не работят поради непредоставена им подходяща работа от осигурителя – за пенсия. <ul style="list-style-type: none"> • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	размерът на обезщетението	22,0% 25,0%	17,0% 20,0%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
Осигурителни вноски за работниците и служителите върху средствата за социални разходи – за пенсия. <ul style="list-style-type: none"> • трета категория труд; • първа и втора категория труд. 	размерът на социалните разходи	14,3% 17,3%	11,05% 14,05%
Осигурителни вноски за държавни служители върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за пенсия.	размерът на социалните разходи	22,0%	17,0%
Осигурителни вноски за кадрови военнослужещи, офицери, сержанти и граждански лица по специални закони и следователите върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за пенсия.	размерът на социалните разходи	25,0%	20,0%
2. Лични осигурителни вноски			
От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудово правоотношение – за всички осигурени социални рискове.	месечно изплатено брутно трудово възнаграждение	9,275%	7,525%
От работещите без трудово правоотношение с възнаграждение равно или над 1 МРЗ след намаляването му с нормативно признатите разходи – за пенсия.	възнаграждението след приспадане на нормат. признатите разходи	7,7%	5,95%
От наетите при един или повече работодатели за не повече от 5 раб. дни (40 часа) през календарния месец – за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест.	месечно изплатено брутно трудово възнаграждение	7,7%	5,95%
Лицата, осигурени за всички осигурени социални рискове без безработица : <ul style="list-style-type: none"> – включените в програмите „От социални помощи към осигуряване на заетост“ и „В подкрепа на майчинството“; – членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение и работещи без трудово правоотношение в кооперацията. 	размерът на възнаграждението	8,925%	7,175%
От работници и служители върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда и по Закона за висшето образование – за пенсия.	размерът на обезщетението	7,7%	5,95%
От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудови правоотношения върху средствата за социални разходи – за пенсия.	размерът на социалните разходи	7,7%	5,95%
За времето на обучение на лицата завършили висше или полувисше образование и придобитият осигурителен стаж по § 9, ал. 3 от ПЗР на КСО – за пенсия.	мин. раб. заплата за страната към момента на внасяне на вноската	22,0%	22,0%
3. Вноски от самонаети (самоосигуряващи се) лица			
Вноски от самоосигуряващи се – свободни професии, занаятчийска дейност, собственици или съдружници в търговски дружества и членовете на непersonифицираните дружества : <ul style="list-style-type: none"> • задължително осигурени за пенсия; • по свой избор за всички осигурени социални рискове, без трудова злополука и проф. болест и безработица. Самоосигуряващите се, на които е отпусната пенсия се осигуряват по свое желание.	от 220 до 1400 лв., и годишно върху дохода от данъчната декларация	22,0% 25,5%	17,0% 20,5%
Вноски от земеделски производители и тютюнопроизводители , регистрирани по съответния ред: <ul style="list-style-type: none"> • задължително осигурени за пенсия; • по свой избор за всички осигурени социални рискове без трудова злополука и проф. болест и безработица. 	от 110 до 1400 лв.	22,0% 25,5%	17,0% 20,5%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
Вноски от земеделски производители и тютюнопроизводители , извършващи само земеделска дейност , регистрирани към областните дирекции „Земеделие и гори“: <ul style="list-style-type: none"> задължително осигурени за пенсия; по свой избор – за всички осигурени социални рискове без трудова злополука и професионална болест и безработица. 	от 55 до 1400 лв.	22,0% 25,5%	17,0% 20,5%
За самонаетите лица при изплащане на месечното възнаграждение за работа без трудово правоотношение , осигурителни вноски не се дължат – за пенсия годишно върху окончателния размер на дохода.	окончателният размер на осиг. доход се определя за периода, през който е упражнявана трудовата дейност, чрез годишната данъчна декларация	22,0%	17,0%
4. Осигурителни вноски за сметка на републиканския бюджет			
Осигурителни вноски за времето, през което уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа и не е бил привлечен като обвиняем или е бил оправдан, или наказателното производство е било прекратено, или наложеното наказание лишаване от свобода е признато по съответния ред за неоснователно наложено поради това, че не е извършил деянието или че извършеното деяние не съставлява престъпление – за пенсия. <ul style="list-style-type: none"> за трета категория труд; за първа и втора категория труд 	върху последното месечно брутно трудово възнаграждение	22,0% 25,0%	17,0% 20,0%
Осигурителни вноски за времето, през което родител/осиновител или съпруг/съпруга са полагали грижи за инвалиди със загубена работоспособност над 90 на сто, постоянно нуждаещи се от чужда помощ, поради което не са били осигурени или не са получавали пенсия; за периода на наборна или мирновременна алтернативна служба ; за времето, през което неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст – за пенсия.	минималната работна заплата за страната към момента на отпускане на пенсия	22,0%	22,0%

□ От 1 януари 2007 г. осигурителните вноски за наетите от работодател лица (с изключение на наетите по без трудови правоотношения) са дължими и се внасят както върху изплатеното, така и върху начисленото, но неизплатено месечно брутно трудово възнаграждение.

□ От 1 октомври 2007 г. общият размер на осигурителната вноска за ДОО **се намалява с 3%**, като за фонд „Пенсии“ намалението е с 1%, а за фонд „Безработица“ с 2%.

□ Осигурителните вноски се разпределят между осигурители и осигурени в **съотношение 65:35**.

□ Осигурителната вноска за фонд „**Трудова злополука и професионална болест**“ (ТЗПБ) е определена в размер от **0,4% до 1,1%**, съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху брутно трудово възнаграждение на работещите по трудови договори, в т.ч. и за наетите до 5 раб. дни (40 часа) и е изцяло за сметка на осигурителя.

□ Осигурителната вноска за **Учителския пенсионен фонд** е в размер на **4,3%**. Начислява се месечно върху изплатеното брутно трудово възнаграждение и е за сметка на осигурителя.

□ Вноската за фонд „**Гарантирани вземания на работниците и служителите**“ (ГВРС) е в размер на **0,5%** върху изплатените брутни трудови възнаграждения, но върху не повече от 1400 лв. Тя е изцяло за сметка на осигурителя и при нея не се прилага минималния осигурителен доход, определен със Закона за бюджета на ДОО. Вноска във фонда не внасят държавните учреждения, партиите, и вероизповеданията.

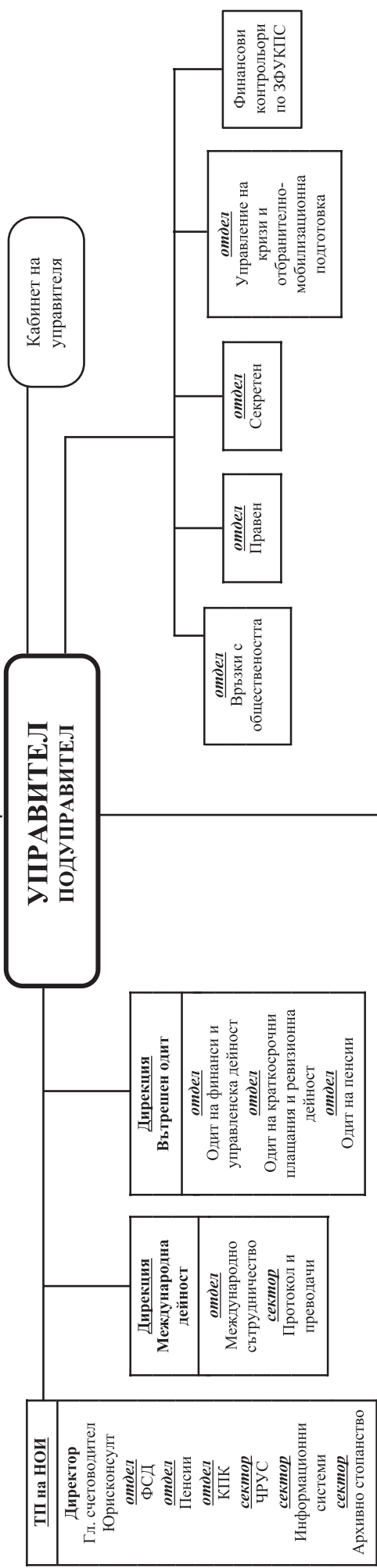
□ Върху изплатените гарантирани вземания от фонд „ГВРС“ **НОИ внася осигурителни вноски** за фонд „Пенсии“, „Общо заболяване и майчинство“ и за фонд „Безработица“, определени в зависимост от категорията труд.

□ За всички лица, **родени след 31.12.1959 г.**, осигурени за всички осигурителни случаи или само за пенсия, **5%** от осигурителната вноска, която се разпределя между работодател и осигурен 65:35, НОИ превежда в УПФ на ДЗПО.

□ Осигурителната вноска за **ДЗПО в ППФ** е в размер на **12% за I-ва и 7% за II-ра категория труд**. Начислява се месечно върху изплатеното брутно трудово възнаграждение и е за сметка на осигурителя.

НАДЗОРЕН СЪВЕТ

УПРАВИТЕЛ ПОДУПРАВИТЕЛ

ТП на НОИ	Гл. счетоводител Юрисконсулт
Директор	ФСД
отдел	ФСД
отдел	Пенсии
отдел	КПК
сектор	ЧРУС
сектор	Информационни системи
сектор	Архивно стопанство
Дирекция	Выршен одит
отдел	Одит на финанси и управленска дейност
отдел	Одит на краткосрочни плащания и ревизионна дейност
отдел	Одит на пенсии
Дирекция	Международна дейност
отдел	Международно сътрудничество
сектор	Протокол и преводачи
Дирекция	Човешки ресурси на собствеността
отдел	Управление на човешките ресурси
отдел	Персонал
отдел	Обла канцелария
отдел	Административно-стопански
отдел	Управление на собствеността
Дирекция	Системно, програмно и техническо осигуряване
отдел	Програмиране и обработка на информацията
отдел	Системно-техническо осигуряване
отдел	Технологичен
Дирекция	Анализ, планиране и прогнозиране
отдел	Анализ и планиране на бюджета
отдел	Статистика, актуерски анализи и прогнози
отдел	Анализ и стратегическо планиране
Дирекция	Финансово-счетоводна дейност
Дирекция	Счетоводство
отдел	Методология на счетоводната отчетност
отдел	Счетоводно отчетване на пенсиите
отдел	Счетоводство на административната издръжка
сектор	Финанси, инвестиционна дейност и банково обслужване
Дирекция	Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване
Дирекция	Краткосрочни плащания
отдел	Парични обезщетения за временна неработоспособност
отдел	Парични обезщетения за безработица и гарантирани вземания
отдел	Контрол по разходите на ДОО
отдел	Трудова злополука и професионална болест
отдел	Профилактика, рехабилитация и експертизи
отдел	Методология на осигуряването и персоналната информация
Дирекция	Пенсии
Дирекция	Пенсионно осигуряване
отдел	Отпускане на пенсии
отдел	Изплащане на пенсии
Дирекция	Архивно стопанство
отдел	Методология на архивното стопанство
Дирекция	Европейска интеграция и международни договори
отдел	Интеграция и разработване на международни договори
отдел	Отпускане на пенсии по договори
отдел	Изплащане на пенсии по договори
отдел	Износ на краткосрочни обезщетения и удостоверяване на законодателство
Дирекция	Главна дирекция Информационни системи
Дирекция	Приложно програмиране и проектиране
отдел	Приложно програмиране
отдел	Операционни процеси и технологии
Дирекция	Системно, програмно и техническо осигуряване
отдел	Програмиране и обработка на информацията
отдел	Системно-техническо осигуряване
отдел	Технологичен
Дирекция	Главна дирекция Човешки ресурси на собствеността
Дирекция	Човешки ресурси
отдел	Управление на човешките ресурси
отдел	Персонал
отдел	Обла канцелария
отдел	Административно-стопански
отдел	Управление на собствеността
Дирекция	Главна дирекция Анализ, планиране и прогнозиране
отдел	Анализ и планиране на бюджета
отдел	Статистика, актуерски анализи и прогнози
отдел	Анализ и стратегическо планиране
Дирекция	Финансово-счетоводна дейност
Дирекция	Счетоводство
отдел	Методология на счетоводната отчетност
отдел	Счетоводно отчетване на пенсиите
отдел	Счетоводство на административната издръжка
сектор	Финанси, инвестиционна дейност и банково обслужване
Дирекция	Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване
Дирекция	Краткосрочни плащания
отдел	Парични обезщетения за временна неработоспособност
отдел	Парични обезщетения за безработица и гарантирани вземания
отдел	Контрол по разходите на ДОО
отдел	Трудова злополука и професионална болест
отдел	Профилактика, рехабилитация и експертизи
отдел	Методология на осигуряването и персоналната информация
Дирекция	Пенсии
Дирекция	Пенсионно осигуряване
отдел	Отпускане на пенсии
отдел	Изплащане на пенсии
Дирекция	Архивно стопанство
отдел	Методология на архивното стопанство
Дирекция	Европейска интеграция и международни договори
отдел	Интеграция и разработване на международни договори
отдел	Отпускане на пенсии по договори
отдел	Изплащане на пенсии по договори
отдел	Износ на краткосрочни обезщетения и удостоверяване на законодателство

СТРАТЕГИЯТА НА НОИ

Мисия на НОИ

Националният осигурителен институт е публична институция, която на базата на законодателното задължение за осигуряване, гарантира правата на пенсии и обезщетения на гражданите, осигурява качествено обслужване и управлява ефективно и прозрачно средствата на държавното обществено осигуряване.

Визия на НОИ

- НОИ е ориентирана към клиентите институция, която осигурява регламентирани и качествени услуги на гражданите.
- Нашата дейност се основава на принципите на професионализма, съпричастното и коректно отношение към клиентите.
- Ние имаме достатъчно квалифициран и мотивиран персонал и създаваме непрекъснато условия за неговото развитие.
- На всички равнища на управление утвърждаваме приоритети и основни задачи, а работата в екип е водеща форма на организация.
- Ние сме основната публична осигурителна институция на страната, чиято независимост и прозрачност се базират на автономност и трипартитност в управлението.
- Нашата визия и основни стратегически цели са съвместими с визиите и целите на осигурителните институции в развитите страни, което определя важна роля на нашата институция в цялостния процес на интеграция в Европейския съюз.
- Нашата дейност и публичният ни авторитет са основен фактор за обществената подкрепа и доверие към държавното обществено осигуряване.
- Нашата институция е модел на публична институция с начина на организация, обслужване на клиентите, система за контрол, технологични и комуникационни решения.

Ценности на НОИ

- Служителите на НОИ се отнасят към всеки клиент с еднакво внимание и вежливост.
- Служителите на НОИ никога не забравят, че нашият клиент има нужда от съчувствие и подкрепа.
- Служителите осъзнават и прилагат в ежедневната си практика принципа, че те обслужват клиентите, а не клиентите тях.
- Умението да се комуникира е характерно качество на служителите на НОИ.
- Непрекъснато поддържа и укрепва авторитета на институцията и полагаме всички усилия за предотвратяване на измами и злоупотреби.
- За хората нашата институция олицетворява държавата и ние трябва да отговаряме подобаващо на техните очаквания.

Стратегически цели на НОИ

- Цел 1:** Развитие и значително подобряване качеството на предоставяните от НОИ услуги при по-висока ефективност, коректност, внимание и съпричастност към проблема на всеки клиент.
- Цел 2:** Нарастване на общественото доверие и подкрепа за задължителното обществено осигуряване.
- Цел 3:** Развитие на институционалния капацитет на НОИ.
- Цел 4:** Финансова стабилност на фондовете на ДОО и НОИ и ограничаване на бюджетната субсидия.
- Цел 5:** Развитие и подкрепа на персонала като ключов ресурс и фактор за успеха на НОИ.

Националният осигурителен институт се стреми ефективно и коректно да сътрудничи за реализиране на социалноосигурителните права и задължения на участниците в осигурителния процес и да съдейства за развитието и адаптирането на българския социалноосигурителен модел в променящата се обществена обстановка. Изпълнява ролята на активен посредник между осигурените лица, осигурителите/работодателите и държавата. Носител е на обществените отношения в разходопокривния първи стълб и поддръжник за функционирането на капиталопокривния втори стълб на осигурителната система, подкрепяйки принципа за сигурност в осигуряването чрез разнообразие.

Стратегията на института е съобразена с неговите правомощия и отговорности по администрирането на системата и качествено провеждане на държавното обществено осигуряване. Предвид историческия етап от развитието на България и съобразно очертаните политически намерения в областта на социалното осигуряване, стратегическият план на НОИ и за следващите години запазва формулираните пет основни цели, належащите към тях стратегически инициативи и ключови стъпки/задачи за постигане на желаните резултати. Ориентиран е към по-добро обслужване на участниците в осигурителния процес и към подобряване на финансовото състояние на осигурителните фондове. Те са в контекста на заложените в дългосрочен аспект мисия, визия и ценности на основната осигурителна институция в България и тяхното изпълнение би подпомогнало пълноценното им реализиране. В резултат от изпълнението на посочените задачи се очаква засилване личната мотивация и доверие в осигурителната система при подобрена осигурителна култура, по-добра финансова устойчивост на осигурителните фондове и в крайна сметка – по-висока степен на социална сигурност за населението.

Стратегията е пътеводител и способ за управление на промяната в динамичната обстановка, в която функционира осигурителната система.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН НА НОИ (2008–2010 г.)

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: Развитие и значително подобряване качеството на предоставяните от НОИ услуги при по-висока ефективност, коректност, внимание и съпричастност към проблемите на клиента.		
Стратегически инициативи	Очаквани резултати	Ключови стъпки
1. Създаване и развитие на система за постоянен мониторинг на общественото мнение за предоставяните от НОИ услуги на населението.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Възможност за периодична оценка за ефективността на работата на НОИ. 2. Възможност за периодична оценка на удовлетвореността на гражданите от предоставяните услуги. 3. Издигане на обществения авторитет и доверие към НОИ вследствие професионализъм, честност, прозрачност, стриктно прилагане на закона, подобрена организация на обслужването. 4. По-добро разбиране от обществеността на социално-осигурителните програми (права и задължения на участниците, финансова изгода). 5. Прозрачност за дейността на НОИ и възможност за обратна връзка. 6. Откликване на потребностите на клиента от качествени, достъпни и лесноизпълними административни услуги. 7. Качествени промени в комуникирането при предоставянето на услуги на гражданите. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Събиране на информация за текущото състояние на обслужването в малко, средно, голямо ТП на НОИ и изготвяне на анализ. 2. Определяне на услугите с ключово значение при обслужването на клиентите. 3. Разработване на наръчници за служителите със стандартни оперативни процедури, унифицирани формуляри и др. изисквания при обслужването. 4. Обучение на персонала специално за работа с клиенти. 5. Разработване на задължителни правила за етично отношение към клиентите. 6. Създаване на система за регистриране на жалби и сигнали и контрол по спазване на нормативните срокове за предприемане на съответните действия по тях. 7. Осигуряване на условия за достъп до информация по електронен път с ползване справочната система на НОИ в приемните на териториалните подразделения и без цифров сертификат.
2. Подобряване на надеждността на данните в „Персоналната регистър на осигурените лица“ и „Регистър на осигурителите и самоосигуряващите се лица“.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Намаляване разходите за изготвяне на писмени отговори, справки и даване на консултации. 2. Поддържане на актуална база данни за осигурителите и осигурените лица (осигурителен стаж и осигурителен доход). 3. Своевременно отпускане от ТП на НОИ на пенсии, обезщетения и помощи по КСО. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. По-широко използване на информационните технологии при изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност. 2. Разработване на система за селекция на случаите, криещи по-голям риск, при планиране на ревизиите за контрол върху разходите за осигурителни плащания. 3. Усъвършенстване на техниките за превантивен и последващ контрол върху разходите за осигурителни плащания. 4. Използване на информационната система за интегритет и подобряване взаимодействието с другите институции. 5. Оптимизиране на контрола и надеждността на информацията в Персоналния регистър с внедряване на нови операционни процеси в НОИ.

<p>3. <i>Усъвършенстване на системата за обслужване на реализирани права на пенсии и краткосрочни обезщетения и помощи.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Минимизирано време и разход за подаване на документи за пенсиониране. 2. Рационализирани процеси по изплащане на краткосрочните обезщетения и помощи. 3. Разширяване на алтернативните начини за изплащане на краткосрочните обезщетения и помощи. 4. Улесняване на бенефициентите при реализиране на осигурителните им права. 5. Намаляване броя на лицата, недоволни от обслужването или от предоставяните от НОИ услуги. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Създаване на изнесени приемни за подаване на документи за пенсиониране и за краткосрочни обезщетения и помощи. 2. Предоставяне на достъпна услуга в приемните на ТП на НОИ при избора на най-благоприятния базисен период до 31.12.1996 г. за изчисление на пенсията. 3. Отразяване в персоналния регистър на избраните от лицето 3 последователни години от последните 15 до 31.12.1996 г. и актуализиране на данните след тази дата. 4. Усъвършенстване на програма „ИНКАСО“. 5. Подобряване на процедурите за организация по изплащането на обезщетенията за временна нетрудоспособност при болест, бременност, раждане и отглеждане на малко дете. 6. Разработване и интегриране на нови модули в единната информационна система за подобряване контрола върху осигурителните плащания. 7. Създаване и въвеждане на нови модули към системата за регистриране и отчитане на трудовите злополуки и професионалните болести. 8. Усъвършенстване на единната система за изплащане на обезщетенията за временна нетрудоспособност и майчинство от НОИ на база на електронните регистри. 9. Разработване на технология за получаване от осигурителите по електронен път (дискета или интернет-базирано приложение) на документите за пенсиониране. 10. Разширяване на технологията на получаване и обработка на документите за изчисляване на краткосрочните обезщетения и въвеждане на електронните услуги.
---	--	---

<p>4. Изграждане на архивно стопанство за приемане на разплащателни ведомости и други финансово-счетоводни документи от прекратили дейността осигурители; Създаване на електронен архив с досиетата на пенсионери и осигурители.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Улесняване на осигурените лица при пенсиониране за набавяне на документи с осигурителна информация от прекратили дейността си предприятия, кооперации и други стопански субекти без правоприемници. 2. Разширяване на единния електронен регистър за осигурителна информация и ползване на осигурителни права. 3. Съхраняване на нужната информация, касаеща осигуряването на лицата от прекратили дейност работодатели без правоприемник. 4. Предоставяне при поискване от архивите в НОИ на данни на осигурените лица, наследниците и на други ведомства. 5. Бърз и надежден достъп на осигурени лица и осигурители до съответната за тях информация в актуално състояние. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предоставяне на информация от ТП на НОИ в Централно управление относно подлежащите на предаване за съхранение в НОИ документи от прекратени осигурители без правоприемник. 2. Изграждане на архивохранилища по териториални подразделения на НОИ или по региони. 3. Поддържане и усъвършенстване на регистрационен софтуер за разплащателните ведомости и други документи, въз основа на които се установява осигурителен стаж и доход на лицата, работили в прекратени и подлежащи на прекратяване осигурители без правоприемник. 4. Поддържане и разширяване на електронния регистър с историческа информация от разплащателните ведомости и платежните документи на всички предприятия, обхващащи периодите на осигуряване на лицата преди 01.01.1997 г. или 01.01.2000 г. 5. Редовно актуализиране на електронния архив за ефективно обслужване на клиентите.
--	---	--

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: Нарастване на общественото доверие и подкрепа за задължителното обществено осигуряване.		
Стратегически инициативи	Очаквани резултати	Ключови стъпки
<p>1. Разясняване на българския осигурителен модел, принципите и целите на социалното осигуряване, хода и състоянието на социалното осигуряване, хода и състоянието на разплащателните ведомости и целите на социалното осигуряване, хода и състоянието на реформата.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Осъзната необходимост от реформата в социалното осигуряване. 2. Убеденост в задължителното участие в осигурителната система. 3. Осъзнати последици от участието или неучастието в осигуряването. 4. Укрепнало доверие към НОИ и към българската осигурителна система. 5. Подобрена осигурителна култура на потребителите на системата и на цялата общественост. 6. По-висока информираност и съпричастност на обществеността към актуалните въпроси на социалното осигуряване. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Периодични медийни кампании за разясняване на българския осигурителен модел, принципите и целите на социалното осигуряване, хода и състоянието на реформата. 2. Брошури и други информационни материали на подходящи места в ТП на НОИ и извън системата. 3. Обучение на длъжностни лица. 4. Публични дискусии по актуални социално-осигурителни въпроси. 5. Разширяване прилагането на инструментариума на връзките с обществеността и комуникациите. 6. Качествено обслужване на бенефициентите и в случаите на институционални промени.

<p>2. <i>Усъвършенстване на системата за връзки с обществеността.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. По-информирана общественост по всички важни въпроси на социалното осигуряване. 2. По-добра информираност на обществеността за дейността на НОИ и провежданите осигурителни програми. 3. По-пълна актуална информация за обществената реакция, получавана в НОИ (обратна връзка). 4. Подобряване качеството на общуване между гражданите, бизнеса и служителите чрез постоянен обмен на информация. 5. Подкрепа функционирането на гражданското общество в различните му форми. 6. Намаляване на времето, усилията и цената на административните услуги чрез електронен обмен на документи и друга информация между осигурени, осигурители и администрация. 7. Създаване на организационна и информационна среда за ефективно и прозрачно функциониране на института. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Своевременно информиране на обществеността за правата, задълженията и процедурния ред при промяна в нормативната уредба. 2. Популяризиране дейността на НОИ и провежданите социално-осигурителни програми. 3. Създаване на работна група с представители от функционалните направления за изготвяне на програмна стратегия за популяризиране дейността на НОИ и мотивите за важни законодателни промени. 4. Обобщаване на препоръки и предложения за промени и предоставянето им по установен ред на ръководните органи на НОИ. 5. Непрекъснато усъвършенстване и актуализиране на интернет-страницата на НОИ и увеличаване на предоставяните услуги по електронен път. 6. Прилагане на интернет-базирани технологии за информиране, комуникация и услуги за гражданите, бизнеса и организациите. 7. Предоставяне на електронни услуги на базата на съществуващите информационни технологии и ресурси.
<p>3. <i>Предоставяне на персонална информация за всяко лице в интернет-страницата на НОИ.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Свободен достъп на осигуреното лице чрез интернет до индивидуалната му партида посредством ЕГН и ПИК (персонален идентификационен код). 2. Нарастване на доверието в осигурителната система чрез висока степен на защитеност на персоналните данни. 3. Превенция на корупционни практики. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прилагане на надежден метод за идентификация и защита на информацията при разрешен достъп. 2. Обучение на служителите за ползване на програмните продукти. 3. Поддържане рейтинг на осигурителите – обмен на информация с работодателските съюзи. 4. Изграждане на интегрирана информационно-управленска среда, предлагаща условия за бърз и ефективен достъп до услуги по електронен път, непозволяваща корупционни нагласи. 5. Изграждане на мета-информационна система, създаваща информационна среда за интегриране на административните услуги за клиентите.

<p>4. Своевременно информирани на общественоста за проблемите в системата за задължително обществено осигуряване и резултатите от решаването им.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Обществено разбиране на характера и значимостта на проблемите в системата. Обществено разбиране на причините за възникване на проблемите и предприетите действия за отстраняването им. Разясняване на осигурените лица за евентуалните негативни последици в случай на бездействие или неизпълнение на задължения в осигурителния процес. 	<ol style="list-style-type: none"> Анализиране характера на жалбите. Анализиране регистъра на осигурените лица и осигурителите. Разработване на софтуерни продукти за сортиране на кореспонденцията за улеснение на анализа. Организиране на обществени дискусии по основните третирани в кореспонденцията проблеми. Организиране на участия в масмедии на представителите на органите на управление на НОИ или взимателите решения (включително ръководители и членове на Надзорния съвет).
<p>5. Лобиране за подкрепа на реформата в социалното осигуряване.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Разширява се кръгът на съпричастните към реформата и избрания осигурителен модел. Намалява негативизмът от предприетите действия и мерки в хода на реформата. Целта за намаляване на фискалните задължения се съчетава и съобразява с целта за финансова стабилизация на ДОО. Представителите на законодателната и изпълнителната власт и на заинтересованите неправителствени организации проявяват разбиране и подкрепа на реформата (доколкото съвпада с техните интереси). 	<ol style="list-style-type: none"> Постоянно популяризиране и разясняване на целта, цената на реформата и принципите на българския осигурителен модел. Ефективно комуникиране, диалог и координация с всички заинтересовани страни. Предоставяне на мотивирани становища по предложения на външни заинтересовани организации за промени, пряко влияещи върху финансовата стабилност на ДОО, отстояване на принципите и философията на осигурителния модел. Провеждане на информационна кампания за разясняване на принципите и целите на социалното осигуряване предвид по-високата информираност и съпричастност на обществеността към въпросите от дневния ред на социалното осигуряване. Предприемане на действия за придобиване право на законодателна инициатива.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: Развитие на институционалните способности на НОИ.		
Стратег. инициативи	Очаквани резултати	Ключови стъпки
<p>1. <i>Постоянно усъвършенстване на единната информационна система на НОИ (на основата на: интегрираност на компонентите; висока степен на модулност на приложението и възможности за свободно комбиниране; разширяване обхвата на субектите на осигуряването и техните характеристики; отворени стандарти за обмен на информация; многослойна приложна архитектура – разграничаване на достъп до данните, бизнеслогика и интерфейс към крайния потребител за осигуряване на гъвкава логическа структура).</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Надеждна и постоянна връзка между НОИ и другите институции (НАП, НСИ, МФ, МТСП, ГИТ, АЗ, АСП, НЗОК, ДДПО и др.) чрез обмен на информация. 2. Елиминиране дублирането на дейности, свързани със събиране на една и съща информация в отделните институции. 3. Отвореност, стандартност, сигурност, ефективност и ефикасност при изграждането и внедряването на информационни технологии. 4. Качествени и леснодостъпни административни услуги за гражданите, бизнеса и институциите по електронен път. 5. Предоставяне на своевременна и надеждна информация на ръководството на НОИ за вземане на управленски решения. 6. Намаляване разходите за разработване и поддръжка на програмните приложения чрез унифициране на програмните средства и оптимизиране дейността на информационните технологии. 7. Подобряване стабилността на фондовете на ДОО. 8. Надеждно използване на базата-данни за планиране на консолидирания бюджет на ДОО и отчитане и анализиране на изпълнението. 9. Бързо и качествено обслужване на потребителите на системата в реално време за улеснено спазване на осигурителните права и задължения. 10. Възможност за коректна съпоставимост на параметрите на българската осигурителна система с тези на другите страни, особено по стандартите на ЕВРОСТАТ. 11. Подобрено обслужване на клиентите чрез бърз и надежден оторизиран достъп до информационната система при използване на електронен носител. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Създаване на национална база данни с осигуряване на максимална защита на обработваните и съхранявани данни. 2. Включване на всички взаимодействия с НОИ институции в интегрирана информационна система с осигуряване на приемственост. 3. Разширяване на функционалността и обхвата на внедрените съвременни информационни системи за предоставяне на достъп до информационната система на НОИ в реално време чрез надеждна оторизация на потребителите – експерти от външни ведомства с потребителско име и парола. 4. Поддържане на електронен архив на НОИ и прехвърляне на информацията от досиетата на пенсионерите и осигурителите от хартиен на електронен носител с възможност за актуализиране. 5. Поддържане и усъвършенстване на електронен архив за съхранение на ведомостите за трудовете възнаграждения и паричните обезщетения на ликвидираниите фирми с информационен модул за достъп. 6. Правно регулиране на достъпа до информация за защита правата на гражданите. 7. Определение на отговорността за достоверност на предоставените данни, пълнота и актуалност, както и правилата за обмен на данните. 8. Изграждане на единна информационна среда, удовлетворяваща информационните потребности и изисквания на вътрешните и външните потребители на НОИ, на широката общественост и на международните институции, според опрделените от нормативната уредба права и задължения. 9. Създаване на възможности за настройка и за дефиниране на различни набори от показатели, обработка на заявки в реално време и генериране на периодични отчети. 10. Разширяване на автоматизацията и по-масово използване на електронния подпис, включително чрез електронно правителство.

	<p>12. Пестене на време и ресурси на участниците в осигурителния процес с разширяване на дистанционното комуникиране (повече автоматизирани процеси по електронен път).</p>	<p>11. Поддържане в реално време на интернет-услугите за участие на института в портала на държавната администрация на българското правителство.</p> <p>12. Съхраняване на подробна информация за целите на проследяване и одит на извършените действия с минимална ръчна намеса.</p> <p>13. Периодичен преглед и актуализация на стратегията по информационни технологии, анализ на целите и очакваните резултати и приблизителен времеви график за прилагането и изпълнението на новите изисквания.</p>
<p><i>2. Развитие и използване на методите за анализ и оценка на политиката на гържавното обществено осигуряване.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Анализи на резултатите от предходни законодателни решения. 2. Възможност за предварителна оценка на очакваните ефекти от новоприети или предлагани законодателни промени. 3. Генериране на изводи и предложения за усъвършенстване на политиките и преодоляването на очаквани негативни последици. 4. Използване на актоерските анализи и прогнози при вземането на решения, касаещи финансовата стабилност на ДОО. 5. Използване на краткосрочен и дългосрочен актоерски модел при разработване на вариантите за проектобюджети на осигурителните фондове. 6. Разнообразни и подробни справки с данни и анализи за ръководните органи на НОИ и други заинтересовани страни (вътрешни и външни). 7. Анализи, годишни и справочници, предоставени на законодателната и изпълнителната власт за подпомагане вземането на най-подходящите решения в социалноосигурителната политика. 8. Адекватна обратна връзка и реакция от вземаните решения вследствие предоставените аналитични материали. 9. Отчитане и вземане предвид на обществените нагласи за провежданата осигурителна политика. 10. Ефективно взаимодействие между различните административни структури в НОИ и извън него. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Осигуряване на бърз достъп до необходимата информация в НОИ при изготвянето на анализите, справочниците и годишниците. 2. Публикуване на тези материали, включително в страницата на НОИ в Интернет (когато е подходящо). 3. Разширяване обхвата и вида на данните, необходими за целите на анализа и оценката на политиката. 4. Определене във всяко РУСО на служител за контакт с ГД „Анализ, планиране и прогнозиране“ в ЦУ на НОИ за предоставяне на необходимата информация за аналитични цели. 5. Улеснени комуникации на всички нива в НОИ с цел своевременна и пълна информираност при изготвянето на анализите, справочниците и годишниците. 6. Прочуване на системите за анализ и оценка на политиката на страните членки на ЕС и използване на съставими показатели за анализ на системите за социална защита. 7. Изготвяне на сравнителни анализи и статистически сравнения за обществено осигуряване на България и страните членки на ЕС.

<p>3. <i>Балансирано развитие и ефективно използване на институционалните човешки, материални, технически, финансови и информационни ресурси.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изграден достатъчен вътрешен капацитет, включително финансово осигурен, за изпълнение на мисиата, визията и стратегическите цели на НОИ. 2. Балансираност между капацитетните възможности на отделните ресурси и функционалните задължения. 3. По-голяма ефективност от използването на всеки отделен ресурс. 4. По-добро взаимодействие между ТП и ЦУ на НОИ, както и между различните нива и структурни единици в администрацията. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Разработване на годишен бизнес-план за административната издръжка на системата и определяне в проекта на Закона за бюджета на ДОО на финансовия ресурс, съгласно стратегическия план на НОИ по политики и приоритети. 2. Разработване на методи за проследяване и отчитане нивото на ефективност и справяне с работата при разполагане с материални, технически и информационни ресурси. 3. Разработване на формуляри за оценка на материалните, техническите и информационните ресурси, с които се работи на едно работно място. 4. Кадрово осигуряване, придружено с мотивационен инструментариум и нова организационна култура на служителите, гарантиращи ефективност и ефикасност на трудовото изпълнение. 5. Повишаване на личните професионални, организационни и управленски умения на служителите и на тази база – ефективно разпределение на отговорности и компетенции по координирането и управлението между административните структури.
<p>4. <i>Институционално реорганизиране на НОИ, произтичащо от прехвърляне на функцията по събиране на осигурителните задължения към Националната агенция за приходите (НАП).</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Превръщане на НОИ в администрация за обслужване отпускането и изплащането на всички видове осигурителни обезщетения и пенсии по КСО. 2. Съсредоточаване върху контролните функции по законосъобразността на всички видове осигурителни обезщетения и помощи. 3. Съсредоточаване на усилията върху работата по отделните осигурителни плащания, обезщетения за безработица, трудова злополука и професионална болест, помощи за профилактика и рехабилитация, гарантирани вземания при несъстоятелност на работодателя и др.). 4. Съсредоточаване на усилията върху качествено обслужване на всички бенефициенти на осигурителната система. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поддържане и актуализиране на междуведомствените споразумения на НОИ с НАП за съвместни действия и обмен на информация с цел безпрепятствено осъществяване на функционалните дейности по провеждане на общественото осигуряване. 2. Актуализиране на споразумението на НОИ и НАП за предоставяне на периодична информация относно събираността на осигурителните задължения и приходи за целите на анализите и управленските решения. 3. Съсредоточаване върху контрола на разходите за осигурителни плащания. 4. Прецизиране на работата по осигурителните програми, предоставящи пенсии, краткосрочни обезщетения и помощи, обезщетения за безработица, трудова злополука и професионална болест, профилактика и рехабилитация, гарантирани вземания на работниците и служителите. 5. Оказване институционална, методическа и информационна поддръжка на дейностите по обслужване събирането на осигурителните вноски, преминало към НАП от 01.01.2006 г.

<p>5. Прилагане на Регламент 1408/71 и Регламент 574/72 за координация на социалното осигуряване в Европейския съюз.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гарантиране осигурителните права на българските граждани и гражданите на ЕС при тяхното свободно движение на територията на общността. 2. Разширяване на възможностите за трансфер на осигурителни права на българите, работещи извън ЕС. 3. Подсилване на административния капацитет в НОИ за прилагане на Регламент 1408 и Регламент 574 на ЕС. 	<p>(Последващи действия от реализирането на Туининг проект на ФАР BG/2002/IB/SO/01/UE „Изпълнение на предприемаческите ангажиментите в областта на социалното осигуряване“:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Припособяване на българските разпоредби за прилагането на Регламент 1408 и Регламент 574 на ЕС съобразно направените препоръки по линия на проекта. 2. Участие на служителите от ТП на НОИ в обучения за по-прилагането на регламентите за координация на социалното осигуряване в ЕС. 3. Съобразяване на националните Е-формуляри за заявления с разпоредбите на ЕС и разработване на схеми за движението на всеки Е-формуляр. 4. Създаване на работна група за прогнозиране на работното натоварване (очакван брой на лицата, работещи в други страни, емиграционни нагласи и др.) 5. Внедряване на подсистема за подготовка на Е-формуляри. 6. Разработване на модул към Информационната система за прилагането на Регламент 1408/71 и създаване на ръководство с указания за използване на модула. 7. Подготовка за интеграция на информационни модули от ИС на НОИ в единната информационна система на страните от ЕС. 8. Разработване на унифицирана система за обработка и изплащане на пенсии в страните от ЕС и по двустранни спогодби.
--	--	--

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 4: Финансова стабилност на НОИ и ограничаване на бюджетната субсидия

Стратегически инициативи	Очаквани резултати	Ключови стъпки
<p>1. <i>Подобряване на контрола върху разходите за осигурителни плащания.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Намаляване случаите на неправомерно изплатени пенсии. 2. Намаляване случаите на неправомерно изплатени парични обезщетения и помощи. 3. Действаща система за контрол върху разходите за профилактика и рехабилитация, за фонд "УТ", за фонд "РСИ". 4. Контрол върху отпускането и ползването на удостоверенията за профилактика и рехабилитация от осигурените лица. 5. Засилен контрол при отпускането на пенсиите за инвалидност и другите осигурителни престации на основание инвалидност чрез използване регистър на инвалидизирани лица и обмен на информация с МЗ, НЕЛК и ТЕЛК за тях. 6. Разширяване обхвата на покритие на контролно-ревизионните функции на органите на ДОО върху законосъобразността на обезщетенията за безработица. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изработване на сигнализираща всички РУСО система при установяване в едно РУСО на нарушения или издани фалшиви документи за осигурителен стаж и осигурителен доход. 2. Засилване на санкциите при умислени закононарушения. 3. Използване на информационните системи за целите на контрола по всички видове разходи. 4. Изготвяне на информационни материали с цел недопускане на грешки от незнание. 5. Периодично ревизиране на пенсионните преписки. 6. Стартирание и ефективно използване на регистър „Пенсии“. 7. Засилване контрола при отпускане и изплащане на осигурителните обезщетения и пенсии. 8. Засилване ролята на ведомствения контрол. 9. Поддържане на регистър за ползването на услугите на базите на НОИ за профилактика и рехабилитация. 10. Подкрепа за изграждането на регистър на инвалидизирани лица (в ТЕЛК/НЕЛК или Агенцията за хора с увреждания) с възможност за обмен на информация между регистъра и НОИ.
<p>2. <i>Използване на информационната система за контрол на разходите.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. По-надеждна и навременна вътрешна и външна информация. 2. Възможност за своевременно сигнализиране за съществуващи проблеми в организацията. 3. Използване на данните от информационната система при извършване на ревизиите по всички видове разходи. 4. Намаляване на разходите за издръжка на администрацията чрез разширяване на услугите по електронен път. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Постоянна програмна и системна поддръжка на всички информационни регистри и подсистеми в НОИ. 2. Интегриране и координиране с информационните системи на другите организации и институции (НСИ, ГРАО, НАП, ГИТ, АСП, банки, пощи, съдилища и др.). 3. Разработване и внедряване на технология за обмен на информация с МФ за обслужване на единната бюджетна сметка. 4. Разширен брой на персонала с достъп до информационната система при изпълнение на функционалните задължения.

	<p>5. Повишаване ефективността на административните разходи с най-оптимално изпълняване на дейностите.</p>	<p>5. Разработване и внедряване на модул към интегрираната информационна система на НОИ за изплащането на паричните обезщетения и помощи от фондовете на ДОО и на гарантираните вземания от фонд "ГВРС".</p> <p>6. Поддържане и усъвършенстване на регистрационен софтуер за разплащателните ведомости и други документи за установяване на осигурителния стаж и доход на лицата, работили в прекратени и подлежащи на прекратяване осигурители.</p> <p>7. Организиране на необходимия обмен на информация и връзка с информационните системи на страните членки на Европейския съюз и по други международни ангажменти.</p>
<p>3. Създаване на инвестиционен фонд „Сребърен“.</p>	<p>1. Гарантиране финансовата устойчивост на държавната пенсионна система в средно-срочен и дългосрочен.</p> <p>2. Финансова подкрепа на първия стълб на пенсионната система за поемане на бъдещи затруднения от демографско естество и преразпределяне на демографския риск.</p>	<p>1. Проучване на международния опит в създаването и функционирането на резервни гаранционни фондове за подпомагане на пенсионните системи.</p> <p>2. Участие в работни групи за подготовката на проекто-закон за регламентиране статута и дейността на фонда.</p> <p>3. Изготвяне на актюерски разчети и прогнози за бъдещото състояние на резервния гаранционен фонд и очакваното въздействието върху фонд "Пенсии" на ДОО.</p>

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 5: Развитие и подкрепа на персонала като ключов ресурс и фактор за успеха на НОИ		
Стратегически инициативи	Очаквани резултати	Ключови стъпки
1. <i>Разработване и приемане на стратегия за развитие на човешките ресурси в НОИ.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проект на стратегия за развитие на човешките ресурси. 2. Утвърждаване от Надзорния съвет стратегията на човешките ресурси в НОИ. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сформирване на работна група. 2. Проучване на подобни стратегии в сходни публични институции. 3. Проследяване опита за управление на човешките ресурси (УЧР) в системата. 4. Репрезентативно изследване на мненията и очакванията на служителите относно основните елементи по стратегията и политиката по УЧР.
2. <i>Развитие на условия и форми за осигуряване на постоянни и улеснени работни комуникации сред персонала в НОИ.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Осигурена своевременна информация на всеки служител в системата за промени в законодателството, вътрешната нормативна уредба и основните резултати от дейността на НОИ. 2. Осигурена възможност на служителите за персонални мнения, предложения и въпроси към различните органи на управление в НОИ по хоризонтала и вертикала. 3. Своевременно информирани служители по текущите въпроси и по стратегическите намерения на ръководството на института. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Разработване на формуляри за използване в режим "он-лайн" относно промени в законодателството. 2. Създаване на вътрешна web-страница. 3. Създаване и разпространение на вътрешен информационен бюлетин. 4. Разработване на модел за вътрешна "гореща линия". 5. Поддържане на информираност сред персонала за мисията, визията, ценностите и стратегическите задачи на НОИ.
3. <i>Развитие и усъвършенстване на елементите на системата за управление на човешките ресурси в стратегията по човешки ресурси в НОИ.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. По-добро съчетаване на индивидуалното изпълнение с работата в екип. 2. Поддържане на адекватна ценностна мотивация сред работещите в НОИ. 3. Оценка на трудовото изпълнение върху приета от Съвета на управителя система за оценка. 4. Ясни и нормативно гарантирани условия за индивидуален растеж в кариерата. 5. Изградена цялостна система за УЧР, включваща 9-те основни елемента: <ul style="list-style-type: none"> – подбор на персонала; – длъжностни характеристики; – система за заплащане на труда; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Актуализиране на съществуващите нормативни документи по УЧР, съобразно утвърдената стратегия. 2. Усъвършенстване на съществуващите нормативни документи по УЧР. 3. Усъвършенстване на вътрешни нормативни документи по всички основни елементи на системата за УЧР.

	<ul style="list-style-type: none"> – система за формиране и изразходване на средствата за повишаване на квалификацията и материалното стимулиране на работещите в НОИ; – обучение и развитие на персонала; – оценяване на трудовото изпълнение; – работна среда и условия на труд; – система за развитие в кариерата; – регламентиране на работното време, почивките и отпуските. 	
<p>4. Усъвършенстване на системата за непрекъснато професионално обучение, квалификация и развитие на запълнителите в НОИ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> 1. Задоволени потребности от професионално обучение и квалификация с прилагане на принципа за учене през целия живот. 2. Интегриране с университетите и други учебни центрове за осигуряване на по-високи степени за специализирано обучение и квалификация, отговарящи на съвременните изисквания на НОИ. 3. Ясни и нормативно гарантирани права на всички служители в НОИ за придобиване на необходимата квалификация и подготовка. 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Създаване на учебен център, осигуряващ специализирано обучение на работещите в НОИ. 2. Усъвършенстване на нормативната база за обучение и развитие на персонала. 3. Система за анализ и планиране на потребностите от обучение. 4. Кадрово осигуряване на дейностите по развитие и усъвършенстване на информационната система на НОИ. 5. Провеждане на обучения за повишаване на професионалните и организационните умения за ефективно развитие на ИС на НОИ.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Българската икономика: Състояние и перспективи – Годишен доклад от серията конюнктурни обзори „Икономиката на България през 2007 г.“ – годишно издание на Агенцията за икономически анализи и прогнози.
2. Годишен отчет на Българска народна банка – 2007 г.
3. Пазарът на труда през 2007 г. – годишен обзор на Агенцията по заетостта.
4. Статистически справочник – годишно издание на Националния статистически институт – 2007 г.
5. Доклад за дейността на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ през 2007 г.
6. Статистически бюлетин „Пенсии“ – тримесечно издание на НОИ, главна дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
7. Статистически справочник „Пенсии“ – годишно издание на НОИ, главна дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
8. Отчет за изпълнение на бюджета на ДОО за 2007 г. – НОИ, главна дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
9. Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО към 31.12.2007 г. – НОИ, главна дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
10. Обобщен отчет на ДОО за 2007 г. – НОИ, главна дирекция „Финансово-счетоводна дейност“.
11. Сборен касов отчет за Учителския пенсионен фонд за 2007 г. – НОИ, главна дирекция „Финансово-счетоводна дейност“.
12. Сборен касов отчет за фонд „ГВРС“ за 2007 г. – НОИ, главна дирекция „Финансово-счетоводна дейност“.
13. Вътрешна информация за дейността на функционалните направления в Централно управление на НОИ през 2007 г.

СЪКРАЩЕНИЯ

ААМР	Американска агенция за международно развитие (USAID - United States Agency for International Development)
АД	акционерно дружество
АДВ	Агенция за държавни вземания
АЗ	Агенция по заетостта
АИАП	Агенция за икономически анализи и прогнози
АПП	анализ, планиране и прогнозиране
АСП	Агенция за социално подпомагане
БВП	брутен вътрешен продукт
БНБ	Българска народна банка
БП–ЕАД	Български пощи – ЕАД
БТ	бюро по труда
БТК	Българска телекомуникационна компания
БУС	банков унифициран стандарт
БФБ	Българска фондова борса
ВАС	Върховен административен съд
ВУЗ	висше учебно заведение

ГВРС	Гарантирани вземания на работниците и служителите
ГД	главна дирекция
ГД „ИС“	Главна дирекция „Информационни системи“
ГРАО	Гражданска регистрация и административно обслужване
Д „БТ“	Дирекция „Бюро по труда“
ДВ	Държавен вестник
ДВО	Дирекция „Вътрешен одит“
ДДС	данък добавена стойност
Д „ЕИМД“	Дирекция „Европейска интеграция и международни договори“
ДЗПО	допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДНСП	Дирекция Национална служба Полиция
ДОД	данък общ доход
Д „ОИТ“	Дирекция „Областна инспекция по труда“
ДОО	държавно обществено осигуряване
ДОПК	Данъчно-осигурителен процесуален кодекс
ДЦК	държавни ценни книжа
ЕБК	единна бюджетна класификация
ЕДС	еднократна допълнителна сума
ЕИК	единен идентификационен код
ЕК	Европейска комисия
ЕР	експертно решение
ЕС	Европейски съюз
ЕСХ	Европейска социална харта
ЗАНН	Закон за административните нарушения и наказания
ЗБ	закон за бюджета
ЗБУТ	здравословни и безопасни условия на труд
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване
ЗВОПС	Закон за вътрешния одит в публичния сектор
ЗГВРСНР	Закон за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя
ЗДДС	Закон за данък върху добавена стойност
ЗДСл	Закон за държавния служител
ЗЗБУТ	Закон за здравословни и безопасни условия на труд
ЗЗРСИИ	Закон за защита, рехабилитация и социална интеграция на инвалидите
ЗИДКСО	Закон за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване
ЗИХУ	Закон за интеграция на хората с увреждания
ЗКПО	Закон за корпоративното подоходно облагане
ЗНЗ	Закон за насърчаване на заетостта
ЗО	здравно осигуряване
ЗОДФЛ	Закон за облагане доходите на физическите лица
ЗОП	Закон за обществените поръчки
ЗПГРРЛ	Закон за политическа и гражданска рехабилитация на репресираните лица
ЗСПД	Закон за семейни помощи за деца
ЗФУКПС	Закон за финансовото управление и контрол в публичния сектор
ИА „ГИТ“	Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“
ИК	индивидуален коефициент
ИОЗ	инвалидност поради общо заболяване
ИС	информационна система

КБДОО	Консолидиран бюджет на държавното обществено осигуряване
КЗОО	Кодекс за задължително обществено осигуряване
КМЕД	Картотека на медицинските експертни досиета
КПК	Краткосрочни плащания и контрол
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда
КФН	Комисия за финансов надзор
ЛКК	Лекарска консултативна комисия
МАСО	Международна асоциация за социално осигуряване
МВР	Министерство на вътрешните работи
МВФ	Международен валутен фонд
МК	Медицински комисии
МО	Министерство на отбраната
МРЗ	минимална работна заплата
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройство
МС	международни спогодби
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФ	Министерство на финансите
НАП	Национална агенция за приходите
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
НКИД	Национална класификация на икономическите дейности
НКПД	Национална класификация на професиите и длъжностите
НОИ	Национален осигурителен институт
НОК	Национална отраслова класификация
НПОС	Наредба за пенсиите и осигурителния стаж
НС на НОИ	Надзорен съвет на Националния осигурителен институт
НСЗ	Национална служба по заетостта
НСИ	Национален статистически институт
НСС	Национален счетоводен стандарт
НЦХМЕХ	Национален център по хигиена, медицинска екология и хранене
ОБ	обезщетение за безработица
ОБД	обединена база данни
ОВКО	Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване
ОЗМ	общо заболяване и майчинство
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие (OECD – Organization for economic co-operation and development)
ОСВ	осигурителен стаж и възраст
ПЗР	преходни и заключителни разпоредби
ПМС	постановление на Министерския съвет
ПОБ	парични обезщетения за безработица
ПОВС	пенсия за осигурителен стаж и възраст
ПОД	пенсионноосигурително дружество
ПП	програмен продукт
ППБ	проучване на професионалните болести
ПРО–ЕАД	„Профилактика, рехабилитация и отдих“ – еднолично акционерно дружество
ПРООН	Програма на Организацията на обединените нации за развитие
ПрпФ	професионален пенсионен фонд

ПФ	пенсионен фонд
РБ	републикански бюджет
РДВР	Районна дирекция на вътрешните работи
РЕЛКК	Районна експертна лекарска консултативна комисия
РКМЕ	Регионална картотека на медицинската експертиза
РОД	Регистрация и осъществяване на дейността
РСИ	Рехабилитация и социална интеграция
РУСО	Районно управление „Социално осигуряване“
РЦЗ	Районен център по здравеопазване
СВОЧ на ТПК	Съвет за взаимно осигуряване членовете на трудово-производителните кооперации
СЕ	Съвет на Европа
СЕБРА	система за електронни бюджетни разплащания
СОД	средномесечен осигурителен доход
СРЗ	средна работна заплата
ССОЗ	Система за спазване на осигурителните задължения
ССТЗ	Статистическа система „Трудови злополуки“
СТМ	служби по трудова медицина
СУ на НОИ	Съвет на управителя на Националния осигурителен институт
СУП	Система за управление на приходите
ТБ	търговска банка
ТД на НАП	Териториална дирекция на Националната агенция за приходи
ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ТЗ	трудова злополука
ТЗПБ	трудова злополука и професионална болест
ТНР	трайна неработоспособност
ТОП	трудови и осигурителни правоотношения
ТП на НОИ	Териториално поделение на Националния осигурителен институт
ТП–БП	Териториално поделение „Български пощи“
ТСБ	Териториално статистическо бюро
УнПФ	универсален пенсионен фонд
УНР	Указ за насърчаване на раждаемостта
УПФ	Учителски пенсионен фонд
УРРОТЗ	Установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки
УТ	условия на труд
УЧР	управление на човешките ресурси
ФОО	фонд „Обществено осигуряване“
ФРГ	Федерална република Германия
ФРЗ	фонд работна заплата
ФТЗПБ	фонд „Трудова злополука и професионална болест“
ФУТ	фонд „Условия на труд“
ХЕИ	Хигиенно-епидемиологична инспекция
ЦЕЛКК	Централна експертна лекарска консултативна комисия
ЦМП	Център за масова приватизация
ЦРБ	Централен републикански бюджет
ЦУАТЦ	Цифрова учреденска автоматична телефонна централа
ЦУ на НОИ	Централно управление на Националния осигурителен институт
ЧОИ	чуждестранни осигурителни институти

СЪДЪРЖАНИЕ:

ВЪВЕДЕНИЕ.....	3
ИЗВОДИ, ПРЕПОРЪКИ.....	4
МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2007 г.....	19
ЗАКОНИ И ПОДЗАКОНОВИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ ПРЕЗ 2007 Г.....	25
ПРОМЕНИ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2007 г.....	29
ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ПРЕЗ 2007 г.....	48
ОРГАНИ НА УПРАВЛЕНИЕ НА НОИ.....	52
АДМИНИСТРИРАНЕ.....	55
ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМИ.....	63
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО НА НОИ С НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ.....	74
ВРЪЗКИ С ОБЩЕСТВЕННОСТТА.....	75
ОСНОВНИ ФУНКЦИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ В ЦЕНТРАЛНО УПРАВЛЕНИЕ НА НОИ.....	76
ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ.....	76
МЕЖДУНАРОДНИ ДОГОВОРИ.....	78
АРХИВНО СТОПАНСТВО.....	82
ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И КРАТКОСРОЧНО ОСИГУРЯВАНЕ.....	86
ПРОФИЛАКТИКА, РЕХАБИЛИТАЦИЯ И ЕКСПЕРТИЗИ.....	88
АДМИНИСТРИРАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ.....	95
УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД.....	109
ПРАВНО ОБСЛУЖВАНЕ.....	113
ВЕДОМСТВЕН КОНТРОЛ.....	115
МЕЖДУНАРОДНА ДЕЙНОСТ.....	118
АНАЛИЗ, ПЛАНИРАНЕ И ПРОГНОЗИРАНЕ.....	121
ФИНАНСОВО-СЧЕТОВОДНА ДЕЙНОСТ.....	126
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА НОИ С ГЛАВНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ТРУДА.....	129
СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО.....	135
ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ.....	136
ПЕНСИИ.....	141
ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ.....	149
БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2007 г.....	158
ПРИХОДИ.....	176
РАЗХОДИ.....	193
БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО.....	220
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	241
СТРАТЕГИЯТА НА НОИ.....	252
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	267
СЪКРАЩЕНИЯ.....	267

Авторски колектив
Зоя Славова, Мила Шишева
Мария Чанева-Дикова, Николай Николов
Светозар Златанов

ГОДИШНИК
Социалното осигуряване в България през 2007 г.

Ръководител на авторския колектив *Зоя Славова*
Редактор *Христина Митрева*
Година на издаване 2008 г., тираж 350 бр.
Национален осигурителен институт
София – 1303
бул. „Ал. Стамболийски“ № 62-64